

سؤالات حقوق اساسی

۱۲۱- در قانون اساسی از کدام مق به عنوان مق مسلم هر فرد یاد شده است؟

- (الف) داشتن وکیل
(ب) دادخواهی
(ج) اشتغال
(د) مسکن متناسب با نیاز

گزینه ب صحیح است. اصل ۳۴ و ۴۱

قانونیار

اصل سی و چهارم- دادخواهی حق مسلم هر فرد است و هرکس می‌تواند به‌منظور دادخواهی به دادگاه‌های صالح رجوع نماید. همه افراد ملت حق دارند این گونه دادگاه‌ها را در دسترس داشته باشند و هیچ‌کس را نمی‌توان از دادگاهی که به‌موجب قانون حق مراجعه به آن را دارد منع کرد.

۱. مق دادخواهی مندرج در اصل ۳۴ قانون اساسی دارای چه ماهیتی است؟ (۱ رشر ۹۵)

- (الف) ارشادی و تکمیلی
(ب) غیرمطلق و قابل سلب
(ج) قابل سلب و قابل محدودیت
(د) مطلق و غیرقابل سلب

۲. طبق اصول قانون اساسی کدام یک از مق‌های زیر مطلق هستند؟

- (الف) منع استراق سمع
(ب) آزادی در انتخاب شغل
(ج) منع تعرض به جان مردم
(د) حق دادخواهی

۳. بنابر قانون اساسی تکلیف دادگاه در پذیرش شکایات مردم چیست؟

- (الف) اگر صلاح بدانند رسیدگی می‌کنند.
(ب) باید رسیدگی کنند.
(ج) اصل بر عدم پذیرش شکایات است، مگر قاضی صلاح بداند.
(د) هیئت منصفه در خصوص پذیرفتن/نپذیرفتن شکایات تصمیم‌گیر است.

پاسخنامه

۱ د

۲ د طبق اصول بیست و پنجم، بیست و هشتم و بیست و دوم موارد الف تا پ مطلق نیستند اما اصل سی و چهارم دادخواهی حق مسلم هر فرد است.

۳ ب دادخواهی حق مسلم هر فرد است.

اصل چهل و یکم- تابعیت کشور ایران حق مسلم هر فرد ایرانی است و دولت نمی‌تواند از هیچ ایرانی سلب تابعیت کند، مگر به درخواست خود او یا در صورتی که به تابعیت کشور دیگری درآید.

اصل چهل و یکم قانون اساسی از منظر دکترین

- نکته ۱:** بی‌تابعیت کردن افراد یکی از شگردهای رژیم‌های دیکتاتور در طول تاریخ بوده است؛ اما قوه مؤسس با این اصل راه را بر این حربه بسته است.
- نکته ۲:** تابعیت عبارت از رابطه سیاسی و معنوی است که شخصی را به دولت معینی مرتبط می‌سازد (نصیری، ۱۳۹۶، ص ۹۱).

۱. در کدام یک از دو مورد ۱ و ۲ دولت می‌تواند تابعیت تبعه خود را سلب کند؟
مورد ۱: خود تبعه از دولت تقاضای سلب تابعیت نماید.
مورد ۲: تبعه به تابعیت کشور دیگر درآید.
- الف) صرفاً مورد ۱ ب) صرفاً مورد ۲ ج) هر دو مورد د) هیچ کدام
۲. منظور از «دولت» در اصل زیر کدام است؟
«دولت جمهوری اسلامی ایران می‌تواند به کسانی که پناهندگی سیاسی بخواهند، پناه دهد.»
- الف) هیئت دولت ب) حکومت ج) قوه مجریه د) قوه مقننه
۳. مطابق قانون اساسی در کدام مورد سلب تابعیت از فردی مجاز است؟
مورد نخست: خود فرد تقاضای سلب مالکیت کرده است.
مورد دوم: فردی از بدو تولد تابعیت کشور دیگری داشته است
- الف) مورد نخست ب) مورد دوم ج) هر دو مورد د) هیچ کدام
۴. قانون اساسی در کدام مقوله از عبارت «حق مسلم» استفاده کرده است؟
- الف) تابعیت ب) دادخواهی ج) مسکن د) گزینه‌های الف و ب

پاسخنامه

۱ الف ۲ ب

۳ الف توجه داشته باشید پذیرش تابعیت کشوری دیگر با تبعه کشوری بودن از بدو تولد تفاوت دارد.

۴ د

نموداری

اصل سی و چهارم - دادخواهی حق مسلم هر فرد است و هر کس می‌تواند به منظور دادخواهی به دادگاه‌های صالح، رجوع نماید. همه افراد ملت حق دارند این گونه دادگاه‌ها را در دسترس داشته باشند و هیچ‌کس را نمی‌توان از دادگاهی که به موجب قانون، حق مراجعه به آن را دارد، منع کرد.

اصل چهل و یکم - تابعیت کشور ایران، حق مسلم هر فرد ایرانی است و دولت نمی‌تواند از هیچ ایرانی،

سلب تابعیت کند، مگر ◀ به درخواست خود او
◀ یا در صورتی که به تابعیت کشور دیگری درآید.

تحریری

اصل سی و چهارم

دادخواهی حق مسلم هر فرد است و هر کس می‌تواند به منظور دادخواهی به دادگاه‌های صالح، رجوع نماید. همه افراد ملت حق دارند این گونه دادگاه‌ها را در دسترس داشته باشند و هیچ‌کس را نمی‌توان از دادگاهی که به موجب قانون، حق مراجعه به آن را دارد، منع کرد.

قوانین و مقررات مرتبط:

ماده ۵ و ۱۲۵۷ قانون مدنی، ماده ۵۸۸ قانون تجارت، ماده ۳۷ و ۶۹ قانون آیین دادرسی کیفری
رای وحدت رویه: شماره ۷۱۴ مورخ ۱۳۸۸/۱۲/۱۱

اصل چهل و یکم

تابعیت کشور ایران، حق مسلم هر فرد ایرانی است و دولت نمی‌تواند از هیچ ایرانی، سلب تابعیت کند، مگر به درخواست خود او یا در صورتی که به تابعیت کشور دیگری درآید.

قوانین و مقررات مرتبط:

مواد ۹۹۱ تا ۹۷۶ قانون مدنی، ماده ۵۹۱ قانون تجارت، تبصره ماده ۴۸ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲، ماده ۹۸ قانون مدیریت خدمات کشوری

۱۲۲- دادستان کل کشور توسط کدام مقام و با (عایت کدام ترتیب زیر منصوب می‌شود؟

- (الف) رئیس قوه قضائیه با مشورت رئیس دیوان عالی کشور
- (ب) مقام رهبری به پیشنهاد رئیس قوه قضائیه
- (ج) مقام رهبری به پیشنهاد رئیس دیوان عالی کشور
- (د) رئیس قوه قضائیه با مشورت قضات دیوان عالی کشور

گزینه د صحیح است. اصل ۱۶۴

قانونییر

اصل یکمصد و شصت و چهارم- قاضی را نمی‌توان از مقامی که شاغل آن است بدون محاکمه و ثبوت جرم یا تخلفی که موجب انفصال است به‌طور موقت یا دائم منفصل کرد یا بدون رضای او محل خدمت یا سمتش را تغییر داد مگر به اقتضای مصلحت جامعه با تصمیم رئیس قوه قضائیه پس از مشورت با رئیس دیوان‌عالی کشور و دادستان کل. نقل و انتقال دوره‌ای قضات بر طبق ضوابط کلی که قانون تعیین می‌کند صورت می‌گیرد.

اصل یکمصد و شصت و چهارم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸

قاضی را نمی‌توان از مقامی که شاغل آن است بدون محاکمه و ثبوت جرم یا تخلفی که موجب انفصال است به‌طور موقت یا دائم منفصل کرد یا بدون رضای او محل خدمت یا سمتش را تغییر داد مگر به اقتضای مصلحت جامعه با تصویب اعضای شورای عالی قضایی به اتفاق آراء نقل و انتقال دوره‌ای قضات بر طبق ضوابط کلی که قانون تعیین می‌کند صورت می‌گیرد.

اصل یکمصد و شصت و چهارم از منظر شورای نگهبان

استفساریه

شماره م/۵۶۳۹/۱ تاریخ ۱۳۶۹/۴/۱۴

حضرت آیت‌الله محمدی گیلانی «دام تأییداته العالیه»

دبیر محترم شورای نگهبان

خاطر مبارک مستحضر است که در بحث‌های بازنگری قانون اساسی این جانب اصرار داشتم که ابهام از اصل یکمصد و شصت و چهارم برداشته شود و پیشنهاد مشخص این بود که پس از پایان جمله اول اصل، کلمه «یا بدون رضای او» جداگانه به شکل جمله مستقل بیاید که تغییر محل خدمت یا سمت متعلق مستثنی‌منه باشد و به هر دلیل پذیرفته نشد. دستور فرمایید نظر تفسیری آن شورای محترم را نسبت به قید و استثناء که آیا به جمله اخیر می‌خورد یا به همه، ابلاغ فرمایند.

محمد یزدی - رئیس قوه قضائیه

تفسیر

شماره ۴۴۸ تاریخ ۱۳۶۹/۴/۲۳

حضرت آیت‌الله آقای حاج شیخ محمد یزدی

ریاست محترم قوه قضائیه

عطف به نامه شماره م/۵۶۳۹/۱ مورخ ۱۳۶۹/۴/۱۴:

موضوع سؤال در جلسه روز سه شنبه نوزدهم تیرماه ۱۳۶۹ شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و

بررسی قرار گرفت. نظر تفسیری شورا به شرح ذیل اعلام می‌گردد:

«استثنای مندرج در اصل ۱۶۴ قانون اساسی (مگر به اقتضای مصلحت جامعه باتصمیم رئیس قوه قضائیه پس از مشورت با رئیس دیوان عالی کشور و دادستان کل) صرفاً ناظر به جمله دوم اصل یعنی عبارت (یا بدون رضای او محل خدمت یا سمتش را تغییر داد) می‌باشد و ارتباطی به جمله صدر اصل ندارد».

اصل یکصد و شصت و چهارم از منظر قوانین داخلی

قانون تشکیل محکمه عالی قضاات

ماده ۱- در صورتی که رئیس قوه قضائیه، قاضی شاغل را طبق موازین شرعی فاقد صلاحیت تصدی امر قضا بداند، می‌تواند موضوع را به کمیسیون کارشناسی مرکب از:

۱- دادستان انتظامی قضاات

۲- معاون حقوقی و امور مجلس وزارت دادگستری

۳- معاون قضایی دادستان کل کشور جهت بررسی ارجاع دهد. کمیسیون کارشناسی پس از انجام بررسی نتیجه امر را به محکمه عالی انتظامی قضاات جهت اتخاذ تصمیم گزارش می‌نماید.

ماده ۲- محکمه عالی انتظامی قضاات مرکب از:

۱- رئیس قوه قضائیه

۲- رئیس دیوان عالی کشور

۳- دادستان کل کشور

۴- رئیس شعبه اول دادگاه انتظامی قضاات

۵- دادستان انتظامی قضاات تشکیل می‌گردد و نسبت به گزارشات کمیسیون کارشناسی در خصوص صلاحیت و عدم صلاحیت قاضی برای تصدی امر قضا اتخاذ تصمیم می‌نماید.

تبصره ۱- تصمیمات محکمه با اکثریت آرا که رأی رئیس قوه قضائیه در آن باشد دارای اعتبار است.

تبصره ۲- رئیس قوه قضائیه پس از رأی محکمه بر عدم صلاحیت قضا، حسب اقتضاء نسبت به انفصال یا بازخرید یا بازنشسته نمودن یا انتقال به بخش اداری اتخاذ تصمیم می‌نماید.

ماده ۳- این قانون از تاریخ اول خردادماه یک هزار و سیصد و هفتاد و یک و برای مدت پنج سال لازم‌الاجراء است.

موضوع «تشکیل محکمه عالی انتظامی قضاات» در اجرای بند هشتم اصل یکصد و دهم قانون اساسی در جلسه مورخ بیست و سوم آبان ماه یک هزار و سیصد و هفتاد مجمع تشخیص مصلحت نظام بررسی و به شرح فوق به تصویب رسید.

اکبر هاشمی رفسنجانی - رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام

ماده ۵ قانون نقل و انتقال دوره‌ای قضاات

رسیدگی به تقاضاهای نقل و انتقال قضاات در هر سال یک بار انجام می‌گیرد. چگونگی و زمان رسیدگی

به آنها برابر ضوابطی خواهد بود که به پیشنهاد وزیر دادگستری به تصویب رئیس قوه قضائیه می‌رسد.

اصل یکصد و شصت و چهارم از منظر دکترین

نکته ۱: اصل مصونیت، امری منطقی و عقلایی به نظر می‌رسد زیرا اگر قضات دارای مصونیت نباشند انجام وظیفه منصفانه بسیار مشکل و حتی بعضاً غیر ممکن می‌شود و چه بسا در این راه افرادی که در خصوص یک پرونده محکومیتشان محتمل باشد برای جلوگیری از حکم محکومیت احتمالی دست به کار توطئه و یا تبانی شده و قاضی را به نحوی از دادرسی عادلانه بازدارند.

نکته ۲: اصل مذکور بدان معنا نیست که برای شخص قضات امتیاز مخصوصی در نظر گرفته شود زیرا قضات در امور شخصی با سایر مردم تفاوتی ندارند و مشمول قاعده کلی امنیت قضایی عادلانه برای همه و تساوی عموم در برابر قانون» می‌باشند. بند ۱۴ اصل ۳ «این اصل، مصونیت ویژه‌ای است که در کار قضایی به کار گرفته می‌شود تا وثیقه مطمئنی برای صحت دادرسی باشد» (هاشمی، ۱۳۹۴: ۳۹۴).

نکته ۳: به غیر قابل عزل بودن قضات نباید به عنوان یک اصل مطلق توجه نمود زیرا ممکن است این فرد هم در حین و یا به مناسبت انجام وظیفه و هم در حال عادی مرتکب تخلفات قانونی و یا ارتکاب جرائمی شوند که تعقیب، محاکمه و مجازات آنها ضرورت داشته باشد. بر فرض چنین حالتی افراد مذکور به عنوان عناصر نامطلوب و ناصالح باید از دستگاه قضایی طرد شوند. مفهوم مخالف اصل ۱۶۴ قانون اساسی چنین است: «در صورت محاکمه و ثبوت جرم و یا تخلفی که موجب انفصال قاضی است می‌توان وی را به طور موقت یا دائم از خدمت قضایی منفصل نمود» (همان، ۳۹۵).

نکته ۴: استثنائاتی بر اصل منع عزل قضات:

۱- عزل قضات به سبب تخلفات و تقصیرات شغلی: در صورتی که قضات به جهت شغل خود، متهم باشد رسیدگی به آن در صلاحیت دادرسی انتظامی قضات و صدور حکم در صلاحیت دادگاه عالی انتظامی قضات می‌باشد.

۲- عزل قضات به سبب ارتکاب جرائم عمومی: در صورت ارتکاب جرائم عمومی توسط قضات، دادستان عمومی نسبت به آن رسیدگی مقدماتی را انجام می‌دهد و سپس آن را به دادرسی انتظامی قضات ارسال می‌نماید و تعلیق قاضی و سلب مصونیت او را از دادگاه عالی انتظامی و ارجاع پرونده را به مراجع قضایی عمومی برای تعقیب درخواست می‌کند.

۳- عزل قضات به سبب فقدان صلاحیت امر قضا.

نکته ۵: اصل منع انتقال و تغییر قضات، موجب حفظ امنیت شغلی قضات و تأمین کننده اقتدار، عدالت و استقلال قاضی می‌شود و با رعایت این اصل، توطئه و صحنه سازی‌های افراد ذی نفوذ خنثی خواهد شد اما عبارت «در صورت مصلحت جامعه» به دلیل مصادیق متعدد و تفسیرهای گوناگون که می‌توان نسبت به آن داشت عملاً می‌تواند موجبات نقض اصل مذکور را فراهم آورد (میری رستمی، ۱۳۹۷: ۲۶۹).

۱. مطابق قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸ شورای عالی قضایی به چه طریقی می‌توانست با استفاده از فرایند مندرج در اصل یکصد و شصت و چهارم قانون اساسی قاضی را منفصل کند؟

- (الف) از این صلاحیت برخوردار نبود
(ب) با رأی موافق اکثریت اعضا شورا
(ج) با رأی چهار پنجم شورا
(د) با اجماع همه اعضا شورا

۲. قاضی را نمی‌توان از مقامی که شاغل آن است..... (وکالت ۱۴۰۰)

- (الف) بدون محاکمه و ثبوت جرم یا تخلفی که موجب انفصال است، به طور موقت یا دائم منفصل کرد.
(ب) بدون رضایت وی و پیشنهاد رئیس دیوان عالی کشور و تأیید رئیس قوه قضائیه برکنار کرد.
(ج) بدون تأیید دادستان کل کشور معلق کرد.
(د) بدون رضای او، به طور موقت یا دائم منفصل کرد یا محل خدمت یا سمتش را تغییر داد.

پاسخنامه

۱ د مطابق آن متن، قاضی را نمی‌توان از مقامی که شاغل آن است بدون محاکمه و ثبوت جرم یا تخلفی که موجب انفصال است به‌طور موقت یا دائم منفصل کرد یا بدون رضای او محل خدمت یا سمتش را تغییر داد مگر به اقتضای مصلحت جامعه با تصویب اعضای شورای عالی قضایی به اتفاق آراء.

۲ الف

نموداری

اصل یکصد و شصت و چهارم - قاضی را نمی‌توان از مقامی که

شاغل آن است،
بدون محاکمه و ثبوت جرم یا تخلفی که موجب انفصال است
به‌طور موقت یا دائم، منفصل کرد یا بدون رضای او،

تغییر داد مگر به اقتضای مصلحت جامعه با تصمیم رئیس قوه قضائیه،
محل خدمت یا سمتش را

پس از مشورت با
رئیس دیوان عالی کشور
و دادستان کل
نقل و انتقال

دوره‌ای قضات بر طبق ضوابط کلی که قانون تعیین می‌کند، صورت می‌گیرد.^۱

۱- اصل سابق - اصل یکصد و شصت و چهارم - قاضی را نمی‌توان از مقامی که شاغل آنست بدون محاکمه و ثبوت جرم یا تخلفی که موجب انفصال است به طور موقت یا دائم، منفصل کرد یا بدون رضای او، محل خدمت یا سمتش را تغییر داد مگر به اقتضای مصلحت

تحریری

اصل یکصد و شصت و چهارم

قاضی را نمی‌توان از مقامی که شاغل آن است، بدون محاکمه و ثبوت جرم یا تخلفی که موجب انفصال است به طور موقت یا دائم، منفصل کرد یا بدون رضای او، محل خدمت یا سمتش را تغییر داد مگر به اقتضای مصلحت جامعه با تصمیم رئیس قوه قضائیه، پس از مشورت با رئیس دیوان عالی کشور و دادستان کل. نقل و انتقال دوره‌ای قضات بر طبق ضوابط کلی که قانون تعیین می‌کند، صورت می‌گیرد.^۱

تفسیر شورای نگهبان:

استفساریه / مورخ ۱۳۶۹/۴/۱۴

تفسیر / مورخ ۱۳۶۹/۴/۲۳

قوانین و مقررات مرتبط: ماده ۱ قانون تشکیل محکمه عالی قضات و نظامنامه راجع به تشخیص انواع تقصیرات انتظامی قضات و تعیین مجازات آنها مصوب ۱۳۰۴

۱۲۳- در رابطه با مجلس شورای اسلامی کدام یک از موارد زیر در قانون اساسی به طور مشخص

بیان شده است؟

- (الف) ترتیب انتخاب رئیس و تعداد کمیسیونها
(ب) نحوه تعیین محدوده حوزه های انتخابیه
(ج) نصاب لازم برای رسمیت جلسات
(د) شرایط انتخاب شوندگان و کیفیت انتخابات
- گزینه ج صحیح است. اصل ۶۵ و ۶۶ و نظریه تفسیری اصل ۷۶ و ۶۸ و ۱۰۸

قانونیاری

اصل شصت و هشتم- در زمان جنگ و اشغال نظامی کشور به پیشنهاد رئیس‌جمهور و تصویب سه‌چهارم مجموع نمایندگان و تأیید شورای نگهبان، انتخابات نقاط اشغال‌شده یا تمامی مملکت برای مدت معینی متوقف می‌شود و در صورت عدم تشکیل مجلس جدید، مجلس سابق همچنان به کار خود ادامه خواهد داد.

اصل شصت و هشتم قانون اساسی از منظر دکترین

جامعه با تصویب اعضای شورای عالی قضایی به اتفاق آراء، نقل و انتقال دوره ای قضات بر طبق ضوابط کلی که قانون تعیین می‌کند، صورت می‌گیرد.

۱- اصل سابق- اصل یکصد و شصت و چهارم- قاضی را نمی‌توان از مقامی که شاغل آنست بدون محاکمه و ثبوت جرم یا تخلفی که موجب انفصال است به طور موقت یا دائم، منفصل کرد یا بدون رضای او، محل خدمت یا سمتش را تغییر داد مگر به اقتضای مصلحت جامعه با تصویب اعضای شورای عالی قضایی به اتفاق آراء، نقل و انتقال دوره ای قضات بر طبق ضوابط کلی که قانون تعیین می‌کند، صورت می‌گیرد.

نکته ۱: طبق قانون اساسی به هیچ وجه من‌الوجوه توقف انتخابات و یا تعویق بیش از اندازه انتخابات

مجاز نیست، مگر در صورت اجتماع ۵ شرط:

۱- برقراری جنگ و اشغال نظامی کشور

۲- پیشنهاد رئیس‌جمهور

۳- تصویب سه‌چهارم نمایندگان مجلس

۴- تأیید شورای نگهبان

۵- تعیین مدت

نکته ۲: طبق قانون اساسی مدت فعالیت یک دوره ریاست‌جمهوری و یک دوره مجلس ۴ سال است

و انتخابات این دو نهاد مشمول اصل شصت و ششم قانون اساسی قرار می‌گیرند، اما طبق اصل

۱۰۰ قانون اساسی مدت فعالیت یک دوره شورای شهر به موجب قوانین عادی تعیین می‌گردد و

وفق اصل ۱۰۸، مدت فعالیت خبرگان را خود اعضای خبرگان تعیین می‌کنند؛ لذا صرفاً درمورد

انتخابات‌های مجلس شورای اسلامی و ریاست‌جمهوری وفق اصل شصت و هشتم قانون اساسی

عمل می‌شود، نه سایر انتخابات‌ها.

نکته ۳: تأیید انتخابات توسط شورای نگهبان ناشی از مقامی است که این شورا در نظارت بر

انتخابات مطابق اصل ۹۹ داراست و نباید آن را با نظارت شورا بر مصوبات مجلس اشتباه کرد

(هاشمی، ۱۳۹۴: ۱۰۱).

نکته ۴: انتخابات همیشه باید در محیط امن و آرام و در شرایط عادی صورت گیرد و از هرگونه

مضيقه و فشار به دور باشد تا صحت آن تضمین شود (همان، ۱۰۰).

نکته ۵: ادامه کار مجلس سابق در صورت عدم تشکیل مجلس جدید جهت جلوگیری از خلأ و

فترت در امر قانون‌گذاری و نظارت بر اجرای آن و در نتیجه ممانعت از تعطیلی امور کشور است.

نکته ۶: به نظر می‌رسد با توجه به آن که پایان جنگ و اشغال نظامی کشور غالباً مشخص نیست؛ لذا

زمان تعیین شده برای توقف انتخابات قابل تمدید است.

نکته ۷: تحقق اصل مذکور تنها استثناً موجود بر اصل شصت و سه و چهارساله بودن دوره نمایندگی است.

نکته ۸: پیشنهاد همواره بر تأیید و تصویب مقدم است فعل مجلس درمورد وضع قوانین و این اصل

تصویب و فعل شورای نگهبان در قبال تصویب مجلس، تأیید است.

✍

۱. در ایران تأیید توقف بر انتخابات در (زمان جنگ و اشغال نظامی کشور با..... است. (ارشر ۹۳)

الف) رهبری

ب) مجمع تشخیص مصلحت نظام

ج) مجلس شورای اسلامی

(د) شورای نگهبان

۲. برای تصویب توقف انتخابات وفق اصل شصت و هشتم نصاب..... و برای رسمیت یافتن مصوبات جلسات غیرعلنی (رای)..... نیاز است.

(الف) سه چهارم حضار - سه چهارم مجموع نمایندگان

(ب) سه چهارم مجموع نمایندگان - سه چهارم مجموع نمایندگان

(ج) سه چهارم مجموع نمایندگان - سه چهارم حضار

(د) سه چهارم حضار - سه چهارم حضار

۳. در زمان می‌توان انتخابات را متوقف کرد و پیشنهاد این موضوع با است.

(الف) در حالت جنگ و شرایط اضطراری نظیر آن - رئیس‌جمهور

(ب) در حالت جنگ و شرایط اضطراری نظیر آن - رئیس‌جمهور یا پنجاه تن از نمایندگان

(ج) در زمان جنگ و اشغال نظامی کشور - رئیس‌جمهور

(د) در زمان جنگ و اشغال نظامی کشور - رئیس‌جمهور یا پنجاه تن از نمایندگان

۴. ابطال یا توقف انتخابات مجلس شورای اسلامی، تابع کدام ضوابط زیر است؟ (درکتری ۱۴۰۱)

(الف) رأی اعضای شورای نگهبان

(ب) رأی اکثریت هیئت مرکزی نظارت

(ج) پیشنهاد وزیر کشور و رأی اکثریت هیئت مرکزی نظارت

(د) پیشنهاد هیئت اجرایی و نظر اکثریت اعضای شورای نگهبان

پاسخنامه

۱ د

۲ ب به اصول شصت و هشتم و شصت و نهم قانون اساسی مراجعه کنید.

۳ ج عبارت «در حالت جنگ و شرایط اضطراری نظیر آن» در اصل هفتاد و نهم برای اعلام محدودیت‌های ضروری اعم از «در زمان جنگ و اشغال نظامی کشور» اصل شصت و هشتم برای توقف انتخابات مجلس است.

۴ الف

اصل هفتاد و ششم - مجلس شورای اسلامی حق تحقیق و تفحص در تمام امور کشور را دارد.

اصل هفتاد و ششم قانون اساسی از منظر شورای نگهبان

استفساریه نخست

شماره ۱۲۳۱/دال - ه - تاریخ ۱۳۶۰/۳/۲۵

شورای محترم نگهبان قانون اساسی

نمایندگان مجلس شورای اسلامی در ارتباط با مسائل حوزه انتخابیه خویش اقدام به ایجاد و تأسیس

«دفتر همکاری‌های مردم با نمایندگان» در شهرستان‌های مختلف می‌نمایند. این دفاتر با ارسال نامه به ادارات و سازمان‌های اجرایی خواستار اطلاعات مختلف می‌شوند. در پاره‌ای از شهرستان‌ها مسئولین اجرایی و فرمانداری‌ها از پاسخ گفتن به سؤالات و نامه‌های دفاتر همکاری خودداری نموده‌اند که این امر موجب دل‌تنگی و اظهار گلایه نمایندگان شده است. لذا با عنایت به مفاد اصل ۷۶ قانون اساسی و مطالب فوق نظر خود را در این خصوص که این عمل از حقوق نمایندگان است یا مجلس شورای اسلامی اعلام فرمایید.

رئیس مجلس شورای اسلامی - اکبرهاشمی رفسنجانی

تفسیر نخست

شماره ۲۸۱۳ تاریخ ۱۳۶۰/۴/۳

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

عطف به نامه شماره ۲۳۱/د.ه- مورخ ۱۳۶۰/۳/۲۵؛

موضوع در جلسه رسمی شورای نگهبان مطرح شد. نظر اکثریت اعضا بر این است که «حق مذکور در اصل ۷۶ قانون اساسی در حقوق مجلس شورای اسلامی است و نمایندگان این حق را ندارند.»

دبیر شورای نگهبان - لطف‌الله صافی

استفساریه دوم

تاریخ ۱۳۶۰/۴/۲۵

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

با توجه به نامه مورخ ۱۳۶۰/۳/۱۸ اینجانب درمورد دفتر ارتباطی مردم با نماینده مجلس و سؤال ریاست مجلس در رابطه با آن از شورای محترم نگهبان قانون اساسی لازم است به عرض برساند که اصل ۸۴ قانون اساسی هر نماینده را در برابر تمام ملت مسئول دانسته و به او حق اظهارنظر در مسائل داخل و خارجی کشور داده است طبیعی است برای انجام این مسئولیت و توان اظهارنظر باید اطلاعات لازم را داشته باشد که یکی از راه‌های کسب اطلاعات و انجام وظیفه وجود دفتری است که هم محل مشخصی داشته باشد و هم در حدود اختیارات و امکانات مکاتباتی بنماید. که به عملی شدن کار کمک کرده و از اتلاف وقت بیشتر هم جلوگیری می‌نماید.

اما در نامه ۱۲۳۱/د.ه- مورخ ۱۳۶۰/۳/۲۵ ریاست محترم مجلس به شورای نگهبان ضمن عنوان کردن دفتر ارتباطی مردم با نمایندگان درمورد اصل ۷۶ که حق تحقیق و تفحص را به مجلس داده است سؤال شده و استناد گردیده است و جواب شورای نگهبان نیز در نامه شماره ۲۸۱۳ مورخ ۱۳۶۰/۴/۳ با استناد به اصل ۷۶ قانون اساسی که از حقوق مجلس است و نماینده بشخصه این حق را ندارد می‌باشد. بنابراین تقاضا دارد برای روشن شدن مسئله و رفع ابهام موضوع مربوطه را با استناد به اصل ۸۴ قانون اساسی از شورای نگهبان استفسار بفرمایید.

با تشکر و به امید توفیق برای شما

لطیف صفری - نماینده مردم اسلام آباد غرب

تفسیر دوم

شماره م/۳۰۹۳ تاریخ ۱۳۶۰/۵/۸

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

عطف به نامه بدون شماره مورخ ۱۳۶۰/۴/۲۷ موضوع در جلسه رسمی شورای نگهبان مورد بحث و بررسی قرار گرفت. نظر اکثریت اعضای شورای نگهبان به این شرح اعلام می‌شود:

«از دقت در اصول ۷۶، ۸۴، ۸۸، ۱۳۴، و ۱۳۷ قانون اساسی استفاده می‌شود که دولت و وزرا در برابر مجلس و نمایندگان مجلس مسئولند و سؤال نمایندگان باید در مجلس عنوان و در مجلس به آن پاسخ داده شود و به غیر این صورت سؤال نمایندگان از دولت و هر مقام اجرایی دیگر و پاسخ آنها حکم سؤال و پاسخ‌های عادی را دارد».

دبیر شورای نگهبان - لطف‌الله صافی

استفساریه سوم

شماره ۲۲۳۵ - ق تاریخ ۱۳۶۱/۱۲/۲۶

شورای محترم نگهبان

یادداشت مورخ ۱۳۶۰/۱۲/۲۳ جناب آقای هرایر خالاتیان منضم به مراسله شماره ۵۰/۴۴۸ مورخ ۱۳۶۰/۱۲/۱۸ اسقف اعظم آرداک مانوکیان خلیفه آرامنه تهران و شمال ایران در خصوص تفسیر اصول بیست و ششم، پنجاه و هفتم، هشتاد و ششم و چهارم قانون اساسی به پیوست ارسال می‌گردد.

رئیس مجلس شورای اسلامی - اکبرهاشمی

پیوست استفساریه سوم

شماره ۵۰/۴۴۸ تاریخ ۱۳۶۰/۱۲/۱۸

جناب آقای هرایر خالاتیان

ضمن قدردانی از زحمات شما در انجام وظایف خطیر نمایندگی و با توجه به بررسی‌های انجام‌شده در اصول قانون اساسی جمهوری اسلامی و همچنین در مصوبات مجلس شورای اسلامی پرسش‌های زیرین در رابطه با وظایف، اختیارات و مسئولیت‌های نمایندگان مجلس مطرح گردیده است که تقاضا دارد از طریق ریاست محترم مجلس و شورای محترم نگهبان تفسیرها و پاسخ‌های لازمه را دریافت و در اختیار اینجانب قرار دهید که موجب نهایت امتنان خواهد بود.

با علم و آگاهی از اصول ۷۶ و ۸۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران که از طرفی حق تحقیق و تفحص را در تمامی امور کشور را به مجلس و مجلسیان می‌دهد و از طرف دیگر هر نماینده را در برابر تمام ملت مسئول قرار داده و حق اظهارنظر در همه مسائل داخلی و خارجی را به آنان می‌دهد؟

۱- آیا نمایندگان مجلس به‌عنوان نمایندگان قوه مقننه، با توجه به اصل تفکیک قوا حق دارند به‌طور انفرادی یا گروهی با وزارتخانه‌ها و به‌طور کلی ارگان‌های اجرایی دولتی، قرارداد، یا موافقت‌نامه امضا نموده و در امور اجرایی عملاً مداخله نمایند؟

۲- آیا نمایندگان اقلیت‌های دینی در مجلس شورای اسلامی با توجه به اصل ۲۶ قانون اساسی

(احزاب و جمعیت‌ها) و لایحه تصویبی مجلس شورای اسلامی در خصوص احزاب و جمعیت‌ها، حق دارند امور اجرایی اقلیت‌های دینی را در امور اجتماعی و فرهنگی و غیره انجام دهند؟ خواهشمند است پاسخ‌های خودتان یا تفسیرها و پاسخ‌های دریافتی به‌طور کتبی در اختیار اینجانب گذارده شود تا از این راه وظایف، اختیارات و مسئولیت‌های مراجع دینی و انجمن‌ها و شوراهای جوامع اقلیت‌های دینی که طبق اساسنامه‌های خود و رأی مردم اقلیت‌ها انتخاب و اداره امور اقلیت‌ها به آنها سپرده شده است. قانوناً و شرعاً روشن و معین گردد.

دعاگو اسقف اعظم آرداک مانوکیان

تفسیر سوم

شماره ۲۴۳۹ تاریخ ۱۳۶۱/۱/۱۷

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

عطف به نامه شماره ۲۲۳۵- ق مورخ ۱۳۶۰/۱۲/۲۶ موضوع سؤال نماینده ارامنه در مجلس شورای اسلامی، آقای هرایر خالاتیان، در ارتباط با اصول ۷۶، ۸۴ و ۲۶ قانون اساسی به‌استحضار می‌رساند که مفاد قانون اساسی در این موارد روشن است.

«اصل ۷۶ قانون اساسی مربوط به مجلس شورای اسلامی است نه آحاد نمایندگان و اصل ۸۴ نیز ناظر به حق اظهارنظر نمایندگان است. البته طبق اصل ۸۸ نماینده مجلس حق دارد از وزیر سؤال نماید و از او توضیح بخواهد و به هر حال از این اصول و سایر اصول قانون اساسی استفاده نمی‌شود که نماینده مجلس شورای اسلامی بتواند در امور اجرایی مربوط به انتخاب‌کنندگان خود دخالت کند و برای انجام آنها با ارگان‌های دولتی قرارداد یا موافقت‌نامه‌ای امضا کند.»

دبیر شورای نگهبان - لطف‌الله صافی

استفساریه چهارم

شماره ۳۴۳- ۳۱۳/۲۱۴ تاریخ ۱۳۶۷/۱۰/۱

تلفنگرام فوری

برادر ارجمند آیت‌الله محمدی گیلانی «دامت برکاته»

دبیر شورای محترم نگهبان

سلام علیکم

احتراماً در پی درخواست جمعی از نمایندگان مجلس شورای اسلامی از ریاست محترم مجلس بر اساس اصل ۷۶ قانون اساسی درمورد تحقیق شخصی در خصوص علت ابطال انتخابات پانزده حوزه انتخابیه در مرحله نخست دوره سوم و ارجاع نامه شماره ق- ۳۰۳۹ مورخ ۱۳۶۷/۹/۱۷ ریاست محترم مجلس به کمیسیون داخلی نظر به اینکه کمیسیون مزبور قرار است کار تحقیقات و تفحص انتخابات مذکور را با مدارک لازم انجام و گزارش آن را به ریاست محترم مجلس ارسال نماید.

لذا تقاضامندم حضرت‌عالی در جلسه کمیسیون شوراها و امور داخلی مورخه ۱۳۶۷/۱۰/۴ ساعت ۱۴ تشریف فرما شوید. ضمناً مدارک ابطال را کتباً به این کمیسیون ارسال فرمایید.

موجب کمال تشکر و امتنان است.
 اشرافی اصفهانی - رئیس کمیسیون شوراها و امور داخلی
 تفسیر چهارم
 شماره ۳۳۰۸ تاریخ ۱۳۶۷/۱۰/۳
 تأییدیه تلفنگرام
 ریاست محترم کمیسیون شوراها و امور داخلی کشور مجلس شورای اسلامی
 عطف به تلفنگرام شماره ۳۴۳-۳۱۳/۲۱۴ مورخ ۱۳۶۷/۱۰/۱:
 و علیکم السلام و رحمه الله، «بر اساس نظر تفسیری شورای نگهبان اصل ۷۶ شامل مواردی از قبیل
 مقام معظم رهبری، مجلس خبرگان و شورای نگهبان نمی‌شود».
 دبیر شورای نگهبان - محمد محمدی گیلانی

اصل هفتاد و ششم قانون اساسی از منظر دکترین

نکته ۱: قانون اساسی در این خصوص اختیار بسیار وسیعی را برای مجلس قائل شده و با ذکر عبارت «تمام امور» در مفهوم مادی همه مسائل داخلی و بین‌المللی و در مفهوم سازمانی تمام سازمان‌ها و مقامات مشمول اصل نظارت فوق می‌شود. بنابراین وجود محدودیت و استثنائات بی‌محایا در این امر پذیرفتنی نیست. در همین ارتباط طرح تحقیق و تفحص از صداوسیما جمهوری اسلامی ایران که ریاست آن قانوناً منصوب مقام رهبری است با اظهارنظر مقام رهبری و صدور مجوز تحقیق و تفحص این حق قانونی مجدداً احیا گردید (هاشمی، ۱۳۹۴: ۱۷۶).

نکته ۲: رئیس مجلس شورای اسلامی طی نامه‌ای خطاب به مقام رهبری خواستار نظر ایشان در خصوص اصلاح یکی از مواد آیین‌نامه داخلی مجلس در خصوص اعمال حق تحقیق و تفحص مجلس به صورت عام شد که در پاسخ به این درخواست آمده است: «تحقیق و تفحص مجلس شورای اسلامی از دستگاه‌های گوناگون کشور یکی از ابزارهای مناسب برای حفظ سلامت در این دستگاه‌هاست. یقیناً وجود این اصل در قانون اساسی از جمله نقاط قوت این قانون متین و جامع‌الاطراف است. به نظر اینجانب برخورداری صداوسیما جمهوری اسلامی از برکات این اصل به نفع کشور و به نفع خود آن سازمان است. اگر مجلس محترم در حال حاضر مانع قانونی از اعمال این اصل دارد تجدیدنظر مجمع محترم تشخیص مصلحت در مصوبه قبلی خود این مانع را برطرف کند... اینجانب مجوز این تجدیدنظر را که برعهده رهبری است، به آن مجمع خواهم داد (همان، ۱۷۷).

نکته ۳: در فرمان مقام رهبری به قوای سه‌گانه در خصوص مبارزه با فساد مالی چنین آمده است: «هیچ‌کس یا نهادی نمی‌تواند به عذر انتساب به این جانب یا دیگران خود را از حساب‌کشی معاف بشمارد». (روزنامه هم‌پستگی، شماره ۱۵۶، سه شنبه ۱۱ اردیبهشت ۱۳۸۰)

نکته ۴: به نظر می‌رسد آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی و اساساً قوانین عادی حق

محدود نمودن و تخصیص زدن اصول قانون اساسی را ندارند، و تخصیص موجود در تبصره ۷ ماده ۲۱۴ آیین نامه داخلی مجلس، اجتهادی غیر اصولی در برابر نص صریح در اصل ۷۶ تلقی می شود و غیر قابل پذیرش است، اگرچه مفاد آن مستخرج از نظریه شورای نگهبان باشد (میری رستمی، ۱۳۹۷: ۱۴۴).

نکته ۵: کار تحقیق و تفحص فاقد هرگونه اثر حقوقی فوری است و تنها جنبه اطلاعی داشته و در مواردی لزوم ممکن است منجر به پاره ای اقدامات تعقیبی بشود (ساعد وکیل، ۱۳۹۴: ۳۶۴).

۱. کدام مورد درموضوع هریک از نمایندگان مجلس شورای اسلامی، صمیع است؟ (درکتری ۹۴)

الف) حق تحقیق و تفحص در همه امور کشور را دارد. ب) حق دارد از رئیس جمهور سؤال کند.

ج) دارای مصونیت قضایی مطلق است. د) در برابر تمام ملت مسئول است.

۲. مجلس شورای اسلامی در فصوص کدامیک از موارد زیر، نمی تواند تمقیق و تفمص کند.

(مرکز وکلا قوه قضائیه ۱۴۰۰)

الف) مجلس خبرگان رهبری ب) مراکز و کانون های وکلا

ج) بانک های دولتی و خصوصی د) سازمان تأمین اجتماعی

۳. نظر قانون اساسی و نظرات شورای نگهبان درمورد ممدوده تمقیق و تفمص مجلس، مطابق

اصل هفتادوششم چیست؟

الف) فقدان هیچ گونه محدودیت - عدم آزادی عمل در مورد نهادهایی چون مقام رهبری، مجلس خبرگان

و شورای نگهبان

ب) فقدان هیچ گونه محدودیت - فقدان هیچ گونه محدودیت

ج) عدم آزادی عمل در مورد مقام رهبری و شورای نگهبان - عدم آزادی عمل در مورد مقام رهبری، مجلس

خبرگان و شورای نگهبان

د) عدم آزادی عمل در مورد مقام رهبری، مجلس خبرگان و شورای نگهبان - عدم آزادی عمل در مورد

نهادهایی از قبیل مقام رهبری، مجلس خبرگان و شورای نگهبان

پاسخنامه

۱ د ۲ الف

۳ الف به متن اصل هفتاد و ششم و تفسیر چهارم پیرامون این اصل رجوع کنید.

اصل یکمصد و هشتم- قانون مربوط به تعداد و شرایط خبرگان، کیفیت انتخاب آنها و آیین نامه

داخلی جلسات آنان برای نخستین دوره باید به وسیله فقهاء اولین شورای نگهبان تهیه و با اکثریت

آراء آنان تصویب شود و به تصویب نهایی رهبر انقلاب برسد. از آن پس هرگونه تغییر و تجدیدنظر

در این قانون و تصویب سایر مقررات مربوط به وظایف خبرگان در صلاحیت خود آنان است.

اصل یکصد و هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸

قانون مربوط به تعداد و شرایط خبرگان، کیفیت انتخاب آنها و آیین‌نامه داخلی جلسات آنان برای نخستین دوره باید به‌وسیله فقهای اولین شورای نگهبان تهیه و با اکثریت آرای آنان تصویب شود و به تصویب نهایی رهبر انقلاب برسد. از آن پس هرگونه تغییر و تجدیدنظر در این قانون در صلاحیت مجلس خبرگان است.

اصل یکصد و هشتم قانون اساسی از منظر شورای نگهبان

استفساریه

شماره ۲۵۹۲/۵۵ تاریخ ۱۳۶۲/۱۲/۱۵

تلفنگرام فوری

شورای محترم نگهبان قانون اساسی

احتراماً چون در نظر است انتخابات میان دوره‌ای مجلس خبرگان و دومین دوره مجلس شورای اسلامی هم‌زمان برگزار گردد و در برگزاری هم‌زمان دو انتخابات هماهنگی مهلت‌های قانونی حائز کمال اهمیت می‌باشد. خواهشمند است موافقت نمایند اصلاحیه مواد ۱۳ و ۱۶ آیین‌نامه اجرایی قانون انتخابات مجلس خبرگان موضوع اصول ۵ و ۱۰۷ و ۱۰۸ قانون اساسی را که به‌موجب آن زمان ثبت‌نام داوطلبان شرکت در انتخابات مجلس خبرگان از ۷ روز به ۱۴ روز افزایش یافته‌کان لم یکن تلقی و در اجرای ماده ۱۳ آیین‌نامه اجرایی قانون انتخابات خبرگان زمان ثبت‌نام داوطلبان ۷ روز منظور گردد.

تا هماهنگی لازم در مهلت ثبت‌نام داوطلبان هر دو انتخابات رعایت گردد.

مصطفی طهرانی - سرپرست ستاد انتخابات کشور

تفسیر

شماره ۱۰۸۰۰ تاریخ ۱۳۶۲/۱۲/۱۶

ستاد انتخابات کشور

عطف به تلفنگرام ۲۵۹۲/۵۵ مورخ ۱۳۶۲/۱۲/۱۵:

«به نظر اکثریت اعضای شورای نگهبان چون مجلس خبرگان تشکیل شده است، بنابراین طبق اصل

۱۰۸ قانون اساسی هرگونه دستبرد در قانون انتخابات خبرگان با مجلس خبرگان می‌باشد.»

۱. در فصول کدام یک از افراد زیر نیازی به تشخیص اجتهاد نامزدهای مجلس خبرگان (رهبری از سوی

فقه‌های شورای نگهبان نیست؟

(الف) مقام رهبری، صریحاً یا ضمناً، اجتهاد آنان را تأیید کرده باشند.

(ب) نماینده مقام رهبری در نهادهای انقلابی باشند.

(ج) از مراجع تقلید، جواز اجتهاد داشته باشند.

(د) قبلاً عضو مجلس خبرگان بوده اند.

۲. طبق قانون اساسی، قانون مربوط به تعداد و شرایط خبرگان، پس از دوره اول در صلاحیت کدام

نهاد است؟

(ركتري ۹۴)

- الف) شورای نگهبان
ب) مجلس خبرگان
ج) مجلس شورای اسلامی
د) شورای نگهبان با تأیید خبرگان
۳. قانون مربوط به تعداد و شرایط خبرگان، کیفیت انتخاب آنها و آیین‌نامه داخلی مجلس آنان برای نخستین دوره باید به وسیله تهیه و با اکثریت آرای آنان تصویب شود و به تصویب نهایی رهبر انقلاب برسد. از آن پس هرگونه تغییر و تجدیدنظر در این قانون و تصویب سایر مقررات مربوط به وظایف خبرگان در صلاحیت است.

- الف) شورای انقلاب - خبرگان
ب) فقهای شورای نگهبان - خبرگان
ج) شورای انقلاب - فقهای شورای نگهبان
د) فقهای شورای نگهبان - فقهای شورا نگهبان
۴. در انتخابات موزه انتخابات چهارممال و بفتیاری که صرفاً یک نفر نماینده در مجلس خبرگان دارد، دو نفر (رأی مساوی کسب کرده‌اند. چه اتفاقی رخ می‌دهد؟

- الف) انتخابات به دور دوم کشیده می‌شود
ب) قرعه کشی می‌شود
ج) مجلس خبرگان پس از تشکیل یکی از این دو نفر را انتخاب می‌کند.
د) رهبری فردی را برمی‌گزیند.

۵. تجدیدنظر در آیین‌نامه داخلی مجلس خبرگان، در صلاحیت کدام مورد است؟

(ارش ۹۸)

- الف) فقهای شورای نگهبان
ب) شورای نگهبان
ج) مجلس شورای اسلامی
د) مجلس خبرگان
۶. در کدام یک از قوانین انتخاباتی، شرط «اقامت در موزه نمایندگی». ملاک نیست؟

(ركتري حقوق عمومي ۹۸)

- الف) ریاست جمهوری - شورای اسلامی شهر
ب) مجلس خبرگان رهبری - شورای اسلامی شهر
ج) مجلس شورای اسلامی - شورای اسلامی روستا
د) مجلس خبرگان رهبری - مجلس شورای اسلامی
۷. در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، به جز مجلس شورای اسلامی، برای کدام نهاد، صلاحیت وضع قانون تصریح شده است؟

(ركتري ۱۴۰۰)

- الف) مجلس خبرگان
ب) دیوان عالی کشور
ج) شورای عالی امنیت ملی
د) مجمع تشخیص مصلحت نظام
۸. مجلس شورای اسلامی در فصوص کدام یک از موضوعات زیر صلاحیت قانون‌گذاری ندارد؟

(مرکز وكلا قوه قضائیه ۱۴۰۱)

- الف) مؤسسات عمومی غیردولتی
ب) دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی پژوهشی
ج) انتخابات مجلس خبرگان رهبری
د) وضع عوارض

پاسخنامه

۱ الف ۲ ب ۳ ب

۴ ب وفق ماده ۸ آیین‌نامه داخلی و قانون انتخابات مجلس خبرگان رهبری: خبرگان با اکثریت نسبی آرای

شرکت کنندگان انتخاب می شوند.

تبصره- در صورتی که تعداد آرای دو یا چند نفر ، مساوی باشد و به همه آنان نیاز نباشد، نماینده یا نمایندگان مورد لزوم ، با قرعه معین می شود.

۵ د ۶ ع ۷ الف ۸ ج

نموداری

❑ اصل شصت و هشتم- در زمان جنگ و اشغال نظامی کشور

❖ به پیشنهاد رییس جمهور
❖ و تصویب سه چهارم مجموع نمایندگان از انتخابات نقاط اشغال شده یا تمامی مملکت برای مدت
❖ و تأیید شورای نگهبان

معینی، متوقف می شود و در صورت عدم تشکیل مجلس جدید، مجلس سابق هم چنان به کار خود، ادامه خواهد داد.

❑ اصل هفتاد و ششم- مجلس شورای اسلامی، حق تحقیق و تفحص در تمام امور کشور را دارد.

اصل یکصد و هشتم- قانون مربوط به

❖ تعداد و شرایط خبرگان
❖ کیفیت انتخاب آنها
❖ و آیین نامه داخلی جلسات آنان
برای نخستین دوره، باید به

وسيله فقهای اولین شورای نگهبان، تهیه و با اکثریت آراء آنان تصویب شود و به تصویب نهایی رهبر انقلاب برسد.

❖ هرگونه تغییر و تجدید نظر در این قانون
❖ تصویب سایر مقررات مربوط به وظایف خبرگان
از آن پس

در صلاحیت خود آنان است.^۱

۱- اصل سابق- اصل یکصد و هشتم- قانون مربوط به تعداد و شرایط خبرگان، کیفیت انتخاب آنها و آیین نامه داخلی جلسات آنان برای نخستین دوره باید به وسیله فقهای اولین شورای نگهبان تهیه و با اکثریت آراء آنان، تصویب شود و به تصویب نهایی رهبر انقلاب برسد. از آن پس هرگونه تغییر و تجدید نظر در این قانون در صلاحیت مجلس خبرگان است.

تحریری

اصل شصت و هشتم

در زمان جنگ و اشغال نظامی کشور به پیشنهاد رییس‌جمهور و تصویب سه‌چهارم مجموع نمایندگان و تأیید شورای نگهبان، انتخابات نقاط اشغال شده یا تمامی مملکت برای مدت معینی، متوقف می‌شود و در صورت عدم تشکیل مجلس جدید، مجلس سابق همچنان به کار خود، ادامه خواهد داد.

قوانین و مقررات مرتبط: اصل ۱۱۳ قانون اساسی

مواد ۸ و ۹ قانون تعیین حدود وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست‌جمهوری اسلامی ایران ۱۳۶۵

اصل هفتاد و ششم

مجلس شورای اسلامی، حق تحقیق و تفحص در تمام امور کشور را دارد.

تفسیر شورای نگهبان:

استفساریه نخست / مورخ ۱۳۶۰/۳/۲۵

تفسیر نخست / مورخ ۱۳۶۰/۴/۳

استفساریه دوم / مورخ ۱۳۶۰/۴/۲۵

تفسیر دوم / مورخ ۱۳۶۰/۵/۸

استفساریه سوم / مورخ ۱۳۶۱/۱۲/۲۶

تفسیر سوم / مورخ ۱۳۶۱/۱/۱۷

استفساریه چهارم / مورخ ۱۳۶۷/۱۰/۱

تفسیر چهارم / مورخ ۱۳۶۷/۱۰/۳

قوانین و مقررات مرتبط: اصل ۱۳۴ قانون اساسی

اصل یکصد و هشتم

قانون مربوط به تعداد و شرایط خبرگان، کیفیت انتخاب آن‌ها و آیین‌نامه داخلی جلسات آنان، برای نخستین دوره، باید به وسیله فقهای اولین شورای نگهبان، تهیه و با اکثریت آراء آنان تصویب شود و به تصویب نهایی رهبر انقلاب برسد. از آن پس، هرگونه تغییر و تجدیدنظر در این قانون و تصویب سایر مقررات مربوط به وظایف خبرگان و صلاحیت خود آنان است.^۱

تفسیر شورای نگهبان: استفساریه / مورخ ۱۳۶۲/۱۲/۱۵ / تفسیر / مورخ ۱۳۶۲/۱۲/۱۶

قوانین و مقررات مرتبط: قانون انتخابات و آیین‌نامه داخلی مجلس خبرگان مصوب ۱۳۵۹

۱- اصل سابق- اصل یکصد و هشتم - قانون مربوط به تعداد و شرایط خبرگان، کیفیت انتخاب آنها و آیین‌نامه داخلی جلسات آنان برای نخستین دوره باید به وسیله فقهای اولین شورای نگهبان تهیه و با اکثریت آراء آنان، تصویب شود و به تصویب نهایی رهبر انقلاب برسد. از آن پس هرگونه تغییر و تجدید نظر در این قانون در صلاحیت مجلس خبرگان است.

۱۳۴- یکی از وزرا در روز تصمیم‌گیری در فصوص یک مصوبه در جلسه هیئت وزیران غایب است. کدام مورد در رابطه با مسئولیت وی در قبال این مصوبه در برابر مجلس شورای اسلامی، صمیم است؟

- الف) وزیر در اموری که به تصویب هیئت وزیران می‌رسد مسئول است.
 ب) وزرا در قبال مصوبات دولت فقط در برابر رئیس جمهور مسئولیت دارند مگر در صورتی که مصوبه ناظر بر وظایف خاص وزارتخانه آنها باشد.
 ج) در قانون اساسی مسئولیت در برابر مصوبات هیئت وزیران فقط برای رئیس جمهور شناسایی شده است.
 د) صرفاً در صورتی که مصوبه ناظر بر وظایف خاص وزارتخانه متبوع وی باشد، مسئول است.

گزینه الف صمیم است. اصل ۱۳۴ و اصل ۱۳۷

قانونی‌ار

اصل یکصد و سی و چهارم- ریاست هیئت وزیران با رئیس‌جمهور است که بر کار وزیران نظارت دارد و با اتخاذ تدابیر لازم به هماهنگ‌سازی تصمیم‌های وزیران و هیئت‌دولت می‌پردازد و با همکاری وزیران، برنامه و خط‌مشی دولت را تعیین و قوانین را اجرا می‌کند. در موارد اختلاف نظر و یا تداخل در وظایف قانونی دستگاه‌های دولتی در صورتی که نیاز به تفسیر یا تغییر قانون نداشته باشد، تصمیم هیئت وزیران که به پیشنهاد رئیس‌جمهور اتخاذ می‌شود لازم‌الاجرا است. رئیس‌جمهور در برابر مجلس مسئول اقدامات هیئت وزیران است.

اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸

ریاست هیئت وزیران با نخست‌وزیر است که بر کار وزیران نظارت دارد و با اتخاذ تدابیر لازم به هماهنگ‌سازی تصمیم‌های دولت می‌پردازد و با همکاری وزیران، برنامه و خط‌مشی دولت را تعیین و قوانین را اجرا می‌کند. نخست‌وزیر در برابر مجلس مسئول اقدامات هیئت وزیران است.

اصل یکصد و سی و چهارم از منظر شورای نگهبان

استفساریه نخست اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۰۳۶۹۷۸ تاریخ ۱۳۶۳/۵/۳۰

شورای محترم نگهبان

نظر به اینکه در خصوص نحوه اداره بعضی از سازمان‌های مستقل که وابسته به نخست‌وزیری هستند ابهاماتی ایجاد شده لذا خواهشمند است با عنایت به اصل ۹۸ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران اعلام فرمایند: «آیا وجود یا ایجاد سازمان‌های مستقل و وابسته که زیر نظر نخست‌وزیر اداره می‌شوند (مانند سازمان

برنامه و بودجه) و در جهت انجام وظایف مذکور در اصل ۱۳۴ فعالیت می نمایند مغایرتی با قانون اساسی دارد یا خیر؟ و آیا با وضع قانون می توان سازمان هایی که وسیله و ابزار نظارت نخست وزیر بر کار وزیران و هماهنگی تصمیمات دولت و تعیین برنامه و خط مشی دولت و سایر موارد مندرج در این اصل است از نخست وزیری منتزع و به وزارتخانه های واگذار نمود؟»

میرحسین موسوی - نخست وزیر

تفسیر نخست اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۱۶۱۹ تاریخ ۱۳۶۳/۷/۳

جناب آقای موسوی نخست وزیر

عطف به نامه شماره ۳۶۹۷۸ مورخ ۱۳۶۳/۵/۳۰:

موضوع در جلسه شورای نگهبان مطرح و نظر شورا به شرح ذیل اعلام می گردد:

«وجود یا ایجاد سازمان های وابسته به نخست وزیری که وسیله و ابزار نظارت نخست وزیر بر کار وزیران و هماهنگی تصمیمات دولت و تعیین برنامه و خط مشی دولت و به طور کلی مربوط به وظایف نخست وزیر مندرج در اصل ۱۳۴ قانون اساسی است، مغایر قانون اساسی نمی باشد. انتزاع سازمان های مزبور از نخست وزیری و واگذاری آنها به وزارتخانه های دیگر با قانون اساسی مغایرت دارد.

بدیهی است مقررات قانونی مربوط به وظایف و اختیارات سازمان های یادشده باید با قانون اساسی مطابقت داده شود».

دبیر شورای نگهبان - لطف الله صافی

استفساریه دوم از اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۱۰۱۲۶۲ تاریخ ۱۳۶۵/۱۲/۲

شورای محترم نگهبان

با توجه به ضرورت هماهنگی و ایجاد تمرکز در دفاع غیر نظامی در زمان جنگ و به ویژه در شرایط کنونی که شهرهای کشور اسلامیان زیر فشار بمباران شدید و گسترده هواپیماهای رژیم بعثی عراق قرار گرفته خواهشمند است با توجه به اصل ۹۸ قانون اساسی اعلام نظر فرمایند:

«آیا تشکیل سازمانی تحت عنوان سازمان دفاع غیر نظامی زیر نظر نخست وزیر جهت ایجاد هماهنگی و سیاستگزاری اقدامات دستگاه های اجرایی و برنامه ریزی های لازم به منظور انجام پدافند غیرعامل و بسیج امکانات همه دستگاه های اجرایی در این راستا با قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مخالفت دارد یا خیر؟»

میرحسین موسوی - نخست وزیر

تفسیر دوم اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۷۷۵۱ تاریخ ۱۳۶۵/۱۲/۵

جناب آقای میرحسین موسوی

نخست وزیر محترم جمهوری اسلامی ایران

عطف به نامه شماره ۱۰۱۲۶۲ مورخ ۱۳۶۵/۱۲/۲:

موضوع در جلسه شورای نگهبان مطرح گردید و نظر شورا به شرح زیر اعلام می‌شود:

«نظر به اینکه به‌موجب اصل ۱۳۴ قانون اساسی هماهنگ ساختن تصمیم‌های دولت و... از وظایف نخست‌وزیر است همان طور که در نامه شماره ۱۶۱۹ مورخ ۱۳۶۳/۷/۳ اظهار نظر شده است. تشکیل سازمانی تحت هر عنوان زیر نظر نخست‌وزیر صرفاً جهت ایجاد هماهنگی و سیاست‌گذاری اقدامات دستگاه‌های اجرایی و برنامه‌ریزی‌های لازم به‌منظور انجام پدافند غیرعامل و بسیج امکانات دستگاه‌های اجرایی با قانون اساسی مغایرت ندارد.»

قائم‌مقام دبیر شورای نگهبان - خسرو بیژنی

استفساریه نخست اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۲ / هـ - ب/ تاریخ ۱۳۷۲/۷/۲۸

شورای محترم نگهبان

با عنایت به اینکه اولاً به‌موجب اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی هیئت وزیران می‌تواند برخی از امور مربوط به وظایف خود را به کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر واگذار نماید و نه به یکی از معاونت‌های ریاست‌جمهوری و ثانیاً نظر به اینکه رفع اختلافات موضوع اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی به‌صراحت این اصل با پیشنهاد رئیس‌جمهور به عهده هیئت وزیران محول شده است لذا تصویب‌نامه شماره ۳۵۶۰۰ / د / ۲۰۷ هـ - ۱۳۷۲/۷/۵ - که نظر معاونت حقوقی و امور مجلس ریاست‌جمهوری را در زمینه رفع اختلافات مورد نظر کافی تلقی کرده است مغایر دو اصل فوق‌الاشعار می‌باشد ضمناً یادآوری این نکته را نیز لازم می‌داند که هیئت وزیران در محدوده اعمال یکصد و سی و چهارم قانون اساسی با ارسال این قبیل مصوبات نزد اینجانب این امکان را فراهم می‌ساخت که قطع نظر از بررسی مسئله مورد اختلاف یا تداخل در وظایف قانونی و ارزیابی امر نیاز به تفسیر یا تغییر قانون که از جمله مصوبات اصل مزبور می‌باشد چنانچه احتمالاً تصمیم متخذه با قانون مغایرت می‌داشت ضمن استدلال و ذکر مستند یا مستندات قانونی، اینجانب مراتب مغایرت مصوبه را اعلام می‌نمایم تا نسبت به الغاء آن قسمت از مصوبه که مغایر با قانون تشخیص شده اقدام قانونی به عمل آید در حالی که تفویض اختیار یا مسئولیت کنونی موضوع اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی به معاونت حقوقی و امور مجلس ریاست‌جمهوری علاوه بر اینکه امری آن چنان مهم و اساسی که واضعان قانون اساسی آن را در صلاحیت هیئت وزیران و آن هم به پیشنهاد ریاست‌جمهوری قرارداددهاند به یک نفر محول شده است اصولاً چون اتخاذ تصمیم معاونت مزبور در غالب تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های موضوع اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی قرار نمی‌گیرد لذا با عدم ارسال این قبیل تصمیمات نزد اینجانب عملاً انجام رسالت قانونی رئیس مجلس شورای اسلامی نیز متعسر و شاید هم غیر ممکن خواهد شد علی‌هذا با عنایت به تفسیری که طی شماره ۲۱۰۱ - ۱۳۷۱/۶/۱۵ آن شورای محترم از اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی به عمل آمده است ضمن ارسال تصویری از تصویب‌نامه شماره ۳۵۶۰۰ / ت / ۲۰۷ هـ - ۱۳۷۲/۷/۵ - هیئت وزیران چگونگی امر جهت نوعی چاره‌جویی در این قبیل موارد و اعلام مراتب به اینجانب به آگاهی می‌رسد.

علی اکبر ناطق نوری - رئیس مجلس شورای اسلامی

تفسیر نخست اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۵۴۶۲ تاریخ ۱۳۷۲/۸/۵

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

عطف به نامه شماره ۲ / ه - ب مورخ ۱۳۷۲/۷/۲۸ :

موضوع در جلسه مورخ ۱۳۷۲/۸/۵ شورای نگهبان مطرح شد و نظر تفسیری شورا بدین شرح اعلام می گردد:

«از اصل ۱۳۴ قانون اساسی استفاده می شود که در هریک از موارد اختلاف، هیئت وزیران مرجع اتخاذ تصمیم است و لاغیر؛ مگر در واگذاری تصویب برخی از امور مربوط به وظایف دولت به کمیسیون های متشکل از چند وزیر (به موجب اصل ۱۳۸ قانون اساسی).»

دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

استفساریه دوم اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۶۸۴ / ب - ه - تاریخ ۱۳۷۲/۹/۲۸

شورای محترم نگهبان

پیرو نامه شماره ۲ / ه - ب مورخ ۱۳۷۲/۷/۲۸ و ضمن ارسال تصویرهایی از دو فقره تصویب نامه های شماره ۲۱۱۵ / ت - ه مورخ ۱۳۷۲/۷/۸ و شماره ۴۲۵۱۸ / ت - ه مورخ ۱۳۷۲/۸/۱۸ به طوریکه ملاحظه می فرمایید هیئت وزیران با اصلاح تبصره (۱) تصویب نامه قبلی خود به گونه ای اتخاذ تصمیم نموده اند که اگر فی المثل ده یا نه نفر از وزرا عضو شورا یا کمیسیون در یکی از جلسات شرکت داشتند و پنج یا چهار نفر از اعضای غیر وزیر شورا یا کمیسیون مزبور نیز در جلسه شرکت داشته باشند بالنتیجه در فرض آنکه شش یا پنج نفر از وزرا با امری موافقت نداشته باشند؛ لکن پنج یا چهار نفر اعضای غیر وزیر در معیت چهار نفر از وزرا با امر مزبور موافقت داشته باشند چنین مصوبه ای مستنداً به تصویب نامه شماره ۴۲۵۱۸ / ت - ه مورخ ۱۳۷۲/۸/۱۸ اعتبار و قوت اجرایی خواهد داشت در حالی که با عنایت به حضور ده یا نه نفر از وزرا بر حسب مورد موافقت شش نفر یا پنج نفر آنان ضرورت دارد علی هذا چون به نظر می رسد تبصره یک اصلاحی با منظور اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی که لزوم اکثریت آرای وزرای عضو هریک از کمیسیون های متشکله با امر مطروحه در کمیسیون می باشد در تضاد و بالنتیجه مغایر با قانون اساسی است؛ لذا مراتب جهت نوعی چاره جویی از طرف آن شورای محترم اعلام گردید دستور فرمایید از نتیجه تصمیم متخذ اینجانب را مطلع سازند.

علی اکبر ناطق نوری - رئیس مجلس شورای اسلامی

تفسیر دوم از اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۵۶۸۶ تاریخ ۱۳۷۲/۱۰/۱۶

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

نامه شماره ۶۸۴ / ب - ه - مورخ ۱۳۷۲/۹/۲۸ در جلسه مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۱ شورای نگهبان مطرح

شد و نظر شورا بدین شرح اعلام می‌گردد:

«مستفاد از مصوبه هیئت‌دولت این است که غیر وزرا حق رأی ندارند و لذا محذور مذکور در نامه فوق پیش نمی‌آید لکن از این لحاظ که غیر وزرا را نیز عضو کمیسیون مذکور دانسته است خلاف اصل ۱۳۸ قانون اساسی است.»

دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی از منظر مقررات

موادی از آیین‌نامه داخلی هیئت‌دولت

ماده ۱- جلسه هیئت‌دولت با حضور دوسوم اعضای صاحب رأی هیئت‌دولت رسمیت می‌یابد و تصمیمات با اکثریت مطلق عده حاضر معتبر خواهد بود.

ماده ۲- اشخاص زیر حق حضور دائم در هیئت‌دولت را دارند:

رئیس‌جمهور، معاون اول رئیس‌جمهور، وزرا، معاون امور حقوقی رئیس‌جمهور، معاون امور مجلس رئیس‌جمهور، معاون اجرایی رئیس‌جمهور، رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، رئیس سازمان صداوسیما، رئیس کل بانک مرکزی و دبیر هیئت‌دولت شرکت اشخاص دیگر منوط به موافقت رئیس جلسه است.

ماده ۳- اعضاء صاحب رأی دولت عبارتند از رئیس‌جمهور، وزرا معاون اول رئیس‌جمهور در زمانی که اداره جلسه هیئت‌دولت به عهده اوست.

ماده ۴- ریاست جلسه هیئت‌دولت با رئیس‌جمهور و با موافقت او برعهده معاون اول رئیس‌جمهور است.

ماده ۵- کلیه تکالیف و اختیاراتی که در این آیین‌نامه بر عهده معاون اول رئیس‌جمهور قرار گرفته از تکالیف و اختیارات رئیس‌جمهور می‌باشد و در صورت تعیین نشدن یا حضور نداشتن معاون اول، توسط رئیس‌جمهور انجام خواهد پذیرفت.

۱. ریاست هیئت وزیران با است.

الف) رهبر (ب) رئیس‌جمهور (ج) نخست وزیر (د) رئیس مجلس
۲. رفع اختلاف و ایجاد هماهنگی میان وزرا وظیفه کیست؟
(مرکز وکلا قوه قضائیه ۱۴۰۱)

الف) معاون اول رئیس‌جمهور (ب) رئیس‌جمهور
ج) کمیسیون رفع اختلاف هیئت وزیران (د) رهبر

۳. در جلسات هیئت‌دولت کدام گزینه حق رأی ندارد؟

الف) رئیس‌جمهور
ب) معاون اول رئیس‌جمهور، در غیاب رئیس‌جمهور

(ج) وزرا

(د) معاون رئیس‌جمهور در امور برنامه و بودجه، در غیاب رئیس‌جمهور

۴. آیا معاونین رئیس‌جمهور در جلسات کمیسیون‌های متشکل از وزرا حق رأی دارند؟ نمایندگان ویژه رئیس‌جمهور در این جلسات حق رأی دارند؟

الف) بله - خیر (ب) بله - بله (ج) خیر - خیر (د) خیر - بله

۵. کدام مورد صمیع است؟ (وکالت ۱۴۰۰)

الف) در مورد اختلاف نظر یا تداخل در وظایف قانونی دستگاه‌های دولتی، در صورتی که نیاز به تفسیر قانون عادی داشته باشد، در صلاحیت دیوان عالی کشور است.

ب) کلیه دعاوی و اختلاف‌نظر یا تداخل در وظایف قانونی دستگاه‌های دولتی، باید در دیوان عدالت اداری زیر نظر رئیس قوه قضائیه طرح و تصمیم‌گیری شود.

ج) در خصوص اختلاف‌نظر یا تداخل در وظایف قانونی دستگاه‌های دولتی، تصمیم هیئت وزیران مبتنی بر تفسیر قانون، لازم‌الاجرا است.

د) در مورد اختلاف‌نظر یا تداخل وظایف قانونی دستگاه‌های دولتی، تصمیم هیئت وزیران که با پیشنهاد رئیس‌جمهور اتخاذ می‌شود لازم‌الاجرا است.

پاسخنامه

۱ ب ۲ ب

۳ د در جلسات هیئت دولت صرفاً رئیس‌جمهور و وزرا حق رأی دارند. اگر رئیس‌جمهور در جلسه حاضر نباشد، معاون اول ریاست جلسه و حق رأی را برعهده دارد.

۴ ج غیر از وزراء، سایرین در این جلسات حق رأی ندارند.

۵ د

اصل یکمصد و سی و هفتم- هریک از وزیران مسئول وظایف خاص خویش در برابر رئیس‌جمهور و مجلس است و در اموری که به تصویب هیئت وزیران می‌رسد مسئول اعمال دیگران نیز هست.

اصل یکمصد و سی و هفتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸

هریک از وزیران، مسئول وظایف خاص خویش در برابر مجلس است؛ ولی در اموری که به تصویب هیئت وزیران می‌رسد مسئول اعمال دیگران نیز هست.

اصل یکمصد و سی و هفتم از منظر دکترین

نکته ۱: اموری که دارای وصف خاص سیاسی هستند نظیر عضویت و شرکت در هیئت وزیران،

وضع آیین‌نامه و هدایت سیاسی امور مربوط به وزارتخانه، قائم به شخص وزیر و غیر قابل انتقال به دیگری است (هاشمی، ۱۳۹۴: ۳۳۵).

نکته ۲: کلیه اموری که وزیر به دیگران واگذار می‌کند به حساب وزیر ایجاد حق و تکلیف کلیه معاونان و مسئولانی که با وزیر همکاری می‌کنند در حدود می‌نماید. در این خصوص وظایف و اختیارات محوله مسئولیت حقوقی دارند اما چون هدایت و تمشیت سیاسی وزارتخانه با وزیر است مسئولیت سیاسی مجموعه امور صرفاً متوجه وی است (هاشمی، ۱۳۹۴: ۳۳۵).

نکته ۳: انواع مسئولیت وزیران عبارتند از:

۱- مسئولیت سیاسی (اصل ۱۳۷)

الف) مسئول وظایف خود در برابر رئیس‌جمهور

ب) مسئول وظایف خود در برابر مجلس

ج) مسئول تصمیم هیئت وزیران

۲- مسئولیت مدنی (ماده ۱۱ قانون مسئولیت مدنی)

۳- مسئولیت کیفری (اصل ۱۴۰)

۴- مسئولیت مالی (اصل ۱۴۲)

نکته ۴: از دیگر وظایف خاص وزیران می‌توان به قیومت وی بر سازمان‌های وابسته به وزارتخانه، عضویت در مجامع عمومی شرکت‌های دولتی، وضع آیین‌نامه و صدور بخشنامه، ارتباط با قوه مقننه و اداره وزارتخانه در ابعاد مدیریت سیاسی، فنی و اداری و تشکیلاتی اشاره کرد (هاشمی، ۱۳۹۴: ۳۳۴-۳۳۹).

۱. هریک از وزیران..... (ارشر ۹۴)

الف) در برابر مردم و مقام رهبری مسئول است

ب) فقط در برابر رئیس‌جمهور، مسئول وظایف خویش است

ج) فقط در برابر مجلس شورای اسلامی، مسئول وظایف خویش است

د) در اموری که به تصویب هیئت وزیران می‌رسد، مسئول اعمال دیگران نیز هست

۲. آیا طبق قانون اساسی‌های ۵۸ و ۴۸ وزرا مسئول وظایف خویش در برابر رئیس دولت بودند؟

(به‌ترتیب از راست به چپ ۵۸ و ۴۸)

الف) بله - خیر

ج) خیر - خیر

۳. آیا طبق قانون اساسی سال‌های ۵۸ و ۴۸ انجام عملیات اجرایی به‌وسیله معاون رئیس دولت

قانونی بود؟ (به‌ترتیب از راست به چپ ۵۸ و ۴۸)

الف) بله - خیر

ب) بله - بله

ج) خیر - خیر

د) خیر - بله

پاسخنامه

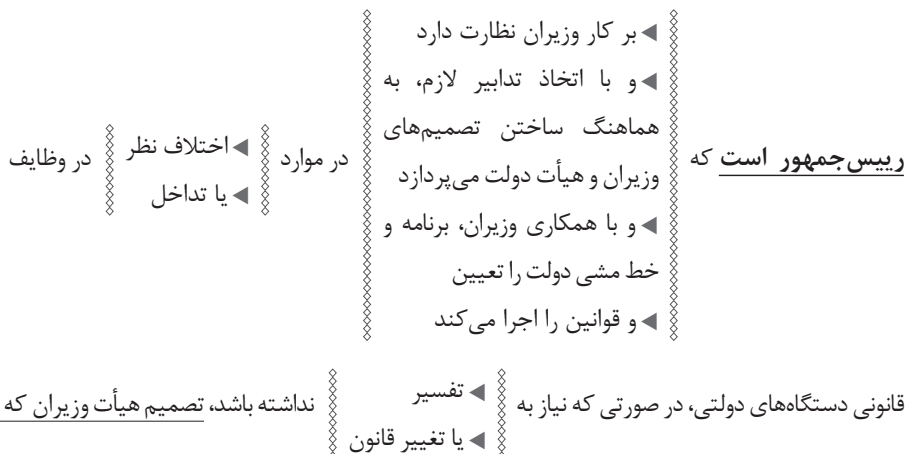
۱ د

۲ الف اصل ۱۳۷ قانون اساسی فعلی به مسئولیت وزرا در قبال رئیس‌جمهور اشاره کرده، در حالی که در اصل ۱۳۷ قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸ ردی از مسئولیت وزرا در قبال نخست‌وزیر وجود نداشت.

۳ د طبق نظر تفسیری ۱۰۱۸۴ مورخ ۲۹ آذر ۶۲ شورای نگهبان ذیل اصل ۱۳۷ قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸ تعیین مشاور یا معاون نخست‌وزیر به‌عنوان وزیر مشاور جهت عملیات اجرایی، مغایر قانون اساسی قلمداد شده، درحالی که اصل ۱۲۴ قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸ رسماً به رئیس‌جمهور برای انتصاب معاونین جهت انجام امور اجرایی اختیار می‌دهد.

نموداری

اصل یکصد و سی و چهارم - ریاست هیأت وزیران با

به پیشنهاد رئیس‌جمهور اتخاذ می‌شود، لازم‌الاجرا است. رئیس‌جمهور در برابر مجلس، مسئول اقدامات هیأت وزیران است.^۱

اصل یکصد و سی و هفتم - هر یک از وزیران، مسئول وظایف خاص خویش در برابر

رئیس‌جمهور

و در اموری که به تصویب هیأت وزیران می‌رسد، مسئول اعمال دیگران نیز هست.^۲

و مجلس است

۱- اصل سابق - اصل یکصد و سی و چهارم - ریاست هیأت وزیران با نخست‌وزیر است که بر کار وزیران نظارت دارد و با اتخاذ تدابیر لازم به هماهنگ ساختن تصمیم‌های دولت می‌پردازد و با همکاری وزیران، برنامه و خط مشی دولت را تعیین و قوانین را اجرا می‌کند. نخست‌وزیر در برابر مجلس مسئول اقدامات هیأت وزیران است.

۲- اصل سابق - اصل یکصد و سی و هفتم - هر یک از وزیران، مسئول وظایف خاص خویش در برابر مجلس است، ولی در اموری که به تصویب هیأت وزیران می‌رسد مسئول اعمال دیگران نیز هست.

تحریری

اصل یکصد و سی و چهارم

ریاست هیأت‌وزیران با رییس‌جمهور است که بر کار وزیران نظارت دارد و با اتخاذ تدابیر لازم، به هماهنگ ساختن تصمیم‌های وزیران و هیأت دولت می‌پردازد و با همکاری وزیران، برنامه و خط‌مشی دولت را تعیین و قوانین را اجرا می‌کند. در موارد اختلاف‌نظر و یا تداخل در وظایف قانونی دستگاه‌های دولتی، در صورتی که نیاز به تفسیر یا تغییر قانون نداشته باشد، تصمیم هیأت‌وزیران که به پیشنهاد رییس‌جمهور اتخاذ می‌شود، لازم‌الاجرا است. رییس‌جمهور در برابر مجلس، مسئول اقدامات هیأت وزیران است.^۱

تفسیر شورای نگهبان:

استفساریه نخست / مورخ ۱۳۷۲/۷/۲۸

تفسیر نخست / مورخ ۱۳۷۲/۸/۵

استفساریه دوم / مورخ ۱۳۷۲/۹/۲۸

تفسیر دوم / مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۱۶

قوانین و مقررات مرتبط: مواد ۱ تا ۵ آیین‌نامه داخلی هیئت دولت

اصل یکصد و سی و هفتم

هر یک از وزیران، مسئول وظایف خاص خویش در برابر رییس‌جمهور و مجلس است و در اموری که به تصویب هیأت وزیران می‌رسد، مسئول اعمال دیگران نیز هست.^۲

رای وحدت رویه: شماره ۵۱۶ مورخ ۱۳۶۷/۱۰/۲۰

۱۲۵- تبع‌یف مثبت در فصوص کدام مق در قانون اساسی تصریح شده است؟

الف) اشتغال به کار و شرایط مساوی برای احراز مشاغل

ب) برخورداری از تأمین اجتماعی

ج) آموزش و پرورش رایگان

د) داشتن مسکن متناسب با نیاز

گزینه د صمیع است. اصل ۲۹ و اصل ۳۱

۱- اصل سابق- اصل یکصد و سی و چهارم- ریاست هیأت وزیران با نخست وزیر است که بر کار وزیران نظارت دارد و با اتخاذ تدابیر لازم به هماهنگ ساختن تصمیم‌های دولت می‌پردازد و با همکاری وزیران، برنامه و خط‌مشی دولت را تعیین و قوانین را اجرا می‌کند. نخست وزیر در برابر مجلس مسئول اقدامات هیأت وزیران است.

نظر شورای نگهبان: استفساریه نخست / مورخ ۱۳۶۳/۵/۳۰ تفسیر مورخ/۱۳۶۳/۷/۳

استفساریه دوم / مورخ ۱۳۶۵/۱۲/۲ تفسیر دوم مورخ ۱۳۶۵/۱۲/۵

۲- اصل سابق- اصل یکصد و سی و هفتم- هر یک از وزیران، مسئول وظایف خاص خویش در برابر مجلس است، ولی در اموری که به تصویب هیأت وزیران می‌رسد مسئول اعمال دیگران نیز هست.

قانونییر

اصل بیست و نهم - برخورداری از تأمین اجتماعی از نظر بازنشستگی، بیکاری، پیری، ازکارافتادگی، بی‌سرپرستی، در راه‌ماندگی، حوادث و سوانح، نیاز به خدمات بهداشتی‌درمانی و مراقبت‌های پزشکی به‌صورت بیمه و غیره، حقی است همگانی. دولت موظف است طبق قوانین از محل درآمدهای عمومی و درآمدهای حاصل از مشارکت مردم، خدمات و حمایت‌های مالی فوق را برای یک یک افراد کشور تأمین کند.

۱. حمایت دولت از «در راه‌ماندگان» با نظام بیمه همگانی مؤید چه امری است؟ (دکتری ۹۶)

الف) عدالت جبرانی ب) عدالت اجتماعی

ج) عدالت معاوضی د) عدالت ترمیمی

۲. نظر قانون اساسی درمورد بیمه تأمین اجتماعی در دو موضوع ازکارافتادگی و بیمه بیکاری چیست؟

الف) همگانی - سکوت کرده است ب) سکوت کرده است - سکوت کرده است

ج) همگانی - همگانی د) سکوت کرده است - همگانی

۳. رویکرد قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران درمخصوص مق تأمین اجتماعی کدام است؟ (دکتری ۹۹)

الف) تعمیم به یکایک افراد کشور ب) اصالت فرد

ج) عدالت معاوضی د) عدالت استحقاقی

۴. در قانون اساسی در رابطه با تأمین کدام مورد از حقوق و آزادی‌های ملت، به درآمدهای حاصل از مشارکت مردم اشاره شده است؟ (ارشر ۹۹)

الف) آموزش و پرورش رایگان ب) برخورداری از تأمین اجتماعی

ج) داشتن مسکن متناسب با نیاز د) امکان اشتغال به کار همه افراد

۵. مطابق قانون اساسی مقی همگانی نیست.

الف) کمک هزینه آموزش عالی ب) بیمه تأمین اجتماعی

ج) بیمه ازکارافتادگی د) بیمه درمانی

پاسخنامه

۱ ب

۲ ج اصل بیست‌ونهم بیان می‌کند: برخورداری از تأمین اجتماعی از نظر بازنشستگی، بیکاری، پیری، ازکارافتادگی، بی‌سرپرستی، در راه‌ماندگی، حوادث و سوانح، نیاز به خدمات بهداشتی درمانی و مراقبت‌های پزشکی به‌صورت بیمه و غیره، حقی است همگانی..

۳ الف ۴ ب

۵ الف به اصول سوم و بیست‌ونهم مراجعه کنید.

اصل سی و یکم- داشتن مسکن متناسب با نیاز، حق هر فرد و خانواده ایرانی است. دولت موظف است با رعایت اولویت برای آنها که نیازمندترند به‌خصوص روستائیشان و کارگران زمینه اجرای این اصل را فراهم کند.

اصل سی و یکم قانون اساسی از منظر دکترین

نکته ۱: بیمه تأمین اجتماعی رایگان، آموزش و پرورش رایگان، مسکن متناسب با نیاز سه حق اقتصادی هستند که قانون اساسی برای همگان قائل شده است.

نکته ۲: برآوردن حق‌های اجتماعی، پیش شرط مردم‌سالاری اجتماعی است. مردم‌سالاری اجتماعی، بر تأمین رفاه اجتماعی، ایجاد دولت رفاهی و توزیع ثروت در جامعه تأکید می‌کند (گرگی ازندریانی و فتحی، ۱۳۹۳: ۶).

نکته ۳: می‌توان تبعیض مثبت را مشتمل بر کلیه سیاست‌ها و دستورالعمل‌هایی دانست که از سوی قانون‌گذار با هدف جبران نابرابری‌ها ایجاد شده، به‌طور موقتی و برای یک دوره محدود، مورد استفاده قرار می‌گیرد (گرگی ازندریانی و فتحی، ۱۳۹۴: ۳۲).

نکته ۴: کشورهای طرف میثاق حقوق اقتصادی اجتماعی و فرهنگی، حق هرکس به داشتن سطح زندگی کافی برای خود و خانواده‌اش شامل خوراک، پوشاک و مسکن کافی همچنین بهبود مداوم شرایط زندگی را به رسمیت می‌شناسند (میری رستمی، ۱۳۹۷: ۷۸).

نکته ۵: به عقیده بسیاری از علمای حقوق، دولت چیزی جز مجموعه‌ای از خدمات نیست و ضرورت خدمات است که به «قدرت» مشروعیت می‌بخشد (طباطبایی مؤتمنی، حقوق اساسی: ۹).

نکته ۶: «هرکس باید سهم مناسب و مقتضی خود را دریافت کند.» ایده مشترک در همه نظریات مربوط به عدالت توزیعی است (سیدفاطمی، ۱۳۸۲: ۵۹).

نکته ۷: عدالت توزیعی عبارت است از توزیع منابع بر مبنای آنچه عادلانه است و نه بر مبنای آنچه کارایی اقتصادی اقتضا می‌نماید (گرگی ازندریانی، ۱۳۹۵: ۵۸).

نکته ۸: سنگ بنای دولت رفاه، فرد است و دولت رفاه برای توسعه هماهنگ او طرح‌ریزی شده است (عالم، ۱۳۹۵: ۳۷۶).

۱. نظر قانون اساسی درمورد وظیفه دولت در قبال تأمین مسکن ایرانیان چیست؟

الف) سکوت کرده است ب) الزامی را وارد ندانسته است

ج) صرفاً برای نیازمندان د) برای همگان الزامی بالخصوص نیازمندان

۲. طبق قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، در کدام یک از حقوق ملت، نظام تبعیض مثبت یا

عادلانه مورد شناسایی قرار گرفته است؟ (رکنی حقوق عمومی ۹۸)

الف) آموزش و پرورش رایگان ب) مالکیت شخصی

ج) تأمین مسکن د) آزادی شغل

۳. داشتن مسکن مق است.

- (الف) متناسب با نیاز - فقرا
(ب) متناسب با نیاز - همه
(ج) مرفه - فقرا
(د) مرفه - همه

پاسخنامه

۱ د ۲ ج

۳ ب «داشتن مسکن متناسب با نیاز، حق هر فرد و خانواده ایرانی است.»

نموداری

❑ اصل بیست و نهم - برخورداری از تأمین اجتماعی از نظر

بازنشستگی	❑
بیکاری	❑
پیری	❑
از کارافتادگی	❑
بی سرپرستی	❑
در راه ماندگی	❑
حوادث و سوانح	❑
نیاز به خدمات بهداشتی و درمانی	❑
و مراقبت‌های پزشکی	❑
به صورت بیمه و غیره، حقی است همگانی. دولت	❑
موظف	❑

❑ از محل درآمدهای عمومی
❑ و درآمدهای حاصل از مشارکت مردم
❑ است طبق قوانین

حمایت‌های مالی فوق را برای یک یک افراد کشور تأمین کند.

❑ اصل سی و یکم - داشتن مسکن متناسب با نیاز،
❑ فرد
❑ و خانواده

حق هر ایرانی است. دولت موظف است با رعایت اولویت برای آن‌ها

❑ که نیازمندترند به خصوص
❑ روستائینان
❑ و کارگران
❑ زمینه اجرای این اصل را فراهم کند.

تحریری

اصل بیست و نهم

برخورداری از تأمین اجتماعی از نظر بازنشستگی، بیکاری، پیری، ازکارافتادگی، بی‌سرپرستی، در راه‌ماندگی، حوادث و سوانح، نیاز به خدمات بهداشتی و درمانی و مراقبت‌های پزشکی به صورت بیمه و غیره، حقی است همگانی. دولت موظف است طبق قوانین از محل درآمدهای عمومی و درآمدهای حاصل از مشارکت مردم، خدمات و حمایت‌های مالی فوق را برای یک یک افراد کشور تأمین کند.

قوانین و مقررات مرتبط:

قانون تأمین اجتماعی ۱۳۵۳، قانون بیمه بیکاری ماده واحده لایحه قانونی راجع به تشکیل سازمان بهزیستی کشور ماده ۱۳ قانون مدیریت خدمات کشوری، سیاست‌های کلی تأمین اجتماعی مصوب ۱۴۰۱ داشتن مسکن متناسب با نیاز، حق هر فرد و خانواده ایرانی است. دولت موظف است با رعایت اولویت برای آن‌ها که نیازمندترند به خصوص روستائینان و کارگران، زمینه اجرای این اصل را فراهم کند.

قوانین و مقررات مرتبط: بند نهم اصل ۳ قانون اساسی و سیاست‌های کلی نظام در بخش مسکن ۱۳۸۱، قانون ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن مصوب ۱۳۸۶، قانون تهیه مسکن برای افراد کم‌درآمد مصوب ۱۳۷۲، ماده ۱۳۲ قانون کار مصوب ۱۳۶۹.

۱۲۶- با توجه به قانون اساسی ارجاع دعای راجع به اموال عمومی به دایری در کدام مورد باید به

تصویب مجلس شورای اسلامی برسد؟

- الف) در موارد مهم داخلی و در هر مورد که مرجع دایری خارجی باشد.
- ب) در موارد مهم داخلی صرفاً در صورتی که طرف دعوی خارجی باشد.
- ج) موارد مهم داخلی و در مواردی که طرف دعوی خارجی باشد.
- د) در موارد مهم داخلی صرفاً در صورتی که مرجع دایری خارجی باشد.

گزینه ج صحیح است. اصل ۸۰ و ۱۱۰ و ۱۳۳ و ۱۳۹ و ۱۷۷

قانونیاری

اصل هشتمادهم - گرفتن و دادن وام یا کمک‌های بدون عوض داخلی و خارجی از طرف دولت،

باید با تصویب مجلس شورای اسلامی باشد.

اصل هشتمادهم قانون اساسی از منظر شورای نگهبان

استفساریه

شماره ۷۱۴۵۰ تاریخ ۱۳۵۹/۱۲/۱۰

ساحت مقدس مجلس شورای اسلامی

شورای محترم نگهبان

به طوری که استحضار دارند طبق اصل هشتادم (۸۰) قانون اساسی:

«گرفتن و دادن وام یا کمک‌های بدون عوض داخلی و خارجی از طرف دولت باید با تصویب مجلس شورای اسلامی باشد.» از مفاد این اصل چنین استنباط می‌شود که اخذ و پرداخت وام‌ها و کمک‌های یک دستگاه دولتی به دستگاه دیگر دولت مشمول این اصل نمی‌شود، چون مطابق اصل ۹۸ قانون اساسی تفسیر قانون اساسی در صلاحیت آن شورای محترم است. لذا تمّنی دارد در این خصوص اعلام نظر فرمایند».

محمدعلی رجائی - نخست‌وزیر

تفسیر

شماره ۲۸۳۵ و - ۱۹ تاریخ ۱۳۶۰/۴/۶

جناب آقای محمدعلی رجائی

نخست‌وزیر جمهوری اسلامی ایران

عطف به نامه‌های شماره ۷۵۲۸ مورخ ۱۳۶۰/۴/۳ و ۷۱۴۵۰ مورخ ۱۳۵۹/۱۲/۱۰:

موضوع سؤال در شورای نگهبان مطرح شد و نظر اکثریت اعضای شورا به شرح ذیل اعلام می‌شود: «اخذ و پرداخت وام‌ها و کمک‌های یک دستگاه دولتی به دستگاه دیگر دولتی مشمول اصل هشتادم (۸۰) قانون اساسی نمی‌باشد. ولی با توجه به اصل پنجاه و دوم (۵۲) اگر منتهی به تغییری در ارقام بودجه شود تابع مراتب مقرر در قانون می‌باشد».

دبیر شورای نگهبان - لطف‌الله صافی

اصل هشتادم قانون اساسی از منظر دکترین

۱- در «دادن وام و کمک بدون عوض» تعدی و تفریط محتمل است و در «گرفتن وام یا کمک بدون عوض» نیز علاوه بر عوارض اقتصادی، خطر وابستگی و سلطه بیگانگان نیز وجود دارد (هاشمی، ۱۳۹۴: ۱۹۶).

۲- به طور کلی هر قراردادی که اعتبار قانونی آن به قوت خود باقی باشد و در آن تمدید قرارداد یا تمدید مهلت استفاده از وام پیش‌بینی شده باشد و همچنین در قراردادهایی که برحسب تصویب شورای انقلاب، مدت آن تمدید شده باشد، تمدید مدت و مهلت استفاده از آن نیاز به تصویب مجلس شورای اسلامی ندارد و در قراردادهایی که پیش‌بینی این جهت نشده باشد نیاز به تصویب مجلس دارد. (نظریه مشورتی شورای نگهبان، شماره ۴۶۸۳، مورخ ۲۰ خرداد ۱۳۶۲)

۱. وام یا کمک‌های بدون عوض از طرف دولت باید با تصویب مجلس شورای

اسلامی باشد.

- (الف) گرفتن و دادن - خارجی
(ب) گرفتن - خارجی
(ج) گرفتن و دادن - داخلی و خارجی
(د) گرفتن - داخلی و خارجی
۲. موضوع قانون اساسی در مورد اخذ و اعطا کمک بلاعوض از طرف دولت چیست؟

- (الف) در مورد اخذ نیاز به مصوبه مجلس نیست.
(ب) در مورد اعطا نیاز به مصوبه مجلس نیست.
(ج) در مورد اخذ و اعطا نیاز به مصوبه مجلس نیست.
(د) در مورد اخذ و اعطا به مصوبه مجلس نیاز هست.
۳. مطابق قانون اساسی و نظر شورای نگهبان، مکم وام وزارتخانه‌ای به وزارتخانه دیگر چیست؟

- (الف) هر دو در این باره به شکل صریح اظهار نظر نکرده‌اند.
(ب) مطابق قانون اساسی چنین وامی به تصویب مجلس نیاز دارد. مطابق نظر شورای نگهبان، صرفاً در فرض تغییر ارقام بودجه تصویب مجلس ضرورت دارد.
(ج) قانون اساسی به شکل صریح به این موضوع نپرداخته‌است. مطابق نظر شورای نگهبان، صرفاً در فرض تغییر ارقام بودجه تصویب مجلس ضرورت دارد.
(د) مطابق قانون اساسی چنین وامی به تصویب مجلس نیاز دارد. نظر شورای نگهبان نیز همین است.

پاسخنامه

- ۱ ج
۲ د حکم وام در مورد کمک بلاعوض نیز صادق است.
۳ ج

اصل یکمصد و دهم- وظایف و اختیارات رهبر:

- ۱- تعیین سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام.
۲- نظارت بر حسن اجرای سیاست‌های کلی نظام.
۳- فرمان همه‌پرسی.
۴- فرماندهی کل نیروهای مسلح.
۵- اعلام جنگ و صلح و بسیج نیروها.
۶- نصب و عزل و قبول استعفای:
الف- فقهای شورای نگهبان.
ب- عالی‌ترین مقام قوه قضائیه.
ج- رئیس سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران.
د- رئیس ستاد مشترک.

ه- فرمانده کل سپاه پاسداران انقلاب اسلامی.

و- فرماندهان عالی نیروهای نظامی و انتظامی.

۷- حل اختلاف و تنظیم روابط قوای سه‌گانه.

۸- حل معضلات نظام که از طرق عادی قابل حل نیست، از طریق مجمع تشخیص مصلحت نظام.

۹- امضاء حکم ریاست‌جمهوری پس از انتخاب مردم، صلاحیت داوطلبان ریاست‌جمهوری از جهت دارا بودن شرایطی که در این قانون می‌آید، باید قبل از انتخابات به تأیید شورای نگهبان و در دوره اول به تأیید رهبری برسد.

۱۰- عزل رئیس‌جمهور با در نظر گرفتن مصالح کشور پس از حکم دیوان‌عالی کشور به تخلف وی از وظایف قانونی، یا رأی مجلس شورای اسلامی به عدم کفایت وی بر اساس اصل هشتاد و نهم.

۱۱- عفو یا تخفیف مجازات محکومیت در حدود موازین اسلامی پس از پیشنهاد رئیس قوه قضائیه.

رهبر می‌تواند بعضی از وظایف و اختیارات خود را به شخص دیگری تفویض کند.

اصل یکصد و دهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸

وظایف و اختیارات رهبری:

۱- تعیین فقهای شورای نگهبان.

۲- نصب عالی‌ترین مقام قضایی کشور.

۳- فرماندهی کلی نیروهای مسلح به ترتیب زیر:

الف- نصب و عزل رئیس ستاد مشترک.

ب- نصب و عزل فرمانده کل سپاه پاسداران انقلاب اسلامی.

ج- تشکیل شورای عالی دفاع ملی، مرکب از هفت نفر از اعضای زیر:

رئیس‌جمهور، نخست‌وزیر، وزیر دفاع، رئیس ستاد مشترک، فرمانده کل سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، دو مشاور به تعیین رهبر.

د- تعیین فرماندهان عالی نیروهای سه‌گانه به پیشنهاد شورای عالی دفاع.

ه- اعلام جنگ و صلح و بسیج نیروها به پیشنهاد شورای عالی دفاع.

۴- امضای حکم ریاست‌جمهوری پس از انتخاب مردم صلاحیت داوطلبان ریاست‌جمهوری از جهت دارا بودن شرایطی که در این قانون می‌آید باید قبل از انتخابات به تأیید شورای نگهبان و در دوره اول به تأیید رهبری برسد.

۵- عزل رئیس‌جمهور با در نظر گرفتن مصالح کشور، پس از حکم دیوان‌عالی کشور به تخلف وی از وظایف قانونی یا رأی مجلس شورای ملی به عدم کفایت سیاسی او.

۶- عفو یا تخفیف مجازات محکومین، در حدود موازین اسلامی، پس از پیشنهاد دیوان‌عالی کشور.

اصل یکصد و دهم قانون اساسی از منظر شورای نگهبان

استفساریه نخست اصل یکصد و دهم از قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۲۱۴۸۰ تاریخ ۱۳۶۰/۱/۲۶

شورای نگهبان قانون اساسی

با توجه به صدور ابلاغ جدید رئیس شهربانی کل کشور که از طرف آقای بنی صدر رئیس جمهور، صورت گرفته است به نظر می رسد که آقای رئیس جمهور به عنوان فرماندهی کل قوا تعیین و انتصاب رئیس شهربانی کل (رئیس شهربانی جمهوری اسلامی ایران) را از وظایف خود دانسته در حالی که دولت از اختیارات وزیر کشور می داند خواهشمند است با توجه به اصل ۱۱۰ قانون اساسی در رابطه با وظایف فرمانده کل قوا، نظر آن شورا را جهت تعیین تکلیف به دولت اعلام فرمایند.

نخست وزیر - محمدعلی رجائی

تفسیر نخست اصل یکصد و دهم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۱۹۸۵ و - ۱۹ تاریخ ۱۳۶۰/۲/۸

جناب آقای رجائی

نخست وزیر جمهوری اسلامی ایران

عطف به نامه ۲۱۴۸۰ مورخ ۱۳۶۰/۱/۲۶:

موضوع سؤال در جلسه شورای نگهبان مطرح و مورد بررسی قرار گرفت. نظر شورا به شرح زیر اعلام می شود:

«نصب رئیس شهربانی کل کشور به عنوان فرماندهی نیروهای مسلح بر اساس اصل ۱۱۰ موجه نیست و وظایفی که برای فرمانده نیروهای مسلح در این اصل معین شده، شامل آن نمی شود.»

دبیر شورای نگهبان - لطف الله صافی

استفساریه دوم اصل یکصد و دهم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۱۹۶ - ۱۱ - ۰۲ - ۴۰۲ تاریخ ۱۳۶۰/۹/۲۳

شورای محترم نگهبان قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

۱- به موجب بند الف قسمت ۳ اصل یکصد و دهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران «نصب و عزل

رئیس ستاد مشترک» جزء وظایف و اختیارات مقام معظم رهبری شناخته شده است.

۲- برابر مقررات ماده ۸ قانون استخدام ارتش جمهوری اسلامی ایران، نیروهای مسلح به مجموعه

ارتش، ژاندارمری کل کشور، شهربانی کل کشور اطلاق می شود.

۳- بر طبق مقررات ماده ۱۲۱ قانون مزبور، افسران و کارمندان ژاندارمری تابع مقررات این قانون خواهند بود.

۴- در اجرای «قانون شمول قانون، استخدام نیروهای مسلح به افسران و درجه داران و افراد شهربانی

مصوب ۱۳۴۴/۴/۱» افسران و درجه داران و افراد شهربانی مانند افسران و درجه داران و افراد

ژاندارمری، از لحاظ کلیه مقررات استخدامی تابع قانون استخدام نیروهای مسلح خواهند بود.

۵- بر اساس لایحه قانونی مصوب ۱۳۵۸/۸/۲۹ شورای انقلاب اسلامی ایران مادام که سازمان های

ژاندارمری کل کشور و شهربانی جمهوری اسلامی دارای قوانین و مقررات جداگانه مربوط به خود نشده‌اند کماکان تابع مقررات قانون استخدامی ارتش خواهند بود.

۶- با عنایت به اینکه به موجب مقررات مذکور در بندهای ۲ و ۳ و ۴ و ۵ بالا کلیه افسران و درجه‌داران و افراد ژاندارمری و شهربانی تابع مقررات استخدامی ارتش جمهوری اسلامی ایران می‌باشند و اینکه تنظیم و هماهنگی امور پرسنلی در نیروهای مسلح قاعداً باید از طریق ستاد مشترک انجام گیرد، این ستاد چنین استنباط می‌نماید که منظور از «نصب و عزل رئیس ستاد مشترک» مندرج در اصل یکصد و ده قانون اساسی «نصب و عزل رئیس ستاد مشترک نیروهای مسلح» می‌باشد و مقام مزبور همان‌گونه که در امور استخدامی پرسنل نظامی ارتش وظایف و مسئولیت‌ها و اختیاراتی را برعهده دارد همان‌طور وظیفه و مسئولیت‌ها و اختیارات را در امور استخدامی پرسنل نظامی ژاندارمری و شهربانی نیز برعهده خواهد داشت.

۷- خواهشمند است مقرر فرمایید در صورتی که استنباط مذکور در بند «۶» این نامه مورد تأیید است اجازه داده شود. این استنباط به عنوان نظر شورای نگهبان در جهت رفع ابهام و اجمال از عبارت «نصب و عزل رئیس ستاد مشترک» مندرج در اصل یکصد و دهم قانون اساسی به ارتش و ژاندارمری و شهربانی جمهوری اسلامی ایران ابلاغ گردد.

رئیس ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران - سر تیپ قاسمعلی ظهیرنژاد

تفسیر دوم

شماره ۴۰۹۰ تاریخ ۱۳۶۰/۱۲/۲۰

ریاست محترم ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران

عطف به نامه شماره ۱۹۶ - ۰۲۱۱ - ۴۰۲ مورخ ۱۳۶۰/۹/۲۳:

مورد سؤال در جلسه شورای نگهبان مورد بحث و بررسی قرار گرفت و «استنباط آن ستاد مندرج در بند ۶ نامه فوق‌الذکر مورد تأیید اکثریت شورای نگهبان قرار نگرفت».

قائم‌مقام دبیر شورای نگهبان - محسن هادوی

اصل یکصد و دهم قانون اساسی از منظر قوانین داخلی

ماده ۱۹ قانون تعیین حدود وظایف و اختیارات رئیس‌جمهور - رسیدگی به اتهامات مربوط به تخلفات در رابطه با وظایف و اختیارات رئیس‌جمهور در صلاحیت دیوان عالی کشور است و در جرائم عادی از طریق دادگاه‌های عمومی دادگستری تهران و با اطلاع مجلس صورت می‌گیرد.

تبصره - در هر کدام از اتهامات نام‌برده رسیدگی مستقیماً به وسیله دادگاه انجام گرفته و دادسرا حق دخالت ندارد.

اصل یکصد و دهم قانون اساسی از منظر دکترین

نکته ۱: عفو عبارت است از عدم اجرای تمام یا قسمتی از مجازات. عفو بر دو نوع عمومی و خصوصی است. عفو خصوصی، شخصی است و با توجه به اوضاع و احوال شخص متهم به او اعطا می‌شود برعکس عفو عمومی که جنبه شخصی در آن وجود ندارد و مربوط به یک نوع جرائم معین است و شامل تمام اشخاصی که مرتکب آن جرم شده‌اند می‌گردد (ساوالانی، آیین دادرسی کیفری، ج ۱- ۵۲۷). عفو (خصوصی)، یا تخفیف مجازات محکومان در حدود موازین اسلامی پس از پیشنهاد رئیس قوه قضائیه با مقام رهبری است. (ماده ۹۶ قانون مجازات اسلامی)

نکته ۲: تفویض اختیار مذکور در اصل، به معنای سلب صلاحیت نیست بلکه مقام یا مسئول مفوض الیه، صرفاً به نمایندگی از طرف رهبری انجام وظیفه می‌نماید. این اختیار تفویض شده هر زمان قابل لغو خواهد بود. علی‌رغم حق تفویض اختیاری که قانون اساسی برای مقام رهبری قائل شده است؛ اولاً رهبر می‌تواند بعضی از وظایف و اختیارات قانونی خویش را واگذار نماید زیرا واگذاری تمام آنها عملاً موجب خروج وی از صحنه سیاست و تعطیل نهاد رهبری خواهد شد که این امر مخالف اصل استمرار ولایت فقیه می‌باشد. ثانیاً به نظر می‌رسد که بعضی از وظایف مهم و حساس نظیر عزل رئیس‌جمهور و اعلان جنگ و صلح که در آن مصالح عالیه نظام نهفته است قابل تفویض نباشد (هاشمی، ۱۳۹۴: ۵۳).

نکته ۳: پس از تصویب بند ۱۱ اصل ۱۱۰ دوازدهمین بند به صورت پیشنهادی در کمیسیون مطرح و مورد تصویب اعضای کمیسیون رهبری قرار گرفت. مفاد پیشنهادی که به صورت که به صورت بند ۱۲ به جلسه عمومی شورا ارائه شده بود «انحلال مجلس در صورت مقتضی توسط مقام رهبری» بود. با مطرح شدن این مصوبه کمیسیون در جلسه عمومی شورا اختلاف نظر در میان اعضای آن بروز کرد. پس از شور و بررسی در زمینه راه‌حل مزبور به این نتیجه رسیدند که با اضافه کردن کلمه مطلقه بر ولایت امر در اصل ۵۷ نه تنها آوردن پیشنهاد دوازدهم ضرورت خود را از دست می‌دهد بلکه از اضافه کردن سایر اختیارات و وظایف در بندهای سیزدهم و چهاردهم و... بی‌نیاز می‌شوند. فلسفه آوردن کلمه مطلقه در اصل ۵۷ آن بوده که بندهای اصل ۱۱۰ فاقد معنی انحصار بوده و بیان‌کننده موارد بارز اختیارات رهبری باشد (زنجانی، ۱۳۸۷: ۲۶۹).

نکته ۴: اگر رأی دیوان عالی کشور مبنی بر تخلف رئیس‌جمهور از وظایف قانونی خود، موضوع پیشنهاد عزل اوست قرار گیرد نمی‌توان به رهبر این اختیار را داد که در مورد حکم قضایی که اعتبار امر قضاوت شده را دارد، اظهار نظر کند؛ اما می‌توان این گونه توجیه نمود که دیوان عالی کشور تنها به تشخیص موضوع می‌پردازد و رهبری در مقام حاکم قضایی حکم عزل یا ابقای رئیس‌جمهور را صادر خواهد کرد. (ر.ک. صورت مشروح مذاکرات مجلس بررسی نهایی قانون اساسی. ص ۱۱۹۸)

نکته ۵: در کلیه نظام‌های حقوقی عفو خصوصی از اختیارات رئیس کشور محسوب می‌شود؛ ولی عفو عمومی از آن جهت که جنبه کلی و نوعی دارد و مواردی از جرائم را از شمول مجازات کلاً معاف می‌نماید از صلاحیت‌های قانون‌گذاری به شمار می‌رود. پیش‌نویس قانون اساسی اعلام عفو عمومی را در اختیارات رهبر مورد تصریح قرار داده بود. در عمل دیده می‌شود که عفو خصوصی فردی در هر زمان ممکن است ولی عفو خصوصی جمعی معمولاً به

هنگام برخی مناسبت‌ها صورت می‌گیرد (هاشمی، ۱۳۹۴: ۸۰-۸۴).

۱. کدام مورد در بازنگری قانون اساسی در سال ۶۸، به اختیارات مقام رهبری افزوده شده است؟
(دکتری ۹۷)

الف) عزل رئیس‌جمهور با در نظر گرفتن مصالح کشور پس از حکم دیوان‌عالی کشور

ب) حل معضلات نظام که از طرق عادی قابل حل نیست.

ج) نصب، عزل و قبول استعفای رئیس ستاد مشترک

د) اعلان جنگ، صلح و بسیج نیروها

۲. فرایند عزل رئیس‌جمهور به دلیل تخلف از وظایف قانونی ریاست‌جمهوری چیست؟
(دکتری ۹۷)

الف) مصوبه مجلس شورای اسلامی و موافقت مقام رهبری

ب) مصوبه مجلس شورای اسلامی و تأیید دیوان‌عالی کشور

ج) حکم دادگاه عمومی تهران و تأیید دیوان‌عالی کشور

د) حکم دیوان‌عالی کشور و موافقت مقام رهبری

۳. بر اساس مذاکرات مجلس خبرگان قانون اساسی، ماهیت حقوقی تصمیم دیوان‌عالی کشور در
فصوص تخلف رئیس‌جمهور از انجام وظایف قانونی چیست؟
(ارشر ۹۷)

الف) تشخیص موضوع و احراز تخلف

ب) صدور حکم تخلف

ج) رسیدگی و تأیید محکومیت

د) صدور حکم عزل

۴. صدور فرمان همه‌پرسی و فرماندهی کل قوا برعهده کیست؟

الف) هر دو مورد رهبر

ب) هر دو مورد رئیس‌جمهور

ج) رهبر - رئیس‌جمهور

د) رئیس‌جمهور - رهبر

۵. در قانون اساسی کدام یک از موارد زیر صریحاً به عنوان یکی از اختیارات رهبری قید نشده است؟

الف) عزل، نصب و قبول استعفای اعضای حقیقی مجمع تشخیص مصلحت نظام

ب) عزل، نصب و قبول استعفای شورای عالی انقلاب فرهنگی

ج) نظارت بر قوای سه‌گانه

د) نظارت بر حسن اجرای سیاست‌های کلی نظام

۶. هیئت عالی نظارت بر مَسن اجرای سیاست‌های کلی نظام در نظام تقنینی کشور از چه جایگاهی
برفردار است؟
(دکتری حقوق عمومی ۹۹)

الف) نظرات خود را به شورای نگهبان اعلام می‌کند.

ب) نظرات خود را به مجلس شورای اسلامی اعلام می‌کند.

ج) نظرات آن صرفاً جنبه مشورتی برای مجمع تشخیص مصلحت نظام دارد.

د) نظرات مشورتی خود را مستقیماً برای مقام رهبری ارسال می‌کند.

۷. طبق سیاست‌های کلی نظام قانون‌گذاری، اصلی‌ترین منشأ قانون‌گذاری در تنظیم و تصویب
طرح‌ها و لوایح قانونی، توجیه به کدام مورد زیر است؟
(دکتری حقوق عمومی ۹۹)

- (الف) موازین شرعی
(ب) عدم مغایرت با قانون اساسی
(ج) سیاست های کلی نظام
(د) عدم مغایرت با موازین شرعی و قانون اساسی

۸. درفصوص جایگاه مقوق شورای عالی فضای مجازی کدام گزینه درست است؟

(رکتری مقوق عمومی ۹۹)

- (الف) با دستور مقام رهبری ایجاد و تحت ریاست رئیس‌جمهور فعالیت می‌کند.
(ب) با دستور مقام رهبری تأسیس شده و زیرمجموعه شورای عالی انقلاب فرهنگی است.
(ج) به موجب مصوبه هیئت وزیران تشکیل شده و زیرمجموعه نهاد ریاست‌جمهوری است.
(د) به موجب قانون تشکیل و تحت ریاست وزیر ارتباطات و فناوری اطلاعات فعالیت می‌کند.

۹. کدام گزینه در فصوص رابطه میان سیاست‌های کلی نظام و طرح‌ها و لوایح موضوع بررسی در

(رکتری ۱۴۰۱)

مجلس شورای اسلامی درست است؟

- (الف) مغایر با اهداف سیاست‌های کلی نظام نباشند.
(ب) باید منطبق با سیاست‌های کلی نظام باشند.
(ج) عدم تباین کلی با سیاست‌های کلی نظام کفایت می‌کند.
(د) انطباق با روح کلی سیاست‌های کلی نظام کفایت می‌کند.

(ارشر ۱۴۰۱)

۱۰. دوره ریاست‌جمهوری اسلامی ایران از چه زمانی آغاز می‌شود؟

- (الف) اعلام نتایج شمارش آرا توسط وزارت کشور
(ب) تأیید انتخابات توسط شورای نگهبان
(ج) تحلیف در مجلس شورای اسلامی
(د) تنفیذ اعتبارنامه توسط مقام رهبری

(مرکز وکلا قوه قضائیه ۱۴۰۱)

۱۱. سه شأن رهبر در نظم سیاسی کنونی کشور عبارتند از:

(الف)

- الف: جایگاه ولایت امر و امامت امت
ب: عالی‌ترین مقام رسمی کشور و مافوق قوای سه‌گانه
ج: رئیس و مسئول مستقیم بخشی از قوه قضائیه
(ب)

الف: جایگاه ولایت امر و امامت امت

- ب: رئیس و مسئول مستقیم بخشی از قوه قضائیه
ج: رئیس و مسئول مستقیم بخشی از قوه مجریه
(ج)

الف: عالی‌ترین مقام رسمی کشور و مافوق قوای سه‌گانه

- ب: رئیس و مسئول مستقیم بخشی از قوه مقننه
ج: رئیس و مسئول مستقیم بخشی از قوه مجریه
(د)

الف: جایگاه ولایت امر و امامت امت

ب: عالی ترین مقام رسمی کشور و مافوق قوای سه گانه

ج: رئیس و مسئول مستقیم بخشی از قوه مجریه

۱۲. وظیفه نظارت بر مسن اجرای سیاست‌های کلی نظام بصورت ذاتی بر عهده کیست؟

(مرکز وکلا قوه قضائیه ۱۴۰۱)

ب) شورای نگهبان

الف) رهبری

د) مجلس شورای اسلامی

ج) مجمع تشخیص مصلحت نظام

پاسخنامه

۱ ب ۲ د

۳ الف در این فرایند دیوان عالی در حکم نهاد اولیه و مقام رهبری در حکم نهاد ثانویه است، گزینه‌های «ب» تا «د» دیوان عالی را به عنوان نهاد ثانویه برشمرده‌اند، پس بدون دسترسی به مشروح مذاکرات نیز می‌توان دریافت گزینه الف صحیح است.

۴ الف

۵ ب گزینه ج مستنبط از اصل پنجاه و هفتم قانون اساسی و گزینه‌های الف و د مستنبط از اصل ۱۱۰ است، اما در هیچ کدام از اصول قانون اساسی شورای عالی انقلاب فرهنگی ذکر نشده است.

۶ الف ۷ الف ۸ الف ۹ ب ۱۰ د ۱۱ د ۱۲ الف

اصل یکمصد و سی و سوم- وزرا توسط رئیس‌جمهور تعیین و برای گرفتن رأی اعتماد به مجلس معرفی می‌شوند با تغییر مجلس، گرفتن رأی اعتماد جدید برای وزرا لازم نیست. تعداد وزیران و حدود اختیارات هریک از آنان را قانون معین می‌کند.

اصل یکمصد و سی و سوم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸

وزرا به پیشنهاد نخست‌وزیر و تصویب رئیس‌جمهور معین و برای گرفتن رأی اعتماد به مجلس معرفی می‌شوند. تعداد وزیران و حدود اختیارات هریک از آنان را قانون معین می‌کند.

اصل یکمصد و سی و سوم قانون اساسی از منظر شورای نگهبان

استفساریه

شماره ۱۳۹۰/۲/۱۹ د تاریخ ۱۳۹۰/۲/۱۹

حضرت آیت الله جنتی

دبیر محترم شورای نگهبان

با سلام و تحیات

به استناد اصل نود و هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران تفسیر اصل یکصد و سی و سوم آن قانون به شرح ذیل مورد تقاضای مجلس شورای اسلامی می‌باشد:

اولاً، با توجه به قسمت نخست اصل یکصد و سی و سوم قانون اساسی که بر معرفی وزرا به مجلس شورای اسلامی توسط رئیس‌جمهور برای گرفتن رأی اعتماد تصریح دارد، آیا با تغییر اساسی در وظایف و اختیارات هریک از وزارتخانه‌ها، معرفی وزیر جدید به مجلس و اخذ رأی اعتماد برای وی از جمله تکالیف رئیس‌جمهور می‌باشد یا خیر؟

ثانیاً، با عنایت به قسمت اخیر اصل یکصد و سی و سوم قانون اساسی که تعداد وزیران و حدود اختیارات هریک از آنان را موقوف به تعیین قانون نموده است، آیا عنوان و وظایف و اختیارات وزارتخانه جدیدی که با ادغام دو یا چند وزارتخانه یا انتزاع بخشی از وظایف یکی از آنها تشکیل می‌گردد باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد یا از اختیارات رئیس‌جمهور و یا هیئت وزیران می‌باشد؟ خواهشمند است نظریه شورای محترم نگهبان را به مجلس شورای اسلامی ابلاغ فرمایید.

علی لاریجانی

تفسیر

جناب آقای دکتر لاریجانی

رئیس محترم مجلس شورای اسلامی

سلام علیکم

عطف به نامه شماره ۱۰/۹۶۸۷/د مورخ ۱۳۹۰/۲/۱۹؛

در خصوص درخواست تفسیر اصل یکصد و سی و سوم قانون اساسی

در جلسه مورخ ۱۳۹۰/۲/۲۱ شورای نگهبان مورد بحث و بررسی قرار گرفت. نظر شورا به اتفاق آرا به شرح زیر اعلام می‌شود:

«با توجه به وضوح اصول قانون اساسی خصوصاً اصل ۱۳۳، هرگونه تغییر در وظایف و اختیارات قانونی و نیز ادغام دو یا چند وزارتخانه، باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد و تا قبل از تصویب مجلس، تغییری در مسئولیت و اختیارات وزیران و وزارتخانه‌های قبلی به وجود نخواهد آمد. وزیر وزارتخانه‌های جدید یا ادغام شده، در هر صورت وزیر جدید محسوب شده و نیاز به اخذ رأی اعتماد از مجلس شورای اسلامی دارد».

احمد جنتی - دبیر شورای نگهبان

اصل یکصد و سی و سوم قانون اساسی از منظر قوانین داخلی

قانون تعیین ضوابط و شرایط وزیر اطلاعات

ماده واحده- وزیر اطلاعات دارای شرایط زیر خواهد بود:

۱- از نظر تحصیلات در حد اجتهاد.

۲- اشتهاار به عدالت و تقوى.

۳- داشتن سابقه‌اى روشن از نظر سياسى و مديريت.

۴- عدم عضويت در احزاب- سازمان‌ها و گروه‌هاى سياسى.

قانون فوق مشتمل بر ماده واحده در جلسه روز پنجشنبه بيست و نهم ارديبهشت‌ماه يك هزار و سيمد

و شصت و دو با حضور شوراى نگهبان به تصويب مجلس شوراى اسلامى رسيد.

رئيس مجلس شوراى اسلامى- اكبر هاشمى

۱. وزرا توسط تعيين و براى (فتن رأى اعتماد به معرفى مى‌شوند

الف) رئيس جمهور- رهبر (ب) رئيس جمهور- مجلس

ج) نخست وزير- رهبر (د) نخست وزير- مجلس

۲. طبق نظر تفسيرى شوراى نگهبان (مورف ۱۳۹۰/۲/۲۱)، كدام مورد از تغييرات مربوط به

وزارت‌خانه‌ها بايد به تصويب مجلس شوراى اسلامى برسد؟

الف) ايجاد يا انحلال شركت‌هاى دولتى وابسته به وزارتخانه‌ها

ب) ايجاد يا انحلال واحدهاى استانى هر يك از وزارتخانه‌ها

ج) هرگونه تغيير در تشكيلات سازمانى

د) هرگونه ادغام دو يا چند وزارتخانه

۳. طبق وزير بايد مجتهد باشد.

الف) قانون اساسى - اطلاعات (ب) قانون اساسى - كشور

ج) قانون عادى - اطلاعات (د) قانون اساسى - كشور

۴. هرگونه تغيير در وظائف و اختيارات قانونى و نيز ادغام دو يا چند وزارتخانه، بايد به تصويب

..... برسد.

الف) شوراى عالى ادارى (ب) رئيس جمهور (ج) هيئت دولت (د) مجلس

پاسخنامه

۱ ب ۲ د

۳ ج به قانون تعيين ضوابط و شرايط وزير اطلاعات مراجعه كنيد.

۴ د به نظريه تفسيرى شوراى نگهبان ذيل اصل يكصد و سى و سوم مراجعه كنيد.

اصل يكصد و سى و نهم- صلح دعاوى راجع به اموال عمومى و دولتى يا ارجاع آن به داورى در هر مورد، موكل به تصويب هيئت وزيران است و بايد به اطلاع مجلس برسد. در مواردى كه طرف دعوى خارجى باشد و در موارد مهم داخلى بايد به تصويب مجلس نيز برسد. موارد مهم را قانون تعيين مى‌كند.

اصل یکصد و سی و نهم از منظر شورای نگهبان

استفساریه نخست

شماره ۴۶ / ک. س تاریخ ۱۳۶۲/۸/۲۱

برادر بزرگوار جناب آقای هاشمی

رئیس محترم مجلس شورای اسلامی

با احترام، همان طور که اطلاع دارید اصل ۱۳۹ و اصل ۷۷ قانون اساسی، صلح دعاوی راجع به اموال عمومی و دولتی را در صورتی که مورد دعوی خارجی باشد، موکول به تصویب مجلس دانسته و عهدنامه‌ها و مقاوله‌نامه، قراردادها نیز باید به تصویب مجلس برسد، آنچه که برای کمیسیون سؤالات باید روشن گردد این است که آیا در موارد جزئی که تصرف در قراردادها می‌شود و بعضی از مواد آن را از نظر مقدار پول و یا زمان تحویل تغییر می‌دهند، این نیز باید به تصویب مجلس برسد، یا خیر؟ و آیا تفاهم‌نامه‌هایی که نمایندگان دولت با طرف‌های خارجی امضا می‌کنند و بر آن فعالیت طرفین مبتنی می‌گردد، جزء قرارداد حساب می‌آید؟

و آیا بعد از تصویب اصل، داشتن رابطه تجاری با دولت‌های خارجی، مسئولین دولت جمهوری اسلامی حق دارند در این چارچوب در هر موردی که صلاح دانستند، برای داد و ستد قرارداد بسته موارد جزئی را مشخص نمایند؟

لطفاً پاسخ موارد فوق را از شورای محترم نگهبان استفسار نموده به اطلاع کمیسیون رسانید.

رئیس کمیسیون سؤالات - ابوالقاسم وافی

تفسیر نخست

شماره ۹۹۹۳ تاریخ ۱۳۶۲/۹/۸

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

عطف به نامه شماره ۶۷۰۱/۲۵۰/د. هـ - مورخ ۱۳۶۲/۸/۲۶ پاسخ پرسش؛ در رابطه با اصول ۱۳۹ و ۷۷ به شرح زیر اعلام می‌شود:

«۱- در هر مورد عمل دولت یا هر مقام مسئولی به استناد تصویب مجلس شورای اسلامی انجام می‌شود. فقط در محدوده مصوبه قانونیت دارد و خارج از آن محدوده جزئاً و کلاً به تصویب مجلس شورای اسلامی نیاز دارد.

۲- یادداشت تفاهم چنانچه ایجاد تعهد نماید مثل قرارداد است و بایستی ضوابط مذکور در قانون اساسی نسبت به آن رعایت شود.

۳- قراردادهای جزئی در رابطه با اصل قراردادهای موضوع اصل ۷۷ قانون اساسی در صورتی که خارج از محدوده قرارداد اصل باشد باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد.»

دبیر شورای نگهبان - لطف‌الله صافی

استفساریه دوم

شماره م/۲۱۱۲/۱ تاریخ ۱۳۶۴/۳/۲۸

شورای محترم نگهبان

با ارسال تصویر نامه شماره ۲۰/۲۳۶۱ مورخ ۱۳۶۴/۲/۵ دادستان عمومی تهران منضم به تصاویر نامه‌های مورخ ۱۳۶۳/۱۰/۹ و ۱۳۶۴/۱/۲۸ بازپرسی شعب ۳۵ و ۴۰ دادرسی عمومی تهران تفسیر اصل ۱۳۹ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نسبت به مورد زیر را اعلام فرمایید:

۱- صلح دعاوی راجع به اموال عمومی و دولتی که در اصل ۱۳۹ قانون اساسی پیش‌بینی شده در مواردی که طرف دعوی شرکت دولتی خارجی است و حاصل از قراردادی باشد که انعقاد اصل قرارداد با توجه به تفسیر شماره ۲۰۰۹-۱۳۶۳/۸/۱۶ از اصل ۷۷ قانون اساسی نیاز به تصویب مجلس نداشته، آیا احتیاج به تصویب مجلس شورای اسلامی دارد؟

۲- تفاهم‌نامه مورخ ۱۳۶۲/۲/۲ به‌نحو عنوان شده در گزارش مورخ ۱۳۶۳/۱۰/۹ مصادق صلح دعاوی راجع به اموال عمومی و دولتی موضوع اصل ۱۳۹ قانون اساسی را دارد یا خیر؟ از طرف شورای عالی قضایی - ابوالفضل میرمحمدی

تفسیر دوم

تاریخ ۱۳۶۴/۴/۱۹

شورای محترم عالی قضایی

عطف به نامه شماره م/ ۱/۲۱۱۲ مورخ ۱۳۶۴/۳/۲۸:

«توجه آن شورای محترم را بدین نکته معطوف می‌دارد که اصل ۱۳۹ قانون اساسی صراحت دارد که صلح دعاوی راجع به اموال عمومی و دولتی در صورتی که طرف دعوی خارجی باشد، باید علاوه بر تصویب هیئت وزیران به تصویب مجلس نیز برسد و هیچ‌گونه استثنایی هم پیش‌بینی نشده و از این جهت موردی برای تفسیر آن ندارد و اما برخلاف استنباط آقایان بازپرسان ابهام و یا تعارض بین دو نظر شورای نگهبان که در تاریخ‌های ۱۳۶۲/۹/۸ و ۱۳۶۳/۸/۱۶ در رابطه با تفسیر اصل ۷۷ قانون اساسی و قراردادهای بین‌المللی ابراز شده وجود ندارد. زیرا در نظریه مورخ ۱۳۶۲/۹/۸ خلاصه نظر شورای نگهبان در رابطه، با سؤال نمایندگان مجلس این بوده که یادداشت تفاهم اگر ایجاد تعهد نماید و قراردادهای جزئی اگر خارج از محدوده اصل قرارداد باشد در حکم قرارداد است و ضوابط حاکم بر قرارداد بر آنها در این مورد باید رعایت شود. یعنی چنانچه قرارداد بین‌المللی محسوب شود، طبقاً طبق اصل ۷۷ باید به تصویب مجلس برسد.

و نظریه مورخ ۱۳۶۳/۸/۱۶ نیز در مقام بیان مفاد قرارداد بین‌المللی بوده و اظهار نظر شده که قراردادهایی که برای انجام معامله با شرکت‌های خارجی دارای شخصیت حقوقی منعقد می‌شود، خود به خود مشمول اصل ۷۷ قانون اساسی نبوده یعنی قرارداد بین‌المللی محسوب نمی‌شود و انعقاد آن نیاز به تصویب مجلس ندارد طبق ضوابطی که به‌وسیله قانون عادی معین می‌شود، قابل انعقاد است بنابراین تعارضی بین دو نظریه شورای نگهبان وجود ندارد و هیچ‌یک از آنها نمی‌تواند در مورد صلح دعاوی دولتی مورد استناد قرار گیرد. زیرا صلح دعوی ارتباطی با انعقاد قرارداد ندارد و در اصل ۱۳۹ بدون ابهام حکم آن تعیین شده است.

به جاست شورای عالی قضایی ارشاد و راهنمایی لازم را در این خصوص نسبت به قضات مربوطه معمول فرمایند.»

دبير شورای نگهبان - لطف الله صافی

استفساریه سوم

شماره ۱/۲۱۳۶ تاریخ ۱۳۶۴/۴/۲

شورای محترم نگهبان

خواهشمند است نظر خود را در پاسخ به سؤال دادستان عمومی تهران، که عیناً به پیوست ایفاد می‌گردد، بیان فرمایید.

سیدعلی خامنه‌ای - رئیس‌جمهور

پیوست استفساریه سوم

شماره ۲۰/۷۱۱۷ تاریخ ۱۳۶۴/۳/۲۰

حضرت حجت‌الاسلام خامنه‌ای

ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

عین نامه شماره ۲۰/۱۸/۳۲۸۵ مورخ ۱۳۶۴/۳/۱۴ بازپرس شعبه ۴۰ دادرای عمومی تهران جهت طرح در شورای محترم نگهبان به پیوست، تقدیم می‌گردد.

دادستان عمومی تهران - میر عمادی

تفسیر سوم

شماره ۳۷۸۶ تاریخ ۱۳۶۴/۴/۱۹

حضرت حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای خامنه‌ای

ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

عطف به نامه شماره ۱/۲۱۳۶ مورخ ۱۳۶۴/۴/۲:

«توجه آن جناب را بدین نکته معطوف می‌دارد که اصل ۱۳۹ قانون اساسی صراحت دارد که صلح دعاوی راجع به اموال عمومی و دولتی در صورتی که طرف دعوی خارجی باشد باید علاوه بر تصویب هیئت‌وزیران به تصویب مجلس نیز برسد و هیچ‌گونه استثنایی هم پیش‌بینی نشده و از این جهت موردی برای تفسیر آن ندارد و اما برخلاف استنباط آقایان بازپرسان اِبهام و یا تعارضی بین دو نظر شورای نگهبان که در تاریخ‌های ۱۳۶۲/۹/۸ و ۱۳۶۳/۸/۱۶ در رابطه با تفسیر اصل ۷۷ قانون اساسی و قراردادهای بین‌المللی ابراز شده وجود ندارد زیرا در نظریه مورخ ۱۳۶۲/۹/۸ خلاصه نظر شورای نگهبان در رابطه با سؤال نمایندگان مجلس این بود که یادداشت تفاهم اگر ایجاد تعهد نماید و قراردادهای جزئی اگر خارج از محدوده اصل قرارداد باشد در حکم قرارداد است و ضوابط حاکم بر قرارداد درمورد آنها باید رعایت شود یعنی چنانچه قرارداد بین‌المللی محسوب شود طبقاً طبق اصل ۷۷ باید به تصویب مجلس برسد. و نظریه مورخ ۱۳۶۳/۸/۱۶ نیز در مقام بیان مفاد قرارداد بین‌المللی بوده و اظهارنظر شده که قراردادهایی که برای انجام معامله با شرکت‌های خارجی دارای شخصیت حقوقی منعقد می‌شود خودبه‌خود مشمول اصل ۷۷ قانون اساسی نبوده یعنی قرارداد بین‌المللی محسوب نمی‌شود. و انعقاد آن نیاز به تصویب مجلس ندارد و طبق ضوابطی که به‌وسیله قانون عادی معین می‌شود قابل انعقاد است.

بنابراین تعارضی بین دو نظریه شورای نگهبان وجود ندارد و هیچ‌یک از آنها نمی‌تواند درمورد صلح دعاوی دولتی مورد استناد قرار گیرد زیرا صلح دعاوی ارتباطی با انعقاد قرارداد ندارد و در اصل ۱۳۹ بدون ابهام حکم آن تعیین شده است».

دبیر شورای نگهبان - لطف‌الله صافی

استفساریه چهارم

شماره ۱۹۳۰-۵۲-۱۴۰۱-۴۵۴- ح تاریخ ۱۳۶۵/۱۰/۱۰

ریاست محترم شورای نگهبان جمهوری اسلامی ایران

۱- در تاریخ ۱۳۵۹/۱۰/۳ قراردادی به مبلغ ۷۳/۵۵۰/۰۰۰ دلار آمریکایی به‌منظور خرید تجهیزات نظامی بین وزارت دفاع و شرکت ایرانی اینتر پارتس به امضا می‌رسد. شرکت مذکور شخصی به نام احمد حیدری (یکی از سهامداران شرکت) را در تاریخ ۱۳۵۹/۱۰/۴ به‌عنوان نماینده فروشنده و وزارت دفاع نیز کاردار وقت سفارت جمهوری اسلامی ایران در مادرید را به‌عنوان نماینده خریدار تعیین و معرفی می‌نمایند.

۲- بانک ملی ایران - شعبه پاریس در تاریخ ۱۳۵۹/۱۱/۳ به استناد اوراقی که به امضای نمایندگان فوق رسیده بود کلاً مبلغ ۵۶/۹۴۶/۸۶۸ دلار را در وجه شرکت اونیورسال اوایل‌ترید پرداخت در حالی که مطلقاً کالا و تجهیزاتی تحویل نماینده وزارت دفاع نشده بود.

۳- وزارت دفاع با هماهنگی و همکاری سفارت جمهوری اسلامی ایران در پاریس آقای بورگه را که به‌عنوان وکیل جمهوری اسلامی ایران از طرف وزارت امور خارجه تعیین شده بود مأمور می‌نماید تا در مقام احقاق حق حقوق از دست رفته برآید. وکیل مذکور و نماینده اعزامی از طرف این وزارت پس از انجام تحقیقاتی مطلع می‌شوند که احتمالاً ممکن است مقداری از مبالغ کلاهبرداری شده در حساب‌های شخصی کلاهبرداران در سوئیس موجود باشد. مراجع قضایی سوئیس توقیف موقت حساب‌های شخصی کلاهبرداران را منوط به سپردن وثیقه‌ای می‌نمایند که این وثیقه بلافاصله به دادگاه ارائه و نهایتاً موفق به توقیف چندین حساب مشترک و شخصی کلاهبرداران و شرکت اونیورسال اوایل‌ترید می‌گردد.

۴- وکلای کلاهبرداران و همچنین شرکت اونیورسال اوایل‌ترید در جهت اعتراض به توقیف حساب‌های مسدود شده به مراجع قضایی سوئیس دادخواست‌هایی تقدیم می‌نمایند. مراجع مذکور طی پنج فقره رأی جداگانه کلیه شکایات آنان را مردود اعلام داشته و در حال حاضر وزارت دفاع با سپردن ده میلیون فرانک سوئیس به‌عنوان وثیقه حساب‌های مذکور را که حدوداً بین ۲۳ تا ۳۰ میلیون دلار موجودی آنهاست در توقیف دارد. وکیل شرکت اونیورسال ترید سعی دارد به‌نحوی از انحاء با ارائه دلایل و ایرادات مختلف وزارت دفاع را محروم از ادامه توقیف وجوه نماید. به‌منظور دستیابی به این هدف از یک سال گذشته وکیل مذکور به بهانه واهی و با استناد به اصل ۱۳۹ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ادعا نموده که:

اولاً- بین دولت جمهوری اسلامی ایران و جمهوری اسلامی ایران تفاوت وجود دارد و طبق اصل ۱۳۹ قانون اساسی، جمهوری اسلامی ایران صلاحیت و اختیار اقامه دعوی برای قراردادی که وزارت

دفاع منعقد نموده در مراجع قضایی خارجی را ندارد.

ثانیاً- طرح دعوی منحصرأ در صلاحیت وزارتخانه‌ها بوده و نه در صلاحیت جمهوری اسلامی ایران. ۵- این وزارت بنا به پیشنهاد وکیل سوئسی پرونده و با هماهنگی دفتر خدمات حقوقی بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران تأییدیه یکی از استادان دانشکده حقوق دانشگاه تهران را اخذ و به دادگاه ارسال نمود. مجدداً ایراد گرفته شد که در خصوص اصل ۱۳۹ قانون اساسی گواهی دیگری توسط سفارت جمهوری اسلامی ایران در سوئیس تهیه و ارائه شود که پس از هماهنگی با وزارت امور خارجه و دفتر خدمات حقوقی گواهی موردنظر نیز تهیه و به دادگاه تسلیم گردید. ۶- در جلسه رسیدگی ماهوی وکیل شرکت اونیورسال ترید از محضر دادگاه درخواست نمود که در خصوص مسئله تفسیر اصل ۱۳۹ قانون اساسی بحث و تبادل نظر گردد که درخواست مذکور مورد قبول واقع و جلسه رسیدگی بعدی به تاریخ ۱۳۶۵/۱۰/۲۵ موکول گردیده است. بدیهی است اگر دادگاه نظریه وکیل شرکت مذکور را بپذیرد دعوی مطروحه علیه شرکت مردود و توقیف انجام شده باطل اعلام خواهد شد.

با نگرش به موارد فوق استنباط این وزارت از برداشت وکیل شرکت اونیورسال اوایل ترید بر این منوال است که وقتی «صلح دعاوی و ارجاع به داوری راجع به اموال عمومی و دولتی در هر مورد موکول به تصویب هیئت وزیران است و باید به اطلاع مجلس برسد و در مواردی که طرف دعوی خارجی باشد و در موارد مهم داخلی باید به تصویب مجلس نیز برسد» و با توجه به اینکه رئیس هیئت وزیران نخست‌وزیر می‌باشد؛ بنابراین اقامه دعوی بالاخص زمانی که طرف دعوی خارجی باشد نیز می‌بایست توسط رئیس دولت و یا وزارتخانه ذی‌ربط صورت گیرد نه «جمهوری اسلامی ایران» و در واقع «جمهوری اسلامی ایران» به‌طور مطلق با «دولت جمهوری اسلامی ایران» متفاوت می‌باشد. خواهشمند است مقرر فرمایند در خصوص تفسیر اصل ۱۳۹ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نظریه عالی آن شورای محترم را اعلام تا مورد اقدام قرار گیرد.

وزیر دفاع- سرهنگ ستاد- خلبان محمدحسین جلالی

تفسیر چهارم

شماره ۷۴۸۴ تاریخ ۱۳۶۵/۱۰/۱۱

وزارت محترم دفاع جمهوری اسلامی ایران

عطف به نامه شماره ۱۹۳۰-۵۲۰-۱۴۰۱-۴۵۴- ح مورخ ۱۳۶۵/۱۰/۱۰:

اشعار می‌دارد موضوع در شورای نگهبان مطرح و به شرح زیر اظهارنظر گردید:

«۱- انجام تشریفات مذکور در اصل ۱۳۹ قانون اساسی منحصرأ مربوط به صلح دعاوی راجع به اموال عمومی

و دولتی و یا ارجاع دعاوی به داوری می‌باشد و شامل طرح دعوی در مراجع قضایی نمی‌باشد.

۲- در مواردی که حقوق و اموال عمومی و دولتی مورد تعدی قرار گیرد جمهوری اسلامی ایران با

توجه به قانون اساسی می‌تواند برای احقاق حقوق مزبور اقدامات لازم، از جمله طرح دعوی در

مراجع قضایی اعم از داخلی و خارجی، معمول دارد. همچنین جمهوری اسلامی ایران می‌تواند

به‌وسیله وزارتخانه‌ها و یا سازمان‌های ذی‌ربط اقدامات مزبور را انجام دهد».

دبیر شورای نگهبان - لطف‌الله صافی

استفساریه پنجم

۵- نظریه تفسیری شماره ۵۶۰۶ مورخ ۱۷/۹/۱۳۷۲ شورای نگهبان در پاسخ به استفسار وزیر جهاد سازندگی نسبت به شمول یا عدم شمول اموال دولتی موضوع اصل ۱۳۹، نسبت به اموال

شرکت‌های دولتی

شماره: ۲۱۷۹ ص ۱۰ و تاریخ: ۹۷/۱۳۷۲

شورای محترم نگهبان

سلام علیکم

به سبب نظرات و تفاسیر متفاوتی که از اصل ۱۳۹ قانون اساسی به عمل آمده و با عنایت به اینکه اصل نود و هشتم، تفسیر این قانون را به عهده آن شورای محترم قرار داده و نظر شورای محترم نگهبان می تواند به بحث های مختلف و برخورد های قانونی متفاوت که دامنگیر شرکت های وابسته به این وزارت نیز شده خاتمه دهد، مستدعی است نظر آن شورای محترم را در خصوص اصل مزبور دایر بر اینکه اموال دولت به معنی اخص بیان گردیده با شامل اموال شرکت های دولتی نیز می باشد اعلام فرمایید ضمناً خاطر نشان می سازد، شرکت تهیه، تولید و توزیع علوفه وابسته به این وزارت در خصوص عدم انجام تعهدات شرکت تعاونی عمران بار موضوع قرارداد سال ۶۳ دو شرکت (سوابق به پیوست می باشد) دادخواست خود را به محاکم قضایی تسلیم، لیکن به لحاظ تفاوت تفسیر اصل نامبرده دادخواست شرکت فوق الذکر رد گردیده است. مراتب جهت استحضار و اعلام نظر تقدیم می گردد غلامرضا فروزش - وزیر جهاد سازندگی

تفسیر پنجم

شماره ۵۶۰۶- تاریخ: ۱۷/۹/۱۳۷۲

وزیر محترم جهاد سازندگی نامه شماره ۴۱۷۹ / ۱۰ و مورخ ۷۲،۹۷ آن وزارت در جلسه مورخ ۱۷/۹/۷۲ شورای نگهبان مطرح شد و نظر شورا بدین شرح اعلام می گردد:

«اصل یکصد و سی و نهم قانون اساسی به لحاظ صراحت و وضوح نیازی به تفکر ندارد و اعضای شورای نگهبان به اتفاق آراء، اصل مذکور را شامل اموال شرکت های دولتی نیز می دانند.»

قائم مقام دبیر شورای نگهبان - احمد علیزاده

اصل یکصد و سی و نهم از منظر قوانین داخلی

موادی از قانون آیین دادرسی دادگاه های عمومی و انقلاب (در امور مدنی)

ماده ۱۷۸- در هر مرحله از دادرسی مدنی طرفین می توانند دعوای خود را به طریق سازش خاتمه دهند.
ماده ۱۸۰- سازش بین طرفین یا در دفتر اسناد رسمی واقع می شود یا در دادگاه و نیز ممکن است در خارج از دادگاه واقع شده و سازش نامه غیررسمی باشد.

ماده ۴۵۴- کلیه اشخاصی که اهلیت اقامه دعوا دارند می‌توانند با تراضی یکدیگر منازعه و اختلاف خود را خواه در دادگاه‌ها طرح شده یا نشده باشد و در صورت طرح در هر مرحله‌ای از رسیدگی باشد، به داوری یک یا چند نفر ارجاع دهند.

اصل یکصد و سی و نهم از منظر دکترین

نکته ۱: در مورد دعاوی عادی داخلی پس از تصویب هیئت وزیران نسبت به صلح دعوا یا ارجاع آن به داوری موضوع صرفاً به اطلاع مجلس می‌رسد. در این مورد چون دعاوی عادی دولت فراوان است به نظر می‌رسد که تصویب مجلس در تمام موارد موجب تراکم کارها گردد؛ بنابراین اساس کار اعتماد مجلس به دولت است (هاشمی، ۱۳۹۴: ۱۹۴).

نکته ۲: درخصوص دعاوی عادی داخلی با توجه به کثرت موضوعات و اختلافات حقوقی کوچک و بزرگ دولت تصویب هیئت وزیران می‌تواند موجب تراکم امور گردد و تفویض نمودن این امر به ادارات کل و یا استانداری‌ها روش مناسب‌تری خواهد بود.

نکته ۳: در مورد دعاوی مهم داخلی پس از تصویب هیئت وزیران، تصویب مجلس نیز ضرورت پیدا می‌کند. این ضرورت به دلیل اهمیت دعوا و معتنا به بودن مبالغ مورد اختلاف است که حقا نظارت قوی تری (نظارت استصوابی) را می‌طلبد (هاشمی، ۱۳۹۴: ۱۹۴).

نکته ۴: در مورد دعاوی مالی دولت با طرف خارجی، صلح دعوا و یا ارجاع آن به داوری پس از تصویب هیئت وزیران بدون استثناء باید به تصویب مجلس برسد.

۱. مجلس شورای اسلامی در وضع کدامیک از قوانین، صلاحیت تکلیفی دارد؟ (دکتری ۹۶)

الف) انتخابات، مالیات، صلاحیت قاضی

ب) مالیات، بانکداری، ارز، دعاوی مهم دولتی

ج) مالیات، نوسازی ساختمان، دعاوی مهم دولتی

د) مطبوعات، ادغام وزارتخانه‌ها، تشکیل شوراهای اداری

۲. صلح دعاوی (راجع به اموال عمومی و دولتی یا ارجاع آن به داوری در هر مورد، موکول به تصویب..... است و باید به اطلاع..... برسد.

الف) هیئت وزیران- رهبر ب) هیئت وزیران- مجلس

ج) رئیس‌جمهور- رهبر د) رئیس‌جمهور- مجلس

۳. مطابق قانون اساسی؛ در چه زمانی صلح دعاوی (راجع به اموال عمومی و دولتی یا ارجاع آن به داوری باید به تصویب مجلس برسد؟

الف) همه موارد

ب) هیچ یک از موارد

ج) طرف دعوی خارجی باشد و در موارد مهم داخلی

د) در موارد مهم چه طرف دعوی خارجی باشد و چه داخلی

اصل یکصد و هفتاد و هفتم - بازنگری در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، در موارد ضروری به ترتیب زیر انجام می‌گیرد. مقام رهبری پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام طی حکمی خطاب به رئیس‌جمهور موارد اصلاح یا تنظیم قانون اساسی را به شورای بازنگری قانون اساسی با ترکیب زیر پیشنهاد می‌نماید:

۱ - اعضای شورای نگهبان.

۲ - رؤسای قوای سه‌گانه.

۳ - اعضای ثابت مجمع تشخیص مصلحت نظام.

۴ - پنج نفر از اعضای مجلس خبرگان رهبری.

۵ - ده نفر به انتخاب مقام رهبری.

۶ - سه نفر از هیئت وزیران.

۷ - سه نفر از قوه قضائیه.

۸ - ده نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی.

۹ - سه نفر از دانشگاهیان.

شیوه کار و کیفیت انتخاب و شرایط آن را قانون معین می‌کند. مصوبات شورا پس از تأیید و امضای مقام رهبری باید از طریق مراجعه به آراء عمومی به تصویب اکثریت مطلق شرکت‌کنندگان در همه‌پرسی برسد.

رعایت ذیل اصل پنجاه و نهم در مورد همه‌پرسی «بازنگری در قانون اساسی» لازم نیست.

محتوای اصول مربوط به اسلامی بودن نظام و ابتدای کلیه قوانین و مقررات بر اساس موازین اسلامی و پایه‌های ایمانی و اهداف جمهوری اسلامی ایران و جمهوری بودن حکومت و ولایت امر و امامت امت و نیز اداره امور کشور با اتکاء به آراء عمومی و دین و مذهب رسمی ایران تغییرناپذیر است.

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران یکصد و هفتاد و پنج اصل داشت و اصل یکصد و هفتاد و هفتم

به موجب بازنگری قانون اساسی در سال ۱۳۶۸، به قانون اساسی الحاق شده است.

اصل یکصد و هفتاد و هفتم از منظر دکترین

نکته ۱: در خصوص همه‌پرسی بازنگری در قانون اساسی لازم نیست که درخواست مراجعه به آرای

عمومی به تصویب دوسوم مجموع نمایندگان مجلس برسد (ساعد وکیل، ۱۳۹۴: ۶۲۷).

۱. اصل ۱۷۷ قانون اساسی مبنی بر تغییرناپذیری اسلامی بودن نظام و جمهوری بودن حکومت، کدام نوع از قواعد حقوق اساسی است؟

(ا، رشر ۹۴)

الف) معمولی ب) تکمیلی ج) ارگانیک د) فرادستوری

۲. در شورای بازنگری قانون اساسی نفر از فیبرگان مضور دارند.

الف) ۹ ب) ۷ ج) ۳ د) ۵

۳. طبق قانون اساسی، کدام مورد زیر به موجب قانون مصوب مجلس شورای اسلامی صورت می‌پذیرد؟

(رکتری حقوق عمومی ۹۹)

الف) مقررات مربوط به مجمع تشخیص مصلحت نظام

ب) کیفیت انتخاب و تعداد و شرایط اعضای مجلس خبرگان

ج) تعیین حدود اختیارات و وظایف شورای عالی امنیت ملی

د) شیوه کار و کیفیت انتخاب اعضای شورای بازنگری قانون اساسی

۴. در نظام حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران، قانون ارگانیک:

(رکتری ۱۴۰۰)

الف) وجود دارد؛ زیرا در سلسله مراتب هنجارهای حقوقی، برخی قوانین نسبت به سایر قوانین برتری دارند.

ب) وجود دارد؛ چرا که در برخی اصول قانون اساسی، اجرای آن‌ها منوط به تصویب قوانین مزبور شده است.

ج) وجود ندارد؛ چرا که میان قوانین عادی از نقطه نظر فرایند تصویب و اصلاح و نظارت بر آن‌ها تفاوتی

وجود ندارد.

د) وجود ندارد؛ زیرا در قانون اساسی و رویه شورای نگهبان، وضع چنین قوانینی مورد شناسایی قرار نگرفته

است.

۵. در محتوای اصول مربوط به کدامیک از موضوعات زیر، امکان بازنگری در قانون اساسی وجود دارد؟

(مرکز وکلا قوه قضائیه ۱۴۰۰)

الف) جمهوری بودن حکومت ب) استقلال قوا

ج) اهداف جمهوری اسلامی ایران د) اداره امور کشور با اتکاء به آرای مردم

۶. کدام مورد، جزو صلاحیت‌های مجمع تشخیص مصلحت نظام نیست؟

(مرکز وکلا قوه قضائیه ۱۴۰۰)

الف) تهیه و تصویب مقررات مربوط به مجمع تشخیص مصلحت نظام

ب) حل معضلات نظام که از طرق عادی قابل حل نیست، پس از ارجاع رهبری

ج) مشاوره در اموری که رهبری به مجمع تشخیص مصلحت نظام ارجاع می‌دهد.

د) پیشنهاد موارد اصلاح با تتمیم قانون اساسی به شورای بازنگری قانون اساسی

۷. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، در قالب کدام دسته‌بندی زیر از انواع قانون اساسی قرار

می‌گیرد؟

الف) یکدست - اعطایی - انعطاف‌پذیر ب) انعطاف‌پذیر - ماهوی - مختلط

ج) مختلط - شکلی - انعطاف‌پذیر د) عرفی - شکلی - یکدست

۸. در شورای بازنگری اعضای ثابت کدام نهاد مضمور دارند؟

- الف) مجمع تشخیص مصلحت نظام
ب) شورای عالی انقلاب فرهنگی
ج) شورای عالی هماهنگی سران قوا
د) شورای عالی اداری

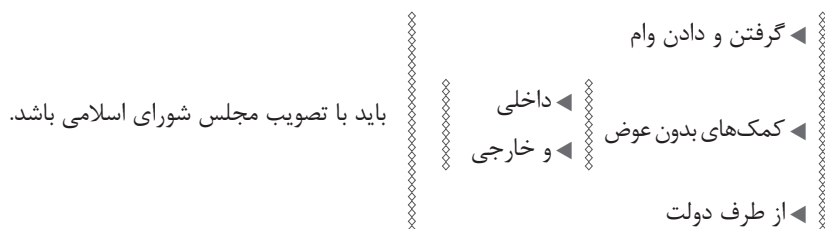
پاسخنامه

۱ د ۲ د ۳ د ۴ ج ۵ ب ۶ د ۷ ج

۸ الف اعضای ثابت مجمع عضو شورای بازنگری‌اند و به تبع اعضای متغیر از این حیث عضو مجمع نیستند.

نموداری

اصل هشتادم-

اصل یکصد و دهم- وظایف و اختیارات رهبر:

- تعیین سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام؛
- نظارت بر حسن اجرای سیاست‌های کلی نظام؛
- فرمان همه پرس؛
- فرماندهی کل نیروهای مسلح؛
- اعلام جنگ و صلح و بسیج نیروها
- نصب و عزل و قبول استعفای

الف- فقهای شورای نگهبان

ب- عالی‌ترین مقام قوه قضائیه

ج- رئیس سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

د- رئیس ستاد مشترک

ه- فرمانده کل سپاه پاسداران انقلاب اسلامی

و- فرماندهان عالی نیروهای نظامی و انتظامی

۷- حل اختلاف و تنظیم روابط قوای سه‌گانه؛

۸- حل معضلات نظام که از طرق عادی، قابل حل نیست، از

طریق مجمع تشخیص مصلحت نظام؛

۹- امضا حکم ریاست جمهوری پس از انتخاب مردم. صلاحیت داوطلبان ریاست جمهوری از

جهت دارا بودن شرایطی که در این قانون می‌آید، باید

◀ قبل از انتخابات به تأیید شورای نگهبان

◀ و در دوره اول به تأیید رهبری برسد

۱۰- عزل رئیس‌جمهور با در نظر گرفتن مصالح کشور پس از

◀ حکم دیوان عالی کشور به تخلف وی از وظایف قانونی

◀ یا رای مجلس شورای اسلامی به عدم کفایت وی بر

اساس اصل هشتاد و نهم

۱۱- عفو یا تخفیف مجازات محکومین در حدود موازین اسلامی پس از پیشنهاد رئیس قوه

قضائیه.

رهبر می‌تواند بعضی از وظایف و اختیارات خود را به شخص دیگری تفویض کند.^۱

۱- اصل سابق- اصل یکصد و دهم- وظایف و اختیارات رهبری:

۱- تعیین فقهای شورای نگهبان.

۲- نصب عالی‌ترین مقام قضایی کشور.

۳- فرماندهی کلی نیروهای مسلح به ترتیب زیر: الف- نصب و عزل رئیس ستاد مشترک. ب- نصب و عزل فرمانده کل سپاه پاسداران انقلاب اسلامی. ج- تشکیل شورای عالی دفاع ملی، مرکب از هفت نفر از اعضای زیر:

- رئیس‌جمهور. - نخست‌وزیر. - وزیر دفاع. - رئیس ستاد مشترک. - فرمانده کل سپاه پاسداران انقلاب اسلامی. - دو مشاور به تعیین رهبر. د - تعیین فرماندهان عالی نیروهای سه‌گانه به پیشنهاد شورای عالی دفاع.

ه- اعلام جنگ و صلح و بسیج نیروها به پیشنهاد شورای عالی دفاع.

و - امضای حکم ریاست‌جمهور پس از انتخاب مردم. صلاحیت داوطلبان ریاست‌جمهوری از جهت دارا بودن شرایطی که در این قانون می‌آید، باید قبل از انتخابات به تأیید شورای نگهبان و در دوره اول به تأیید رهبری برسد.

۵- عزل رئیس‌جمهور با در نظر گرفتن مصالح کشور، پس از حکم دیوان عالی کشور به تخلف وی از وظایف قانونی یا رای مجلس شورای ملی به عدم کفایت سیاسی او.

۶- عفو یا تخفیف مجازات محکومین، در حدود موازین اسلامی، پس از پیشنهاد دیوان عالی کشور.

اصل یکصد و سی و سوم- وزراء
◀ توسط رئیس‌جمهور تعیین
◀ و برای گرفتن رای اعتماد به
مجلس معرفی می‌شوند

با تغییر مجلس، گرفتن رای اعتماد جدید برای وزراء لازم نیست.

تعداد وزیران
◀ و حدود اختیارات
هر یک از آنان را قانون معین می‌کند.^۱

اصل یکصد و سی و نهم- اموال عمومی و دولتی
◀ صلح دعاوی راجع به
در هر مورد، موکول به تصویب هیأت وزیران
است و باید به اطلاع مجلس
◀ یا ارجاع آن به داوری

برسد.
◀ و در موارد مهم داخلی
◀ در مواردی که طرف دعوی، خارجی باشد
باید به تصویب مجلس نیز برسد. موارد مهم را

قانون تعیین می‌کند.

اصل یکصد و هفتاد و هفتم- بازنگری در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، در موارد
ضروری، به ترتیب زیر انجام می‌گیرد:

◀ مقام رهبری پس از مشورت با مجمع تشخیص
مصلحت نظام طی حکمی خطاب به رئیس‌جمهور
◀ موارد اصلاح یا متمیم قانون اساسی را به شورای
بازنگری قانون اساسی

با ترکیب زیر، پیشنهاد می‌نماید:

۱- اصل سابق- اصل یکصد و سی و سوم- وزراء به پیشنهاد نخست وزیر و تصویب رئیس‌جمهور معین و برای گرفتن رای اعتماد
به مجلس معرفی می‌شوند.
تعداد وزیران و حدود اختیارات هر یک از آنان را قانون معین می‌کند.

- ۱- اعضای شورای نگهبان
- ۲- رؤسای قوای سه گانه
- ۳- اعضای ثابت مجمع تشخیص مصلحت نظام
- ۴- پنج نفر از اعضای مجلس خبرگان رهبری
- ۵- ده نفر به انتخاب مقام رهبری
- ۶- سه نفر از هیأت وزیران
- ۷- سه نفر از قوه قضاییه
- ۸- ده نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی
- ۹- سه نفر از دانشگاهیان

شیوه کار و کیفیت انتخاب و شرایط آن را، قانون معین می‌کند. مصوبات شورا پس از تأیید و امضای مقام رهبری باید از طریق مراجعه به آراء عمومی به تصویب اکثریت مطلق شرکت کنندگان در همه پرسى برسد. رعایت ذیل اصل پنجاه و نهم در مورد همه پرسى "بازنگری در قانون اساسی" لازم نیست.

- محتوای
- ◀ اصول مربوط به اسلامی بودن نظام
 - ◀ و ابتدای کلیه قوانین و مقررات بر اساس موازین اسلامی و پایه های ایمانی
 - ◀ و اهداف جمهوری اسلامی ایران
 - ◀ جمهوری بودن حکومت
 - ◀ و ولایت امر
 - ◀ و امامت امت
 - ◀ و نیز اداره امور کشور با اتکاء به آراء عمومی
 - ◀ و دین
 - ◀ و مذهب رسمی ایران
- تغییر ناپذیر است.

اصل یکصد و هفتاد و هفتم به موجب اصلاحاتی که در سال ۱۳۶۸ نسبت به قانون اساسی صورت گرفته، به این قانون الحاق شده است.

تحریری

اصل هشتادم

گرفتن و دادن وام یا کمک‌های بدون عوض داخلی و خارجی از طرف دولت، باید با تصویب مجلس شورای

اسلامی باشد.

تفسیر شورای نگهبان:

استفساریه / مورخ ۱۳۵۹/۱۲/۱۰

تفسیر / مورخ ۱۳۶۰/۴/۶

قوانین و مقررات مرتبط: ماده ۳۰۰ قانون تجارت (لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت)

اصل یکصد و دهم

وظایف و اختیارات رهبر:

۱- تعیین سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام

۲- نظارت بر حسن اجرای سیاست‌های کلی نظام

۳- فرمان همه‌پرسی

۴- فرماندهی کل نیروهای مسلح

۵- اعلام جنگ و صلح و بسیج نیروها

۶- نصب و عزل و قبول استعفای:

الف- فقهای شورای نگهبان؛ ب- عالی‌ترین مقام قوه قضائیه؛ ج- رئیس سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی

ایران. د- رئیس ستاد مشترک؛ ه- فرمانده کل سپاه پاسداران انقلاب اسلامی؛ و- فرماندهان عالی نیروهای

نظامی و انتظامی

۷- حل اختلاف و تنظیم روابط قوای سه‌گانه

۸- حل معضلات نظام که از طرق عادی، قابل حل نیست، از طریق مجمع تشخیص مصلحت نظام؛

۹- امضا حکم ریاست جمهوری پس از انتخاب مردم. صلاحیت داوطلبان ریاست‌جمهوری از جهت دارا بودن

شرایطی که در این قانون می‌آید، باید قبل از انتخابات به تأیید شورای نگهبان و در دوره اول به تأیید رهبری برسد

۱۰- عزل رئیس‌جمهور با در نظر گرفتن مصالح کشور پس از حکم دیوان عالی کشور به تخلف وی از وظایف

قانونی، یا رأی مجلس شورای اسلامی به عدم کفایت وی بر اساس اصل هشتاد و نهم

۱۱- عفو یا تخفیف مجازات محکومین در حدود موازین اسلامی پس از پیشنهاد رئیس قوه قضائیه. رهبر می‌تواند

بعضی از وظایف و اختیارات خود را به شخص دیگری تفویض کند.^۱

۱- اصل سابق- اصل یکصد و دهم- وظایف و اختیارات رهبری:

۱- تعیین فقهای شورای نگهبان.

۲- نصب عالی‌ترین مقام قضایی کشور.

۳- فرماندهی کلی نیروهای مسلح به ترتیب زیر: الف- نصب و عزل رئیس ستاد مشترک. ب- نصب و عزل فرمانده کل سپاه پاسداران انقلاب اسلامی. ج- تشکیل شورای عالی دفاع ملی، مرکب از هفت نفر از اعضای زیر:

- رئیس‌جمهور. - نخست‌وزیر. - وزیر دفاع. - رئیس ستاد مشترک. - فرمانده کل سپاه پاسداران انقلاب اسلامی. - دو مشاور به تعیین رهبر.

د- تعیین فرماندهان عالی نیروهای سه‌گانه به پیشنهاد شورای عالی دفاع.

ه- اعلام جنگ و صلح و بسیج نیروها به پیشنهاد شورای عالی دفاع.

و- امضای حکم ریاست‌جمهوری پس از انتخاب مردم. صلاحیت داوطلبان ریاست‌جمهوری از جهت دارا بودن شرایطی که در این قانون می‌آید، باید قبل از انتخابات به تأیید شورای نگهبان و در دوره اول به تأیید رهبری برسد.

۵- عزل رئیس‌جمهور با در نظر گرفتن مصالح کشور، پس از حکم دیوان عالی کشور به تخلف وی از وظایف قانونی یا رأی مجلس شورای ملی به عدم کفایت سیاسی او.

قوانین و مقررات مرتبط: ماده ۱۹ قانون تعیین حدود وظایف و اختیارات رئیس جمهور
ماده ۹۶ و ۳۵۶ قانون مجازات اسلامی و آیین نامه کمیسیون عفو و تخفیف مجازات محکومین مصوب ۱۳۸۷
آیین نامه داخلی مجمع تشخیص مصلحت نظام مواد ۲۰ و ۲۶
رای وحدت رویه: شماره ۸۱۳ مورخ ۱۴۰۰/۵/۱۹

اصل یکصد و سی و سوم

وزراء توسط رئیس جمهور تعیین و برای گرفتن رأی اعتماد به مجلس معرفی می شوند. با تغییر مجلس، گرفتن رأی اعتماد جدید برای وزراء لازم نیست. تعداد وزیران و حدود اختیارات هر یک از آنان را قانون معین می کند.^۱

تفسیر شورای نگهبان:

استفساریه / مورخ ۱۳۹۰/۲/۱۹

تفسیر / مورخ ۱۳۹۰/۲/۲۱

قوانین و مقررات مرتبط: ماده واحده قانون تعیین ضوابط و شرایط وزیر اطلاعات

اصل یکصد و سی و نهم

صلح دعاوی راجع به اموال عمومی و دولتی یا ارجاع آن به داوری، در هر مورد، موکول به تصویب هیأت وزیران است و باید به اطلاع مجلس برسد. در مواردی که طرف دعوی، خارجی باشد و در موارد مهم داخلی، باید به تصویب مجلس نیز برسد. موارد مهم را قانون تعیین می کند.

تفسیر شورای نگهبان:

استفساریه نخست / مورخ ۱۳۶۲/۸/۲۱

تفسیر نخست / مورخ ۱۳۶۲/۹/۸

استفساریه دوم / مورخ ۱۳۶۴/۳/۲۸

تفسیر دوم / مورخ ۱۳۶۴/۴/۱۹

استفساریه سوم / مورخ ۱۳۶۴/۴/۲ و پیوسته ۱۳۶۴/۳/۲۰

تفسیر سوم / مورخ ۱۳۶۴/۴/۱۹

استفساریه چهارم / مورخ ۱۳۶۵/۱۰/۱۰

تفسیر چهارم / مورخ ۱۳۶۵/۱۰/۱۱

استفساریه پنجم / مورخ ۱۳۷۲/۹/۷

تفسیر پنجم / مورخ ۱۳۷۲/۹/۱۷

قوانین و مقررات مرتبط: مواد ۱۷۸ و ۱۸۰ و ۴۵۴ قانون آیین داری مدنی، ماده ۳۶ قانون داوری تجاری بین المللی، اصل ۷۷ قانون اساسی

۶- عفو یا تخفیف مجازات محکومین، در حدود موازین اسلامی، پس از پیشنهاد دیوان عالی کشور.

۱- اصل سابق- اصل یکصد و سی و سوم- وزراء به پیشنهاد نخست وزیر و تصویب رئیس جمهور معین و برای گرفتن رأی اعتماد به مجلس معرفی می شوند.

تعداد وزیران و حدود اختیارات هر یک از آنان را قانون معین می کند.

اصل یکصد و هفتاد و هفتم

بازنگری در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، در موارد ضروری، به ترتیب زیر انجام می‌گیرد:
مقام رهبری پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام، طی حکمی خطاب به رئیس جمهور، موارد اصلاح یا متمیم قانون اساسی را به شورای بازنگری قانون اساسی با ترکیب زیر، پیشنهاد می‌نماید:

- ۱- اعضای شورای نگهبان
 - ۲- رؤسای قوای سه‌گانه
 - ۳- اعضای ثابت مجمع تشخیص مصلحت نظام
 - ۴- پنج نفر از اعضای مجلس خبرگان رهبری
 - ۵- ده نفر به انتخاب مقام رهبری
 - ۶- سه نفر از هیأت وزیران
 - ۷- سه نفر از قوه قضائیه
 - ۸- ده نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی
 - ۹- سه نفر از دانشگاهیان.
- شیوه کار و کیفیت انتخاب و شرایط آن را، قانون معین می‌کند. مصوبات شورا پس از تأیید و امضای مقام رهبری باید از طریق مراجعه به آراء عمومی به تصویب اکثریت مطلق شرکت‌کنندگان در همه‌پرسی برسد. رعایت ذیل اصل پنجاه و نهم در مورد همه‌پرسی «بازنگری در قانون اساسی» لازم نیست.
- محتوای اصول مربوط به اسلامی بودن نظام و ابتدای کلیه قوانین و مقررات بر اساس موازین اسلامی و پایه‌های ایمانی و اهداف جمهوری اسلامی ایران و جمهوری بودن حکومت و ولایت امر و امامت امت و نیز اداره امور کشور با اتکاء به آراء عمومی و دین و مذهب رسمی ایران، تغییرناپذیر است.
- اصل یکصد و هفتاد و هفتم به موجب اصلاحاتی که در سال ۱۳۶۸ نسبت به قانون اساسی صورت گرفته، به این قانون الحاق شده است.

قوانین و مقررات مرتبط:

اصول ۷۲ و ۹۱ و ۹۴ و ۹۶ قانون اساسی

۱۲۷- در قانون اساسی به شکل‌گیری کدام شورا در نظام حقوقی کشور تأکید شده است؟

- الف) شورای عالی استان‌ها
ب) شورای تأمین استان‌ها
ج) شورای عالی انقلاب فرهنگی
د) شورای عالی اداری

گزینه الف صحیح است. اصل ۱۰۱ و ۱۰۲

قانونی‌نیر

اصل یکصد و یکم- به منظور جلوگیری از تبعیض و جلب همکاری در تهیه برنامه‌های عمرانی

۱- اصل یکصد و هفتاد و هفتم به موجب اصلاحاتی که در سال ۱۳۶۸ نسبت به قانون اساسی صورت گرفته، به این قانون الحاق شده است.

و رفاهی استان‌ها و نظارت بر اجرای هماهنگ آنها، شورای عالی استان‌ها مرکب از نمایندگان شوراهای استان‌ها تشکیل می‌شود. نحوه تشکیل و وظایف این شورا را قانون معین می‌کند.

اصل یکصد و یکم قانون اساسی از منظر دکترین

نکته ۱: شورای عالی استان‌ها در نظام سلسله‌مراتب نسبت به شوراهای محلی عالی‌ترین شورا محسوب می‌گردد. این شورا از طریق انتخابات غیرمستقیم شش درجه‌ای تشکیل می‌گردد و بدین ترتیب در موقعیت جغرافیایی کشوری قرار می‌گیرد و از این جهت همسطح با مجلس شورای اسلامی متجلی می‌شود (هاشمی، ۱۳۹۴: ۵۱۵).

نکته ۲: وظایف و اختیارات عمده شورای عالی استان‌ها:

- ۱- نظارت و هماهنگی امور شوراها
 - ۲- تهیه و تقدیم طرح‌های قانونی
 - ۳- ارتباط شوراها با دستگاه‌های اجرایی
۴. به‌منظور جلوگیری از تبعیض و جلب همکاری در تهیه برنامه‌های عمرانی و رفاهی استان‌ها و نظارت بر اجرای هماهنگ آنها،..... مرکب از نمایندگان..... تشکیل می‌شود. نمونه تشکیل و وظایف این شورا را قانون معین می‌کند.

الف) شورای عالی استان‌ها - شوراهای استان (ب) مجلس سنا - شوراهای استان
ج) شورای عالی استان‌ها - شوراهای شهرستان (د) مجلس سنا - شوراهای شهرستان

۵. موضع قانون اساسی در مورد شورای عالی استان‌ها چیست؟

الف) اشاره‌ای نشده‌است.

ب) صرفاً به شکل گذرا ذکر شده‌است.

ج) صرفاً بیان شده به‌منظور جلوگیری از تبعیض و جلب همکاری در تهیه برنامه‌های عمرانی و رفاهی استان‌ها و نظارت بر اجرای هماهنگ آنها. شورای عالی استان‌ها مرکب از نمایندگان شوراهای استان‌ها تشکیل می‌شود
د) نه تنها به آن اشاره شده و نقش جلوگیری از تبعیض و جلب همکاری در تهیه برنامه‌های عمرانی و رفاهی استان‌ها و نظارت بر اجرای هماهنگ آن‌ها برایش تعریف شده، بلکه به ارائه طرح قانونی از سوی این نهاد اشاره شده‌است.

۶. کدام موضوع در مورد شورای عالی استان‌ها صمیم نیست؟

- الف) شورای عالی استان‌ها به‌نوعی وظایف نظارت بر شوراها و هماهنگی امور شوراها را برعهده دارد.
ب) شورای عالی استان‌ها می‌تواند در عموم مسائل کشور به تهیه و تقدیم طرح‌های قانونی بپردازد.
ج) شورای عالی استان‌ها به نوعی رابط شوراها با دستگاه‌های اجرایی است.
د) اعضای شورای عالی استان‌ها را شوراهای استان انتخاب می‌کنند.

پاسخنامه

۱ الف

۲ د اصول یکصد و یکم و یکصد و دوم قانون اساسی به شورای عالی استان‌ها اختصاص دارد.

۳ ب این شورا فقط در حدود وظایف خود می‌تواند به ارائه طرح بپردازد.

اصل یکمصد و دوم- شورای عالی استان‌ها حق دارد در حدود وظایف خود طرح‌هایی تهیه و مستقیماً یا از طریق دولت به مجلس شورای اسلامی پیشنهاد کند. این طرح‌ها باید در مجلس مورد بررسی قرار گیرد.

اصل یکمصد و دوم قانون اساسی از منظر دکترین

نکته: قانون اساسی به شورای عالی استان‌ها این امکان را داده است که طرح‌های خود را مستقیماً یا از طریق دولت به مجلس پیشنهاد کند. شخصیت حقوقی و استقلال شوراها اقتضا می‌کند که شورای عالی استان‌ها بتواند مستقیماً مبادرت به تقدیم طرح به مجلس نماید. از طرف دیگر چون وظایف و اختیارات شوراها با وظایف و اختیارات دولتی اکثراً مرتبط و بعضاً متداخل است هماهنگی بین تأسیسات مذکور ضروری به نظر می‌رسد. تقدیم طرح‌های شورای عالی از طریق دولت به مجلس به دولت امکان می‌دهد که به هنگام بررسی و تصویب مراتب هماهنگی را مورد توجه قرار دهد. پس از تقدیم طرح به مجلس، نماینده شورای عالی استان‌ها حق حضور در مجلس و دفاع از طرح را دارد (هاشمی، ۱۳۹۴: ۵۱۸).

۱. علاوه بر دولت و نمایندگان مجلس که حق ابتکار قانون را دارند، چه نهاد دیگری از این حق برخوردار است؟

(ارشر ۹۲)

ب) شورای عالی استان‌ها

الف) قوه قضائیه

د) مجمع عالی استان‌ها

ج) شورای اسلامی شهر و روستا

۲. شورای عالی استان‌ها حق دارد در مدود وظایف خود طرح‌هایی تهیه و مستقیماً یا از طریق..... به..... پیشنهاد کند. این طرح‌ها باید در مجلس مورد بررسی قرار گیرد.

ب) هر کدام از وزرا - مجلس

الف) دولت - مجلس

د) هر کدام از وزرا - رئیس‌جمهور

ج) دولت - رئیس‌جمهور

۳. در مورد ارائه طرح‌ها و لوایح از شورای عالی استان‌ها کدام گزینه درست است؟

الف) این شورا می‌تواند صرفاً، مستقیماً به مجلس طرح ارائه کند

ب) این شورا می‌تواند به مجلس لایحه ارائه کند.

ج) این شورا می‌تواند به مجلس مستقیماً و یا از طریق هیئت‌دولت طرح ارائه کند.

د) این شورا می‌تواند مانند قوه قضائیه لوایح مدنظر خود را از طریق دولت به مجلس بفرستد.

۴. کدام مورد در فصوص ابتکار قانون‌گذاری توسط شورای عالی استان‌ها صمیع است؟

(وکالت ۱۴۰۰)

الف) حق دارد در حدود وظایف خود، لوایحی تهیه و به مجلس شورای اسلامی پیشنهاد کند.

- ب) حق دارد در کلیه امور، طرح‌های خود را به مجلس شورای اسلامی پیشنهاد کند.
- ج) حق دارد در حدود وظایف خود، طرح‌هایی تهیه و مستقیماً یا از طریق دولت، به مجلس شورای اسلامی پیشنهاد کند.
- د) می‌تواند در کلیه امور، طرح‌هایی تهیه و مستقیماً یا از طرف دولت یا مجلس شورای اسلامی پیشنهاد کند.

پاسخنامه

۱ ب ۲ الف

۳ ج اصل صد و دوم قانون اساسی بیان می‌کند: شورای عالی استان‌ها می‌تواند به مجلس مستقیماً و یا از طریق هیئت‌دولت طرح ارائه کند.

۴ ج

نموداری

اصل یکصد و یکم- به منظور جلوگیری از تبعیض و جلب همکاری در تهیه برنامه‌های

عمرانی و رفاهی استان‌ها
شورای عالی استان‌ها مرکب از نمایندگان شوراهای استان‌ها
و نظارت بر اجرای هماهنگ آن‌ها

تشکیل می‌شود. نحوه تشکیل و وظایف این شورا را قانون معین می‌کند.

اصل یکصد و دوم- شورای عالی استان‌ها حق دارد در حدود وظایف خود، طرح‌هایی تهیه و مستقیماً یا از طریق دولت، به مجلس شورای اسلامی پیشنهاد کند. این طرح‌ها باید در مجلس مورد بررسی قرار گیرد.

تحریری

اصل یکصد و یکم

به منظور جلوگیری از تبعیض و جلب همکاری در تهیه برنامه‌های عمرانی و رفاهی استان‌ها و نظارت بر اجرای هماهنگ آن‌ها، شورای عالی استان‌ها مرکب از نمایندگان شوراهای استان‌ها تشکیل می‌شود. نحوه تشکیل و وظایف این شورا را قانون معین می‌کند.

قوانین و مقررات مرتبط:

مواد ۱۴ و ۱۵ و ۷۸ قانون تشکیلات، وظایف و انتخاب شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب

اصل یکصد و دوم

شورای عالی استان‌ها حق دارد در حدود وظایف خود، طرح‌هایی تهیه و مستقیماً یا از طریق دولت، به مجلس شورای اسلامی پیشنهاد کند. این طرح‌ها باید در مجلس مورد بررسی قرار گیرد.

قوانین و مقررات مرتبط: ماده ۵۱ قانون تشکیلات شوراهای اسلامی کشوری مصوب ۱۳۶۱

ماده ۴۷ قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۷۵

۱۲۸- به موجب قانون اساسی در کدام مورد تصریح شده که هیئت وزیران به پیشنهاد رئیس جمهور

به اتفاد «تصمیم» می‌پردازد؟

الف) ارجاع صلح دعاوی راجع به اموال دولتی به داور

ب) حل اختلاف دستگاه‌های اجرایی

ج) تشکیل کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر

د) تعیین نماینده یا نمایندگان ویژه

گزینه ب صحیح است. اصل ۱۳۸ و ۱۳۴ و ۱۲۷ و ۱۲۶

قانونی‌ار

اصل یکصد و بیست و ششم - رئیس‌جمهور مسئولیت امور برنامه و بودجه و امور اداری و استخدامی کشور را مستقیماً برعهده دارد و می‌تواند اداره آنها را به عهده دیگری بگذارد.

اصل یکصد و بیست و ششم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸

تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولت پس از تصویب هیئت وزیران به اطلاع رئیس‌جمهور می‌رسد و در صورتی که آنها را برخلاف قوانین بیابد با ذکر دلیل برای تجدیدنظر به هیئت وزیران می‌فرستد.

اصل یکصد و بیست و ششم قانون اساسی از منظر شورای نگهبان

استفساریه نخست اصل یکصد و بیست و ششم قانون اساسی (مصوب ۱۳۵۸)

شماره ۱/۴۸۴۸/۷/۲۲ تاریخ ۱۳۶۳/۷/۲۲

شورای محترم نگهبان

با توجه به اصل ۱۲۶ قانون اساسی، خواهشمند است تفسیراً نظر خود را در مورد این اعلام فرمایید:

۱- تشخیص خلاف قانون بودن تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌ها با کیست؟

۲- در صورت اختلاف نظر میان رئیس‌جمهور و هیئت‌دولت، آیا نظر رئیس‌جمهور متعین است؟ یا

مرجع نهایی دیگری وجود دارد؟

سیدعلی خامنه‌ای - رئیس‌جمهور

تفسیر نخست اصل یکصد و بیست و ششم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۱۹۴۷ تاریخ ۱۳۶۳/۷/۲۵

حضرت حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای خامنه‌ای

ریاست محترم جمهوری اسلامی

عطف به نامه شماره ۱/۴۸۴۸ مورخ ۱۳۶۳/۷/۲۲:

در ارتباط با اصل ۱۲۶ قانون اساسی نظر شورای نگهبان به شرح زیر اعلام می‌شود:

«در اینکه تشخیص مغایرت تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌ها با رئیس‌جمهور است اصل ۱۲۶ به وضوح دلالت دارد و محتاج به تفسیر نیست و در موارد اختلاف بین رئیس‌جمهور و هیئت وزیران نظر شورا بر این است که بدون رعایت نظر رئیس‌جمهور تصویب‌نامه و آیین‌نامه قابل اجراء نمی‌باشد. تذکراً در صورتی که اختلاف مربوط به اختلاف استنباط از قانون اساسی با قانون عادی باشد چنانچه شورای نگهبان طبق اصل ۹۸ قانون اساسی یا مجلس شورای اسلامی طبق اصل ۷۳ قانون را تفسیر نمود، تفسیر قانون مستند خواهد بود.»

دبیر شورای نگهبان - لطف‌الله صافی

استفساریه دوم اصل یکصد و بیست و ششم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۷۳۸۹۴ تاریخ ۱۳۶۳/۹/۲۵

شورای محترم نگهبان

با عنایت به اصل ۹۸ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و عطف به نظریه شماره ۱۹۴۷ مورخ ۱۳۶۳/۷/۲۵ آن شورای محترم در خصوص اصل ۱۲۶ قانون اساسی خواهشمند است نسبت به موارد زیر اعلام‌نظر فرمایند:

۱- با توجه به اینکه ذکر دلیل برای اعاده تصویب‌نامه‌ها به هیئت وزیران مطابق اصل ۱۲۶ لازم می‌باشد آیا در مواردی که در اعلام مغایرت مصوبات دولت بعضی از قوانین ملحوظ نگردیده باشد می‌توان مراتب را به استحضار ریاست محترم جمهوری رساند تا چنانچه توضیحات را کافی دانستند مطابق تصویب‌نامه صادره عمل شود؟

۲- در مواردی که دلایل ابرازی موضوع اصل ۱۲۶ با صریح قوانین تعارض آشکار داشته باشد چه صورتی دارد و در این موارد استفسار از مجلس شورای اسلامی یا شورای نگهبان لازم است یا خیر و آیا می‌توان اختیاراتی را که در قانون برای هیئت وزیران در جهت وضع تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه منظور شده به استناد اصل مزبور محدود نمود؟

جهت مزید اطلاع تصویر مصوبات شماره ۱۴۱۶۰ مورخ ۱۳۶۳/۵/۱ و شماره ۱۴۲۳۰ مورخ ۱۳۶۳/۳/۲۴ و شماره ۴۳۴۹۰ مورخ ۱۳۶۳/۶/۲۱ و شماره ۹۴۲۴۸ مورخ ۱۳۶۲/۱۲/۲۹ و شماره ۹۴۱۰۸ مورخ ۱۳۶۲/۱۲/۲۸ و شماره ۹۳۸۶۴ مورخ ۱۳۶۲/۱۲/۲۴ و شماره ۸۶۹۱۴ مورخ ۱۳۶۲/۱۲/۹ و شماره ۴۴۹۳۲ مورخ ۱۳۶۳/۶/۱۸ هیئت وزیران به انضمام مکاتبات

مربوطه ایفاد می‌گردد.

- ۳- در صورتی که مصوبات دولت به تأیید دیوان عدالت اداری یا سازمان بازرسی کل کشور با توجه به وظایف و اختیاراتی که در قانون اساسی و قوانین تشکیل دارند برسد در ارتباط با اصل ۱۲۶ به چه نحو اقدام باید کرد علی‌الخصوص با عنایت به اینکه در اصل ۱۲۶ فرصتی معین نشده است.
- ۴- آیا به استناد اصل ۱۲۶ می‌توان از طرف ریاست محترم جمهوری مغایرت تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولت را با قوانین اعلام نمود؟

میرحسین موسوی - نخست‌وزیر

تفسیر دوم اصل یکصد و بیست و ششم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۲۳۶۰ تاریخ ۱۳۶۳/۱۰/۵

جناب آقای میرحسین موسوی

نخست‌وزیر محترم جمهوری اسلامی ایران

عطف به نامه شماره ۷۳۸۹۴ مورخ ۱۳۶۳/۹/۲۵ :

پرسش‌های مطروحه در جلسات شورای نگهبان مطرح و به شرح زیر اعلام نظر شد:

- «۱- دولت در رابطه با نظر ریاست‌جمهوری اگر توضیحات و دلایلی داشته باشد به رئیس‌جمهوری ارائه دهد تا چنانچه رئیس‌جمهوری توضیحات را کافی دانست تصویب‌نامه صادره اجرا شود.
- ۲- پاسخ سؤال دوم از نظریه شماره ۱۹۴۷ مورخ ۱۳۶۳/۷/۲۵ شورای نگهبان معلوم می‌شود و بررسی جدید لزوم ندارد.
- ۳- مستفاد از اصل ۱۲۶ قانون اساسی این است که قبل از اعلام نظر رئیس‌جمهور مصوبه رسیمت اجرایی ندارد. علی‌هذا تعارض بین نظر دیوان عدالت اداری که پس از رسمیت‌یافتن مصوبه قابل اظهار است با نظر رئیس‌جمهور بی‌موضوع می‌باشد.
- ۴- به‌موجب این اصل بررسی و اظهارنظر در مغایرت مصوبه با قوانین با شخص رئیس‌جمهور است، ولی اعلام نظر او از سوی مشاور یا رئیس دفتر ریاست‌جمهوری به‌طور رسمی در صورتی که قبلاً رئیس‌جمهور به مسئولیت خود رسمیت و اعتبار امضا او را اعلام کرده باشد مغایر با قانون اساسی نیست.»

دبیر شورای نگهبان - لطف‌الله صافی

استفساریه نخست از اصل یکصد و بیست و ششم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۶۱۸۳۳/۲۰ تاریخ ۱۳۷۶/۵/۱۱

شورای محترم نگهبان

با ابلاغ سلام، نظر به اینکه از زمان پایان یافتن دوره ریاست‌جمهوری تا معرفی وزرا به مجلس و اخذ رأی اعتماد، با توجه به سابقه، فاصله چند هفته‌ای وجود دارد و در این مدت، چگونگی تصدی امور وزارتخانه‌ها و اعتبار تصمیمات هیئت وزیران و مقاماتی که به نمایندگی از ریاست‌جمهوری مسئولیت یافته‌اند محل سؤال است، لطفاً نظر تفسیری آن شورا را نسبت به اصول قانون اساسی در موارد زیر اعلام فرمایند:

- ۱- آیا وزرا از زمان اختتام دوره ریاست جمهوری تا رأی اعتماد به وزرای جدید کماکان بر مسئولیت خود باقی می‌مانند؟
 - ۲- در صورتی که وزرای موجود در فاصله مزبور بر مسئولیت باقی باشند تشکیل و تصمیم‌گیری هیئت وزیران تحت نظر ریاست جمهوری جدید میسر است یا خیر؟
 - ۳- معاونان رئیس‌جمهور که به استناد اصل ۱۲۶ قانون اساسی برای اداره امور برنامه و بودجه و امور اداری و استخدامی منصوب شده‌اند بعد از پایان دوره ریاست جمهوری می‌توانند به کار ادامه دهند یا نیاز به حکم جدید دارند؟
 - ۴- کلیه تصمیمات نمایندگان ویژه رئیس‌جمهور که به استناد اصل ۱۲۷ قانون اساسی انتخاب شده‌اند در این مدت نافذ است یا صرفاً تصمیماتی که در حکم تصمیم هیئت‌وزیران باشد اعتبار خواهد داشت؟
 - ۵- آیا تشکیل کمیسیون‌های متشکل از وزرای موضوع اصل ۱۳۸ قانون اساسی در فاصله زمانی مزبور مجاز است و تصمیمات ایشان با تأیید ریاست جمهوری جدید، لازم‌الاجرا است یا خیر؟
- معاون اول رئیس‌جمهور - حسن حبیبی
- تفسیر نخست اصل یکصد و بیست و ششم قانون اساسی (بعد از بازنگری مصوب ۱۳۵۸)
- شماره ۷۶/۲۱/۱۱۴۴ تاریخ ۷۶/۵/۱۳
- معاون اول محترم رئیس‌جمهور
- با سلام، نامه شماره ۶۱۸۳۳/۲۰ مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۱ در جلسه مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۳ شورای نگهبان مطرح و نظر تفسیری شورا بدین شرح اعلام می‌گردد:
- «۱- وزرا از زمان اختتام دوره ریاست جمهوری تا رأی اعتماد به وزرای جدید کماکان بر مسئولیت خود باقی می‌مانند.
- ۲- وزرای موجود در فاصله مزبور بر مسئولیت باقی هستند و تشکیل و تصمیم‌گیری هیئت وزیران تحت نظر ریاست جمهوری جدید میسر است.
- ۳- معاونان رئیس‌جمهور به‌عنوان معاون به کار خود ادامه می‌دهند، لکن در آن قسمت که مربوط به اداره امور برنامه و بودجه و امور اداری و استخدامی است اداره کار منوط به نوعی موافقت رئیس‌جمهور می‌باشد.
- ۴- کلیه تصمیمات نمایندگان ویژه رئیس‌جمهور که به استناد اصل ۱۲۷ قانون اساسی انتخاب شده‌اند در این مدت نافذ نمی‌باشد.
- ۵- در بند ۵ با تأیید ریاست جمهوری جدید، تصمیمات مذکور، لازم‌الاجرا است.»
- دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی
- استفساریه دوم از اصل یکصد و بیست و ششم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸
- شماره: ۱۰۹۶۶ - تاریخ: ۱۸/۱۲/۱۳۸۶
- حضرت آیت الله جنتی دبیر محترم شورای نگهبان سلام علیکم
- استدعا دارد با توجه به اصل ۹۸ قانون اساسی نظر شورای محترم نگهبان را نسبت به امور زیر اعلام

فرماید:

نظر به اینکه اصل ۱۲۶ قانون اساسی مسئولیت امور برنامه و بودجه و امور اداری و استخدامی کشور را با هدف سرعت در کارها و تصمیم گیری ها و انجام و هماهنگی در اداره امور و با قید مستقیمی بر عهده رئیس جمهور قرار داده است و مطابق ذیل همین اصل، اشخاص دیگر تنها در صورتی می توانند عهده دار امور مزبور گردند که این امر از سوی رئیس جمهور به آنها محول گردد، آیا:

۱- الزام رئیس جمهور به اینکه امور مزبور را صرفاً از طریق تشکیلات و سازمان خاصی انجام دهد

۲- سازمان خاصی بدون تفویض اختیار از سوی رئیس جمهور متصدی امور مزبور گردد.

۳- موظف نمودن رئیس جمهور به اینکه تشکیلات اداری و اجرایی کشور را به قیر الی موارد مصرح در اصول ۱۳۳ و ۱۳۸ قانون اساسی، تنها از طریق قانون سازماندهی نماید

مغایر اصل ۱۳۶ قانون اساسی شناخته نمی شود؟ و آیا همه اینها از سرعت در کارها و تصمیم گیری ها نمی کاهد؟

محمود احمدی نژاد

تفسیر دوم اصل یکصد و بیست و ششم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره: ۱۳۸۶/۲۵/۴ - تاریخ: ۳۰/۳/۹۶

رئیس محترم جمهوری اسلامی ایران

نامه شماره ۱۰۹۶۶ مورخ ۱۸/۴/۱۳۸۶، مبنی بر تقاضای اظهار نظر تفسیری درباره اصل یکصد و بیست و ششم قانون اساسی در جلسات متعدد شورای نگهبان مورد بحث و بررسی قرار گرفت و نظر شورا به شرح زیر اعلام می گردد:

«تفویض مسئولیت امور مذکور در اصل ۱۲۶ قانون اساسی به سازمان خاصی بدون تفویض اختیار از سوی رئیس جمهور مغایر اصل مذکور است، لکن الزام رئیس جمهور به اجرای آن امور از طریق تشکیلات خاص قانونی مانع ندارد.»

احمد جنتی - دبیر شورای نگهبان

اصل یکصد و بیست و ششم قانون اساسی از منظر دکترین

نکته: بر اساس این اصل دو سازمان تحت عنوان سازمان امور اداری و استخدامی و سازمان برنامه و بودجه تأسیس شدند. سپس بر اساس مصوبه ۱۶ اسفند ۱۳۷۸ شورای عالی اداری این دو سازمان در هم ادغام شدند و سازمان مدیریت و برنامه ریزی به وجود آمد. پس از آن در سال ۱۳۸۶ رئیس جمهور وقت، سازمان مذکور را منحل کرد و دو معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی و معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی را تأسیس نمود. در ۱۹ آبان ۱۳۹۳ با دستور رئیس جمهور و تصویب شورای عالی اداری با ادغام این دو معاونت سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور احیا گردید. سپس در ۴ مرداد ۱۳۹۵ سازمان مدیریت و برنامه ریزی مجدداً به دو سازمان برنامه و بودجه و سازمان امور استخدامی تفکیک شد.

۱. مسئولیت امور برنامه و بودجه و امور اداری و استخدامی کشور را مستقیماً برعهده دارد و می‌تواند اداره آنها را به عهده دیگری بگذارد.

الف) رهبری (ب) رئیس‌جمهور (ج) نخست‌وزیر (د) رئیس مجلس

۲. در قانون اساسی مصوب سال ۱۳۵۸، کدام مقام، عهده‌دار نظارت بر تصویب‌نامه‌های هیئت وزیران و انطباق آنها با قانون بود؟

(ارشر ۱۴۰۱)

الف) رئیس مجلس شورای اسلامی (ب) رئیس دیوان عدالت اداری

(ج) نخست‌وزیر (د) رئیس‌جمهور

۳. طبق قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸ مسئولیت نظارت بر آیین‌نامه‌های مصوب هیئت دولت را برعهده داشت و پس از بازنگری این وظیفه به محول شد.

الف) رئیس‌جمهور - رئیس مجلس

(ب) رئیس مجلس - رئیس‌جمهور

(ج) در هر دو متن رئیس مجلس این وظیفه را برعهده دارد.

(د) در هر دو متن رئیس‌جمهور این وظیفه را برعهده دارد.

۴. مکه قانون اساسی در مورد امور برنامه و بودجه چیست؟

الف) زیر نظر یک معاون رئیس‌جمهور قرار دارد.

(ب) زیر نظر یک وزارتخانه قرار دارد.

(ج) در این باره صحبتی نشده است.

(د) برعهده رئیس‌جمهور است که می‌تواند به دیگری تفویض کند.

۵. برابر قانون اساسی، رئیس‌جمهور مسئولیت کدام یک از امور زیر را مستقیماً بر عهده دارد؟

(وکالت ۱۴۰۰)

الف) برنامه، بودجه و حفاظت از محیط زیست (ب) برنامه و بودجه ارتباط با دیگر قوا و اجرای قوانین

(ج) اداری، استخدامی پولی و بانکی (د) برنامه، بودجه اداری و استخدامی

پاسخنامه

۱ ب ۲ د ۳ الف

۴ د قانون اساسی هیچ اشاره‌ای به کم‌وکیف و محدودیت‌های این تفویض نداشته است.

۵ د

اصل یکمصد و بیست و هفتم - رئیس‌جمهور می‌تواند در موارد خاص، برحسب ضرورت با تصویب هیئت وزیران نماینده، یا نمایندگان ویژه با اختیارات مشخص تعیین نماید. در این موارد تصمیمات نماینده یا نمایندگان مذکور در حکم تصمیمات رئیس‌جمهور و هیئت وزیران خواهد بود.

اصل یکصد و بیست و هفتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸

هرگاه رئیس‌جمهور لازم بداند جلسه هیئت وزیران در حضور او به ریاست وی تشکیل می‌شود.

اصل یکصد و بیست و هفتم از منظر شورای نگهبان

استفساریه از اصل یکصد و بیست و هفتم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۲۸۸۶ تاریخ ۱۳۵۹/۹/۱۶

شورای محترم نگهبان

چون مسئولین امور اجرایی وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی استفسار کرده‌اند که اخیراً افرادی به‌عنوان مشاور و یا نماینده ریاست محترم جمهوری به سازمان‌های دولتی مراجعه و پس از رهنمودهایی دستوراتی نیز می‌دهند که مأمورین دولتی نسبت به اجرای آنها با توجه به قوانین موضوعه مملکتی دچار تردید شده و غالباً از نخست‌وزیری کسب تکلیف می‌نمایند. با توجه به نظریه مشاورین حقوقی مبنی بر اینکه مداخله این‌گونه افراد در امور اجرایی که هیچ‌گونه مسئولیت قانونی ندارند مغایر قانون اساسی است؛ لذا جهت روشن شدن مسئله که مبتلا به عموم کارکنان دولت می‌باشد، متمنی است در این مورد نظریه شورای محترم را اعلام فرمایید تا مسئولیت مأمورین دولتی در قبال این‌گونه دستورات مشخص باشد.

نخست‌وزیر - محمدعلی رجائی

تفسیر اصل یکصد و بیست و هفتم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۴۶۰ تاریخ ۱۳۵۹/۹/۲۶

جناب آقای محمدعلی رجائی

نخست‌وزیر جمهوری اسلامی ایران

عطف به نامه ۲۸۸۶ مورخه ۱۳۵۹/۹/۱۶ :

در مورد کسب تکلیف نسبت به مراجعه افرادی به‌عنوان نماینده و مشاور ریاست‌جمهوری به سازمان‌های دولتی و مداخله در امور اجرایی و صدور دستور به مأمورین اشعار می‌دارد موضوع در شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت و نظر اکثریت قاطع اعضای شورا به شرح زیر اعلام می‌گردد:

«چون مشاورین و نمایندگان رئیس‌جمهور مقام مسئول نیستند، طبق قانون اساسی حق مداخله در امور اجرایی و صدور دستور به مأمورین دولتی را ندارند.»

دبیر شورای نگهبان - لطف‌الله صافی

استفساریه نخست اصل یکصد و بیست و هفتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۶۱۸۳۳/۲۰ تاریخ ۱۳۷۶/۵/۱۱

شورای محترم نگهبان

با ابلاغ سلام، نظر به اینکه از زمان پایان یافتن دوره ریاست‌جمهوری تا معرفی وزرا به مجلس و اخذ

رأی اعتماد، با توجه به سابقه، فاصله چند هفته‌ای وجود دارد و در این مدت، چگونگی تصدی امور وزارتخانه‌ها و اعتبار تصمیمات هیئت وزیران و مقاماتی که به نمایندگی از ریاست جمهوری مسئولیت یافته‌اند محل سؤال است، لطفاً نظر تفسیری آن شورا را نسبت به اصول قانون اساسی در موارد زیر اعلام فرمایند:

۱- آیا وزرا از زمان اختتام دوره ریاست جمهوری تا رأی اعتماد به وزرای جدید کماکان بر مسئولیت خود باقی می‌مانند؟

۲- در صورتی که وزرای موجود در فاصله مزبور بر مسئولیت باقی باشند تشکیل و تصمیم‌گیری هیئت وزیران تحت‌نظر ریاست جمهوری جدید میسر است یا خیر؟

۳- معاونان رئیس‌جمهور که به استناد اصل ۱۲۶ قانون اساسی برای اداره امور برنامه و بودجه و امور اداری و استخدامی منصوب شده‌اند بعد از پایان دوره ریاست جمهوری می‌توانند به کار ادامه دهند یا نیاز به حکم جدید دارند؟

۴- کلیه تصمیمات نمایندگان ویژه رئیس‌جمهور که به استناد اصل ۱۲۷ قانون اساسی انتخاب شده‌اند در این مدت نافذ است یا صرفاً تصمیماتی که در حکم صمیم هیئت‌وزیران باشد اعتبار خواهد داشت؟

۵- آیا تشکیل کمیسیون‌های متشکل از وزرای موضوع اصل ۱۳۸ قانون اساسی در فاصله زمانی مزبور مجاز است و تصمیمات ایشان با تأیید ریاست جمهوری جدید، لازم‌الاجرا است یا خیر؟

معاون اول رئیس‌جمهور - حسن حبیبی

تفسیر نخست اصل یکصد و بیست و هفتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۱۳۷۶/۵/۱۳ تاریخ ۷۶/۲۱/۱۴۴

معاون اول محترم رئیس‌جمهور

با سلام، نامه شماره ۶۱۸۳۳/۲۰ مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۱ در جلسه مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۳ شورای نگهبان مطرح و نظر تفسیری شورا بدین شرح اعلام می‌گردد:

«۱- وزرا از زمان اختتام دوره ریاست جمهوری تا رأی اعتماد به وزرای جدید کماکان بر مسئولیت خود باقی می‌مانند.

۲- وزرای موجود در فاصله مزبور بر مسئولیت باقی هستند و تشکیل و تصمیم‌گیری هیئت وزیران تحت‌نظر ریاست جمهوری جدید میسر است.

۳- معاونان رئیس‌جمهور به‌عنوان معاون به کار خود ادامه می‌دهند لکن در آن قسمت که مربوط به اداره امور برنامه و بودجه و امور اداری و استخدامی است اداره کار منوط به نوعی موافقت رئیس‌جمهور می‌باشد.

۴- کلیه تصمیمات نمایندگان ویژه رئیس‌جمهور که به استناد اصل ۱۲۷ قانون اساسی انتخاب شده‌اند در این مدت نافذ نمی‌باشد.

۵- در بند ۵ با تأیید ریاست جمهوری جدید، تصمیمات مذکور، لازم‌الاجرا است.»

دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

استفساریه دوم اصل یکصد و بیست و هفتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۲۷۵۸/هـ- /ب تاریخ ۱۳۷۹/۵/۴

دبیر محترم شورای نگهبان

مقدمتاً یادآوری این نکته را لازم می‌داند که تا قبل از نظریه شماره ۷۸/۲۱/۶۱۸۶ مورخ ۱۳۷۸/۱۱/۲۰ آن شورای محترم اولاً مصوبات ناظر به تعیین نماینده یا نمایندگان ویژه و به تبع آن، تصمیمات نماینده یا نمایندگان مزبور، حاوی امور اجرایی و غیر آن می‌بود ثانیاً این مصوبات و تصمیمات حاوی امور اجرایی و غیر آن، کلاً برای رئیس مجلس شورای اسلامی ارسال می‌شد و ثالثاً کلیه مصوبات و تصمیمات مزبور از طرف رئیس مجلس شورای اسلامی مورد بررسی و اعلام نظر نهایی قرار می‌گرفت و اما در دفاع حقوقی و قانونی از شیوه فوق‌الذکر که پس از بازنگری قانون اساسی قریب به یازده سال مستمراً مورد استفاده مراجع قانون ذی‌ربط قرار گرفته است، نظر آن شورای محترم را به استدلالات ذیل که با استفاده از الفاظ و عبارات اصل ۱۲۷ قانون اساسی و صورت مشروح مذاکرات شورای محترم بازنگری قانون اساسی در خصوص اصل مزبور، به عمل آمده و کلاً مبین شمول این اصل به امور اجرایی و غیر آن به نظر می‌رسد جلب می‌نماید.

۱- در مجموع الفاظ و عبارات مذکور در اصل ۱۲۷ نه فقط هیچ لفظ و عبارتی مشاهده نمی‌شود که صریحاً مبین حصر این اصل به امور اجرایی باشد؛ بلکه هیچ لفظ و عبارتی وجود ندارد که تلویحاً نیز مفید حصر مزبور باشد.

۲- هیچ‌یک از دو عبارت «موارد خاص» و «اختیارات مشخص» مذکور در اصل ۱۲۷ که عمده‌ترین نقش را در تشخیص دامنه شمول اصل مزبور به امور اجرایی یا غیر آن ایفاء می‌کنند مقید به امور اجرایی نبوده همچنان که اطلاق دو عبارت دیگر مذکور در این اصل یعنی عبارت «تصمیمات نماینده یا نمایندگان ویژه» و عبارت «در حکم تصمیمات رئیس‌جمهور و هیئت وزیران» نه فقط شامل امور اجرایی و غیر آن می‌شوند؛ بلکه ذکر کلمه «تصمیمات» در هر دو عبارت، پیش و بیش از آنکه به امور اجرایی دلالت کند به غیر این امور دلالت دارد.

۳- صورت مذاکرات شورای بازنگری قانون اساسی نیز ضمن آنکه مبین اهمیت فوق‌العاده انتخاب نماینده یا نمایندگان ویژه و وسعت دایره اختیار فراوان آنان در رفع مشکلات و معضلات پیچیده و سطوح بالای مملکتی است نه فقط به هیچ وجه محدود و محصور به امور اجرایی نیست که نوعاً مستلزم ایفاء نقش نمایندگی در رهگذر صدور دستورالعمل‌ها، بخشنامه‌ها، تصمیم‌نامه‌ها و از این قبیل است که اغلب به بیش از امور اجرایی تسری دارد اینک برای ذکر نمونه بعضی از مذاکرات مزبور را ذیلاً به آگاهی می‌رساند:

(الف) «ما فکر می‌کنیم دولت این اختیار را داشته باشد که گاهی در حدود اختیارات خودش نه فراتر از آن به بخشی از اختیارات خودش که مشخص می‌شود، تعیین می‌شود، حدودش در دولت تصویب می‌شود، به افرادی یا فردی یک اختیاراتی بدهد که اینها بروند کار بکنند و مسائل را حل کنند» به‌طوری که ملاحظه می‌شود اولاً واگذاری بخشی از اختیارات دولت به‌طور مطلق، مطرح است و نه مقید ثانیاً حدود اختیارات اعطایی بازهم به‌طور مطلق از طرف دولت تعیین می‌شود و ثالثاً مسائلی که نوعاً ناظر به اختیارات هیئت‌دولت است حداقل اغلب مستلزم وضع مقررات و ضوابطی

بیش از محدوده امور اجرایی است.

ب) «... حداقل در ذهن من این است که وزیری را که شما تعیین فرمودید در قانون اساسی که وزیر مسئول وظایف خاص خویش است بر اساس همان اصل اگر رئیس‌جمهور و هیئت وزیران آمدند برای یک منطقه‌ای مثل کردستان گفتند ما یک نفر را می‌خواهیم بفرستیم تا مالاختیار که مسائل سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و امنیتی آنجا را همه تحت‌نظرش باشند، نمی‌تواند این کار را بکند برای اینکه وزیر کشور می‌گوید من مسائل امنیتی را نمی‌خواهم واگذار کنم. قانون اساسی شما محدودش کرده است؛ بنابراین همین جا پیش‌بینی کنید یعنی در خود قانون اساسی باید راه‌حل بدهید که اگر فردا شورایی آمد تصمیمی گرفت وزیری نباید بگوید خیر، وظایف خاص من مربوط به خودم هست نمی‌خواهم وظایفم را واگذار به شخص دیگر بکنم...»

ملاحظه می‌شود استنباط شورای محترم بازنگری از اصل ۱۲۷ قانون اساسی اولاً شامل اختیارات تام ثانیاً شامل مسائل سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و امنیتی و ثالثاً مقتضی واگذاری مطلق بعض از وظایف خاص یک یا چند وزیر بوده است بنابراین ایفای مسئولیتی این چنین مهم که نوعاً بدون وضع ضوابط و مقررات لازم‌الاتباع امکان‌پذیر نیست شمول مدلول اصل ۱۲۷ قانون اساسی به امور اجرایی و غیر آن را اجتناب‌ناپذیر می‌سازد.

ج) «... یکی از اختیاراتی که او می‌تواند داشته باشد اختیار هماهنگی است و خوب ما در دستگاه‌های مختلف فرض بکنیم در یک موردی که مسائل امنیتی خوب اوایل انقلاب بود در بعضی استان‌ها دیدیم که خوب وزارت آموزش و پرورش یک نوعی می‌رود یعنی برخوردش با معلم‌ها فرضاً استاندار که مسئول امنیت آن مناطق بود می‌گفت که این تصفیه باید انجام صورت بگیرد برخوردها با ضد انقلاب باید صورت بگیرد. خوب یک مشکلی در این رابطه داشتیم قسمت اقتصادی به یک نوعی، قسمت‌های انتظامی به نوعی دیگر هماهنگ کردن تمام این دستگاه‌ها کار مشکلی در آنجا بود...»

ملاحظه می‌شود اولاً موضوع نمایندگی نوعاً رفع مشکلات و معضلات پیچیده مملکتی است ثانیاً رفع مشکلات و معضلات مزبور، نوعاً مستلزم ایجاد هماهنگی بین تعدادی از مقامات مسئول محلی است و ثالثاً رفع این قبیل مشکلات و معضلات و یا ایجاد این گونه هماهنگی‌ها مقتضی برخی امور اجرایی و وضع پاره‌ای ضوابط و مقررات به صورت دستورالعمل، بخشنامه، تصمیم نامه و از این قبیل است.

بنا به مراتب مذکور، به نظر می‌رسد شیوه قبلی هیئت وزیران، نماینده یا نمایندگان ویژه و رئیس مجلس شورای اسلامی که به تبع استدالات فوق‌الذکر و صورت مشروح مذاکرات شورای بازنگری قانون اساسی اتخاذ شده بود حداقل فاقد قوت استدلال نبوده و از وجاهت حقوقی و قانونی بی‌بهره نباشد. و اما اینکه که شورای محترم نگهبان به موجب نظریه اخیر خود تبصره ۳ طرح الحاق پنج تبصره به قانون نحوه اجرای اصل ۸۵ و ۱۳۸ قانون اساسی را از جهت الزام به ارسال تصمیمات مذکور در اصل (۱۲۷) برای رئیس مجلس شورای اسلامی خلاف قانون اساسی می‌داند این اشکال پدید آمده است که سوی شورای محترم نگهبان به اجرایی بودن موارد و اختیارات موضوع اصل ۱۲۷

قانون اساسی دلالت دارد لکن با التفات به اینکه قبل از تفسیر اصل مزبور و روشن شدن این نکته که شورای محترم نگهبان به لحاظ تفسیری نیز عقیده بر محدود و محصور بودن اصل ۱۲۷ قانون اساسی به امور اجرایی دارد یا نه خواهشمند است برای روشن شدن تکلیف قانونی مراجع ذی ربط مقرر فرمایید با عنایت به اصل ۹۸ قانون اساسی نسبت به تفسیر اصل مورد نظر اقدام و از نتیجه اینجانب و سایر مراجع ذی ربط مزبور، را آگاه فرمایند.

ضمناً برای استحضار بیشتر از نحوه استنباط و عمل هیئت وزیران و نماینده یا نمایندگان ویژه، فهرست برخی از تصویب نامه های ناظر به تعیین نماینده یا نمایندگان ویژه به انضمام تصویب نامه های مزبور و نیز فهرست برخی از تصمیم نامه های این نماینده یا نمایندگان به انضمام تصمیم نامه های مزبور را که فهرست نخست مبین اعطای اختیاری بیش از موارد اجرایی به نماینده یا نمایندگان ویژه و فهرست اخیر نیز مبین اتخاذ تصمیماتی زائد بر امور اجرایی از سوی این نماینده یا نمایندگان است به پیوست ارسال می دارد.

مهدی کروی - رئیس مجلس شورای اسلامی

تفسیر دوم اصل یکصد و بیست و هفتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۱۳۷۹/۵/۳۰ تاریخ ۷۹/۲۱/۷۳۷

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

عطف به نامه شماره ۲۷۵۸/هـ - ب مورخ ۱۳۷۹/۵/۴:

موضوع در جلسه مورخ بیست و چهارم مرداد ماه یک هزار و سیصد و هفتاد و نه شورای نگهبان مطرح شد، نظر به اینکه اصول ۸۵ و ۱۳۸ مراجع وضع تصویب نامه و آیین نامه و اساسنامه را تعیین کرده است و این امور غیر از تصمیم است و نظر به اینکه اصل ۱۲۷ صراحتاً به تصمیمات رئیس جمهور و هیئت وزیران اشاره کرده است نظر تفسیری شورا به شرح ذیل اعلام می گردد:

«محدوده اصل ۱۲۷ شامل تصویب نامه ها و آیین نامه ها و اساسنامه ها نمی شود و منحصرأً شامل تصمیمات خواهد بود.»

دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

ادامه تفسیر دوم اصل یکصد و بیست و هفتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۱۳۸۲/۱/۲۴ ۸۲/۳۰/۲۷۶۶

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

عطف به نامه شماره ۴۶۷۶هـ - ب مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۸

موضوع سؤال در رابطه با اصل ۱۲۷ قانون اساسی در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۱/۱۰ مطرح شد که نظر شورا به شرح زیر اعلام می گردد:

«شورای نگهبان نظری غیر از نظر تفسیری این شورا از موضوع نامه شماره ۸۱/۳۰/۲۱۲۴ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۲ در خصوص اصل ۱۲۷ قانون اساسی ندارد.»

دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

استفساریه سوم اصل یکصد و بیست و هفتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۴۶۷۶ هـ/ب ۱۳۸۱/۱۱/۸

دبیر محترم شورای نگهبان

عطف به نظر شماره ۸۱/۳۰/۲۱۲۴ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۲ به آگاهی می‌رساند با توجه به مجموع استعلامات اینجانب در رابطه با اصل ۱۲۷ قانون اساسی و نیز با عنایت به مجموع نظرات و پاسخ‌های شورای محترم نگهبان به این استعلامات، نظر و استنباط حقوق و قانونی اینجانب از قسمت اخیر نظر فوق‌الذکر که با عبارت «لکن تصویب‌نامه هیئت وزیران» آغاز و با عبارت «برای تجدیدنظر به هیئت وزیران بفرستد» پایان می‌یابد آنست که چنانچه تصویب‌نامه‌های مربوط به تعیین نماینده یا نمایندگان ویژه رئیس جمهوری، اختیاری بیش از امور اجرائی بنمایند یا نمایندگان مزبور، اعطا کرده باشد رئیس مجلس شورای اسلامی می‌بایست مستنداً به قسمت اخیر نظر شماره ۸۱/۳۰/۲۱۲۴ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۲، قسمت یا قسمت‌هایی از این‌گونه مصوبات را که ناظر به اعطای امور غیراجرائی تشخیص می‌دهد، مغایر با قانون اعلام و مراتب را جهت اصلاح یا لغو قسمت یا قسمت‌های مزبور، به هیئت وزیران منعکس نماید خواهشمند است مقرر فرمایید با طرح این مسئله در یکی از جلسات شورا چنانچه شورای محترم نگهبان رأی و نظری غیر از نظر و استنباط اینجانب به شرح فوق داشته باشد مراتب را اعلام فرمایید تا وفق آن اقدام شود.

رئیس مجلس شورای اسلامی - مهدی کروی

تفسیر سوم اصل یکصد و بیست و هفتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۱۳۸۱/۱۰/۲ ۸۱/۳۰/۲۱۲۴

رئیس محترم مجلس شورای اسلامی

عطف به نامه شماره ۴۲۷۱ هـ/ب مورخ ۱۳۸۱/۸/۴.

با توجه به نظر تفسیری شماره ۷۹/۲۱/۷۳۷ مورخ ۱۳۷۹/۵/۳۰ و اظهارنظر شماره ۷۸/۲۱/۶۱۸۶ مورخ ۱۳۷۸/۱۱/۲۰؛

تبصره الحاقی ماده ۲۹ آیین‌نامه داخلی هیئت دولت در جلسه شورای نگهبان مطرح شد که نظر شورا به شرح زیر اعلام می‌گردد.

«اصل ۱۲۷ مربوط به امور اجرائی است و شامل تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌ها و اساسنامه‌ها نمی‌شود و منحصرأً شامل تصمیمات خواهد بود بنابراین تبصره الحاقی ماده (۲۹) که مقرر نموده است تفویض اختیار دولت، موضوع اصل ۱۲۷ قانون اساسی به نماینده یا نمایندگان ویژه رئیس‌جمهور محدود به اجرائی است، وافی به مقصود است لکن تصویب‌نامه هیئت وزیران که طی آن نماینده یا نمایندگانی با اختیارات مشخص تعیین می‌نماید از مصادیق تصویب‌نامه ذیل اصل ۱۳۸ قانون اساسی می‌باشد و لازم است این تصویب‌نامه‌ها ضمن ابلاغ برای اجراء به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی برسد تا در صورتی که آنها را برخلاف قوانین بداند با ذکر دلیل برای تجدیدنظر به هیئت وزیران بفرستد.»

دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

اصل یکصد و بیست و هفتم از منظر دکترین

نکته ۱: تعیین نماینده (یا نمایندگان) ویژه از سوی رئیس‌جمهور تنها زمانی مجاز است که همه

شرایط زیر فراهم باشند:

- ۱- موارد خاص
- ۲- برحسب ضرورت
- ۳- تصویب هیئت وزیران
- ۴- با اختیارات مشخص

نکته ۲: امور جاری کشور به تفکیک برعهده دستگاه‌های اجرایی مربوطه است؛ اما گاهی مسائلی

پیش می‌آید که امور ویژه‌ای را با ابعاد گوناگون مطرح می‌سازد. این امور اصولاً قابل انحصار و ارتباط به یک وزارتخانه و یا دستگاه معین نمی‌تواند باشد؛ فلذا حل‌وفصل این‌گونه امور از نظر سازمانی و مادی به‌نحو ویژه باید صورت گیرد (هاشمی، ۱۳۹۴: ۲۸۴).

نکته ۳: مجلس شورای اسلامی می‌تواند از رئیس‌جمهور و یا وزرا، صرفاً در خصوص وظایفی که

قانوناً برعهده دارند و به دیگری تفویض کرده‌اند سؤال کند. البته اگر مجلس مستقیماً کاری را به عهده غیر رئیس‌جمهور و وزیر بگذارد حق سؤال در این مورد را از رئیس‌جمهور یا وزیر ندارد. کما اینکه حق سؤال از مسئول مزبور را نیز ندارد اگرچه حق تحقیق و تفحص در همه امور کشور و در صورت لزوم درخواست رسیدگی از قوه قضائیه را دارد. (نظریه مشورتی شورای نگهبان، شماره ۵۴۷۷ مورخ ۱۳۷۲/۸/۲۳)

۱. می‌تواند در موارد خاص، برمسبب ضرورت با تصویب..... نماینده، یا نمایندگان ویژه با اختیارات مشخص تعیین نماید.

(الف) رئیس‌جمهور - مجلس

(ب) رئیس‌جمهور - هیئت‌دولت

(ج) رهبر - مجلس

(د) رهبر - هیئت‌دولت

۲. اختیار رئیس‌جمهور در تعیین نماینده ویژه..... است و این نماینده ویژه..... آیین‌نامه تصویب کند.

(الف) مطلق - نمی‌تواند

(ب) مقید به تصویب هیئت‌دولت - نمی‌تواند

(ج) مطلق - می‌تواند

(د) مقید به تصویب هیئت‌دولت - می‌تواند

۳. به‌موجب قانون اساسی، در کدام مورد، اعمال اختیار رئیس‌جمهور، منوط به تصویب هیئت‌وزیران است؟

(الف) امضای قراردادهای بین‌المللی مصوب مجلس

(ب) واگذاری اداره امور برنامه و بودجه کشور

(ج) پذیرش استوارنامه سفیران کشورهای دیگر

(د) تعیین نمایندگان ویژه رئیس‌جمهور

۴. در کدام مورد، در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، صراحتاً عبارت «تصمیم» هیئت وزیران به کار برده شده است؟

(الف) صلح دعای راجع به اموال عمومی و دولتی

(ب) تعیین نماینده یا نمایندگان ویژه رئیس‌جمهور

(ج) حل اختلاف نظر بین دستگاه‌های دولتی
(د) تدوین آیین‌نامه‌های اجرای قوانین

پاسخنامه

۱ ب

۲ ب نماینده ویژه صرفاً درباره تصمیم‌گیری اختیار دارد. به اصل صد و بیست و هفتم قانون اساسی رجوع کنید.

۳ د ۴ ب

اصل یکصد و سی و چهارم - ریاست هیئت وزیران با رئیس‌جمهور است که بر کار وزیران نظارت دارد و با اتخاذ تدابیر لازم به هماهنگ‌سازی تصمیم‌های وزیران و هیئت‌دولت می‌پردازد و با همکاری وزیران، برنامه و خط‌مشی دولت را تعیین و قوانین را اجرا می‌کند. در موارد اختلاف نظر و یا تداخل در وظایف قانونی دستگاه‌های دولتی در صورتی که نیاز به تفسیر یا تغییر قانون نداشته باشد، تصمیم هیئت وزیران که به پیشنهاد رئیس‌جمهور اتخاذ می‌شود لازم‌الاجرا است. رئیس‌جمهور در برابر مجلس مسئول اقدامات هیئت وزیران است.

اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸

ریاست هیئت وزیران با نخست‌وزیر است که بر کار وزیران نظارت دارد و با اتخاذ تدابیر لازم به هماهنگ‌سازی تصمیم‌های دولت می‌پردازد و با همکاری وزیران، برنامه و خط‌مشی دولت را تعیین و قوانین را اجرا می‌کند. نخست‌وزیر در برابر مجلس مسئول اقدامات هیئت وزیران است.

اصل یکصد و سی و چهارم از منظر شورای نگهبان

استفساریه نخست اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۰۳۶۹۷۸ تاریخ ۱۳۶۳/۵/۳۰

شورای محترم نگهبان

نظر به اینکه در خصوص نحوه اداره بعضی از سازمان‌های مستقل که وابسته به نخست‌وزیری هستند ابهاماتی ایجاد شده لذا خواهشمند است با عنایت به اصل ۹۸ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران اعلام فرمایند: «آیا وجود یا ایجاد سازمان‌های مستقل و وابسته که زیر نظر نخست‌وزیر اداره می‌شوند (مانند سازمان برنامه و بودجه) و در جهت انجام وظایف مذکور در اصل ۱۳۴ فعالیت می‌نمایند مغایرتی با قانون اساسی دارد یا خیر؟ و آیا با وضع قانون می‌توان سازمان‌هایی که وسیله و ابزار نظارت نخست‌وزیر بر کار وزیران و هماهنگی تصمیمات دولت و تعیین برنامه و خط‌مشی دولت و سایر موارد مندرج در این اصل است از نخست‌وزیری منتزع و به وزارتخانه‌ای واگذار نمود؟»

میرحسین موسوی - نخست‌وزیر

تفسیر نخست اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۱۶۱۹ تاریخ ۱۳۶۳/۷/۳

جناب آقای موسوی نخست‌وزیر

عطف به نامه شماره ۳۶۹۷۸ مورخ ۱۳۶۳/۵/۳۰:

موضوع در جلسه شورای نگهبان مطرح و نظر شورا به شرح ذیل اعلام می‌گردد:
«وجود یا ایجاد سازمان‌های وابسته به نخست‌وزیری که وسیله و ابزار نظارت نخست‌وزیر بر کار وزیران و هماهنگی تصمیمات دولت و تعیین برنامه و خط‌مشی دولت و به‌طور کلی مربوط به وظایف نخست‌وزیر مندرج در اصل ۱۳۴ قانون اساسی است، مغایر قانون اساسی نمی‌باشد. انتزاع سازمان‌های مزبور از نخست‌وزیری و واگذاری آنها به وزارتخانه‌ای دیگر با قانون اساسی مغایرت دارد.
بدیهی است مقررات قانونی مربوط به وظایف و اختیارات سازمان‌های یادشده باید با قانون اساسی مطابقت داده شود».

دبیر شورای نگهبان - لطف‌الله صافی

استفساریه دوم از اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۱۰۱۲۶۲ تاریخ ۱۳۶۵/۱۲/۲

شورای محترم نگهبان

با توجه به ضرورت هماهنگی و ایجاد تمرکز در دفاع غیر نظامی در زمان جنگ و به‌ویژه در شرایط کنونی که شهرهای کشور اسلامیان زیر فشار بمباران شدید و گسترده هواپیماهای رژیم بعثی عراق قرار گرفته خواهشمند است با توجه به اصل ۹۸ قانون اساسی اعلام نظر فرمایند:
«آیا تشکیل سازمانی تحت عنوان سازمان دفاع غیر نظامی زیر نظر نخست‌وزیر جهت ایجاد هماهنگی و سیاست‌گذاری اقدامات دستگاه‌های اجرایی و برنامه ریزی‌های لازم به‌منظور انجام پدافند غیر عامل و بسیج امکانات همه دستگاه‌های اجرایی در این راستا با قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مخالفت دارد یا خیر؟»

میرحسین موسوی - نخست‌وزیر

تفسیر دوم اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۷۷۵۱ تاریخ ۱۳۶۵/۱۲/۵

جناب آقای میرحسین موسوی

نخست‌وزیر محترم جمهوری اسلامی ایران

عطف به نامه شماره ۱۰۱۲۶۲ مورخ ۱۳۶۵/۱۲/۲:

موضوع در جلسه شورای نگهبان مطرح گردید و نظر شورا به شرح زیر اعلام می‌شود:
«نظر به اینکه به‌موجب اصل ۱۳۴ قانون اساسی هماهنگی ساختن تصمیم‌های دولت و... از وظایف نخست‌وزیر است همان‌طور که در نامه شماره ۱۶۱۹ مورخ ۱۳۶۳/۷/۳ اظهار نظر شده است.
تشکیل سازمانی تحت هر عنوان زیر نظر نخست‌وزیر صرفاً جهت ایجاد هماهنگی و سیاست‌گذاری

اقدامات دستگاه‌های اجرایی و برنامه‌ریزی‌های لازم به‌منظور انجام پدافند غیرعامل و بسیج امکانات دستگاه‌های اجرایی با قانون اساسی مغایرت ندارد.»

قائم‌مقام دبیر شورای نگهبان - خسرو بیژنی

استفساریه نخست اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۲ / هـ - ب / تاریخ ۱۳۷۲/۷/۲۸

شورای محترم نگهبان

با عنایت به اینکه اولاً به‌موجب اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی هیئت وزیران می‌تواند برخی از امور مربوط به وظایف خود را به کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر واگذار نماید و نه به یکی از معاونت‌های ریاست‌جمهوری و ثانیاً نظر به اینکه رفع اختلافات موضوع اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی به‌صراحت این اصل با پیشنهاد رئیس‌جمهور به عهده هیئت وزیران محول شده است لذا تصویب‌نامه شماره ۳۵۶۰۰ / د / ۲۰۷ هـ - ۱۳۷۲/۷/۵ - که نظر معاونت حقوقی و امور مجلس ریاست‌جمهوری را در زمینه رفع اختلافات موردنظر کافی تلقی کرده است مغایر دو اصل فوق‌الاشعار می‌باشد ضمناً یادآوری این نکته را نیز لازم می‌داند که هیئت وزیران در محدوده اعمال یکصد و سی و چهارم قانون اساسی با ارسال این قبیل مصوبات نزد اینجانب این امکان را فراهم می‌ساخت که قطع نظر از بررسی مسئله مورد اختلاف یا تداخل در وظایف قانونی و ارزیابی امر نیاز به تفسیر یا تغییر قانون که از جمله مصوبات اصل مزبور می‌باشد چنانچه احتمالاً تصمیم متخذه با قانون مغایرت می‌داشت ضمن استدلال و ذکر مستند یا مستندات قانونی، اینجانب مراتب مغایرت مصوبه را اعلام می‌نمایم تا نسبت به الغاء آن قسمت از مصوبه که مغایر با قانون تشخیص شده اقدام قانونی به عمل آید در حالی که تفویض اختیار یا مسئولیت کنونی موضوع اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی به معاونت حقوقی و امور مجلس ریاست‌جمهوری علاوه بر اینکه امری آن چنان مهم و اساسی که واضعان قانون اساسی آن را در صلاحیت هیئت وزیران و آن هم به پیشنهاد ریاست‌جمهوری قرارداده‌اند به یک نفر محول شده است اصولاً چون اتخاذ تصمیم معاونت مزبور در غالب تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های موضوع اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی قرار نمی‌گیرد لذا با عدم ارسال این قبیل تصمیمات نزد اینجانب عملاً انجام رسالت قانونی رئیس مجلس شورای اسلامی نیز متعسر و شاید هم غیر ممکن خواهد شد علی‌هذا با عنایت به تفسیری که طی شماره ۲۱۰۱ - ۱۳۷۱/۶/۱۵ آن شورای محترم از اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی به عمل آمده است ضمن ارسال تصویری از تصویب‌نامه شماره ۳۵۶۰۰ / ت / ۲۰۷ هـ - ۱۳۷۲/۷/۵ - هیئت وزیران چگونگی امر جهت نوعی چاره‌جویی در این قبیل موارد و اعلام مراتب به اینجانب به آگاهی می‌رسد.

علی‌اکبر ناطق نوری - رئیس مجلس شورای اسلامی

تفسیر نخست اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۵۴۶۲ تاریخ ۱۳۷۲/۸/۵

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

عطف به نامه شماره ۲ / ه- ب مورخ ۱۳۷۲/۷/۲۸ :

موضوع در جلسه مورخ ۱۳۷۲/۸/۵ شورای نگهبان مطرح شد و نظر تفسیری شورا بدین شرح اعلام می‌گردد:

«از اصل ۱۳۴ قانون اساسی استفاده می‌شود که در هریک از موارد اختلاف، هیئت وزیران مرجع اتخاذ تصمیم است و لاغیر؛ مگر در واگذاری تصویب برخی از امور مربوط به وظایف دولت به کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر (به موجب اصل ۱۳۸ قانون اساسی).»

دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

استفساریه دوم اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۶۸۴ / ب- ه- تاریخ ۱۳۷۲/۹/۲۸

شورای محترم نگهبان

پیرو نامه شماره ۲/ ه- ب مورخ ۱۳۷۲/۷/۲۸ و ضمن ارسال تصویرهایی از دو فقره تصویب‌نامه‌های شماره ۲۱۱۵/ت ۲۱۱- ه- مورخ ۱۳۷۲/۷/۸ و شماره ۴۲۵۱۸/ت ۲۴۴- ه- مورخ ۱۳۷۲/۸/۱۸ به‌طوری که ملاحظه می‌فرمایید هیئت وزیران با اصلاح تبصره (۱) تصویب‌نامه قبلی خود به‌گونه‌ای اتخاذ تصمیم نموده‌اند که اگر فی‌المثل ده یا نه نفر از وزرا عضو شورا یا کمیسیون در یکی از جلسات شرکت داشتند و پنج یا چهار نفر از اعضای غیر وزیر شورا یا کمیسیون مزبور نیز در جلسه شرکت داشته باشند بالنتیجه در فرض آنکه شش یا پنج نفر از وزرا با امری موافقت نداشته باشند؛ لکن پنج یا چهار نفر اعضای غیر وزیر در معیت چهار نفر از وزرا با امر مزبور موافقت داشته باشند چنین مصوبه‌ای مستنداً به تصویب‌نامه شماره ۴۲۵۱۸/ت ۲۴۴- ه- مورخ ۱۳۷۲/۸/۱۸ اعتبار و قوت اجرایی خواهد داشت در حالی که با عنایت به حضور ده یا نه نفر از وزرا بر حسب مورد موافقت شش نفر یا پنج نفر آنان ضرورت دارد علی‌هذا چون به نظر می‌رسد تبصره یک اصلاحی با منظور اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی که لزوم اکثریت آرای وزرای عضو هریک از کمیسیون‌های متشکله با امر مطروحه در کمیسیون می‌باشد در تضاد و بالنتیجه مغایر با قانون اساسی است؛ لذا مراتب جهت نوعی چاره‌جویی از طرف آن شورای محترم اعلام گردید دستور فرمایید از نتیجه تصمیم متخذ اینجانب را مطلع سازند.

علی‌اکبر ناطق نوری - رئیس مجلس شورای اسلامی

تفسیر دوم از اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۵۶۸۶ تاریخ ۱۳۷۲/۱۰/۱۶

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

نامه شماره ۶۸۴ / ب- ه- مورخ ۱۳۷۲/۹/۲۸ در جلسه مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۱ شورای نگهبان مطرح شد و نظر شورا بدین شرح اعلام می‌گردد:

«مستفاد از مصوبه هیئت‌دولت این است که غیر وزرا حق رأی ندارند و لذا محذور مذکور در نامه فوق پیش نمی‌آید لکن از این لحاظ که غیر وزرا را نیز عضو کمیسیون مذکور دانسته است خلاف اصل ۱۳۸ قانون اساسی است.»

اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی از منظر مقررات

موادی از آیین نامه داخلی هیئت دولت

ماده ۱- جلسه هیئت دولت با حضور دوسوم اعضای صاحب رأی هیئت دولت رسمیت می یابد و تصمیمات با اکثریت مطلق عده حاضر معتبر خواهد بود.

ماده ۲- اشخاص زیر حق حضور دائم در هیئت دولت را دارند:

رئیس جمهور، معاون اول رئیس جمهور، وزراء، معاون امور حقوقی رئیس جمهور، معاون امور مجلس رئیس جمهور، معاون اجرایی رئیس جمهور، رئیس سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، رئیس سازمان صداوسیما، رئیس کل بانک مرکزی و دبیر هیئت دولت شرکت اشخاص دیگر منوط به موافقت رئیس جلسه است.

ماده ۳- اعضاء صاحب رأی دولت عبارتند از رئیس جمهور، وزراء معاون اول رئیس جمهور در زمانی که اداره جلسه هیئت دولت به عهده اوست.

ماده ۴- ریاست جلسه هیئت دولت با رئیس جمهور و با موافقت او برعهده معاون اول رئیس جمهور است.

ماده ۵- کلیه تکالیف و اختیاراتی که در این آیین نامه بر عهده معاون اول رئیس جمهور قرار گرفته از تکالیف و اختیارات رئیس جمهور می باشد و در صورت تعیین نشدن یا حضور نداشتن معاون اول، توسط رئیس جمهور انجام خواهد پذیرفت.

۱. ریاست هیئت وزیران با است.

الف) رهبر (ب) رئیس جمهور (ج) نخست وزیر (د) رئیس مجلس
۲. رفع اختلاف و ایجاد هماهنگی میان وزرا وظیفه کیست؟
(مرکز وکلا قوه قضائیه ۱۴۰۱)

الف) معاون اول رئیس جمهور (ب) رئیس جمهور
ج) کمیسیون رفع اختلاف هیئت وزیران (د) رهبر

۳. در جلسات هیئت دولت کدام گزینه مق رأی ندارد؟

الف) رئیس جمهور

ب) معاون اول رئیس جمهور، در غیاب رئیس جمهور

ج) وزرا

د) معاون رئیس جمهور در امور برنامه و بودجه، در غیاب رئیس جمهور

۴. آیا معاونین رئیس جمهور در جلسات کمیسیون های متشکل از وزرا مق رأی دارند؟ نمایندگان ویژه رئیس جمهور در این جلسات مق رأی دارند؟

الف) بله - خیر (ب) بله - بله (ج) خیر - خیر (د) خیر - بله

۵. کدام مورد صمیع است؟

(وکالت ۱۴۰۰)

- (الف) در مورد اختلاف نظر یا تداخل در وظایف قانونی دستگاه‌های دولتی، در صورتی که نیاز به تفسیر قانون عادی داشته باشد، در صلاحیت دیوان عالی کشور است.
- (ب) کلیه دعاوی و اختلاف نظر یا تداخل در وظایف قانونی دستگاه‌های دولتی، باید در دیوان عدالت اداری زیر نظر رئیس قوه قضائیه طرح و تصمیم‌گیری شود.
- (ج) در خصوص اختلاف نظر یا تداخل در وظایف قانونی دستگاه‌های دولتی، تصمیم هیئت وزیران مبتنی بر تفسیر قانون، لازم‌الاجرا است.
- (د) در مورد اختلاف نظر یا تداخل وظایف قانونی دستگاه‌های دولتی، تصمیم هیئت وزیران که با پیشنهاد رئیس‌جمهور اتخاذ می‌شود لازم‌الاجرا است.

پاسخنامه

- ۱ ب ۲ ب ۳ د ۴ ج ۵ د
- ۳ د در جلسات هیئت دولت صرفاً رئیس‌جمهور و وزرا حق رأی دارند. اگر رئیس‌جمهور در جلسه حاضر نباشد، معاون اول ریاست جلسه و حق رأی را برعهده دارد.
- ۴ ج غیر از وزرا، سایرین در این جلسات حق رأی ندارند.

اصل یکصد و سی و هشتم- علاوه بر مواردی که هیئت وزیران یا وزیری مأمور تدوین آیین‌نامه‌های اجرایی قوانین می‌شود، هیئت وزیران حق دارد برای انجام وظایف اداری و تأمین اجرای قوانین و تنظیم سازمان‌های اداری به وضع تصویب‌نامه و آیین‌نامه بپردازد. هریک از وزیران نیز در حدود وظایف خویش و مصوبات هیئت وزیران حق وضع آیین‌نامه و مدور بخشنامه را دارد ولی مفاد این مقررات نباید با متن و روح قوانین مخالف باشد.

دولت می‌تواند تصویب برخی از امور مربوط به وظایف خود را به کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر واگذار نماید. مصوبات این کمیسیون‌ها در محدوده قوانین پس از تأیید رئیس‌جمهور لازم‌الاجرا است.

تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولت و مصوبات کمیسیون‌های مذکور در این اصل، ضمن ابلاغ برای اجرا به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی می‌رسد تا در صورتی که آنها را برخلاف قوانین بیابد با ذکر دلیل برای تجدید نظر به هیئت وزیران بفرستد.

اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸

علاوه بر مواردی که هیئت وزیران یا وزیری مأمور تدوین آیین‌نامه‌های اجرایی قوانین می‌شود هیئت وزیران حق دارد برای انجام وظایف اداری و تأمین اجرای قوانین و تنظیم سازمان‌های اداری به وضع تصویب‌نامه

و آیین‌نامه بپردازد. هریک از وزیران نیز در حدود وظایف خویش و مصوبات هیئت وزیران حق وضع آیین‌نامه و صدور بخشنامه را دارد، ولی مفاد این مقررات نباید با متن و روح قوانین مخالف باشد.

اصل یکصد و سی و هشتم از منظر شورای نگهبان

استفساریه اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۷۵۶۶۰ تاریخ ۱۳۵۹/۱۲/۲۴

شورای محترم نگهبان

با ارسال یک نسخه از تصویب‌نامه شماره ۷۲۶۳۸ مورخ ۱۳۵۹/۱۱/۳۰ هیئت وزیران در خصوص آیین‌نامه طرز انتخاب و استخدام پلیس قضایی و فتوکی نامه شماره ۲۶۰/ت مورخ ۱۳۵۹/۱۲/۱۰ ریاست جمهوری به اطلاع می‌رساند که به موجب قسمت اخیر تبصره (۱) ماده (۱) لایحه قانونی تشکیل پلیس قضایی مصوب ۱۳۵۹/۴/۱۵ شورای انقلاب مقرر گردید:

«ترتیب استخدام و میزان حقوق و ترفیعات به موجب آیین‌نامه‌ای خواهد بود که وزارت دادگستری تهیه خواهد کرد و به تصویب هیئت وزیران یا شورای انقلاب می‌رساند».

بنابراین هیئت وزیران نظر به عدم تعیین وزیر دادگستری و با توجه به اصل ۱۵۷ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران که به موجب آن شورای عالی قضایی بالاترین مقام قوه قضائیه است و به استناد اختیار ناشی از تبصره مذکور اقدام به تصویب طرح پیشنهادی شورای عالی قضایی به شرح تصویب‌نامه فوق‌الذکر نموده است. اینک نظر به اینکه هم لایحه قانونی مزبور و هم تصویب‌نامه هیئت وزیران که مبتنی بر این لایحه قانونی بوده است مورد ایراد ریاست جمهوری قرار گرفته لذا خواهشمند است نظر آن شورا را در این خصوص اعلام نمایند تا اقدام لازم به عمل آید.

نخست‌وزیر - محمدعلی رجائی

تفسیر اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

تاریخ ۱۳۶۰/۱/۲۰

جناب آقای رجائی

نخست‌وزیر

عطف به نامه ۷۵۶۶۰ مورخه ۱۳۵۹/۱۲/۲۴

موضوع در جلسه رسمی شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت، به نظر اکثریت اعضای شورا تصویب‌نامه مورد سؤال با اصل پنجاه و سوم (۵۳) قانون اساسی مغایرت دارد و با اصل ۱۳۸ قانون اساسی مغایر شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان - لطف‌الله صافی

رونوشت: جهت استحضار مقام ریاست جمهوری ارسال می‌گردد.

استفساریه نخست اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۴۱۹ هـ - ب تاریخ ۱۳۷۰/۸/۱۳

شورای محترم نگهبان

قطع نظر از یادآوری این نکته مهم که مقید تلقی کردن لفظ «قوانین» مذکور در اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی به قوانین عادی، حداقل نیازمند قوت استدلالی در خور و متناسب با ساقط ساختن لفظی از اطلاق آن است اصولاً آنچه مسلم است و اضعان قانون اساسی با لحاظ اهمیت مصوبات دولت و آثار فراوان مترتب بر این مصوبات، با وضع اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی به مقام آن بوده‌اند که مصوبات دولت مورد بررسی و اعلام نظر مرجعی صالح قرار گیرد تا چنانچه برخی از این مصوبات با مطلق قانون اعم از قانون اساسی و یا قانون عادی مغایرت داشته باشد از اجرای آنها خودداری شود و حال اگر غرض از قوانین مذکور در اصل مزبور را به قوانین عادی محصور سازیم بی‌تردید نقض غرض محقق است زیرا با وصف آنکه لزوم تطابق مصوبات دولت با قانون اساسی ارزش و اهمیت به مراتب بیشتری از لزوم تطابق این مصوبات با قوانین عادی دارد معذک با عنایت به عدم پیش‌بینی مقام یا مرجعی برای تمیز و تشخیص تطابق یا عدم تطابق مصوبات دولت با قانون اساسی (به استثنای موارد مذکور در اصل هشتاد و پنجم) چنانچه مصوبه یا مصوباتی متضمن نقض بعضی اصول قانون اساسی باشد این قبیل مصوبه یا مصوبات بدون آنکه در هیچ مرجع صالحی مورد بررسی و اعلام نظر قرار گیرد خود به خود مجری خواهند بود.

علی‌هذا اگر چه نظر اینجانب به شرحی است که فوقاً به اختصار ذکر شد معذک با توجه به نظر متفاوتی که از سوی برخی مقامات اجرایی ابراز شده، تفسیر اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی در خصوص موضوع مطروحه مورد تقاضاست.

رئیس مجلس شورای اسلامی - مهدی کروبی

تفسیر نخست اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۲۱۰۱ تاریخ ۱۳۷۱/۶/۱۵

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

عطف به نامه شماره ۴۱۹ هـ - ب مورخ ۱۳۷۰/۸/۱۳:

در خصوص تفسیر اصل (۱۳۸) قانون اساسی موضوع در جلسه شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت، نظر تفسیری شورا بدین شرح اعلام می‌گردد:

«کلمه «قوانین» مذکور در ذیل اصل (۱۳۸) قانون اساسی شامل قانون اساسی نمی‌شود.»

دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

استفساریه دوم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۲ / هـ - ب تاریخ ۱۳۷۲/۷/۲۸

شورای محترم نگهبان

با عنایت به اینکه اولاً به موجب اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی هیئت وزیران می‌تواند برخی از امور مربوط به وظایف خود را به کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر واگذار نماید و نه به یکی از معاونت‌های ریاست جمهوری و ثانیاً نظر به اینکه رفع اختلافات موضوع اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی به صراحت این اصل با پیشنهاد رئیس‌جمهور به عهده هیئت وزیران محول

شده است لذا تصویب‌نامه شماره ۳۵۶۰۰ / د / ۲۰۷ هـ - ۱۳۷۲/۷/۵ که نظر معاونت حقوقی و امور مجلس ریاست جمهوری را در زمینه رفع اختلافات موردنظر کافی تلقی کرده است مغایر دو اصل فوق‌الاشعار می‌باشد ضمناً یادآوری این نکته را نیز لازم می‌داند که هیئت وزیران در محدوده اعمال یکصد و سی و چهارم قانون اساسی با ارسال این قبیل مصوبات نزد اینجانب این امکان را فراهم می‌ساخت که قطع نظر از بررسی مسئله مورد اختلاف یا تداخل در وظایف قانونی و ارزیابی امر نیاز به تفسیر یا تغییر قانون که از جمله مصوبات اصل مزبور می‌باشد چنانچه احتمالاً تصمیم متخذه با قانون مغایرت می‌داشت ضمن استدلال و ذکر مستند یا مستندات قانونی، اینجانب مراتب مغایرت مصوبه را اعلام می‌نمایم تا نسبت به الغاء آن قسمت از مصوبه که مغایر با قانون تشخیص شده اقدام قانونی به عمل آید در حالی که تفویض اختیار یا مسئولیت کنونی موضوع اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی به معاونت حقوقی و امور مجلس ریاست جمهوری علاوه بر اینکه امری آن چنان مهم و اساسی که واضعان قانون اساسی آن را در صلاحیت هیئت وزیران و آن هم به پیشنهاد ریاست جمهوری قرار داده اند به یک نفر محول شده است اصولاً چون اتخاذ تصمیم معاونت مزبور در غالب تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های موضوع اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی قرار نمی‌گیرد؛ لذا با عدم ارسال این قبیل تصمیمات نزد اینجانب عملاً انجام رسالت قانونی رئیس مجلس شورای اسلامی نیز متعسر و شاید هم غیر ممکن خواهد شد علی‌هذا با عنایت به تفسیری که طی شماره ۲۱۰۱ - ۱۳۷۱/۶/۱۵ آن شورای محترم از اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی به عمل آمده است ضمن ارسال تصویری از تصویب‌نامه شماره ۳۵۶۰۰ / ت / ۲۰۷ هـ - ۱۳۷۲/۷/۵ هیئت وزیران چگونگی امر جهت نوعی چاره‌جویی در این قبیل موارد و اعلام مراتب به اینجانب به آگاهی می‌رسد.

علی‌اکبر ناطق نوری - رئیس مجلس شورای اسلامی

پیوست استفساریه دوم

شماره ۱۳۴۴۵ تاریخ ۱۳۷۱/۵/۲۰

حضور مستطاب آیت‌الله جنتی

دبیر محترم شورای نگهبان

پیرو نامه شماره ۴۱۹ / هـ - ب، مورخ ۱۳۷۰/۸/۱۳ ریاست محترم وقت مجلس شورای اسلامی در خصوص استفسار از اصل (۱۳۸) قانون اساسی، خواهشمند است با عنایت به اصل (۹۸) قانون اساسی نظر آن شورای محترم را در خصوص موارد زیر مرحمت فرمایند:

۱- آیا لفظ «قوانین» مندرج در قسمت اخیر اصل (۱۳۸) قانون اساسی قابل تسری به قانون اساسی نیز بوده و بالتبجیه ریاست محترم مجلس شورای اسلامی مسئولیت تطبیق مصوبات دولت با قانون اساسی را نیز خواهند داشت یا به دلالت قسمت اخیر اصل (۸۵) قانون اساسی ناظر به قوانین عادی است؟

خصوصاً با توجه به اینکه مصوبات دولت باید در چارچوب قوانین عادی تنظیم گردد و علی‌القاعده در صورت تطبیق آنها با مصوبات مجلس شورای اسلامی قهراً و تبعاً مغایر با قانون اساسی نخواهند بود.

عنایت دارند در مصوبات مجمع تشخیص مصلحت مانند قانون کار تصویب برخی آیین‌نامه‌ها به هیئت‌دولت واگذار شده و به لحاظ اینکه در اصل قانون، به لحاظ مصلحت یا ضرورت، قانون اساسی به‌طور کامل مراعات نشده مصوبات هیئت وزیران نیز به تبع احکام قانون نمی‌تواند به‌طور کامل با قانون اساسی منطبق باشد و ایراد به مصوبات دولت در این موارد نقض غرض خواهد شد. به‌علاوه همین اشکال به‌ترتیب دیگر در قوانینی که قبل از قانون اساسی وضع شده امکان‌پذیر است، طبیعی است در این موارد که ایراد به عدم تطبیق قانون عادی با قانون اساسی برگشت دارد ترتیب و مرجع رسیدگی متفاوت می‌گردد و از طرفی عدم التزام مقامات و مراجع اجرایی به احکام قوانین عادی قبل از اصلاح و یا لغو آنها مشکلات پیچیده بدنبال دارد.

۲- آیا اصل (۸۵) قانون اساسی که تصویب اساسنامه را توسط دولت موقوف به اخذ مجوز از مجلس شورای اسلامی نموده قابل تسری به اصلاح تصویب‌نامه‌های هیئت وزیران نیز می‌باشد؟ و به عبارت دیگر آیا هیئت وزیران برای اصلاح مصوبات خود که متضمن اساسنامه است و قبلاً مجوز آن را از مجلس گرفته باید مجدداً از مجلس اجازه بگیرد؟

سید عطاءالله مهاجرانی - معاون حقوقی و امور مجلس رئیس‌جمهور

تفسیر دوم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۵۴۶۲ تاریخ ۱۳۷۲/۸/۵

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

عطف به نامه شماره ۲ / ه- ب مورخ ۱۳۷۲/۷/۲۸:

موضوع در جلسه مورخ ۱۳۷۲/۸/۵ شورای نگهبان مطرح شد و نظر تفسیری شورا بدین شرح اعلام می‌گردد:

«از اصل ۱۳۴ قانون اساسی استفاده می‌شود که در هریک از موارد اختلاف، هیئت وزیران مرجع اتخاذ تصمیم است و لاغیر.

مگر در واگذاری تصویب برخی از امور مربوط به وظایف دولت به کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر (به‌موجب اصل ۱۳۸ قانون اساسی).»

دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

استفساریه سوم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۶۸۴ / ب- ه- تاریخ ۱۳۷۲/۹/۲۸

شورای محترم نگهبان

پیرو نامه شماره ۲/ ه- ب مورخ ۱۳۷۲/۷/۲۸ و ضمن ارسال تصویرهایی از دو فقره تصویب‌نامه‌های

شماره ۲۱۱۵/ ت ۲۱۱- ه مورخ ۱۳۷۲/۷/۸ و شماره ۴۲۵۱۸/ ت ۲۴۴- ه مورخ ۱۳۷۲/۸/۱۸

به‌طوری که ملاحظه می‌فرمایید هیئت وزیران با اصلاح تبصره (۱) تصویب‌نامه قبلی خود به‌گونه‌ای

اتخاذ تصمیم نموده‌اند که اگر فی‌المثل ده یا نه نفر از وزرا عضو شورا یا کمیسیون در یکی از

جلسات شرکت داشتند و پنج یا چهار نفر از اعضای غیر وزیر شورا یا کمیسیون مزبور نیز در

جلسه شرکت داشته باشند بالتبلیغ در فرض آنکه شش یا پنج نفر از وزرا با امری موافقت نداشته

- باشند لکن پنج یا چهار نفر اعضای غیر وزیر در معیت چهار نفر از وزرا با امر مزبور موافقت داشته باشند چنین مصوبه‌ای مستنداً به تصویب‌نامه شماره ۴۲۵۱۸/ت ۲۴۴-هـ مورخ ۱۳۷۲/۸/۱۸ اعتبار و قوت اجرایی خواهد داشت در حالی که با عنایت به حضور ده یا نه نفر از وزرا بر حسب مورد موافقت شش نفر یا پنج نفر آنان ضرورت دارد؛ علی‌هذا چون به نظر می‌رسد تبصره یک اصلاحی با منظور اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی که لزوم اکثریت آرای وزرای عضو هریک از کمیسیون‌های متشکله با امر مطروحه در کمیسیون می‌باشد در تضاد و بالتجیه مغایر با قانون اساسی است لذا مراتب جهت نوعی چاره‌جویی از طرف آن شورای محترم اعلام گردید دستور فرمایید از نتیجه تصمیم متخذ اینجانب را مطلع سازند.
- علی‌اکبر ناطق نوری- رئیس مجلس شورای اسلامی
- تفسیر سوم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸
- شماره ۵۶۸۶ تاریخ ۱۳۷۲/۱۰/۱۶
- ریاست محترم مجلس شورای اسلامی
- نامه شماره ۶۸۴/ب.هـ- مورخ ۱۳۷۲/۹/۲۸ در جلسه مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۱ شورای نگهبان مطرح شد و نظر شورا بدین شرح اعلام می‌گردد:
- «مستفاد از مصوبه هیئت‌دولت این است که غیر وزرا حق رأی ندارند و لذا محذور مذکور در نامه فوق پیش نمی‌آید لکن از این لحاظ که غیر وزرا را نیز عضو کمیسیون مذکور دانسته است خلاف اصل ۱۳۸ قانون اساسی است».
- دبیر شورای نگهبان- احمد جنتی
- استفساریه چهارم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸
- شماره ۶۱۸۳۳/۲۰ تاریخ ۱۳۷۶/۵/۱۱
- شورای محترم نگهبان
- با ابلاغ سلام، نظر به اینکه از زمان پایان یافتن دوره ریاست‌جمهوری تا معرفی وزرا به مجلس و اخذ رأی اعتماد، با توجه به سابقه، فاصله چند هفته‌ای وجود دارد و در این مدت، چگونگی تصدی امور وزارتخانه‌ها و اعتبار تصمیمات هیئت وزیران و مقاماتی که به نمایندگی از ریاست‌جمهوری مسئولیت یافته‌اند محل سؤال است، لطفاً نظر تفسیری آن شورا را نسبت به اصول قانون اساسی در موارد زیر اعلام فرمایند:
- ۱- آیا وزرا از زمان اختتام دوره ریاست‌جمهوری تا رأی اعتماد به وزرای جدید کماکان بر مسئولیت خود باقی می‌مانند؟
 - ۲- در صورتی که وزاری موجود در فاصله مزبور بر مسئولیت باقی باشند تشکیل و تصمیم‌گیری هیئت وزیران تحت نظر ریاست‌جمهوری جدید میسر است یا خیر؟
 - ۳- معاونان رئیس‌جمهور که به استناد اصل ۱۲۶ قانون اساسی برای اداره امور برنامه و بودجه و امور اداری و استخدامی منصوب شده‌اند بعد از پایان دوره ریاست‌جمهوری می‌توانند به کار ادامه دهند یا نیاز به حکم جدید دارند؟

۴- کلیه تصمیمات نمایندگان ویژه رئیس‌جمهور که به استناد اصل ۱۲۷ قانون اساسی انتخاب شده‌اند در این مدت نافذ است یا صرفاً تصمیماتی که در حکم صمیم هیئت‌وزیران باشد اعتبار خواهد داشت؟

۵- آیا تشکیل کمیسیون‌های متشکل از وزرای موضوع اصل ۱۳۸ قانون اساسی در فاصله زمانی مزبور مجاز است و تصمیمات ایشان با تأیید ریاست‌جمهوری جدید، لازم‌الاجرا است یا خیر؟
معاون اول رئیس‌جمهور- حسن حبیبی

تفسیر چهارم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸
شماره ۱۱۴۴/۲۱/۷۶ تاریخ ۱۳۷۶/۵/۱۳

معاون اول محترم رئیس‌جمهور

با سلام، نامه شماره ۶۱۸۳۳/۲۰ مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۱ در جلسه مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۳ شورای نگهبان مطرح و نظر تفسیری شورا بدین شرح اعلام می‌گردد:

«۱- وزرا از زمان اختتام دوره ریاست‌جمهوری تا رأی اعتماد به وزرای جدید کماکان بر مسئولیت خود باقی می‌مانند.

۲- وزرای موجود در فاصله مزبور بر مسئولیت باقی هستند و تشکیل و تصمیم‌گیری هیئت وزیران تحت‌نظر ریاست‌جمهوری جدید میسر است.

۳- معاونان رئیس‌جمهور به‌عنوان معاون به کار خود ادامه می‌دهند لکن در آن قسمت که مربوط به اداره امور برنامه و بودجه و امور اداری و استخدامی است اداره کار منوط به نوعی موافقت رئیس‌جمهور می‌باشد.

۴- کلیه تصمیمات نمایندگان ویژه رئیس‌جمهور که به استناد اصل ۱۲۷ قانون اساسی انتخاب شده‌اند در این مدت نافذ نمی‌باشد.

۵- در بند ۵ با تأیید ریاست‌جمهوری جدید، تصمیمات مذکور، لازم‌الاجرا است.»
دبیر شورای نگهبان- احمد جنتی

استفساریه پنجم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸
شماره ۱۴۴۹۰-۷۷/م تاریخ ۱۳۷۷/۱۲/۱۸

حضرت آیت‌الله جنتی

دبیر محترم شورای نگهبان

با سلام

طبق ماده ۱۸ قانون گزینش معلمان و کارکنان آموزش و پرورش مصوب شهریور ماه ۱۳۷۴ مجلس شورای اسلامی مقرر شده است آیین‌نامه اجرایی قانون مزبور توسط هیئت عالی گزینش و سازمان امور اداری و استخدامی کشور تهیه و به تصویب کمیسیون مشترک آموزش و پرورش و امور اداری و استخدامی مجلس شورای اسلامی برسد.

در اجرای ماده مزبور آیین‌نامه فوق‌الذکر در مرداد ماه ۱۳۷۷ به تصویب جلسه مشترک کمیسیون‌های یادشده مجلس رسیده و ظاهراً بدون ملاحظه شورای نگهبان و اظهارنظر درباره آن طی نامه شماره

۲۳۶۷ مورخ ۱۳۷۷/۶/۳۱ در اجرای اصل ۱۲۳ قانون اساسی با امضای رئیس مجلس شورای اسلامی برای رئیس‌جمهور فرستاده شده است و این‌جانب نیز به حکم قانون طی نامه شماره ۴۳۵۸۴ مورخ ۱۳۷۷/۷/۱۱ دستور اجرای آن را داده‌ام.

ولی مسئله‌ای که در اینجا مطرح است و خواستم نظر شورای محترم نگهبان را بدانم این است که مصوبه کمیسیون مشترک یا جلسه مشترک کمیسیون‌ها چه وضعیتی دارد آیا طبع قانون و مصوبه مجلس را دارد یا طبع آیین‌نامه اجرایی از نوع آیین‌نامه‌های دولتی؟

طبق اصل ۹۴ قانون اساسی کلیه مصوبات مجلس شورای اسلامی باید به شورای نگهبان فرستاده شود تا از لحاظ مغایرت یا عدم مغایرت آنها با قانون اساسی و موازین شرع مورد بررسی قرار گیرد، در مواردی هم که طبق اصل ۸۵ قانون اساسی تصویب برخی از قوانین به صورت آزمایشی یا تصویب اساسنامه سازمان‌ها، شرکت‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت به طور دائم به کمیسیون‌ها تفویض می‌شود باید مصوبه کمیسیون به شورای نگهبان ارسال شود؛ بنابراین اگر ارجاع تصویب آیین‌نامه اجرایی به کمیسیون داخلی مجلس علی‌رغم اسم آن طبع و خاصیت مصوبه قانونی را داشته و از نوع اول باشد می‌بایست به شورای نگهبان ارسال گردد که چنین چیزی صورت نگرفته است.

ولی اگر کمیسیون‌های داخلی از سوی مجلس مأموریت پیدا کردند که آیین‌نامه اجرایی قانونی را تهیه کنند، به نحوی که طبق اصل ۱۳۸ ممکن است هیئت‌دولت یا یکی از وزرا چنین مأموریتی پیدا نمایند، در این صورت اولاً این سؤال مطرح است که آیا غیر از دولت و وزیر مربوط و یا کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر مذکور در اصل ۱۳۸، حق وضع آیین‌نامه به معنای خاص آن را دارند و مجلس می‌تواند حق وضع و تصویب آیین‌نامه را با داشتن طبع آیین‌نامه اجرایی با همان ماهیت و آثاری که آیین‌نامه دولتی دارد به غیر از هیئت وزیران و یا یکی از وزرا و یا کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر واگذار نماید؟

ثانیاً اگر چنین امری مجاز باشد، چه مرجعی صلاحیت کنترل و بررسی آیین‌نامه مزبور را از لحاظ عدم مغایرت با قوانین و موازین شرع دارد؟ ذیل اصل ۱۳۸ مقرر می‌دارد که «تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولتی باید به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی برسد»، که اگر آنها را برخلاف قوانین دید، جهت تجدید نظر به هیئت وزیران بفرستند. اصل ۱۷۰ قانون اساسی نیز قضات دادگاه‌ها را از اجرای تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولتی که مخالف قوانین و مقررات اسلامی یا خارج از حدود اختیارات قوه مجریه است منع کرده و ابطال آنها را با دیوان عدالت اداری دانسته است، اصل ۱۷۴ نیز مرجع رسیدگی به شکایات مردم از آیین‌نامه‌های دولتی را دیوان عدالت اداری دانسته است، حال آیا آیین‌نامه‌های اجرایی مصوب کمیسیون‌های داخلی مجلس می‌تواند مورد کنترل و ممیزی رئیس مجلس یا دیوان عدالت اداری قرار گیرند؟ یا در صورت مخالف بودن با موازین شرع و قانون، قضات از عمل کردن به آنها خودداری نمایند؟ با وجود اینکه در هر سه مورد آیین‌نامه دولتی مورد تصریح قرار گرفته و اطلاق آیین‌نامه دولتی به مصوبه کمیسیون مجلس صحیح به نظر نمی‌رسد. اگر همان‌گونه که در شق اول بیان شد برای این نوع مصوبات کمیسیون‌ها نتوان خاصیت

مصوبه قانونی قائل شد، به شورای نگهبان هم فرستاده نخواهد شد همان طور که عملاً چنین شده است و نتیجتاً هیچ کنترلی در زمینه انطباق یا عدم انطباق آنها با موازین شرع و قانون اساسی و قوانین عادی وجود ندارد.

چنانچه صلاح می‌دانید شورای محترم نگهبان، موضوع را بررسی نموده و استنباط و تفسیر خود را از اصول قانون اساسی مربوطه در خصوص سه مسئله زیر اعلام فرماید:

۱- آیا ارجاع وضع و تصویب آیین‌نامه اجرایی قانون به کمیسیون یا کمیسیون‌های داخلی مجلس صحیح است؟

۲- در صورت صحت، آیا این نوع مصوبات کمیسیون‌ها مانند سایر مصوبات مجلس باید به شورای نگهبان فرستاده شود یا خیر؟ و در صورت عدم لزوم ارسال به شورای نگهبان، آیا رئیس مجلس شورای اسلامی یا دیوان عدالت اداری می‌تواند آنها را مورد بررسی قرار دهند یا خیر؟

۳- آیا این گونه مصوبات کمیسیون‌ها مشمول عنوان مصوبات مجلس موضوع اصل ۱۲۳ قانون اساسی می‌باشند و رئیس‌جمهور طبق اصل مزبور موظف است آنها را امضاء و برای اجراء در اختیار مسئولان قرار دهد با اینکه مورد رسیدگی و اظهارنظر شورای نگهبان قرار نگرفته است؟

سید محمد خاتمی - رئیس‌جمهوری اسلامی ایران

تفسیر پنجم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۱۳۷۸/۱/۲۵ تا ریخ ۷۸/۲۱/۴۵۱۲

حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای خاتمی

ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

عطف به نامه شماره ۱۴۴۹۰-۷۷/م مورخ ۱۳۷۷/۱۲/۱۸، موضوع در جلسه مورخ ۱۳۷۸/۱/۲۵ شورای نگهبان مطرح شد و نظر تفسیری شورا به شرح زیر اعلام می‌گردد:

«ارجاع تصویب آیین‌نامه به کمیسیون یا کمیسیون‌های مجلس خلاف اصل ۱۳۸ قانون اساسی است».

دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

استفساریه ششم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۳۱۱۵- ق تاریخ ۱۳۷۸/۳/۱۸

حضرت آیت‌الله جنتی

دبیر محترم شورای نگهبان

همان‌گونه که مستحضریده، به موجب ماده (۱۸) قانون گزینش معلمان و کارکنان آموزش و پرورش مصوب شهریور ماه ۱۳۷۴ مجلس شورای اسلامی، مقرر گردیده که آیین‌نامه اجرایی آن به تصویب کمیسیون مشترک آموزش و پرورش و امور اداری و استخدامی مجلس برسد که به همین نحو عمل شده است و آیین‌نامه مزبور پس از تصویب کمیسیون مشترک توسط اینجانب به ریاست محترم جمهوری جهت اجراء ابلاغ گردیده است.

از سوی دیگر اخیراً در استعلامی که از ناحیه ریاست محترم جمهوری در خصوص موضوع از شورای محترم نگهبان به عمل آمده، شورای محترم، ارجاع تصویب آیین‌نامه رابه کمیسیون یا کمیسیون‌های

مجلس برخلاف اصل (۱۳۸) قانون اساسی دانسته است.

اینک خواهشمند است با توجه به اینکه شورای محترم نگهبان در هنگام بررسی قانون گزینش معلمان که متضمن ماده (۱۸) آن به شرح فوق‌الاشعار بوده است، آن را مغایر با قانون اساسی تشخیص نداده است و روال قانونی آن و تصویب و ابلاغ آیین‌نامه اجرایی وفق ماده (۱۸) طی شده است، آیا نظریه اخیر شورای محترم نگهبان عطف به ماسبق نیز می‌گردد یا اینکه اعتبار آیین‌نامه مورد بحث به قوت خود باقی خواهد بود.

علی‌اکبر ناطق نوری - رئیس مجلس شورای اسلامی

تفسیر ششم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۷۸/۲۱/۴۸۰۰ تاریخ ۱۳۷۸/۳/۲۶

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

نامه شماره ۳۱۱۵ - ق مورخ ۱۳۷۸/۳/۱۸ شما در جلسه مورخ ۱۳۷۸/۳/۲۶ شورای نگهبان مطرح شد و نظر شورا بدین شرح اعلام می‌گردد:

«چون ماده ۱۸ قانون گزینش معلمان و کارکنان آموزش و پرورش از نظر شورای نگهبان گذشته و مغایر با شرع یا قانون اساسی تشخیص داده نشده است، فلذا ماده مذکور قانونیت دارد و قابل اجرا می‌باشد بالتبع اعتبار آیین‌نامه‌ای که بر مبنای ماده مذکور به تصویب رسیده به قوت خود باقی است.»

دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

استفساریه هفتم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره: ۷۲۹۳۰ هـ-ب

تاریخ: ۱۵/۷/۱۳۸۳

حضرت آیت الله جنتی

دبیر محترم شورای نگهبان

باسلام:

ضمن ارسال رونوشتی از نقطه نظرات هیئت بررسی و تطبیق مصوبات دولت با قوانین که مورد تأیید اینجانب نیز می‌باشد نظر حضرت‌عالی را به نکات ذیل جلب و نظر تفسیری آن شورای محترم، در خصوص اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مورد تقاضاست:

۱- محدوده صلاحیت و مسئولیت دولت و رئیس مجلس شورای اسلامی در اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی

الف: اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی در آغاز با بیان این عبارت "علاوه بر مواردی که هیئت وزیران یا وزیری مأمور تدوین آیین‌نامه‌های اجرائی قوانین میشود، هیئت وزیران حق دارد برای انجام وظائف اداری و تأمین اجرای قوانین و تنظیم سازمان‌های اداری به وضع تصویب‌نامه‌ها و

آئین‌نامه‌ها بپردازد" اولاً این نکته را روشن می‌سازد که هیئت وزیران صلاحیت نامحدودی برای وضع تصویب‌نامه‌ها و آئین‌نامه‌ها نداشته ثانیاً معلوم میکند صلاحیت این هیئت در وضع تصویب‌نامه‌ها و آئین‌نامه‌ها محدود بموارد چهارگانه مذکور، در این اصل یعنی وضع تصویب‌نامه یا آئین‌نامه برای ۱- اجرای قوانین ۲- انجام وظایف اداری ۳- تأمین اجرای قوانین و ۴- تنظیم سازمان‌های اداری است و سپس در پارگراف آخر اصل مزبور با این عبارت "تصویب‌نامه‌ها و آئین‌نامه‌های دولت و کمیسیون‌های مذکور در این اصل، ضمن ابلاغ برای اجرا به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی میرسد تا در صورتیکه آن‌ها را بر خلاف قوانین بیابد با ذکر دلیل برای تجدیدنظر به هیئت وزیران بفرستد" در واقع اراده واضعان قانون اساسی در لزوم تطابق مصوبات دولت با قوانین را اعلام میدارد.

ب: اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی در آغاز با بیان قسمتی از پارگراف سوم اصل مزبور با این عبارت "تصویب‌نامه‌ها و آئین‌نامه‌های دولت و مصوبات کمیسیون‌های مذکور در این اصل" که مفید وضع تصویب‌نامه‌ها و آئین‌نامه‌هایی در چهارچوب موارد چهارگانه مذکور در پارگراف اول اصل مذکور است در واقع صلاحیت امر بررسی و اعلام نظر ماهوی رئیس مجلس را محدود به مصوباتی میداند که در چهارچوب موارد چهارگانه به تصویب رسیده است و سپس با تصریح به عبارت "تا در صورتیکه آن‌ها را بر خلاف قوانین بیابد با ذکر دلیل برای تجدیدنظر به هیئت وزیران بفرستد" به مسئولیت رئیس مجلس در بررسی و اعلام مغایرت یا عدم مغایرت مصوبات دولت با قوانین اشاره دارد.

نتایج مترتب بر مندرجات جزءهای "الف" و "ب" این بند

لزوم قانونی وضع تصویب‌نامه و آئین‌نامه در چهارچوب موارد چهارگانه مذکور در پارگراف اول اصل یکصد و سی و هشتم از طرف هیئت وزیران و نیز مقید و محدود بودن صلاحیت بررسی و اعلام نظر ماهوی رئیس مجلس بر اینکه وضع تصویب‌نامه‌ها و آئین‌نامه‌های مطروحه نزد وی در چهارچوب موارد چهارگانه مزبور صورت گرفته باشد و یا به بیانی دیگر همانطوریکه صلاحیت دولت در وضع تصویب‌نامه یا آئین‌نامه محدود و مقید به چهار مورد مذکور در اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی است و نه خارج از این موارد، صلاحیت رئیس مجلس در ورود ماهوی به مصوبه مطروحه نیز محدود و مقید است به اینکه مصوبه مزبور ناظر به یک یا چند و یا تمام موارد چهارگانه مذکور در این اصل باشد و نه خارج از آن

۲- محدوده صلاحیت و مسئولیت کمیسیون‌های دولت و رئیس مجلس شورای اسلامی در اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی

الف: واضعان قانون اساسی بشرح پارگراف دوم اصل یکصد و سی و هشتم با این بیان "دولت می‌تواند تصویب برخی از امور مربوط به وظائف خود را به کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر واگذار نماید. مصوبات این کمیسیون‌ها در محدوده قوانین پس از تأیید رئیس‌جمهور لازم‌الاجرا است" ضمن تعیین محدوده صلاحیت دولت بواگذاری تصویب برخی از امور مربوط به وظائف خود به کمیسیون‌ها و تعیین محدوده صلاحیت این کمیسیون‌ها به آنچه دولت به هر کمیسיוنی واگذار نموده است در واقع هم محدوده مسئولیت یا اختیار دولت و هم محدوده مسئولیت یا اختیار کمیسیون‌های

مذکور در این اصل را مشخص نموده‌اند.

ب: با تحقق مدلول پاراگراف اول اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی بشرح فوق که مبین اعمال نظر واضعان قانون اساسی چه از طرف دولت و چه از طرف کمیسیون‌های دولت است صلاحیت رئیس مجلس شورای اسلامی در ورود ماهوی وی نسبت به چنین مصوباتی نیز تحقق یافته و سپس با توجه به پاراگراف دوم اصل فوق‌الذکر با این عبارت "تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولت و کمیسیون‌های مذکور در این اصل، ضمن ابلاغ برای اجراء به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی میرسد تا در صورتیکه آن‌ها را برخلاف قوانین بیابد با ذکر دلیل برای تجدیدنظر به هیئت وزیران بفرستد" صلاحیت رئیس مجلس شورای اسلامی در بررسی و اعلام نظر ماهوی نسبت به مصوبات کمیسیون‌های دولت استقرار می‌یابد.

نتایج مترتب بر جزءهای "الف" و "ب" این بند

لزوم قانونی واگذاری برخی از امور مربوط بوظائف دولت به کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر از طرف هیئت وزیران و لزوم قانونی وضع تصویب‌نامه یا آیین‌نامه از طرف این کمیسیون‌ها اولاً در چهارچوب موارد مذکور در اصل یکصد و سی و هشتم و ثانیاً در محدوده آنچه هیئت وزیران به آن‌ها واگذار نموده است و نیز مقید بودن صلاحیت رئیس مجلس شورای اسلامی در بررسی و اعلام نظر ماهوی نسبت به مصوبات کمیسیون‌های دولت در آغاز، به اعمال نظر واضعان قانون اساسی در اصل فوق‌الذکر از طرف دولت در واگذاری برخی از امور مربوط بوظائف خود به کمیسیون متشکل از چند وزیر و سپس به لزوم رعایت این کمیسیون‌ها در وضع تصویب‌نامه یا آیین‌نامه چه در محدوده آنچه هیئت وزیران به کمیسیون‌های مزبور واگذار نموده است یا به بیانی روشن‌تر اولاً صلاحیت دولت در واگذاری وضع تصویب‌نامه یا آیین‌نامه به کمیسیون‌ها محدود و مقید است به برخی از امور مربوط بوظائف خود، در چهارچوب موارد چهارگانه در اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی ثانیاً صلاحیت کمیسیون‌های مزبور در وضع تصویب‌نامه و آیین‌نامه نیز محدود و مقید است به اعمال نظر واضعان قانون اساسی در اصل مذکور از یکسو و رعایت اموری که هیئت وزیران به این کمیسیون‌ها واگذار نموده است از سوی دیگر و ثالثاً صلاحیت رئیس مجلس شورای اسلامی در بررسی و اعلام نظر ماهوی نسبت به مصوبات کمیسیون‌ها دولت دائرمدار آنست که دولت در واگذاری برخی امور به کمیسیون‌ها در وضع مصوبات، نظر واضعان قانون اساسی در اصل یکصد و سی و هشتم را اعمال و کمیسیون‌ها نیز ضمن اعمال این نظر در چهارچوب امور محوله از طرف دولت به آن‌ها عمل کرده باشند.

۳- عصاره و چکیده بندهای سه‌گانه قبل

الف: نه هیئت وزیران صلاحیت وضع تصویب‌نامه یا آیین‌نامه‌ای را دارد که خارج از موارد چهارگانه مذکور در اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی بتصویب رسیده است و نه رئیس مجلس شورای اسلامی، صلاحیت بررسی و اعلام نظر ماهوی نسبت به چنین مصوباتی را دارد.

ب: نه کمیسیون‌های دولت صلاحیت وضع تصویب‌نامه یا آیین‌نامه‌ای را دارند که خارج از امور واگذار شده به آن‌ها از طرف هیئت وزیران و یا خارج از موارد چهارگانه مذکور در اصل یکصد و سی و

هشتم قانون اساسی است و نه رئیس مجلس شورای اسلامی صلاحیت بررسی و اعلام نظر ماهوی نسبت به این قبیل مصوبات را دارد.

۴- تجزیه و تحلیل حقوقی و قانونی رسالت رئیس مجلس شورای اسلامی در انطباق یا عدم انطباق مصوبات دولت و کمیسیون‌های دولت با اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی نظر به اینکه از رهگذر طرح این سؤال مقدر و پاسخگوئی به آن که آیا رئیس مجلس شورای اسلامی اساساً مجاز به بررسی ابتدائی تطابق یا عدم تطابق مصوبات هیئت وزیران و کمیسیون‌های دولت با اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی می‌باشد یا نه، قضیه وضوح بیشتری خواهد یافت لذا ذیلاً با پاسخگوئی به این سؤال مقدّر، به تجزیه و تحلیل حقوقی و قانونی رسالت رئیس مجلس شورای اسلامی در این خصوص می‌پردازد.

با اذعان به اینکه واضعان قانون اساسی در اصل مذکور بتصریح، چنین رسالت یا مسئولیتی را به رئیس مجلس شورای اسلامی محول نموده‌اند معذک عقیده دارد با عنایت به ارزش و اهمیت بسیار مهم و بنیانی قانون اساسی و اولویت آن نسبت به سایر قوانین و نیز با التفات به ضرورت اجرا و اعمال آنچه واضعان این قانون تبیین و اراده کرده‌اند از یکسو و لزوم اهتمام فراوان به جلوگیری از هر اقدام و عمل مخالف نظر واضعان قانون مزبور و به اعتباری بیش از همه اهتمام تام و تمام به جلوگیری از اجراء مصوبات مغایر با اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی چه از نظر بسیار مهم و نوعاً سرنوشت‌ساز بودن بسیاری از این مصوبات و چه از نظر قوت اجرائی یافتن مصوبات مزبور به محض ابلاغ، از سوی دیگر بنظر بسیار بعید می‌نماید که واضعان قانون اساسی با نادیده‌نگاشتن قاعدهٔ تلازم فیما بین مسئولیت و اختیار در مقام سلب اختیار رئیس مجلس شورای اسلامی از امری آنچنان مهم و اساسی یعنی تطابق یا عدم تطابق مصوبات دولت و کمیسیون‌های دولت با اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی بوده و در نتیجه اجازه داده باشند که وی با چشم بستن به هر آنچه واضعان قانون اساسی در این اصل تبیین یا اراده کرده‌اند فی‌المثل مصوباتی را که حسب مورد خارج محدودهٔ صلاحیت یا مسئولیت هیئت وزیران یا کمیسیون‌های دولت وضع شده است ماهیثاً مورد بررسی و اعلام نظر قرار داده و در نتیجه بلحاظ عدم مغایرت آنها با قوانین موضوعه که در درجهٔ نازلتری از قانون اساسی قرار دارند از رهگذر صَحّه گذاردن یا مهر تأیید زدن به چنین مصوباتی قوت و قدرت تداوم اجرا نیز ببخشد.

بنا به مراتب مذکور چنین بنظر می‌رسد که لازم است رئیس مجلس شورای اسلامی در نخستین اقدام خود حسب مورد تصویب‌نامه مطروحه را از جهت مطابقت یا عدم مطابقت با نظر واضعان قانون در اصل یکصد و سی و هشتم مورد ارزیابی قرار داده و از این رهگذر دریابد که در خصوص اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی حسب مورد دولت یا کمیسیون مربوط نظر واضعان قانون اساسی این اصل را رعایت کرده‌اند یا نه و بدیهی است چنانچه رئیس مجلس شورای اسلامی در ارزیابی ابتدائی خود بشرح فوق به این نتیجه دست یافت که تصویب‌نامه مطروحه نزد وی بدون اعمال آنچه واضعان قانون اساسی تبیین یا اراده کرده‌اند بتصویب رسیده است در اینصورت با منتفی بودن امر بررسی و اعلام مغایرت یا عدم مغایرت مصوبه مطروحه با قوانین ناگزیر است بلحاظ

مغایرت تصویبنامه مزبور با آنچه واضعان قانون اساسی تبیین یا اراده کرده‌اند از ورود ماهوی به متن تصویبنامه مورد نظر خودداری نمایند.

۵- ارزیابی نتایج بدست آمده از استدلال‌های سابق‌الذکر در رابطه با نظر تفسیری شورای محترم نگهبان

نظر به اینکه محتمل است گفته شود نظر تفسیری شماره ۲۱۰۱ مورخ ۱۳۷۱/۶/۱۶ شورای محترم نگهبان قانوناً مانع از آنستکه رئیس مجلس شورای اسلامی بتواند از رهگذر ارزیابی مصوبات موضوع اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی و تشخیص عدم مطابقت مصوبات مذکور با نظر واضعان قانون اساسی این قبیل مصوبات را مغایر قانون اساسی دانسته و در نتیجه از بررسی ماهوی مصوبات مطروحه خودداری کند لذا در پاسخ به این احتمال گفته می‌شود همانگونه که حتی با اندک دقت بنظر تفسیری مزبور با بیان "کلمه قوانین مذکور در اصل (۱۳۸) قانون اساسی شامل قانون اساسی نمی‌شود" بدست می‌آید شورای محترم نگهبان اساساً فارغ از صلاحیت شکلی یا مسئولیت ابتدائی رئیس مجلس شورای اسلامی در ارزیابی مصوبات دولت از جهت تطابق یا عدم تطابق آن‌ها با آنچه واضعان قانون اساسی تبیین یا اراده کرده‌اند در واقع با این فرض که اولاً مصوبات مطروحه وفق نظر واضعان قانون اساسی بتصویب رسیده و ثانیاً رئیس مجلس شورای اسلامی نیز از رهگذر دقت در سوابق امر به همین نتیجه دست یافته است در مقام بیان این معنی بوده است که با تحقق نظر واضعان قانون اساسی، رئیس مجلس شورای اسلامی در رسیدگی ماهوی چنین مصوباتی نمی‌تواند با استناد به دیگر اصول قانون اساسی مصوبات دولت را مغایر با قانون بداند بنا بر مراتب مذکور بنظر می‌رسد نظر تفسیری فوق‌الاشعار اصولاً منصرف از مواردی است که رئیس مجلس شورای اسلامی بلحاظ عدم مطابقت مصوبات دولت با نظر واضعان قانون اساسی از رسیدگی ماهوی نسبت به این قبیل مصوبات خودداری می‌کند شاهد و مؤید این نظر آنستکه در مواردی که رئیس مجلس شورای اسلامی پس از نظریه تفسیری مزبور با خودداری از اعلام نظر نسبت به مصوباتی که مغایر شرع یا قانون اساسی تشخیص و آن‌ها را برای اظهار نظر به شورای محترم نگهبان ارسال داشته است نه فقط خرده یا ایرادی به این امر گرفته نشده بلکه در هر دو مورد، این شورا اظهار نظر نیز نموده است.

نظر به اینکه با عنایت به مراتب سابق‌الذکر، اتخاذ تصمیم یا اعلام نظر رئیس مجلس شورای اسلامی در خصوص تصویبنامه شماره ۵۳۱/۲۰-/-/س/ت ۳۱۲ ک مورخ ۱۳۸۳/۵/۱۱ و مصوبات مشابه نیازمند جلب نظر تفسیری آن شورای محترم است لذا چنانچه استدلال‌های بعمل آمده در خصوص منصرف بودن نظر تفسیری شماره ۲۱۰۱-۱۳۷۱/۶/۱۵ از اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مورد تأیید قرار گیرد، خواهشمند است نظر تفسیری شورای محترم نگهبان در این خصوص را اخذ و به اینجانب ابلاغ فرمائید ولکن در غیر اینصورت جلب نظر تفسیری آن شورای محترم که متضمن تعیین تکلیف رئیس مجلس شورای اسلامی در موارد ذیل باشد مورد تقاضاست: الف: هیئت وزیران مستنداً به اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی لکن خارج از موارد چهارگانه مذکور در این اصل یعنی وضع تصویبنامه یا آئین‌نامه برای ۱- اجرای قوانین ۲- انجام وظائف

اداری ۳- تامین اجرای قوانین ۴- تنظیم سازمان‌های اداری بوضع تصویب‌نامه یا آئین‌نامه اقدام کرده باشد.

ب: هیئت وزیران ضمن استناد به اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی امر یا اموری را به کمیسیون مربوط محول نموده باشد که خارج از محدوده موارد چهارگانه مذکور در اصل مزبور است.
ج: کمیسیون مربوط با وصف استناد به اصل یکصد و سی و هشتم خارج از چهارچوب امور محوله از طرف دولت به آن و یا زائد از موارد چهارگانه مذکور در اصل فوق‌الذکر تصویب‌نامه یا آئین‌نامه‌ای وضع نموده باشد.

غلامعلی حداد عادل

رئیس مجلس شورای اسلامی

استفساریه هشتم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره: ۲۴۸۲۴/۳۲/۸۶

تاریخ: ۱۳۸۶/۱۰/۲۶

حضرت آیت الله جنتی دامت برکاته — دبیر محترم شورای نگهبان

سلام علیکم

با احترام؛ با توجه به برداشت‌های متفاوت در مقام اجرا و نظارت از اصل ۱۴۱ قانون اساسی، استدعا دارد نظر آن شورای محترم را در مورد موضوع زیر، اعلام فرمایند:

آیا کارکنان دولت به عنوان مدیرعامل یا عضو هیئت مدیره بنیادهای فرهنگی که کاملاً غیراقتصادی هستند و این فعالیت نیز غیرمستمر است، می‌توانند فعالیت داشته باشند؟

لازم به ذکر است که شورای محترم نگهبان قبلاً عضویت در هیئت امنای این نوع موسسات را مغایر با اصل ۱۴۱ شناخته است.

عضو حقوق‌دان شورای نگهبان و وزیر دادگستری

غلامحسین الهام

تفسیر هشتم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره: ۲۹۱۷۳/۳۰/۸۷

تاریخ: ۱۳۸۷/۸/۲۲

جناب آقای دکتر الهام دام مجد العالی

عضو محترم حقوق‌دان شورای نگهبان

سلام علیکم

عطف به نامه شماره ۲۴۸۲۴/۳۲/۸۶ مورخ ۱۳۸۶/۱۰/۲۹، موضوع در جلسه شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت و نظر تفسیری شورای نگهبان به شرح زیر اعلام می‌گردد:

«عضویت به عنوان هیئت مدیره و یا مدیرعامل موسسات فرهنگی غیردولتی و غیرعمومی و مؤسساتی که سرمایه آن تماماً یا جزئاً متعلق به دولت و موسسات عمومی نیست و نیز شرکت دولتی یا خصوصی محسوب نشوند، مشمول اصل «۱۴۱» قانون اساسی نمی‌باشد.»

ارادتمند

محمدرضا علیزاده

استفساریه نهم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۶۰۸۲ - ۱/م تاریخ ۱۳۹۱/۳/۳

حضرت آیت الله جنتی دامت برکاته

دبیر محترم شورای نگهبان

نامه شماره ۱۶۶ مورخ ۱۳۹۱/۳/۲ رئیس محترم هیئت عالی حل اختلاف و تنظیم روابط قوای سه گانه در ارتباط با موضوع ارجاعی اختیارات رئیس مجلس شورای اسلامی در اجرای ذیل اصول ۸۵ و ۱۳۸ قانون اساسی و نتیجه حاصله به استحضار مقام معظم رهبری مدظله العالی رسید، مرقوم فرمودند:

«آیت الله جناب آقای جنتی دبیر محترم شورای نگهبان دامت برکاته طبق نظر صائب هیئت عالی حل اختلاف، شایسته است آن شورای محترم نظر تفسیری خود را درمورد اصول ذی ربط قانون اساسی در این مسئله، اعلام نماید. والسلام علیکم ورحمة الله ۱۳۹۱/۳/۲»
ضمن ارسال تصویر دستخط مبارک معظم له و سوابق مربوط، مراتب برای اقدام مقتضی و اعلام نتیجه، ایفاد می گردد.

دفتر مقام معظم رهبری - محمدی گلپایگانی

تفسیر نهم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۷۳۲/۳۰/۹۱/م تاریخ ۱۳۹۱/۳/۲۰

جناب حجت الاسلام والمسلمین آقای محمدی گلپایگانی (دامت برکاته)

رئیس محترم دفتر مقام معظم رهبری (مدظله العالی)

عطف به نامه شماره ۶۰۸۲ - ۱/م مورخ ۱۳۹۱/۳/۳، مبنی بر اظهار نظر تفسیری در خصوص اصول هشتاد و پنجم و یکصد و سی و هشتم قانون اساسی، موضوع در جلسه مورخ ۱۳۹۱/۳/۱۰ شورای نگهبان مورد بحث و بررسی قرار گرفت و نظر شورا به شرح زیر اعلام می گردد:
هیئت وزیران پس از اعلام نظر رئیس مجلس شورای اسلامی مکلف به تجدیدنظر و اصلاح مصوبه خویش است؛ در غیر این صورت پس از گذشت مهلت مقرر قانونی، مصوبه مورد ایراد ملغی الاثر خواهد شد.

دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

استفساریه دهم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره: ۱۰۹۰۲۹ - تاریخ: ۲۹/۵/۱۳۹۰

حضرت آیت الله جنتی (دام ظلّه العالی)

دبیر محترم شورای نگهبان

سلام علیکم

با احترام، بازگشت به نامه شماره ۴۳۰۴۶/۳۰/۹۰ مورخ ۵/۵/۹۰ قائم مقام محترم دبیر آن شورا و پیرو

نامه شماره ۸۰۲۹-۹۰/م مورخ ۱۸/۳/۱۳۹۰ معاونت حقوقی ریاست جمهوری و ۱۴۳۳۰/۹۰/م مورخ ۳/۵/۱۳۹۰ اینجانب در خصوص استعلام از اصل ۱۳۸ قانون اساسی مبنی بر اینکه؛ اولاً با توجه به اینکه طبق این اصل، تنظیم آیین نامه های اجرایی توسط هیئت وزیران با هر یک از وزیران و با کمیسیون های وزراء صورت می پذیرد (و همچنین با عنایت به اصل ۵۷ و اصول ۱۵۶، ۱۵۷ و ۱۵۸ قانون اساسی)، آیا آیین نامه های مصوب رئیس قوه قضائیه می تواند متضمن تکلیفی برای دستگاه های اجرایی از جمله او امر، نواهی در امور اجرایی با نحوه توزیع وظایف اجرایی و اعتبارات مصوب دستگاهی باشد؟ و ثانیاً در مواردی که به موجب قانون عادی تصویب آیین نامه اجرایی به مرجعی غیر از هیئت وزیران سپرده شده است، آیا دولت می تواند به استناد اصل (۱۳۸) قانون اساسی در همان موضوع و به منظور هماهنگی دستگاه های اجرایی در انجام وظایف اداری و با تأمین اجرای همان قانون آیین نامه با تصویب نامه وضع نماید؟

خواهشمند است ترتیبی اتخاذ فرمایید که موضوع در جلسه شورای محترم نگهبان مطرح گردیده و نظریه تفسیری آن شورای محترم در خصوص اصل یکصد و سی و هشتم اعلام گردد

محمود احمدی نژاد

تفسیر دهم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره: ۴۳۴۵۸/۳۰/۹۰ - تاریخ: ۱۳۹۰/۶/۲ جناب آقای دکتر محمود احمدی نژاد رئیس محترم جمهوری اسلامی ایران با سلام و تحیت عطف به نامه شماره ۱۰۹۰۲۹ مورخ ۱۳۹۰/۵/۲۹ مبنی بر اظهار نظر تفسیری در خصوص اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی، موضوع در شورای نگهبان مورد بحث و بررسی قرار گرفت و نظر شورا به شرح زیر اعلام می گردد:

«بدیهی است رئیس قوه قضائیه نمی تواند برای دستگاه های خارج از این قوه آیین نامه وضع نماید، اما می تواند در حدود اختیارات مذکور در قانون اساسی، آیین نامه تصویب کند. در این صورت این نامه مصوب ایشان برای همه دستگاه ها لازم الاتباع است.»

قائم مقام دبیر شورای نگهبان - محمدرضا علیزاده

اصل یکصد و سی و هشتم از منظر قوانین داخلی

قانون اطلاع مجلس شورای اسلامی از مصوبات هیئت وزیران

ماده واحده- هیئت وزیران مسئولین کلیه دستگاه های اجرایی اعم از وزارتخانه ها، سازمان ها، مؤسسات و شرکت های دولتی مکلفند، کلیه مصوبات (تصویب نامه ها) بخشنامه ها، دستورالعمل ها، قراردادهای عادی و محرمانه و سری خود را از طریق زیر به اطلاع نمایندگان مجلس شورای اسلامی برسانند:

- ۱- تصویب نامه های محرمانه و سری هیئت وزیران از طریق هیئت رئیسه مجلس شورای اسلامی.
- ۲- تصویب نامه های عادی هیئت وزیران، قراردادهای دولت و شرکت های دولتی، بخشنامه ها و دستورالعمل های صادره از وزارتخانه ها، مؤسسات و سازمان ها و شرکت های دولتی از طریق کمیسیون سازمان های وابسته به نخست وزیری.

تبصره ۱- کلیه قراردادهای نظامی و تسلیحاتی تا پایان جنگ تحمیلی از شمول ماده فوق مستثنی می‌باشد.

تبصره ۲- اعتبار موردنیاز برای اجرای این قانون از محل صرفه‌جویی‌های دستگاه‌های اجرایی فوق‌الذکر تأمین و کسری اعتبار ناشی از اجرای این قانون از محل ردیف ۵۰۳۰۰۱ تأمین خواهد شد.
قانون فوق مشتمل بر ماده واحده و دو تبصره در جلسه روز سه‌شنبه بیست و ششم آبان ماه یک هزار و سیصد و شصت و شش مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۶۶/۹/۳ به تأیید شورای نگهبان رسیده است.

رئیس مجلس شورای اسلامی - اکبر هاشمی

اصل یکصد و سی و هشتم از منظر دکترین

نکته ۱: در خصوص ماده واحده اطلاع مجلس از مصوبات هیئت‌دولت دو نکته حائز اهمیت است: اول اینکه رئیس مجلس مقام ناظر بر مصوبات قلمداد شده نه خود مجلس و با توجه به اینکه نظارت بر حسن اجرای قوانین برعهده قوه قضائیه است، واگذاری این نظارت به قوه مزبور مناسب‌تر به نظر می‌رسد. نکته دوم اینکه هم‌زمانی اقدام دولت در ابلاغ برای اجرا و اطلاع رئیس مجلس خالی از اشکال نیست (هاشمی، ۱۳۹۴: ۳۲۳).

نکته ۲: چگونگی نظارت بر آیین‌نامه‌های دولت:

۱- نظارت قانونی: مطابق اصول ۸۵ و ۱۳۸ قانون اساسی تمامی آیین‌نامه‌ها و تصویب‌نامه‌های دولت و مصوبات کمیسیون‌ها باید به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی برسد. این نظارت در قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸ وجود نداشت و در فرایند بازنگری قانون اساسی در سال ۱۳۶۸؛ اضافه شد.

۲- نظارت قضایی

الف) قضات دادگاه‌ها مکلفند از اجرای تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولتی که مخالف با قوانین و مقررات اسلامی‌اند یا خارج از حدود اختیارات قوه مجریه است خودداری کنند.

ب) هرکس می‌تواند ابطال این گونه مقررات را از دیوان عدالت اداری تقاضا کند.

۳- نظارت شرعی: هرگاه مصوبه مورد شکایت به لحاظ مغایرت با موازین شرعی برای رسیدگی (در دیوان عدالت اداری) مطرح باشد موضوع جهت اظهارنظر به شورای نگهبان ارسال می‌شود. نظر فقهای شورای نگهبان برای هیئت‌عمومی و هیئت‌های تخصصی لازم‌الاتباع است. (تبصره ۲ ماده ۸۴ قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۹۲/۳/۲۵)

نکته ۳: آیین‌نامه‌ها از نظر فقدان یا وجود سابقه قانونی به دو نوع واجد سابقه قانونی و مستقل تقسیم می‌شوند. آیین‌نامه‌های واجد سابقه قانونی به دو دسته اجرایی و تفویضی و آیین‌نامه‌های مستقل نیز به سه دسته جهت انجام وظایف اداری، جهت تأمین اجرای قانون و جهت تنظیم سازمان‌های اداری (تشکیلاتی) تقسیم می‌شوند. علاوه بر تقسیم بندی فوق آیین‌نامه‌ها از نظر موضوع نیز به ۳ دسته اجرایی، تشکیلاتی و انضباطی تقسیم می‌شوند (استوار سنگری، ۱۳۹۳: ۵۳ تا ۵۹).

۱. آیا آیین‌نامه مصوب کمیسیون متشکل از دو معاون رئیس‌جمهور و سه وزیر (همگی واجد مق (رای) قانونی است؟ رئیس‌جمهور آیین‌نامه‌ها را ابلاغ به رئیس مجلس می‌فرستد.

الف) خیر - قبل از (ب) خیر - حین (ج) بله - قبل از (د) بله - حین

۲. به موجب قانون اساسی، در فصول لازم‌الاجرا شدن کدام دسته از مصوبات، نیازی به تأیید شورای نگهبان نیست؟

الف) قوانین آزمایشی در مدتی که به صورت آزمایشی اجرا می‌شوند.

ب) اساسنامه‌های مؤسسات وابسته به دولت مصوب هیئت وزیران

ج) اساسنامه‌های مؤسسات دولتی مصوب کمیسیون‌های مجلس

د) آیین‌نامه‌های اجرایی قوانین آزمایشی مصوب هیئت وزیران

۳. در کدام مورد، هیئت وزیران صلاحیت وضع آیین‌نامه ندارد؟

الف) تأمین اجرای قوانین (ب) انجام وظایف اداری

ج) تعیین حدود وظایف وزرا (د) تنظیم سازمان‌های اداری

۴. تفاوت «مقاوله نامه» و «آیین‌نامه» کدام است؟

الف) مرجع وضع و تصویب هر یک از آنها

ب) مرجع نظارت بر عدم مغایرت آنها با قوانین

ج) میزان آرای لازم برای تصویب هر یک از آنها در دولت

د) میزان آرای لازم برای تصویب هر یک از آنها در مجلس

۵. تشخیص نهایی عادی یا فوری بودن پیشنهادهای قابل طرح در هیئت دولت با کدام مقام یا نهاد است؟

الف) صرفاً رئیس‌جمهور

ب) رئیس‌جمهور با وزیر مربوط

ج) رئیس‌جمهور یا معاون اول وی

د) رئیس‌جمهور و معاون اول وی صرفاً در مواردی که پیشنهاد پیش از جلسه هیئت وزیران واصل شده باشد.

۶. مطابق نظر شورای نگهبان رئیس قوه قضائیه برای دستگاه‌های خارج از این قوه آیین‌نامه وضع کند. در صورتی که رئیس قوه قضائیه برمسبب صلاحیت‌های خود اقدام به صدور آیین‌نامه کند، این متن برای دستگاه‌های خارج از این قوه لازم‌الاتباع

الف) می‌تواند - نیست. (ب) نمی‌تواند - نیست.

ج) می‌تواند - هست. (د) نمی‌تواند - هست.

رجوع فرمایید.

۲ د ۳ ج ۴ الف ۵ ج

۶ د به نظر تفسیری شورای نگهبان پیرامون اصل یکصدوسی و هشتم قانون اساسی رجوع کنید.

نموداری

اصل یکصد و بیست و ششم - رئیس جمهور، مسئولیت

- امور برنامه
 - و بودجه
 - و امور اداری
 - و امور استخدامی
- کشور را مستقیماً بر عهده دارد و

می تواند اداره آن ها را به عهده دیگری بگذارد.^۱

اصل یکصد و بیست و هفتم - رئیس جمهور می تواند در موارد خاص، بر حسب ضرورت با تصویب هیأت وزیران، نماینده، یا نمایندگان ویژه با اختیارات مشخص، تعیین نماید. در این موارد، تصمیمات نماینده یا نمایندگان مذکور در حکم تصمیمات

- رئیس جمهور
 - و هیأت وزیران
- خواهد بود.^۲

اصل یکصد و سی و چهارم - ریاست هیأت وزیران با

- بر کار وزیران نظارت دارد
 - و با اتخاذ تدابیر لازم، به هماهنگ ساختن
 - تصمیم های وزیران و هیأت دولت می پردازد
 - و با همکاری وزیران، برنامه و خط مشی دولت را تعیین
 - و قوانین را اجرا می کند
- رئیس جمهور است که**

۱ - اصل سابق - اصل یکصد و بیست و ششم - تصویب نامه ها و آیین نامه های دولت پس از تصویب هیأت وزیران، به اطلاع رئیس جمهور می رسد و در صورتی که آن ها را بر خلاف قوانین بیاید با ذکر دلیل برای تجدید نظر به هیأت وزیران می فرستد.

۲ - اصل سابق - اصل یکصد و بیست و هفتم - هر گاه رئیس جمهور لازم بداند، جلسه هیأت وزیران در حضور او، به ریاست وی تشکیل می شود.

در موارد ◀ اختلاف نظر در وظایف قانونی دستگاه‌های دولتی، در
◀ یا تداخل

صورتی که نیاز به ◀ تفسیر نداشته باشد، تصمیم هیأت
◀ یا تغییر قانون

وزیران که به پیشنهاد رئیس‌جمهور اتخاذ می‌شود، لازم‌الاجرا است. رئیس‌جمهور در برابر مجلس،
مسئول اقدامات هیأت وزیران است.^۱

▣ **اصل یکصد و سی و هشتم** - علاوه بر مواردی که هیأت وزیران یا وزیری، مأمور تدوین آیین‌نامه‌های
اجرایی قوانین می‌شود،

◀ انجام وظایف اداری
هیأت‌وزیران حق دارد برای ◀ و تأمین اجرای قوانین
به وضع تصویب‌نامه و آیین‌نامه بپردازد. هر
◀ و تنظیم سازمان‌های اداری

یک از وزیران نیز ◀ در حدود وظایف خویش
این مقررات نباید ◀ و مصوبات هیأت وزیران
حق وضع آیین‌نامه و صدور بخشنامه را دارد ولی مفاد

با متن و روح قوانین مخالف باشد.

دولت می‌تواند تصویب برخی از امور مربوط به وظایف خود را به کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر،
واگذار نماید. مصوبات این کمیسیون‌ها در محدوده قوانین پس از تأیید رئیس‌جمهور،

لازم‌الاجرا است.

◀ تصویب نامه‌ها
◀ و آیین‌نامه‌های دولت
◀ و مصوبات کمیسیون‌های مذکور در این اصل
ضمن ابلاغ

برای اجرا، به اطلاع رئیس‌مجلس شورای اسلامی می‌رسد تا در صورتی که آن‌ها را بر خلاف قوانین بیابد،
با ذکر دلیل، برای تجدید نظر به هیأت وزیران بفرستد.^۲

۱- اصل سابق - اصل یکصد و سی و چهارم - ریاست هیأت وزیران با نخست‌وزیر است که بر کار وزیران نظارت دارد و با اتخاذ تدابیر لازم به هماهنگ ساختن تصمیم‌های دولت می‌پردازد و با همکاری وزیران، برنامه و خط‌مشی دولت را تعیین و قوانین را اجرا می‌کند. نخست‌وزیر در برابر مجلس مسئول اقدامات هیأت وزیران است.

۲- اصل سابق - اصل یکصد و سی و هشتم - علاوه بر مواردی که هیأت وزیران یا وزیری مأمور تدوین آیین‌نامه‌های اجرایی قوانین

تحریری

اصل یکصد و بیست و ششم

رییس‌جمهور، مسئولیت امور برنامه و بودجه و امور اداری و استخدامی کشور را مستقیماً بر عهده دارد و می‌تواند اداره آن‌ها را به عهده دیگری بگذارد.^۱

تفسیر شورای نگهبان:

استفساریه / مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۱

تفسیر / مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۳

استفساریه دوم / مورخ ۱۳۸۶/۱۲/۱۸

تفسیر دوم / مورخ ۱۳۸۶/۴/۲۵

قوانین و مقررات مرتبط: اصل ۵۲ قانون اساسی و مصوبه شورای عالی اداری در خصوص ادغام سازمان امور اداری و استخدامی کشور و سازمان برنامه و بودجه

اصل یکصد و بیست و هفتم

رییس‌جمهور می‌تواند در موارد خاص، بر حسب ضرورت با تصویب هیأت‌وزیران، نماینده، یا نمایندگان ویژه با اختیارات مشخص، تعیین نماید. در این موارد، تصمیمات نماینده یا نمایندگان مذکور در حکم تصمیمات رئیس‌جمهور و هیأت وزیران خواهد بود.^۲

تفسیر شورای نگهبان:

استفساریه نخست / مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۱

تفسیر نخست / مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۳

استفساریه دوم / مورخ ۱۳۷۹/۵/۴

تفسیر دوم / مورخ ۱۳۷۹/۵/۳۰

استفساریه سوم / مورخ ۱۳۸۱/۵/۲۷

تفسیر سوم / مورخ ۱۳۸۱/۸/۴

اصل یکصد و سی و چهارم

می‌شود، هیأت وزیران حق دارد برای انجام وظایف، اداری و تأمین اجرای قوانین و تنظیم سازمان‌های اداری، به وضع تصویب نامه و آیین نامه بپردازد. هر یک از وزیران نیز در حدود وظایف خویش و مصوبات هیأت وزیران، حق وضع آیین نامه و صدور بخشنامه را دارد، ولی مفاد این مقررات نباید با متن و روح قوانین، مخالف باشد.

۱- اصل سابق - اصل یکصد و بیست و ششم - تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولت پس از تصویب هیأت وزیران، به اطلاع رییس‌جمهور می‌رسد و در صورتی که آن‌ها را بر خلاف قوانین بیاید با ذکر دلیل برای تجدید نظر به هیأت وزیران می‌فرستد.

تفسیر شورای نگهبان: استفساریه نخست / مورخ ۱۳۶۳/۷/۲۲ تفسیر نخست / مورخ ۱۳۶۴/۷/۲۵

استفساریه دوم ۱۳۶۳/۹/۲۹ تفسیر دوم / مورخ ۱۳۶۳/۱۰/۵

۲- اصل سابق - اصل یکصد و بیست و هفتم - هرگاه رئیس‌جمهور لازم بداند، جلسه هیأت وزیران در حضور او، به ریاست وی تشکیل می‌شود. نظریه شورای نگهبان: استفساریه / مورخ ۱۳۵۹/۹/۱۶ تفسیر / مورخ ۱۳۵۹/۹/۲۶

ریاست هیأت وزیران با رییس جمهور است که بر کار وزیران نظارت دارد و با اتخاذ تدابیر لازم، به هماهنگ ساختن تصمیم های وزیران و هیأت دولت می پردازد و با همکاری وزیران، برنامه و خط مشی دولت را تعیین و قوانین را اجرا می کند. در موارد اختلاف نظر و یا تداخل در وظایف قانونی دستگاه های دولتی، در صورتی که نیاز به تفسیر یا تغییر قانون نداشته باشد، تصمیم هیأت وزیران که به پیشنهاد رییس جمهور اتخاذ می شود، لازم الاجرا است. رییس جمهور در برابر مجلس، مسئول اقدامات هیأت وزیران است.^۱

تفسیر شورای نگهبان:

استفساریه نخست / مورخ ۱۳۷۲/۷/۲۸

تفسیر نخست / مورخ ۱۳۷۲/۸/۵

استفساریه دوم / مورخ ۱۳۷۲/۹/۲۸

تفسیر دوم / مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۱۶

قوانین و مقررات مرتبط: مواد ۱ تا ۵ آیین نامه داخلی هیئت دولت

اصل یکصد و سی و هشتم

علاوه بر مواردی که هیأت وزیران یا وزیری، مأمور تدوین آیین نامه های اجرایی قوانین می شود، هیأت وزیران حق دارد برای انجام وظایف اداری و تأمین اجرای قوانین و تنظیم سازمان های اداری به وضع تصویب نامه و آیین نامه بپردازد. هر یک از وزیران نیز در حدود وظایف خویش و مصوبات هیأت وزیران حق وضع آیین نامه و صدور بخش نامه را دارد ولی مفاد این مقررات نباید با متن و روح قوانین مخالف باشد. دولت می تواند تصویب برخی از امور مربوط به وظایف خود را به کمیسیون های متشکل از چند وزیر، واگذار نماید. مصوبات این کمیسیون ها در محدوده قوانین پس از تأیید رییس جمهور، لازم الاجرا است. تصویب نامه ها و آیین نامه های دولت و مصوبات کمیسیون های مذکور در این اصل، ضمن ابلاغ برای اجرا، به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی می رسد تا در صورتی که آن ها را بر خلاف قوانین بیابد، با ذکر دلیل، برای تجدیدنظر به هیأت وزیران بفرستد.^۲

تفسیر شورای نگهبان:

استفساریه نخست / مورخ ۱۳۷۰/۸/۱۳ و پیوست استفساریه مورخ ۱۳۷۱/۵/۲۰

تفسیر نخست / مورخ ۱۳۷۱/۶/۱۵

استفساریه دوم / مورخ ۱۳۷۲/۷/۲۸

تفسیر دوم / مورخ ۱۳۷۲/۸/۵

۱- اصل سابق- اصل یکصد و سی و چهارم- ریاست هیأت وزیران با نخست وزیر است که بر کار وزیران نظارت دارد و با اتخاذ تدابیر لازم به هماهنگ ساختن تصمیم های دولت می پردازد و با همکاری وزیران، برنامه و خط مشی دولت را تعیین و قوانین را اجرا می کند. نخست وزیر در برابر مجلس مسئول اقدامات هیأت وزیران است.

نظر شورای نگهبان: استفساریه نخست / مورخ ۱۳۶۳/۵/۳۰ تفسیر مورخ ۱۳۶۳/۷/۳

استفساریه دوم / مورخ ۱۳۶۵/۱۲/۲ تفسیر دوم مورخ ۱۳۶۵/۱۲/۵

۲- اصل سابق- اصل یکصد و سی و هشتم- علاوه بر مواردی که هیأت وزیران یا وزیری مأمور تدوین آیین نامه های اجرایی قوانین می شود، هیأت وزیران حق دارد برای انجام وظایف، اداری و تأمین اجرای قوانین و تنظیم سازمان های اداری، به وضع تصویب نامه و آیین نامه بپردازد. هر یک از وزیران نیز در حدود وظایف خویش و مصوبات هیأت وزیران، حق وضع آیین نامه و صدور بخش نامه را دارد، ولی مفاد این مقررات نباید با متن و روح قوانین، مخالف باشد.

نظر شورای نگهبان: استفساریه / مورخ ۱۳۵۹/۱۲/۲۴ تفسیر ۱۳۶۰/۱/۲۰

استفساریه سوم / مورخ ۱۳۷۲/۹/۲۸

تفسیر سوم / مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۱۶

استفساریه چهارم / مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۱

تفسیر چهارم / مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۳

استفساریه پنجم / مورخ ۱۳۷۷/۱۲/۱۸

تفسیر پنجم / مورخ ۱۳۷۸/۱/۲۵

استفساریه ششم / مورخ ۱۳۷۸/۳/۱۸

تفسیر ششم / مورخ ۱۳۷۸/۳/۲۶

استفساریه هفتم / مورخ ۱۳۸۳/۷/۱۵

تفسیر هفتم / مورخ ۱۳۸۳/۸/۲

استفساریه هشتم / مورخ ۱۳۸۶/۱۰/۲۶

تفسیر هشتم / مورخ ۱۳۸۷/۸/۲۲

استفساریه نهم / مورخ ۱۳۹۱/۳/۳

تفسیر نهم / مورخ ۱۳۹۱/۳/۲۰

استفساریه دهم / مورخ ۱۳۹۰/۵/۲۹

تفسیر دهم / مورخ ۱۳۹۰/۶/۲

قوانین و مقررات مرتبط:

ماده واحده قانون اطلاع مجلس شورای اسلامی از مصوبات هیات وزیران، ماده واحده نحوه اجرای اصل ۸۵ و

اصل ۱۳۸

اصل ۸۵ قانون اساسی

۱۲۹- دولت تصویب برقی آیین نامه‌های موضوع قانون برنامه هفتم پیشرفت را به کمیسیون‌های

متشکل از چند وزیر واگذار می‌کند آنها را پیش از تأیید رئیس مجلس شورای اسلامی اجرا می‌کند؟

الف) اجرای مصوبات مزبور پیش از تأیید رئیس مجلس شورای اسلامی مغایر قانون اساسی بوده و هر کس می‌تواند ابطال آن را از دیوان عالی بخواهد.

ب) اجرای مصوبات مزبور منوط به تأیید رئیس مجلس شورای اسلامی نبوده و ایراد قانونی بر اقدامات دولت وارد نیست.

ج) اجرای مصوبات مزبور منوط به تأیید رئیس مجلس شورای اسلامی بوده و هرگونه اقدامات دولت ملغی الاثر قلمداد می‌شود.

د) اجرای مصوبات مزبور پیش از تأیید رئیس مجلس شورای اسلامی صرفاً در صورتی که متعاقباً رئیس مجلس، آنها را خلاف قانون اساسی نیابد معتبر خواهد بود.

گزینه د صمیم است. اصل ۱۳۸ و ۱۲۷

قانونیاری

اصل یکصد و بیست و هفتم- رئیس‌جمهور می‌تواند در موارد خاص، برحسب ضرورت با تصویب هیئت وزیران نماینده، یا نمایندگان ویژه با اختیارات مشخص تعیین نماید. در این موارد تصمیمات نماینده یا نمایندگان مذکور در حکم تصمیمات رئیس‌جمهور و هیئت وزیران خواهد بود.

اصل یکصد و بیست و هفتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸

هرگاه رئیس‌جمهور لازم بداند جلسه هیئت وزیران در حضور او به ریاست وی تشکیل می‌شود.

اصل یکصد و بیست و هفتم از منظر شورای نگهبان

استفساریه از اصل یکصد و بیست و هفتم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۲۸۸۶ تاریخ ۱۳۵۹/۹/۱۶

شورای محترم نگهبان

چون مسئولین امور اجرایی وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی استفسار کرده‌اند که اخیراً افرادی به‌عنوان مشاور و یا نماینده ریاست محترم جمهوری به سازمان‌های دولتی مراجعه و پس از رهنمودهایی دستوراتی نیز می‌دهند که مأمورین دولتی نسبت به اجرای آنها با توجه به قوانین موضوعه مملکتی دچار تردید شده و غالباً از نخست‌وزیری کسب تکلیف می‌نمایند. با توجه به نظریه مشاورین حقوقی مبنی بر اینکه مداخله این‌گونه افراد در امور اجرایی که هیچ‌گونه مسئولیت قانونی ندارند مغایر قانون اساسی است؛ لذا جهت روشن شدن مسئله که مبتلا به عموم کارکنان دولت می‌باشد، متمنی است در این مورد نظریه شورای محترم را اعلام فرمایید تا مسئولیت مأمورین دولتی در قبال این‌گونه دستورات مشخص باشد.

نخست‌وزیر - محمدعلی رجائی

تفسیر اصل یکصد و بیست و هفتم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۴۶۰ تاریخ ۱۳۵۹/۹/۲۶

جناب آقای محمدعلی رجائی

نخست‌وزیر جمهوری اسلامی ایران

عطف به نامه ۲۸۸۶ مورخه ۱۳۵۹/۹/۱۶ :

در مورد کسب تکلیف نسبت به مراجعه افرادی به‌عنوان نماینده و مشاور ریاست‌جمهوری به سازمان‌های دولتی و مداخله در امور اجرایی و صدور دستور به مأمورین اشعار می‌دارد موضوع در شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت و نظر اکثریت قاطع اعضای شورا به

شرح زیر اعلام می‌گردد:

«چون مشاورین و نمایندگان رئیس‌جمهور مقام مسئول نیستند، طبق قانون اساسی حق مداخله در امور اجرایی و صدور دستور به مأمورین دولتی را ندارند.»

دبیر شورای نگهبان - لطف‌الله صافی

استفساریه نخست اصل یکصد و بیست و هفتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۶۱۸۳۳/۲۰ تاریخ ۱۳۷۶/۵/۱۱

شورای محترم نگهبان

با ابلاغ سلام، نظر به اینکه از زمان پایان یافتن دوره ریاست‌جمهوری تا معرفی وزرا به مجلس و اخذ رأی اعتماد، با توجه به سابقه، فاصله چند هفته‌ای وجود دارد و در این مدت، چگونگی تصدی امور وزارتخانه‌ها و اعتبار تصمیمات هیئت وزیران و مقاماتی که به نمایندگی از ریاست‌جمهوری مسئولیت یافته‌اند محل سؤال است، لطفاً نظر تفسیری آن شورا را نسبت به اصول قانون اساسی در موارد زیر اعلام فرمایند:

۱- آیا وزرا از زمان اختتام دوره ریاست‌جمهوری تا رأی اعتماد به وزرای جدید کماکان بر مسئولیت خود باقی می‌مانند؟

۲- در صورتی که وزرای موجود در فاصله مزبور بر مسئولیت باقی باشند تشکیل و تصمیم‌گیری هیئت وزیران تحت‌نظر ریاست‌جمهوری جدید میسر است یا خیر؟

۳- معاونان رئیس‌جمهور که به استناد اصل ۱۲۶ قانون اساسی برای اداره امور برنامه و بودجه و امور اداری و استخدامی منصوب شده‌اند بعد از پایان دوره ریاست‌جمهوری می‌توانند به کار ادامه دهند یا نیاز به حکم جدید دارند؟

۴- کلیه تصمیمات نمایندگان ویژه رئیس‌جمهور که به استناد اصل ۱۲۷ قانون اساسی انتخاب شده‌اند در این مدت نافذ است یا صرفاً تصمیماتی که در حکم صمیم هیئت‌وزیران باشد اعتبار خواهد داشت؟

۵- آیا تشکیل کمیسیون‌های متشکل از وزرای موضوع اصل ۱۳۸ قانون اساسی در فاصله زمانی مزبور مجاز است و تصمیمات ایشان با تأیید ریاست‌جمهوری جدید، لازم‌الاجرا است یا خیر؟

معاون اول رئیس‌جمهور - حسن حبیبی

تفسیر نخست اصل یکصد و بیست و هفتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۷۶/۲۱/۱۱۴۴ تاریخ ۱۳۷۶/۵/۱۳

معاون اول محترم رئیس‌جمهور

با سلام، نامه شماره ۶۱۸۳۳/۲۰ مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۱ در جلسه مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۳ شورای نگهبان مطرح و نظر تفسیری شورا بدین شرح اعلام می‌گردد:

۱- وزرا از زمان اختتام دوره ریاست‌جمهوری تا رأی اعتماد به وزرای جدید کماکان بر مسئولیت خود باقی می‌مانند.

۲- وزرای موجود در فاصله مزبور بر مسئولیت باقی هستند و تشکیل و تصمیم‌گیری هیئت وزیران

تحت نظر ریاست جمهوری جدید میسر است.

۳- معاونان رئیس جمهور به عنوان معاون به کار خود ادامه می دهند لکن در آن قسمت که مربوط به اداره امور برنامه و بودجه و امور اداری و استخدامی است اداره کار منوط به نوعی موافقت رئیس جمهور می باشد.

۴- کلیه تصمیمات نمایندگان ویژه رئیس جمهور که به استناد اصل ۱۲۷ قانون اساسی انتخاب شده اند در این مدت نافذ نمی باشد.

۵- در بند ۵ با تأیید ریاست جمهوری جدید، تصمیمات مذکور، لازم الاجرا است.»

دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

استفساریه دوم اصل یکصد و بیست و هفتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۲۷۵۸/هـ-ب/ تاریخ ۱۳۷۹/۵/۴

دبیر محترم شورای نگهبان

مقدمتاً یادآوری این نکته را لازم می داند که تا قبل از نظریه شماره ۷۸/۲۱/۶۱۸۶ مورخ ۱۳۷۸/۱۱/۲۰

آن شورای محترم اولاً مصوبات ناظر به تعیین نماینده یا نمایندگان ویژه و به تبع آن، تصمیمات نماینده یا نمایندگان مزبور، حاوی امور اجرایی و غیر آن می بود ثانیاً این مصوبات و تصمیمات حاوی امور اجرایی و غیر آن، کلاً برای رئیس مجلس شورای اسلامی ارسال می شد و ثالثاً کلیه مصوبات و تصمیمات مزبور از طرف رئیس مجلس شورای اسلامی مورد بررسی و اعلام نظر نهایی قرار می گرفت و اما در دفاع حقوقی و قانونی از شیوه فوق الذکر که پس از بازنگری قانون اساسی قریب به یازده سال مستمراً مورد استفاده مراجع قانون ذی ربط قرار گرفته است، نظر آن شورای محترم را به استدلالات ذیل که با استفاده از الفاظ و عبارات اصل ۱۲۷ قانون اساسی و صورت مشروح مذاکرات شورای محترم بازنگری قانون اساسی در خصوص اصل مزبور، به عمل آمده و کلاً مبین شمول این اصل به امور اجرایی و غیر آن به نظر می رسد جلب می نماید.

۱- در مجموع الفاظ و عبارات مذکور در اصل ۱۲۷ نه فقط هیچ لفظ و عبارتی مشاهده نمی شود که صریحاً مبین حصر این اصل به امور اجرایی باشد؛ بلکه هیچ لفظ و عبارتی وجود ندارد که تلویحاً نیز مفید حصر مزبور باشد.

۲- هیچ یک از دو عبارت «موارد خاص» و «اختیارات مشخص» مذکور در اصل ۱۲۷ که عمده ترین نقش را در تشخیص دامنه شمول اصل مزبور به امور اجرایی یا غیر آن ایفاء می کنند مقید به امور اجرایی نبوده همچنان که اطلاق دو عبارت دیگر مذکور در این اصل یعنی عبارت «تصمیمات نماینده یا نمایندگان ویژه» و عبارت «در حکم تصمیمات رئیس جمهور و هیئت وزیران» نه فقط شامل امور اجرایی و غیر آن می شوند؛ بلکه ذکر کلمه «تصمیمات» در هر دو عبارت، پیش و بیش از آنکه به امور اجرایی دلالت کند به غیر این امور دلالت دارد.

۳- صورت مذاکرات شورای بازنگری قانون اساسی نیز ضمن آنکه مبین اهمیت فوق العاده انتخاب نماینده یا نمایندگان ویژه و وسعت دایره اختیار فراوان آنان در رفع مشکلات و معضلات پیچیده و سطوح بالای مملکتی است نه فقط به هیچ وجه محدود و محصور به امور اجرایی نیست که نوعاً مستلزم ایفاء نقش نمایندگی در رهگذر صدور دستورالعمل ها، بخشنامه ها، تصمیم نامه ها و از این

قبیل است که اغلب به بیش از امور اجرایی تسری دارد اینک برای ذکر نمونه بعضی از مذاکرات مزبور را ذیلأ به آگاهی می‌رساند:

الف) «ما فکر می‌کنیم دولت این اختیار را داشته باشد که گاهی در حدود اختیارات خودش نه فراتر از آن به بخشی از اختیارات خودش که مشخص می‌شود، تعیین می‌شود، حدودش در دولت تصویب می‌شود، به افرادی یا فردی یک اختیاراتی بدهد که اینها بروند کار بکنند و مسائل را حل کنند» به‌طوری که ملاحظه می‌شود اولأ واگذاری بخشی از اختیارات دولت به‌طور مطلق، مطرح است و نه مقید ثانیأ حدود اختیارات اعطایی بازهم به‌طور مطلق از طرف دولت تعیین می‌شود و ثالثأ مسائلی که نوعاً ناظر به اختیارات هیئت‌دولت است حداقل اغلب مستلزم وضع مقررات و ضوابطی بیش از محدوده امور اجرایی است.

ب) «... حداقل در ذهن من این است که وزیری را که شما تعیین فرمودید در قانون اساسی که وزیر مسئول وظایف خاص خویش است بر اساس همان اصل اگر رئیس‌جمهور و هیئت وزیران آمدند برای یک منطقه‌ای مثل کردستان گفتند ما یک نفر را می‌خواهیم بفرستیم تا اختیارات که مسائل سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و امنیتی آنجا را همه تحت‌نظرش باشند، نمی‌تواند این کار را بکند برای اینکه وزیر کشور می‌گوید من مسائل امنیتی را نمی‌خواهم واگذار کنم. قانون اساسی شما محدودش کرده است؛ بنابراین همین جا پیش‌بینی کنید یعنی در خود قانون اساسی باید راه‌حل بدهید که اگر فردا شورایی آمد تصمیمی گرفت وزیری نباید بگوید خیر، وظایف خاص من مربوط به خودم هست نمی‌خواهم وظایفم را واگذار به شخص دیگر بکنم...»

ملاحظه می‌شود استنباط شورای محترم بازنگری از اصل ۱۲۷ قانون اساسی اولأ شامل اختیارات تام ثانیأ شامل مسائل سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و امنیتی و ثالثأ مقتضی واگذاری مطلق بعضی از وظایف خاص یک یا چند وزیر بوده است بنابراین ایفای مسئولیتی این‌چنین مهم که نوعاً بدون وضع ضوابط و مقررات لازم‌الاتباع امکان‌پذیر نیست شمول مدلول اصل ۱۲۷ قانون اساسی به امور اجرایی و غیر آن را اجتناب‌ناپذیر می‌سازد.

ج) «... یکی از اختیاراتی که او می‌تواند داشته باشد اختیار هماهنگی است و خوب ما در دستگاه‌های مختلف فرض بکنیم در یک موردی که مسائل امنیتی خوب اوایل انقلاب بود در بعضی استان‌ها دیدیم که خوب وزارت آموزش و پرورش یک نوعی می‌رود یعنی برخوردش با معلم‌ها فرضاً استاندار که مسئول امنیت آن مناطق بود می‌گفت که این تصفیه باید انجام صورت بگیرد برخوردها با ضد انقلاب باید صورت بگیرد. خوب یک مشکلی در این رابطه داشتیم قسمت اقتصادی به یک نوعی، قسمت‌های انتظامی به نوعی دیگر هماهنگ کردن تمام این دستگاه‌ها کار مشکلی در آنجا بود...»

ملاحظه می‌شود اولأ موضوع نمایندگی نوعاً رفع مشکلات و معضلات پیچیده مملکتی است ثانیأ رفع مشکلات و معضلات مزبور، نوعاً مستلزم ایجاد هماهنگی بین تعدادی از مقامات مسئول محلی است و ثالثأ رفع این قبیل مشکلات و معضلات و یا ایجاد این‌گونه هماهنگی‌ها مقتضی برخی امور اجرایی و وضع پاره‌ای ضوابط و مقررات به‌صورت دستورالعمل، بخشنامه، تصمیم نامه و از

این قبیل است.

بنا به مراتب مذکور، به نظر می‌رسد شیوه قبلی هیئت وزیران، نماینده یا نمایندگان ویژه و رئیس مجلس شورای اسلامی که به تبع استدلال فوق‌الذکر و صورت مشروح مذاکرات شورای بازنگری قانون اساسی اتخاذ شده بود حداقل فاقد قوت استدلال نبوده و از وجاهت حقوقی و قانونی بی‌بهره نباشد. و اما اینکه که شورای محترم نگهبان به موجب نظریه اخیر خود تبصره ۳ طرح الحاق پنج تبصره به قانون نحوه اجرای اصل ۸۵ و ۱۳۸ قانون اساسی را از جهت الزام به ارسال تصمیمات مذکور در اصل (۱۲۷) برای رئیس مجلس شورای اسلامی خلاف قانون اساسی می‌داند این اشکال پدید آمده است که سوی شورای محترم نگهبان به اجرایی بودن موارد و اختیارات موضوع اصل ۱۲۷ قانون اساسی دلالت دارد لکن با التفات به اینکه قبل از تفسیر اصل مزبور و روشن شدن این نکته که شورای محترم نگهبان به لحاظ تفسیری نیز عقیده بر محدود و محصور بودن اصل ۱۲۷ قانون اساسی به امور اجرایی دارد یا نه خواهشمند است برای روشن شدن تکلیف قانونی مراجع ذی‌ربط مقرر فرمایید با عنایت به اصل ۹۸ قانون اساسی نسبت به تفسیر اصل موردنظر اقدام و از نتیجه اینجانب و سایر مراجع ذی‌ربط مزبور، را آگاه فرمایند.

ضمناً برای استحضار بیشتر از نحوه استنباط و عمل هیئت وزیران و نماینده یا نمایندگان ویژه، فهرست برخی از تصویب‌نامه‌های ناظر به تعیین نماینده یا نمایندگان ویژه به انضمام تصویب‌نامه‌های مزبور و نیز فهرست برخی از تصمیم‌نامه‌های این نماینده یا نمایندگان به انضمام تصمیم‌نامه‌های مزبور را که فهرست نخست مبین اعطای اختیاری بیش از موارد اجرایی به نماینده یا نمایندگان ویژه و فهرست اخیر نیز مبین اتخاذ تصمیماتی زائد بر امور اجرایی از سوی این نماینده یا نمایندگان است به پیوست ارسال می‌دارد.

مهدی کروی - رئیس مجلس شورای اسلامی

تفسیر دوم اصل یکصد و بیست و هفتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۷۹/۲۱/۷۳۷ تاریخ ۱۳۷۹/۵/۳۰

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

عطف به نامه شماره ۲۷۵۸/هـ - ب مورخ ۱۳۷۹/۵/۴:

موضوع در جلسه مورخ بیست و چهارم مرداد ماه یکهزار و سیصد و هفتاد و نه شورای نگهبان مطرح شد، نظر به اینکه اصول ۸۵ و ۱۳۸ مراجع وضع تصویب‌نامه و آیین‌نامه و اساسنامه را تعیین کرده است و این امور غیر از تصمیم است و نظر به اینکه اصل ۱۲۷ صراحتاً به تصمیمات رئیس‌جمهور و هیئت وزیران اشاره کرده است نظر تفسیری شورا به شرح ذیل اعلام می‌گردد:

«محدوده اصل ۱۲۷ شامل تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌ها و اساسنامه‌ها نمی‌شود و منحصرأً شامل تصمیمات خواهد بود.»

دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

ادامه تفسیر دوم اصل یکصد و بیست و هفتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۷۹/۲۱/۷۳۷ تاریخ ۱۳۸۲/۱/۲۴

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

عطف به نامه شماره ۴۶۷۶-ه/ب مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۸

موضوع سؤال در رابطه با اصل ۱۲۷ قانون اساسی در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۱/۱۰ مطرح شد که نظر شورا به شرح زیر اعلام می‌گردد:

«شورای نگهبان نظری غیر از نظر تفسیری این شورا از موضوع نامه شماره ۸۱/۳۰/۲۱۲۴ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۲ در خصوص اصل ۱۲۷ قانون اساسی ندارد».

دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

استفساریه سوم اصل یکصد و بیست و هفتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۴۶۷۶-ه/ب مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۸

دبیر محترم شورای نگهبان

عطف به نظر شماره ۸۱/۳۰/۲۱۲۴ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۲ به آگاهی می‌رساند با توجه به مجموع استعلامات اینجانب در رابطه با اصل ۱۲۷ قانون اساسی و نیز با عنایت به مجموع نظرات و پاسخ‌های شورای محترم نگهبان به این استعلامات، نظر و استنباط حقوق و قانونی اینجانب از قسمت اخیر نظر فوق‌الذکر که با عبارت «لکن تصویب‌نامه هیئت وزیران» آغاز و با عبارت «برای تجدیدنظر به هیئت وزیران بفرستد» پایان می‌یابد آنست که چنانچه تصویب‌نامه‌های مربوط به تعیین نماینده یا نمایندگان ویژه رئیس جمهوری، اختیاری بیش از امور اجرائی بنماینده یا نمایندگان مزبور، اعطا کرده باشد رئیس مجلس شورای اسلامی می‌بایست مستنداً به قسمت اخیر نظر شماره ۸۱/۳۰/۲۱۲۴ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۲، قسمت یا قسمت‌هایی از این‌گونه مصوبات را که ناظر به اعطای امور غیراجرائی تشخیص می‌دهد، مغایر با قانون اعلام و مراتب را جهت اصلاح یا لغو قسمت یا قسمت‌های مزبور، به هیئت وزیران منعکس نماید خواهشمند است مقرر فرمایید با طرح این مسئله در یکی از جلسات شورا چنانچه شورای محترم نگهبان رأی و نظری غیر از نظر و استنباط اینجانب به شرح فوق داشته باشد مراتب را اعلام فرمایید تا وفق آن اقدام شود.

رئیس مجلس شورای اسلامی - مهدی کروی

تفسیر سوم اصل یکصد و بیست و هفتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۴۶۷۶-ه/ب مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۲

رئیس محترم مجلس شورای اسلامی

عطف به نامه شماره ۴۲۷۱-ه/ب مورخ ۱۳۸۱/۸/۴.

با توجه به نظر تفسیری شماره ۷۹/۲۱/۷۳۷ مورخ ۱۳۷۹/۵/۳۰ و اظهار نظر شماره ۷۸/۲۱/۶۱۸۶ مورخ ۱۳۷۸/۱۱/۲۰:

تبصره الحاقی ماده ۲۹ آیین‌نامه داخلی هیئت دولت در جلسه شورای نگهبان مطرح شد که نظر شورا به شرح زیر اعلام می‌گردد.

«اصل ۱۲۷ مربوط به امور اجرایی است و شامل تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌ها و اساسنامه‌ها نمی‌شود و منحصرأً شامل تصمیمات خواهد بود بنابراین تبصره الحاقی ماده (۲۹) که مقرر نموده است تفویض

اختیار دولت، موضوع اصل ۱۲۷ قانون اساسی به نماینده یا نمایندگان ویژه رئیس‌جمهور محدود به اجرایی است، وافی به مقصود است لکن تصویب‌نامه هیئت وزیران که طی آن نماینده یا نمایندگان با اختیارات مشخص تعیین می‌نماید از مصادیق تصویب‌نامه ذیل اصل ۱۳۸ قانون اساسی می‌باشد و لازم است این تصویب‌نامه‌ها ضمن ابلاغ برای اجراء به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی برسد تا در صورتی که آنها را برخلاف قوانین بداند با ذکر دلیل برای تجدیدنظر به هیئت وزیران بفرستد.» دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

اصل یکصد و بیست و هفتم از منظر دکترین

نکته ۱: تعیین نماینده (یا نمایندگان) ویژه از سوی رئیس‌جمهور تنها زمانی مجاز است که همه

شرایط زیر فراهم باشند:

- ۱- موارد خاص
- ۲- برحسب ضرورت
- ۳- تصویب هیئت وزیران
- ۴- با اختیارات مشخص

نکته ۲: امور جاری کشور به تفکیک برعهده دستگاه‌های اجرایی مربوطه است؛ اما گاهی مسائلی

پیش می‌آید که امور ویژه‌ای را با ابعاد گوناگون مطرح می‌سازد. این امور اصولاً قابل انحصار و ارتباط به یک وزارتخانه و یا دستگاه معین نمی‌تواند باشد؛ فلذا حل و فصل این‌گونه امور از نظر سازمانی و مادی به‌نحو ویژه باید صورت گیرد (هاشمی، ۱۳۹۴: ۲۸۴).

نکته ۳: مجلس شورای اسلامی می‌تواند از رئیس‌جمهور و یا وزرا، صرفاً در خصوص وظایفی که

قانوناً برعهده دارند و به دیگری تفویض کرده‌اند سؤال کند. البته اگر مجلس مستقیماً کاری را به عهده غیر رئیس‌جمهور و وزیر بگذارد حق سؤال در این مورد را از رئیس‌جمهور یا وزیر ندارد. کما اینکه حق سؤال از مسئول مزبور را نیز ندارد اگرچه حق تحقیق و تفحص در همه امور کشور و در صورت لزوم درخواست رسیدگی از قوه قضائیه را دارد. (نظریه مشورتی شورای نگهبان، شماره ۵۴۷۷ مورخ ۱۳۷۲/۸/۲۳)

۱. می‌تواند در موارد فاص، برمسب ضرورت با تصویب..... نماینده، یا نمایندگان ویژه با اختیارات مشخص تعیین نماید.

الف) رئیس‌جمهور - مجلس ب) رئیس‌جمهور - هیئت‌دولت

ج) رهبر - مجلس د) رهبر - هیئت‌دولت

۲. اختیار رئیس‌جمهور در تعیین نماینده ویژه..... است و این نماینده ویژه..... آیین‌نامه تصویب کند.

الف) مطلق - نمی‌تواند ب) مقید به تصویب هیئت‌دولت - نمی‌تواند

ج) مطلق - می‌تواند د) مقید به تصویب هیئت‌دولت - می‌تواند

۳. به موجب قانون اساسی، در کدام مورد، اعمال اختیار رئیس‌جمهور، منوط به تصویب هیئت‌وزیران است؟

- (الف) امضای قراردادهای بین‌المللی مصوب مجلس
(ب) واگذاری اداره امور برنامه و بودجه کشور
(ج) پذیرش استوارنامه سفیران کشورهای دیگر
(د) تعیین نمایندگان ویژه رئیس‌جمهور
۴. در کدام مورد، در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، صراحتاً عبارت «تصمیم» هیئت‌وزیران به کار برده شده است؟

- (الف) صلح دعاوی راجع به اموال عمومی و دولتی
(ب) تعیین نماینده یا نمایندگان ویژه رئیس‌جمهور
(ج) حل اختلاف نظر بین دستگاه‌های دولتی
(د) تدوین آیین‌نامه‌های اجرای قوانین

پاسخنامه

- ۱ ب
۲ ب نماینده ویژه صرفاً درباره تصمیم‌گیری اختیار دارد. به اصل صد و بیست و هفتم قانون اساسی رجوع کنید.
۳ د
۴ ب

اصل یکمصد و سی و هشتم- علاوه بر مواردی که هیئت‌وزیران یا وزیری مأمور تدوین آیین‌نامه‌های اجرایی قوانین می‌شود، هیئت‌وزیران حق دارد برای انجام وظایف اداری و تأمین اجرای قوانین و تنظیم سازمان‌های اداری به وضع تصویب‌نامه و آیین‌نامه بپردازد. هریک از وزیران نیز در حدود وظایف خویش و مصوبات هیئت‌وزیران حق وضع آیین‌نامه و صدور بخشنامه را دارد ولی مفاد این مقررات نباید با متن و روح قوانین مخالف باشد. دولت می‌تواند تصویب برخی از امور مربوط به وظایف خود را به کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر واگذار نماید. مصوبات این کمیسیون‌ها در محدوده قوانین پس از تأیید رئیس‌جمهور لازم‌الاجرا است.

تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولت و مصوبات کمیسیون‌های مذکور در این اصل، ضمن ابلاغ برای اجرا به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی می‌رسد تا در صورتی که آنها را برخلاف قوانین بیابد با ذکر دلیل برای تجدید نظر به هیئت‌وزیران بفرستد.

اصل یکمصد و سی و هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸

علاوه بر مواردی که هیئت‌وزیران یا وزیری مأمور تدوین آیین‌نامه‌های اجرایی قوانین می‌شود هیئت‌وزیران حق دارد برای انجام وظایف اداری و تأمین اجرای قوانین و تنظیم سازمان‌های اداری به وضع تصویب‌نامه و آیین‌نامه بپردازد. هریک از وزیران نیز در حدود وظایف خویش و مصوبات هیئت‌وزیران حق وضع آیین‌نامه و صدور بخشنامه را دارد، ولی مفاد این مقررات نباید با متن و روح قوانین مخالف باشد.

اصل یکصد و سی و هشتم از منظر شورای نگهبان

استفساریه اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۷۵۶۶۰ تاریخ ۱۳۵۹/۱۲/۲۴

شورای محترم نگهبان

با ارسال یک نسخه از تصویب‌نامه شماره ۷۲۶۳۸ مورخ ۱۳۵۹/۱۱/۳۰ هیئت وزیران در خصوص آیین‌نامه طرز انتخاب و استخدام پلیس قضایی و فتوکی نامه شماره ۲۶۰/ت مورخ ۱۳۵۹/۱۲/۱۰ ریاست‌جمهوری به اطلاع می‌رساند که به موجب قسمت اخیر تبصره (۱) ماده (۱) لایحه قانونی تشکیل پلیس قضایی مصوب ۱۳۵۹/۴/۱۵ شورای انقلاب مقرر گردید: «ترتیب استخدام و میزان حقوق و ترفیعات به موجب آیین‌نامه‌ای خواهد بود که وزارت دادگستری تهیه خواهد کرد و به تصویب هیئت وزیران یا شورای انقلاب می‌رساند».

بنابراین هیئت وزیران نظر به عدم تعیین وزیر دادگستری و با توجه به اصل ۱۵۷ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران که به موجب آن شورای عالی قضایی بالاترین مقام قوه قضائیه است و به استناد اختیار ناشی از تبصره مذکور اقدام به تصویب طرح پیشنهادی شورای عالی قضایی به شرح تصویب‌نامه فوق‌الذکر نموده است. اینک نظر به اینکه هم لایحه قانونی مزبور و هم تصویب‌نامه هیئت وزیران که مبتنی بر این لایحه قانونی بوده است مورد ایراد ریاست‌جمهوری قرار گرفته لذا خواهشمند است نظر آن شورا را در این خصوص اعلام نمایند تا اقدام لازم به عمل آید.

نخست‌وزیر - محمدعلی رجائی

تفسیر اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

تاریخ ۱۳۶۰/۱/۲۰

جناب آقای رجائی

نخست‌وزیر

عطف به نامه ۷۵۶۶۰ مورخه ۱۳۵۹/۱۲/۲۴

موضوع در جلسه رسمی شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت، به نظر اکثریت اعضای شورا تصویب‌نامه مورد سؤال با اصل پنجاه و سوم (۵۳) قانون اساسی مغایرت دارد و با اصل ۱۳۸ قانون اساسی مغایر شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان - لطف‌الله صافی

رونوشت: جهت استحضار مقام ریاست‌جمهوری ارسال می‌گردد.

استفساریه نخست اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۴۱۹ هـ - ب تاریخ ۱۳۷۰/۸/۱۳

شورای محترم نگهبان

قطع نظر از یادآوری این نکته مهم که مقید تلقی کردن لفظ «قوانین» مذکور در اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی به قوانین عادی، حداقل نیازمند قوت استدلالی در خور و متناسب با ساقط ساختن لفظی از اطلاق آن است اصولاً آنچه مسلم است و اضعان قانون‌اساسی با لحاظ اهمیت

مصوبات دولت و آثار فراوان مترتب بر این مصوبات، با وضع اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی به‌مقام آن بوده‌اند که مصوبات دولت مورد بررسی و اعلام نظر مرجعی صالح قرار گیرد تا چنانچه برخی از این مصوبات با مطلق قانون اعم از قانون اساسی و یا قانون عادی مغایرت داشته باشد از اجرای آنها خودداری شود و حال اگر غرض از قوانین مذکور در اصل مزبور را به قوانین عادی محصور سازیم بی‌تردید نقض غرض محقق است زیرا با وصف آنکه لزوم تطابق مصوبات دولت با قانون اساسی ارزش و اهمیت به‌مراتب بیشتری از لزوم تطابق این مصوبات با قوانین عادی دارد معذک با عنایت به عدم پیش‌بینی مقام یا مرجعی برای تمیز و تشخیص تطابق یا عدم تطابق مصوبات دولت با قانون اساسی (به استثنای موارد مذکور در اصل هشتاد و پنجم) چنانچه مصوبه یا مصوباتی متضمن نقض بعضی اصول قانون اساسی باشد این قبیل مصوبه یا مصوبات بدون آنکه در هیچ مرجع صالحی مورد بررسی و اعلام نظر قرار گیرد خود به خود مجری خواهند بود.

علی‌هذا اگر چه نظر اینجانب به شرحی است که فوقاً به اختصار ذکر شد معذک با توجه به نظر متفاوتی که از سوی برخی مقامات اجرایی ابراز شده، تفسیر اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی در خصوص موضوع مطروحه مورد تقاضاست.

رئیس مجلس شورای اسلامی - مهدی کروبی

تفسیر نخست اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۲۱۰۱ تاریخ ۱۳۷۱/۶/۱۵

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

عطف به نامه شماره ۴۱۹ هـ - ب مورخ ۱۳۷۰/۸/۱۳:

در خصوص تفسیر اصل (۱۳۸) قانون اساسی موضوع در جلسه شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت، نظر تفسیری شورا بدین شرح اعلام می‌گردد:

«کلمه «قوانین» مذکور در ذیل اصل (۱۳۸) قانون اساسی شامل قانون اساسی نمی‌شود.»

دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

استفساریه دوم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۲ / هـ - ب تاریخ ۱۳۷۲/۷/۲۸

شورای محترم نگهبان

با عنایت به اینکه اولاً به‌موجب اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی هیئت وزیران می‌تواند برخی از امور مربوط به وظایف خود را به کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر واگذار نماید و نه به یکی از معاونت‌های ریاست جمهوری و ثانیاً نظر به اینکه رفع اختلافات موضوع اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی به‌صراحت این اصل با پیشنهاد رئیس‌جمهور به عهده هیئت وزیران محول شده است لذا تصویب‌نامه شماره ۳۵۶۰۰ / د / ۲۰۷ هـ - ب / ۱۳۷۲/۷/۵ که نظر معاونت حقوقی و امور مجلس ریاست جمهوری را در زمینه رفع اختلافات موردنظر کافی تلقی کرده است مغایر دو اصل فوق‌الاشعار می‌باشد ضمناً یادآوری این نکته را نیز لازم می‌داند که هیئت وزیران در محدوده اعمال یکصد و سی و چهارم قانون اساسی با ارسال این قبیل مصوبات نزد اینجانب این امکان را

فراهم می‌ساخت که قطع نظر از بررسی مسئله مورد اختلاف یا تداخل در وظایف قانونی و ارزیابی امر نیاز به تفسیر یا تغییر قانون که از جمله مصوبات اصل مزبور می‌باشد چنانچه احتمالاً تصمیم متخذه با قانون مغایرت می‌داشت ضمن استدلال و ذکر مستند یا مستندات قانونی، اینجانب مراتب مغایرت مصوبه را اعلام می‌نمایم تا نسبت به الغاء آن قسمت از مصوبه که مغایر با قانون تشخیص شده اقدام قانونی به عمل آید در حالی که تفویض اختیار یا مسئولیت کنونی موضوع اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی به معاونت حقوقی و امور مجلس ریاست‌جمهوری علاوه بر اینکه امری آن چنان مهم و اساسی که واضعان قانون اساسی آن را در صلاحیت هیئت وزیران و آن هم به پیشنهاد ریاست‌جمهوری قرار داده اند به یک نفر محول شده است اصولاً چون اتخاذ تصمیم معاونت مزبور در غالب تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های موضوع اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی قرار نمی‌گیرد؛ لذا با عدم ارسال این قبیل تصمیمات نزد اینجانب عملاً انجام رسالت قانونی رئیس مجلس شورای اسلامی نیز متعسر و شاید هم غیر ممکن خواهد شد علی‌هذا با عنایت به تفسیری که طی شماره ۲۱۰۱-۱۳۷۱/۶/۱۵ آن شورای محترم از اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی به عمل آمده است ضمن ارسال تصویری از تصویب‌نامه شماره ۳۵۶۰۰/ت/۲۰۷ هـ- ۱۳۷۲/۷/۵ هیئت وزیران چگونگی امر جهت نوعی چاره‌جویی در این قبیل موارد و اعلام مراتب به اینجانب به آگاهی می‌رسد.

علی‌اکبر ناطق نوری- رئیس مجلس شورای اسلامی

پیوست استفساریه دوم

شماره ۱۳۴۴۵ تاریخ ۱۳۷۱/۵/۲۰

حضور مستطاب آیت‌الله جنتی

دبیر محترم شورای نگهبان

پیرو نامه شماره ۴۱۹/هـ- ب، مورخ ۱۳۷۰/۸/۱۳ ریاست محترم وقت مجلس شورای اسلامی در خصوص استفسار از اصل (۱۳۸) قانون اساسی، خواهشمند است با عنایت به اصل (۹۸) قانون اساسی نظر آن شورای محترم را در خصوص موارد زیر مرحمت فرمایند:

۱- آیا لفظ «قوانین» مندرج در قسمت اخیر اصل (۱۳۸) قانون اساسی قابل تسری به قانون اساسی نیز بوده و بالتجیه ریاست محترم مجلس شورای اسلامی مسئولیت تطبیق مصوبات دولت با قانون اساسی را نیز خواهند داشت یا به دلالت قسمت اخیر اصل (۸۵) قانون اساسی ناظر به قوانین عادی است؟

خصوصاً با توجه به اینکه مصوبات دولت باید در چارچوب قوانین عادی تنظیم گردد و علی‌القاعده در صورت تطبیق آنها با مصوبات مجلس شورای اسلامی قهراً و تبعاً مغایر با قانون اساسی نخواهند بود.

عنایت دارند در مصوبات مجمع تشخیص مصلحت مانند قانون کار تصویب برخی آیین‌نامه‌ها به هیئت‌دولت واگذار شده و به لحاظ اینکه در اصل قانون، به لحاظ مصلحت یا ضرورت، قانون اساسی به‌طور کامل مراعات نشده مصوبات هیئت وزیران نیز به تبع احکام قانون نمی‌تواند به‌طور

کامل با قانون اساسی منطبق باشد و ایراد به مصوبات دولت در این موارد نقض غرض خواهد شد. به علاوه همین اشکال به ترتیب دیگر در قوانینی که قبل از قانون اساسی وضع شده امکان پذیر است، طبیعی است در این موارد که ایراد به عدم تطبیق قانون عادی با قانون اساسی برگشت دارد ترتیب و مرجع رسیدگی متفاوت می گردد و از طرفی عدم التزام مقامات و مراجع اجرایی به احکام قوانین عادی قبل از اصلاح و یا لغو آنها مشکلات پیچیده بدنال دارد.

۲- آیا اصل (۸۵) قانون اساسی که تصویب اساسنامه را توسط دولت موکول به اخذ مجوز از مجلس شورای اسلامی نموده قابل تسری به اصلاح تصویب نامه های هیئت وزیران نیز می باشد؟ و به عبارت دیگر آیا هیئت وزیران برای اصلاح مصوبات خود که متضمن اساسنامه است و قبلاً مجوز آن را از مجلس گرفته باید مجدداً از مجلس اجازه بگیرد؟
سید عطاء الله مهاجرانی - معاون حقوقی و امور مجلس رئیس جمهور

تفسیر دوم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۵۴۶۲ تاریخ ۱۳۷۲/۸/۵

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

عطف به نامه شماره ۲ / ه- ب مورخ ۱۳۷۲/۷/۲۸:

موضوع در جلسه مورخ ۱۳۷۲/۸/۵ شورای نگهبان مطرح شد و نظر تفسیری شورا بدین شرح اعلام می گردد:

«از اصل ۱۳۴ قانون اساسی استفاده می شود که در هریک از موارد اختلاف، هیئت وزیران مرجع اتخاذ تصمیم است و لاغیر.

مگر در واگذاری تصویب برخی از امور مربوط به وظایف دولت به کمیسیون های متشکل از چند وزیر (به موجب اصل ۱۳۸ قانون اساسی).»

دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

استفساریه سوم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۶۸۴ / ب- ه- تاریخ ۱۳۷۲/۹/۲۸

شورای محترم نگهبان

پیرو نامه شماره ۲/ ه- ب مورخ ۱۳۷۲/۷/۲۸ و ضمن ارسال تصویرهایی از دو فقره تصویب نامه های شماره ۲۱۱۵/ ت- ۲۱۱ ه- مورخ ۱۳۷۲/۷/۸ و شماره ۴۲۵۱۸/ ت- ۲۴۴ ه- مورخ ۱۳۷۲/۸/۱۸ به طوری که ملاحظه می فرمایید هیئت وزیران با اصلاح تبصره (۱) تصویب نامه قبلی خود به گونه ای اتخاذ تصمیم نموده اند که اگر فی المثل ده یا نه نفر از وزرا عضو شورا یا کمیسیون در یکی از جلسات شرکت داشتند و پنج یا چهار نفر از اعضای غیر وزیر شورا یا کمیسیون مزبور نیز در جلسه شرکت داشته باشند بالنتیجه در فرض آنکه شش یا پنج نفر از وزرا با امری موافقت نداشته باشند لکن پنج یا چهار نفر اعضای غیر وزیر در معیت چهار نفر از وزرا با امر مزبور موافقت داشته

باشند چنین مصوبه‌ای مستنداً به تصویب‌نامه شماره ۴۲۵۱۸/ت ۲۴۴ هـ- مورخ ۱۳۷۲/۸/۱۸ اعتبار و قوت اجرایی خواهد داشت در حالی که با عنایت به حضور ده یا نه نفر از وزرا بر حسب مورد موافقت شش نفر یا پنج نفر آنان ضرورت دارد؛ علی‌هذا چون به نظر می‌رسد تبصره یک اصلاحی با منظور اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی که لزوم اکثریت آرای وزرای عضو هریک از کمیسیون‌های متشکله با امر مطروحه در کمیسیون می‌باشد در تضاد و بالنتیجه مغایر با قانون اساسی است لذا مراتب جهت نوعی چاره‌جویی از طرف آن شورای محترم اعلام گردید دستور فرمایید از نتیجه تصمیم متخذ اینجانب را مطلع سازند.

علی‌اکبر ناطق نوری - رئیس مجلس شورای اسلامی

تفسیر سوم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۵۶۸۶ تاریخ ۱۳۷۲/۱۰/۱۶

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

نامه شماره ۶۸۴/ب. هـ- مورخ ۱۳۷۲/۹/۲۸ در جلسه مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۱ شورای نگهبان مطرح شد و نظر شورا بدین شرح اعلام می‌گردد:

«مستفاد از مصوبه هیئت‌دولت این است که غیر وزرا حق رأی ندارند و لذا محذور مذکور در نامه فوق پیش نمی‌آید لکن از این لحاظ که غیر وزرا را نیز عضو کمیسیون مذکور دانسته است خلاف اصل ۱۳۸ قانون اساسی است».

دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

استفساریه چهارم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۶۱۸۳۳/۲۰ تاریخ ۱۳۷۶/۵/۱۱

شورای محترم نگهبان

با ابلاغ سلام، نظر به اینکه از زمان پایان یافتن دوره ریاست‌جمهوری تا معرفی وزرا به مجلس و اخذ رأی اعتماد، با توجه به سابقه، فاصله چند هفته‌ای وجود دارد و در این مدت، چگونگی تصدی امور وزارتخانه‌ها و اعتبار تصمیمات هیئت وزیران و مقاماتی که به نمایندگی از ریاست‌جمهوری مسئولیت یافته‌اند محل سؤال است، لطفاً نظر تفسیری آن شورا را نسبت به اصول قانون اساسی در موارد زیر اعلام فرمایند:

۱- آیا وزرا از زمان اختتام دوره ریاست‌جمهوری تا رأی اعتماد به وزرای جدید کماکان بر مسئولیت خود باقی می‌مانند؟

۲- در صورتی که وزرای موجود در فاصله مزبور بر مسئولیت باقی باشند تشکیل و تصمیم‌گیری هیئت وزیران تحت‌نظر ریاست‌جمهوری جدید میسر است یا خیر؟

۳- معاونان رئیس‌جمهور که به استناد اصل ۱۲۶ قانون اساسی برای اداره امور برنامه و بودجه و امور اداری و استخدامی منصوب شده‌اند بعد از پایان دوره ریاست‌جمهوری می‌توانند به کار ادامه دهند یا نیاز به حکم جدید دارند؟

۴- کلیه تصمیمات نمایندگان ویژه رئیس‌جمهور که به استناد اصل ۱۲۷ قانون اساسی انتخاب شده‌اند

در این مدت نافذ است یا صرفاً تصمیماتی که در حکم صمیم هیئت وزیران باشد اعتبار خواهد داشت؟

۵- آیا تشکیل کمیسیون‌های متشکل از وزرای موضوع اصل ۱۳۸ قانون اساسی در فاصله زمانی مزبور مجاز است و تصمیمات ایشان با تأیید ریاست جمهوری جدید، لازم‌الاجرا است یا خیر؟

معاون اول رئیس‌جمهور - حسن حبیبی

تفسیر چهارم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۱۱۴۴/۲۱/۷۶ تاریخ ۱۳۷۶/۵/۱۳

معاون اول محترم رئیس‌جمهور

با سلام، نامه شماره ۶۱۸۳۳/۲۰ مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۱ در جلسه مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۳ شورای نگهبان مطرح و نظر تفسیری شورا بدین شرح اعلام می‌گردد:

«۱- وزرا از زمان اختتام دوره ریاست جمهوری تا رأی اعتماد به وزرای جدید کماکان بر مسئولیت خود باقی می‌مانند.

۲- وزرای موجود در فاصله مزبور بر مسئولیت باقی هستند و تشکیل و تصمیم‌گیری هیئت وزیران تحت نظر ریاست جمهوری جدید میسر است.

۳- معاونان رئیس‌جمهور به عنوان معاون به کار خود ادامه می‌دهند لکن در آن قسمت که مربوط به اداره امور برنامه و بودجه و امور اداری و استخدامی است اداره کار منوط به نوعی موافقت رئیس‌جمهور می‌باشد.

۴- کلیه تصمیمات نمایندگان ویژه رئیس‌جمهور که به استناد اصل ۱۲۷ قانون اساسی انتخاب شده‌اند در این مدت نافذ نمی‌باشد.

۵- در بند ۵ با تأیید ریاست جمهوری جدید، تصمیمات مذکور، لازم‌الاجرا است.»

دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

استفساریه پنجم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۱۴۴۹۰-۷۷/م تاریخ ۱۳۷۷/۱۲/۱۸

حضرت آیت‌الله جنتی

دبیر محترم شورای نگهبان

با سلام

طبق ماده ۱۸ قانون گزینش معلمان و کارکنان آموزش و پرورش مصوب شهریور ماه ۱۳۷۴ مجلس شورای اسلامی مقرر شده است آیین‌نامه اجرایی قانون مزبور توسط هیئت عالی گزینش و سازمان امور اداری و استخدامی کشور تهیه و به تصویب کمیسیون مشترک آموزش و پرورش و امور اداری و استخدامی مجلس شورای اسلامی برسد.

در اجرای ماده مزبور آیین‌نامه فوق‌الذکر در مرداد ماه ۱۳۷۷ به تصویب جلسه مشترک کمیسیون‌های یادشده مجلس رسیده و ظاهراً بدون ملاحظه شورای نگهبان و اظهار نظر درباره آن طی نامه شماره ۲۳۶۷ مورخ ۱۳۷۷/۶/۳۱ در اجرای اصل ۱۲۳ قانون اساسی با امضای رئیس مجلس شورای

اسلامی برای رئیس‌جمهور فرستاده شده است و این‌جانب نیز به حکم قانون طی نامه شماره ۴۳۵۸۴ مورخ ۱۳۷۷/۷/۱۱ دستور اجرای آن را داده‌ام.

ولی مسئله‌ای که در اینجا مطرح است و خواستم نظر شورای محترم نگهبان را بدانم این است که مصوبه کمیسیون مشترک یا جلسه مشترک کمیسیون‌ها چه وضعیتی دارد آیا طبع قانون و مصوبه مجلس را دارد یا طبع آیین‌نامه اجرایی از نوع آیین‌نامه‌های دولتی؟

طبق اصل ۹۴ قانون اساسی کلیه مصوبات مجلس شورای اسلامی باید به شورای نگهبان فرستاده شود تا از لحاظ مغایرت یا عدم مغایرت آنها با قانون اساسی و موازین شرع مورد بررسی قرار گیرد، در مواردی هم که طبق اصل ۸۵ قانون اساسی تصویب برخی از قوانین به‌صورت آزمایشی یا تصویب اساسنامه سازمان‌ها، شرکت‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت به‌طور دائم به کمیسیون‌ها تفویض می‌شود باید مصوبه کمیسیون به شورای نگهبان ارسال شود؛ بنابراین اگر ارجاع تصویب آیین‌نامه اجرایی به کمیسیون داخلی مجلس علی‌رغم اسم آن طبع و خاصیت مصوبه قانونی را داشته و از نوع اول باشد می‌بایست به شورای نگهبان ارسال گردد که چنین چیزی صورت نگرفته است.

ولی اگر کمیسیون‌های داخلی از سوی مجلس مأموریت پیدا کردند که آیین‌نامه اجرایی قانونی را تهیه کنند، به‌نحوی که طبق اصل ۱۳۸ ممکن است هیئت‌دولت یا یکی از وزرا چنین مأموریتی پیدا نمایند، در این صورت اولاً این سؤال مطرح است که آیا غیر از دولت و وزیر مربوط و یا کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر مذکور در اصل ۱۳۸، حق وضع آیین‌نامه به معنای خاص آن را دارند و مجلس می‌تواند حق وضع و تصویب آیین‌نامه را با داشتن طبع آیین‌نامه اجرایی با همان ماهیت و آثاری که آیین‌نامه دولتی دارد به غیر از هیئت وزیران و یا یکی از وزرا و یا کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر واگذار نماید؟

ثانیاً اگر چنین امری مجاز باشد، چه مرجعی صلاحیت کنترل و بررسی آیین‌نامه مزبور را از لحاظ عدم مغایرت با قوانین و موازین شرع دارد؟ ذیل اصل ۱۳۸ مقرر می‌دارد که «تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولتی باید به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی برسد»، که اگر آنها را برخلاف قوانین دید، جهت تجدید نظر به هیئت وزیران بفرستند. اصل ۱۷۰ قانون اساسی نیز قضات دادگاه‌ها را از اجرای تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولتی که مخالف قوانین و مقررات اسلامی یا خارج از حدود اختیارات قوه مجریه است منع کرده و ابطال آنها را با دیوان عدالت اداری دانسته است، اصل ۱۷۴ نیز مرجع رسیدگی به شکایات مردم از آیین‌نامه‌های دولتی را دیوان عدالت اداری دانسته است، حال آیا آیین‌نامه‌های اجرایی مصوب کمیسیون‌های داخلی مجلس می‌تواند مورد کنترل و ممیزی رئیس مجلس یا دیوان عدالت اداری قرار گیرند؟ یا در صورت مخالف بودن با موازین شرع و قانون، قضات از عمل کردن به آنها خودداری نمایند؟ با وجود اینکه در هر سه مورد آیین‌نامه دولتی مورد تصریح قرار گرفته و اطلاق آیین‌نامه دولتی به مصوبه کمیسیون مجلس صحیح به نظر نمی‌رسد. اگر همان‌گونه که در شق اول بیان شد برای این نوع مصوبات کمیسیون‌ها نتوان خاصیت مصوبه قانونی قائل شد، به شورای نگهبان هم فرستاده نخواهد شد همان‌طور که عملاً چنین شده

است و نتیجتاً هیچ کنترلی در زمینه انطباق یا عدم انطباق آنها با موازین شرع و قانون اساسی و قوانین عادی وجود ندارد.

چنانچه صلاح می‌دانید شورای محترم نگهبان، موضوع را بررسی نموده و استنباط و تفسیر خود را از اصول قانون اساسی مربوطه در خصوص سه مسئله زیر اعلام فرماید:

۱- آیا ارجاع وضع و تصویب آیین‌نامه اجرایی قانون به کمیسیون یا کمیسیون‌های داخلی مجلس صحیح است؟

۲- در صورت صحت، آیا این نوع مصوبات کمیسیون‌ها مانند سایر مصوبات مجلس باید به شورای نگهبان فرستاده شود یا خیر؟ و در صورت عدم لزوم ارسال به شورای نگهبان، آیا رئیس مجلس شورای اسلامی یا دیوان عدالت اداری می‌تواند آنها را مورد بررسی قرار دهند یا خیر؟

۳- آیا این‌گونه مصوبات کمیسیون‌ها مشمول عنوان مصوبات مجلس موضوع اصل ۱۲۳ قانون اساسی می‌باشند و رئیس‌جمهور طبق اصل مزبور موظف است آنها را امضاء و برای اجراء در اختیار مسئولان قرار دهد با اینکه مورد رسیدگی و اظهارنظر شورای نگهبان قرار نگرفته است؟

سید محمد خاتمی - رئیس‌جمهوری اسلامی ایران

تفسیر پنجم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۷۸/۲۱/۴۵۱۲ تاریخ ۱۳۷۸/۱/۲۵

حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای خاتمی

ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

عطف به نامه شماره ۱۴۴۹۰-۷۷/م مورخ ۱۳۷۷/۱۲/۱۸، موضوع در جلسه مورخ ۱۳۷۸/۱/۲۵

شورای نگهبان مطرح شد و نظر تفسیری شورا به شرح زیر اعلام می‌گردد:

«ارجاع تصویب آیین‌نامه به کمیسیون یا کمیسیون‌های مجلس خلاف اصل ۱۳۸ قانون اساسی است».

دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

استفساریه ششم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۳۱۱۵-ق تاریخ ۱۳۷۸/۳/۱۸

حضرت آیت‌الله جنتی

دبیر محترم شورای نگهبان

همان‌گونه که مستحضرد، به موجب ماده (۱۸) قانون گزینش معلمان و کارکنان آموزش و پرورش مصوب شهریور ماه ۱۳۷۴ مجلس شورای اسلامی، مقرر گردیده که آیین‌نامه اجرایی آن به تصویب کمیسیون مشترک آموزش و پرورش و امور اداری و استخدامی مجلس برسد که به همین نحو عمل شده است و آیین‌نامه مزبور پس از تصویب کمیسیون مشترک توسط اینجانب به ریاست محترم جمهوری جهت اجراء ابلاغ گردیده است.

از سوی دیگر اخیراً در استعلامی که از ناحیه ریاست محترم جمهوری در خصوص موضوع از شورای محترم نگهبان به عمل آمده، شورای محترم، ارجاع تصویب آیین‌نامه رابه کمیسیون یا کمیسیون‌های مجلس برخلاف اصل (۱۳۸) قانون اساسی دانسته است.

اینک خواهشمند است با توجه به اینکه شورای محترم نگهبان در هنگام بررسی قانون گزینش معلمان که متضمن ماده (۱۸) آن به شرح فوق‌الاشعار بوده است، آن را مغایر با قانون اساسی تشخیص نداده است و روال قانونی آن و تصویب و ابلاغ آیین‌نامه اجرایی وفق ماده (۱۸) طی شده است، آیا نظریه اخیر شورای محترم نگهبان عطف به ماسبق نیز می‌گردد یا اینکه اعتبار آیین‌نامه مورد بحث به قوت خود باقی خواهد بود.

علی‌اکبر ناطق نوری - رئیس مجلس شورای اسلامی

تفسیر ششم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۷۸/۲۱/۴۸۰۰ تاریخ ۱۳۷۸/۳/۲۶

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

نامه شماره ۳۱۱۵- ق مورخ ۱۳۷۸/۳/۱۸ شما در جلسه مورخ ۱۳۷۸/۳/۲۶ شورای نگهبان مطرح شد و نظر شورا بدین شرح اعلام می‌گردد:

«چون ماده ۱۸ قانون گزینش معلمان و کارکنان آموزش و پرورش از نظر شورای نگهبان گذشته و مغایر با شرع یا قانون اساسی تشخیص داده نشده است، فلذا ماده مذکور قانونیت دارد و قابل اجرا می‌باشد بالتبع اعتبار آیین‌نامه‌ای که بر مبنای ماده مذکور به تصویب رسیده به قوت خود باقی است.»

دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

استفساریه هفتم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره: ۷۲۹۳۰ هـ-ب

تاریخ: ۱۵/۷/۱۳۸۳

حضرت آیت الله جنتی

دبیر محترم شورای نگهبان

باسلام:

ضمن ارسال رونوشتی از نقطه نظرات هیئت بررسی و تطبیق مصوبات دولت با قوانین که مورد تأیید اینجانب نیز می‌باشد نظر حضرت‌عالی را به نکات ذیل جلب و نظر تفسیری آن شورای محترم، در خصوص اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مورد تقاضاست:

۱- محدوده صلاحیت و مسئولیت دولت و رئیس مجلس شورای اسلامی در اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی

الف: اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی در آغاز با بیان این عبارت "علاوه بر مواردی که هیئت وزیران یا وزیری مأمور تدوین آیین‌نامه‌های اجرایی قوانین میشود، هیئت وزیران حق دارد برای انجام وظائف اداری و تأمین اجرای قوانین و تنظیم سازمان‌های اداری به وضع تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌ها بپردازد" اولاً این نکته را روشن می‌سازد که هیئت وزیران صلاحیت نامحدودی برای

وضع تصویبنامه‌ها و آئین‌نامه‌ها نداشته ثانیاً معلوم میکند صلاحیت این هیئت در وضع تصویبنامه‌ها و آئین‌نامه‌ها محدود بموارد چهارگانه مذکور، در این اصل یعنی وضع تصویبنامه یا آئین‌نامه برای ۱- اجرای قوانین ۲- انجام وظایف اداری ۳- تأمین اجرای قوانین و ۴- تنظیم سازمان‌های اداری است و سپس در پارگراف آخر اصل مزبور با این عبارت "تصویبنامه‌ها و آئین‌نامه‌های دولت و کمیسیون‌های مذکور در این اصل، ضمن ابلاغ برای اجرا به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی می‌رسد تا در صورتیکه آن‌ها را بر خلاف قوانین بیابد با ذکر دلیل برای تجدیدنظر به هیئت وزیران بفرستد" در واقع اراده واضعان قانون اساسی در لزوم تطابق مصوبات دولت با قوانین را اعلام می‌دارد. ب: اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی در آغاز با بیان قسمتی از پارگراف سوم اصل مزبور با این عبارت "تصویبنامه‌ها و آئین‌نامه‌های دولت و مصوبات کمیسیون‌های مذکور در این اصل" که مفید وضع تصویبنامه‌ها و آئین‌نامه‌هایی در چهارچوب موارد چهارگانه مذکور در پارگراف اول اصل مذکور است در واقع صلاحیت امر بررسی و اعلام نظر ماهوی رئیس مجلس را محدود به مصوباتی می‌داند که در چهارچوب موارد چهارگانه به تصویب رسیده است و سپس با تصریح به عبارت "تا در صورتیکه آن‌ها را بر خلاف قوانین بیابد با ذکر دلیل برای تجدیدنظر به هیئت وزیران بفرستد" به مسئولیت رئیس مجلس در بررسی و اعلام مغایرت یا عدم مغایرت مصوبات دولت با قوانین اشاره دارد.

نتایج مترتب بر مندرجات جزءهای "الف" و "ب" این بند

لزوم قانونی وضع تصویبنامه و آئین‌نامه در چهارچوب موارد چهارگانه مذکور در پارگراف اول اصل یکصد و سی و هشتم از طرف هیئت وزیران و نیز مقید و محدود بودن صلاحیت بررسی و اعلام نظر ماهوی رئیس مجلس بر اینکه وضع تصویبنامه‌ها و آئین‌نامه‌های مطروحه نزد وی در چهارچوب موارد چهارگانه مزبور صورت گرفته باشد و یا به بیانی دیگر همانطوریکه صلاحیت دولت در وضع تصویبنامه یا آئین‌نامه محدود و مقید به چهار مورد مذکور در اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی است و نه خارج از این موارد، صلاحیت رئیس مجلس در ورود ماهوی به مصوبه مطروحه نیز محدود و مقید است به اینکه مصوبه مزبور ناظر به یک یا چند و یا تمام موارد چهارگانه مذکور در این اصل باشد و نه خارج از آن

۲- محدوده صلاحیت و مسئولیت کمیسیون‌های دولت و رئیس مجلس شورای اسلامی در اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی

الف: واضعان قانون اساسی بشرح پارگراف دوم اصل یکصد و سی و هشتم با این بیان "دولت می‌تواند تصویب برخی از امور مربوط به وظائف خود را به کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر واگذار نماید. مصوبات این کمیسیون‌ها در محدوده قوانین پس از تأیید رئیس‌جمهور لازم‌الاجرا است" ضمن تعیین محدوده صلاحیت دولت بواگذاری تصویب برخی از امور مربوط به وظائف خود به کمیسیون‌ها و تعیین محدوده صلاحیت این کمیسیون‌ها به آنچه دولت به هر کمیسیونی واگذار نموده است در واقع هم محدوده مسئولیت یا اختیار دولت و هم محدوده مسئولیت یا اختیار کمیسیون‌های مذکور در این اصل را مشخص نموده‌اند.

ب: با تحقق مدلول پاراگراف اول اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی بشرح فوق که مبین اعمال نظر واضعان قانون اساسی چه از طرف دولت و چه از طرف کمیسیون‌های دولت است صلاحیت رئیس مجلس شورای اسلامی در ورود ماهوی وی نسبت به چنین مصوباتی نیز تحقق یافته و سپس با توجه به پاراگراف دوم اصل فوق‌الذکر با این عبارت "تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولت و کمیسیون‌های مذکور در این اصل، ضمن ابلاغ برای اجراء به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی میرسد تا در صورتیکه آن‌ها را برخلاف قوانین بیابد با ذکر دلیل برای تجدیدنظر به هیئت وزیران بفرستد" صلاحیت رئیس مجلس شورای اسلامی در بررسی و اعلام نظر ماهوی نسبت به مصوبات کمیسیون‌های دولت استقرار می‌یابد.

نتایج مترتب بر جزءهای "الف" و "ب" این بند

لزوم قانونی واگذاری برخی از امور مربوط بوظائف دولت به کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر از طرف هیئت وزیران و لزوم قانونی وضع تصویب‌نامه یا آیین‌نامه از طرف این کمیسیون‌ها اولاً در چهارچوب موارد مذکور در اصل یکصد و سی و هشتم و ثانیاً در محدوده آنچه هیئت وزیران به آن‌ها واگذار نموده است و نیز مقید بودن صلاحیت رئیس مجلس شورای اسلامی در بررسی و اعلام نظر ماهوی نسبت به مصوبات کمیسیون‌های دولت در آغاز، به اعمال نظر واضعان قانون اساسی در اصل فوق‌الذکر از طرف دولت در واگذاری برخی از امور مربوط بوظائف خود به کمیسیون متشکل از چند وزیر و سپس به لزوم رعایت این کمیسیون‌ها در وضع تصویب‌نامه یا آیین‌نامه چه در خصوص موارد چهارگانه مذکور در اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی و چه در محدوده آنچه هیئت وزیران به کمیسیون‌های مزبور واگذار نموده است یا به بیانی روشن‌تر اولاً صلاحیت دولت در واگذاری وضع تصویب‌نامه یا آیین‌نامه به کمیسیون‌ها محدود و مقید است به برخی از امور مربوط بوظائف خود، در چهارچوب موارد چهارگانه در اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی ثانیاً صلاحیت کمیسیون‌های مزبور در وضع تصویب‌نامه و آیین‌نامه نیز محدود و مقید است به اعمال نظر واضعان قانون اساسی در اصل مذکور از یکسو و رعایت اموری که هیئت وزیران به این کمیسیون‌ها واگذار نموده است از سوی دیگر و ثالثاً صلاحیت رئیس مجلس شورای اسلامی در بررسی و اعلام نظر ماهوی نسبت به مصوبات کمیسیون‌ها دولت دائرمدار آنست که دولت در واگذاری برخی امور به کمیسیون‌ها در وضع مصوبات، نظر واضعان قانون اساسی در اصل یکصد و سی و هشتم را اعمال و کمیسیون‌ها نیز ضمن اعمال این نظر در چهارچوب امور محوله از طرف دولت به آن‌ها عمل کرده باشند.

۳- عصاره و چکیده بندهای سه‌گانه قبل

الف: نه هیئت وزیران صلاحیت وضع تصویب‌نامه یا آیین‌نامه‌ای را دارد که خارج از موارد چهارگانه مذکور در اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی بتصویب رسیده است و نه رئیس مجلس شورای اسلامی، صلاحیت بررسی و اعلام نظر ماهوی نسبت به چنین مصوباتی را دارد.

ب: نه کمیسیون‌های دولت صلاحیت وضع تصویب‌نامه یا آیین‌نامه‌ای را دارند که خارج از امور واگذار شده به آن‌ها از طرف هیئت وزیران و یا خارج از موارد چهارگانه مذکور در اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی است و نه رئیس مجلس شورای اسلامی صلاحیت بررسی و اعلام نظر ماهوی

نسبت به این قبیل مصوبات را دارد.

۴- تجزیه و تحلیل حقوقی و قانونی رسالت رئیس مجلس شورای اسلامی در انطباق یا عدم انطباق مصوبات دولت و کمیسیون‌های دولت با اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی
نظر به اینکه از رهگذر طرح این سؤال مقدر و پاسخگوئی به آن که آیا رئیس مجلس شورای اسلامی اساساً مجاز به بررسی ابتدائی تطابق یا عدم تطابق مصوبات هیئت وزیران و کمیسیون‌های دولت با اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی می‌باشد یا نه، قضیه وضوح بیشتری خواهد یافت لذا ذیلاً با پاسخگوئی به این سؤال مقدر، به تجزیه و تحلیل حقوقی و قانونی رسالت رئیس مجلس شورای اسلامی در این خصوص می‌پردازد.

با اذعان به اینکه واضعان قانون اساسی در اصل مذکور بتصریح، چنین رسالت یا مسئولیتی را به رئیس مجلس شورای اسلامی محول ننموده‌اند معذک عقیده دارد با عنایت به ارزش و اهمیت بسیار مهم و بنیانی قانون اساسی و اولویت آن نسبت به سایر قوانین و نیز با التفات به ضرورت اجرا و اعمال آنچه واضعان این قانون تبیین و اراده کرده‌اند از یکسو و لزوم اهتمام فراوان به جلوگیری از هر اقدام و عمل مخالف نظر واضعان قانون مزبور و به اعتباری بیش از همه اهتمام تام و تمام به جلوگیری از اجراء مصوبات مغایر با؟ اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی چه از نظر بسیار مهم و نوعاً سرنوشت‌ساز بودن بسیاری از این مصوبات و چه از نظر قوت اجرائی یافتن مصوبات مزبور به محض ابلاغ، از سوی دیگر بنظر بسیار بعید می‌نماید که واضعان قانون اساسی با نادیده‌نگاشتن قاعدهٔ تلازم فیما بین مسئولیت و اختیار در مقام سلب اختیار رئیس مجلس شورای اسلامی از امری آنچنان مهم و اساسی یعنی تطابق یا عدم تطابق مصوبات دولت و کمیسیون‌های دولت با اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی بوده و در نتیجه اجازه داده باشند که وی با چشم بستن به هر آنچه واضعان قانون اساسی در این اصل تبیین یا اراده کرده‌اند فی‌المثل مصوباتی را که حسب مورد خارج محدودهٔ صلاحیت یا مسئولیت هیئت وزیران یا کمیسیون‌های دولت وضع شده است ماهیتاً مورد بررسی و اعلام نظر قرار داده و در نتیجه بلحاظ عدم مغایرت آنها با قوانین موضوعه که در درجهٔ نازلتری از قانون اساسی قرار دارند از رهگذر صَحّه گذاردن یا مهر تأیید زدن به چنین مصوباتی قوت و قدرت تداوم اجرا نیز ببخشد.

بنا به مراتب مذکور چنین بنظر می‌رسد که لازم است رئیس مجلس شورای اسلامی در نخستین اقدام خود حسب مورد تصویب‌نامه مطروحه را از جهت مطابقت یا عدم مطابقت با نظر واضعان قانون در اصل یکصد و سی و هشتم مورد ارزیابی قرار داده و از این رهگذر دریابد که در خصوص اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی حسب مورد دولت یا کمیسیون مربوط نظر واضعان قانون اساسی این اصل را رعایت کرده‌اند یا نه و بدیهی است چنانچه رئیس مجلس شورای اسلامی در ارزیابی ابتدائی خود بشرح فوق به این نتیجه دست یافت که تصویب‌نامه مطروحه نزد وی بدون اعمال آنچه واضعان قانون اساسی تبیین یا اراده کرده‌اند بتصویب رسیده است در اینصورت با منتفی بودن امر بررسی و اعلام مغایرت یا عدم مغایرت مصوبه مطروحه با قوانین ناگزیر است بلحاظ مغایرت تصویب‌نامه مزبور با آنچه واضعان قانون اساسی تبیین یا اراده کرده‌اند از ورود ماهوی به

متن تصویبنامه مورد نظر خودداری نمایند.

۵- ارزیابی نتایج بدست آمده از استدلال‌های سابق‌الذکر در رابطه با نظر تفسیری شورای محترم نگهبان

نظر به اینکه محتمل است گفته شود نظر تفسیری شماره ۲۱۰۱ مورخ ۱۳۷۱/۶/۱۶ شورای محترم نگهبان قانوناً مانع از آنستکه رئیس مجلس شورای اسلامی بتواند از رهگذر ارزیابی مصوبات موضوع اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی و تشخیص عدم مطابقت مصوبات مذکور با نظر واضعان قانون اساسی این قبیل مصوبات را مغایر قانون اساسی دانسته و در نتیجه از بررسی ماهوی مصوبات مطروحه خودداری کند لذا در پاسخ به این احتمال گفته می‌شود همانگونه که حتی با اندک دقت بنظر تفسیری مزبور با بیان "کلمه قوانین مذکور در اصل (۱۳۸) قانون اساسی شامل قانون اساسی نمی‌شود" بدست می‌آید شورای محترم نگهبان اساساً فارغ از صلاحیت شکلی یا مسئولیت ابتدائی رئیس مجلس شورای اسلامی در ارزیابی مصوبات دولت از جهت تطابق یا عدم تطابق آن‌ها با آنچه واضعان قانون اساسی تبیین یا اراده کرده‌اند در واقع با این فرض که اولاً مصوبات مطروحه وفق نظر واضعان قانون اساسی بتصویب رسیده و ثانیاً رئیس مجلس شورای اسلامی نیز از رهگذر دقت در سوابق امر به همین نتیجه دست یافته است در مقام بیان این معنی بوده است که با تحقق نظر واضعان قانون اساسی، رئیس مجلس شورای اسلامی در رسیدگی ماهوی چنین مصوباتی نمی‌تواند با استناد به دیگر اصول قانون اساسی مصوبات دولت را مغایر با قانون بداند بنا بر مراتب مذکور بنظر می‌رسد نظر تفسیری فوق‌الاشعار اصولاً منصرف از مواردی است که رئیس مجلس شورای اسلامی بلحاظ عدم مطابقت مصوبات دولت با نظر واضعان قانون اساسی از رسیدگی ماهوی نسبت به این قبیل مصوبات خودداری می‌کند شاهد و مؤید این نظر آنستکه در مواردی که رئیس مجلس شورای اسلامی پس از نظریه تفسیری مزبور با خودداری از اعلام نظر نسبت به مصوباتی که مغایر شرع یا قانون اساسی تشخیص و آن‌ها را برای اظهارنظر به شورای محترم نگهبان ارسال داشته است نه فقط خرده یا ایرادی به این امر گرفته نشده بلکه در هر دو مورد، این شورا اظهارنظر نیز نموده است.

نظر به اینکه با عنایت به مراتب سابق‌الذکر، اتخاذ تصمیم یا اعلام نظر رئیس مجلس شورای اسلامی در خصوص تصویبنامه شماره ۵۳۱/۲۰-/-س/ت ۳۱۲ ک مورخ ۱۳۸۳/۵/۱۱ و مصوبات مشابه نیازمند جلب نظر تفسیری آن شورای محترم است لذا چنانچه استدلال‌های بعمل آمده در خصوص منصرف بودن نظر تفسیری شماره ۲۱۰۱-۱۳۷۱/۶/۱۵ از اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مورد تأیید قرار گیرد، خواهشمند است نظر تفسیری شورای محترم نگهبان در این خصوص را اخذ و به اینجانب ابلاغ فرمائید ولکن در غیر اینصورت جلب نظر تفسیری آن شورای محترم که متضمن تعیین تکلیف رئیس مجلس شورای اسلامی در موارد ذیل باشد مورد تقاضاست:

الف: هیئت وزیران مستنداً به اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی لکن خارج از موارد چهارگانه مذکور در این اصل یعنی وضع تصویبنامه یا آئین‌نامه برای ۱- اجرای قوانین ۲- انجام وظائف اداری ۳- تأمین اجرای قوانین ۴- تنظیم سازمان‌های اداری بوضع تصویبنامه یا آئین‌نامه اقدام

کرده باشد.

ب: هیئت وزیران ضمن استناد به اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی امر یا اموری را به کمیسیون مربوط محول نموده باشد که خارج از محدوده موارد چهارگانه مذکور در اصل مزبور است.

ج: کمیسیون مربوط با وصف استناد به اصل یکصد و سی و هشتم خارج از چهارچوب امور محوله از طرف دولت به آن و یا زائد از موارد چهارگانه مذکور در اصل فوق الذکر تصویبنامه یا آئین‌نامه‌ای وضع نموده باشد.

غلامعلی حداد عادل

رئیس مجلس شورای اسلامی

استفساریه هشتم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره: ۲۴۸۲۴/۳۲/۸۶

تاریخ: ۱۳۸۶/۱۰/۲۶

حضرت آیت الله جنتی دامت برکاته — دبیر محترم شورای نگهبان

سلام علیکم

با احترام؛ با توجه به برداشت‌های متفاوت در مقام اجرا و نظارت از اصل ۱۴۱ قانون اساسی، استدعا دارد نظر آن شورای محترم را در مورد موضوع زیر، اعلام فرمایند:

آیا کارکنان دولت به عنوان مدیرعامل یا عضو هیئت مدیره بنیادهای فرهنگی که کاملاً غیراقتصادی هستند و این فعالیت نیز غیرمستمر است، می‌توانند فعالیت داشته باشند؟ لازم به ذکر است که شورای محترم نگهبان قبلاً عضویت در هیئت امنای این نوع موسسات را مغایر با اصل ۱۴۱ نشناخته است.

عضو حقوق‌دان شورای نگهبان و وزیر دادگستری

غلامحسین الهام

تفسیر هشتم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره: ۲۹۱۷۳/۳۰/۸۷

تاریخ: ۱۳۸۷/۸/۲۲

جناب آقای دکتر الهام دام مجد العالی

عضو محترم حقوق‌دان شورای نگهبان

سلام علیکم

عطف به نامه شماره ۲۴۸۲۴/۳۲/۸۶ مورخ ۱۳۸۶/۱۰/۲۹، موضوع در جلسه شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت و نظر تفسیری شورای نگهبان به شرح زیر اعلام می‌گردد:

«عضویت به عنوان هیئت مدیره و یا مدیرعامل موسسات فرهنگی غیردولتی و غیرعمومی و مؤسساتی که سرمایه آن تماماً یا جزئاً متعلق به دولت و موسسات عمومی نیست و نیز شرکت دولتی یا خصوصی محسوب نشوند، مشمول اصل «۱۴۱» قانون اساسی نمی‌باشد.»

محمدرضا علیزاده

استفساریه نهم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۶۰۸۲ - م/۱ تاریخ ۱۳۹۱/۳/۳

حضرت آیت الله جنتی دامت برکاته

دبیر محترم شورای نگهبان

نامه شماره ۱۶۶ مورخ ۱۳۹۱/۳/۲ رئیس محترم هیئت عالی حل اختلاف و تنظیم روابط قوای سه گانه در ارتباط با موضوع ارجاعی اختیارات رئیس مجلس شورای اسلامی در اجرای ذیل اصول ۸۵ و ۱۲۸ قانون اساسی و نتیجه حاصله به استحضار مقام معظم رهبری مدظله العالی رسید، مرقوم فرمودند:

«آیت الله جناب آقای جنتی دبیر محترم شورای نگهبان دامت برکاته طبق نظر صائب هیئت عالی حل اختلاف، شایسته است آن شورای محترم نظر تفسیری خود را در مورد اصول ذی ربط قانون اساسی در این مسئله، اعلام نماید. والسلام علیکم و رحمة الله ۱۳۹۱/۳/۲»
ضمن ارسال تصویر دستخط مبارک معظم له و سوابق مربوط، مراتب برای اقدام مقتضی و اعلام نتیجه، ایفاد می گردد.

دفتر مقام معظم رهبری - محمدی گلیاگانی

تفسیر نهم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۱۳۹۱/۳/۲۰ م/۹۱/۳۰/۷۳۲ تاریخ

جناب حجت الاسلام والمسلمین آقای محمدی گلیاگانی (دامت برکاته)

رئیس محترم دفتر مقام معظم رهبری (مدظله العالی)

عطف به نامه شماره ۶۰۸۲ - م/۱ مورخ ۱۳۹۱/۳/۳، مبنی بر اظهار نظر تفسیری در خصوص اصول هشتاد و پنجم و یکصد و سی و هشتم قانون اساسی، موضوع در جلسه مورخ ۱۳۹۱/۳/۱۰ شورای نگهبان مورد بحث و بررسی قرار گرفت و نظر شورا به شرح زیر اعلام می گردد:
هیئت وزیران پس از اعلام نظر رئیس مجلس شورای اسلامی مکلف به تجدیدنظر و اصلاح مصوبه خویش است؛ در غیر این صورت پس از گذشت مهلت مقرر قانونی، مصوبه مورد ایراد ملغی الاثر خواهد شد.

دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

استفساریه دهم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره: ۱۰۹۰۲۹ - تاریخ: ۲۹/۵/۱۳۹۰

حضرت آیت الله جنتی (دام ظلّه العالی)

دبیر محترم شورای نگهبان

سلام علیکم

با احترام، بازگشت به نامه شماره ۴۳۰۴۶/۳۰/۹۰ مورخ ۵/۵/۹۰ قائم مقام محترم دبیر آن شورا و پیرو نامه شماره ۸۰۲۹ - م/۹۰ مورخ ۱۸/۳/۱۳۹۰ معاونت حقوقی ریاست جمهوری و ۱/۴۳۳۰/۹۰ مورخ ۳/۵/۱۳۹۰ اینجانب در خصوص استعلام از اصل ۱۲۸ قانون اساسی مبنی بر اینکه؛ اولاً

با توجه به اینکه طبق این اصل، تنظیم آیین‌نامه‌های اجرایی توسط هیئت وزیران با هر یک از وزیران و با کمیسیون‌های وزراء صورت می‌پذیرد (و همچنین با عنایت به اصل ۵۷ و اصول ۱۵۶، ۱۵۷ و ۱۵۸ قانون اساسی)، آیا آیین‌نامه‌های مصوب رئیس قوه قضائیه می‌تواند متضمن تکلیفی برای دستگاه‌های اجرایی از جمله اوامر، نواهی در امور اجرایی با نحوه توزیع وظایف اجرایی و اعتبارات مصوب دستگاهی باشد؟ و ثانیاً در مواردی که به موجب قانون عادی تصویب آیین‌نامه اجرایی به مرجعی غیر از هیئت وزیران سپرده شده است، آیا دولت می‌تواند به استناد اصل (۱۳۸) قانون اساسی در همان موضوع و به منظور هماهنگی دستگاه‌های اجرایی در انجام وظایف اداری و با تأمین اجرای همان قانون آیین‌نامه با تصویب نامه وضع نماید؟

خواهشمند است ترتیبی اتخاذ فرمایید که موضوع در جلسه شورای محترم نگهبان مطرح گردیده و نظریه تفسیری آن شورای محترم در خصوص اصل یکصد و سی و هشتم اعلام گردد

محمود احمدی نژاد

تفسیر دهم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره: ۴۳۴۵۸/۳۰/۹۰ - تاریخ: ۱۳۹۰/۶/۲ جناب آقای دکتر محمود احمدی نژاد رئیس محترم جمهوری اسلامی ایران با سلام و تحیت عطف به نامه شماره ۱۰۹۰۲۹ مورخ ۱۳۹۰/۵/۲۹ مبنی بر اظهار نظر تفسیری در خصوص اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی، موضوع در شورای نگهبان مورد بحث و بررسی قرار گرفت و نظر شورا به شرح زیر اعلام می‌گردد:

«بدیهی است رئیس قوه قضائیه نمی‌تواند برای دستگاه‌های خارج از این قوه آیین‌نامه وضع نماید، اما می‌تواند در حدود اختیارات مذکور در قانون اساسی، آیین‌نامه تصویب کند. در این صورت این نامه مصوب ایشان برای همه دستگاه‌ها لازم‌الاتباع است.»

قائم مقام دبیر شورای نگهبان - محمدرضا علیزاده

اصل یکصد و سی و هشتم از منظر قوانین داخلی

قانون اطلاع مجلس شورای اسلامی از مصوبات هیئت وزیران

ماده واحده- هیئت وزیران مسئولین کلیه دستگاه‌های اجرایی اعم از وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی مکلفند، کلیه مصوبات (تصویب‌نامه‌ها) بخشنامه‌ها، دستورالعمل‌ها، قراردادهای عادی و محرمانه و سری خود را از طریق زیر به اطلاع نمایندگان مجلس شورای اسلامی برسانند:

- ۱- تصویب‌نامه‌های محرمانه و سری هیئت وزیران از طریق هیئت‌رئیس مجلس شورای اسلامی.
- ۲- تصویب‌نامه‌های عادی هیئت وزیران، قراردادهای دولت و شرکت‌های دولتی، بخشنامه‌ها و دستورالعمل‌های صادره از وزارتخانه‌ها، مؤسسات و سازمان‌ها و شرکت‌های دولتی از طریق کمیسیون سازمان‌های وابسته به نخست‌وزیری.

تبصره ۱- کلیه قراردادهای نظامی و تسلیحاتی تا پایان جنگ تحمیلی از شمول ماده فوق مستثنی می‌باشد.

تبصره ۲- اعتبار موردنیاز برای اجرای این قانون از محل صرفه‌جویی‌های دستگاه‌های اجرایی فوق‌الذکر تأمین و کسری اعتبار ناشی از اجرای این قانون از محل ردیف ۵۰۳۰۰۱ تأمین خواهد شد.

قانون فوق مشتمل بر ماده واحده و دو تبصره در جلسه روز سه‌شنبه بیست و ششم آبان ماه یک هزار و سیصد و شصت و شش مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۶۶/۹/۳ به تأیید شورای نگهبان رسیده است.

رئیس مجلس شورای اسلامی - اکبر هاشمی

اصل یکصد و سی و هشتم از منظر دکترین

نکته ۱: در خصوص ماده واحده اطلاع مجلس از مصوبات هیئت‌دولت دو نکته حائز اهمیت است: اول اینکه رئیس مجلس مقام ناظر بر مصوبات قلمداد شده نه خود مجلس و با توجه به اینکه نظارت بر حسن اجرای قوانین برعهده قوه قضائیه است، واگذاری این نظارت به قوه مزبور مناسب‌تر به نظر می‌رسد. نکته دوم اینکه هم‌زمانی اقدام دولت در ابلاغ برای اجرا و اطلاع رئیس مجلس خالی از اشکال نیست (هاشمی، ۱۳۹۴: ۳۲۳).

نکته ۲: چگونگی نظارت بر آیین‌نامه‌های دولت:

۱- نظارت قانونی: مطابق اصول ۸۵ و ۱۳۸ قانون اساسی تمامی آیین‌نامه‌ها و تصویب‌نامه‌های دولت و مصوبات کمیسیون‌ها باید به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی برسد. این نظارت در قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸ وجود نداشت و در فرایند بازنگری قانون اساسی در سال ۱۳۶۸؛ اضافه شد.

۲- نظارت قضایی

الف) قضات دادگاه‌ها مکلفند از اجرای تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولتی که مخالف با قوانین و مقررات اسلامی‌اند یا خارج از حدود اختیارات قوه مجریه است خودداری کنند.

ب) هرکس می‌تواند ابطال این گونه مقررات را از دیوان عدالت اداری تقاضا کند.

۳- نظارت شرعی: هرگاه مصوبه مورد شکایت به لحاظ مغایرت با موازین شرعی برای رسیدگی (در دیوان عدالت اداری) مطرح باشد موضوع جهت اظهارنظر به شورای نگهبان ارسال می‌شود. نظر فقهای شورای نگهبان برای هیئت عمومی و هیئت‌های تخصصی لازم‌الاتباع است. (تبصره ۲ ماده ۸۴ قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۹۲/۳/۲۵)

نکته ۳: آیین‌نامه‌ها از نظر فقدان یا وجود سابقه قانونی به دو نوع واجد سابقه قانونی و مستقل تقسیم می‌شوند. آیین‌نامه‌های واجد سابقه قانونی به دو دسته اجرایی و تفویضی و آیین‌نامه‌های مستقل نیز به سه دسته جهت انجام وظایف اداری، جهت تأمین اجرای قانون و جهت تنظیم سازمان‌های اداری (تشکیلاتی) تقسیم می‌شوند. علاوه بر تقسیم‌بندی فوق آیین‌نامه‌ها از نظر موضوع نیز به ۳ دسته اجرایی، تشکیلاتی و انضباطی تقسیم می‌شوند (استوار سنگری، ۱۳۹۳: ۵۳ تا ۵۹).

۱. آیا آیین‌نامه مصوب کمیسیون متشکل از دو معاون رئیس‌جمهور و سه وزیر (همگی واجد

مق (رای) قانونی است؟ رئیس‌جمهور آیین‌نامه‌ها را ابلاغ به رئیس مجلس می‌فرستد.

الف) خیر - قبل از (ب) خیر - حین (ج) بله - قبل از (د) بله - حین

۲. به موجب قانون اساسی، در فصول لازم‌الاجرا شدن کدام دسته از مصوبات، نیازی به تأیید شورای نگهبان نیست؟

(رکتری حقوق عمومی ۹۸)

الف) قوانین آزمایشی در مدتی که به صورت آزمایشی اجرا می‌شوند.

ب) اساسنامه‌های مؤسسات وابسته به دولت مصوب هیئت وزیران

ج) اساسنامه‌های مؤسسات دولتی مصوب کمیسیون‌های مجلس

د) آیین‌نامه‌های اجرایی قوانین آزمایشی مصوب هیئت وزیران

۳. در کدام مورد، هیئت وزیران صلاحیت وضع آیین‌نامه ندارد؟

(ارشر ۹۹)

الف) تأمین اجرای قوانین (ب) انجام وظایف اداری

ج) تعیین حدود وظایف وزرا (د) تنظیم سازمان‌های اداری

۴. تفاوت «مقوله‌نامه» و «آیین‌نامه» کدام است؟

(رکتری ۱۴۰۰)

الف) مرجع وضع و تصویب هر یک از آنها

ب) مرجع نظارت بر عدم مغایرت آنها با قوانین

ج) میزان آرای لازم برای تصویب هر یک از آنها در دولت

د) میزان آرای لازم برای تصویب هر یک از آنها در مجلس

۵. تشخیص نهایی عادی یا فوری بودن پیشنهادهای قابل طرح در هیئت دولت با کدام مقام یا نهاد است؟

(ارشر ۱۴۰۰)

الف) صرفاً رئیس‌جمهور

ب) رئیس‌جمهور با وزیر مربوط

ج) رئیس‌جمهور یا معاون اول وی

د) رئیس‌جمهور و معاون اول وی صرفاً در مواردی که پیشنهاد پیش از جلسه هیئت وزیران واصل شده باشد.

۶. مطابق نظر شورای نگهبان رئیس قوه قضائیه برای دستگاه‌های خارج از این قوه آیین‌نامه

وضع کند. در صورتی که رئیس قوه قضائیه برمسب صلاحیت‌های خود اقدام به صدور آیین‌نامه کند،

این متن برای دستگاه‌های خارج از این قوه لازم‌الاتباع

الف) می‌تواند - نیست. (ب) نمی‌تواند - نیست.

ج) می‌تواند - هست. (د) نمی‌تواند - هست.

پاسخنامه

۱ ب به اصل ۱۳۸ قانون اساسی و نظریه تفسیری شماره ۵۶۸۶ مورخ ۱۶ دی ۱۳۷۲ شورای نگهبان ذیل اصل رجوع فرمایید.

۲ د ۳ ج ۴ الف ۵ ج

۶ د به نظر تفسیری شورای نگهبان پیرامون اصل یکصدوسی‌وهشتم قانون اساسی رجوع کنید.

نموداری

اصل یکصد و بیست و هفتم - رئیس جمهور می تواند در موارد خاص، بر حسب ضرورت با تصویب هیأت وزیران، نماینده، یا نمایندگان ویژه با اختیارات مشخص، تعیین نماید. در این موارد، تصمیمات نماینده یا نمایندگان مذکور در حکم تصمیمات

رئیس جمهور
و هیأت وزیران
خواهد بود.^۱

اصل یکصد و سی و چهارم - ریاست هیأت وزیران با

رئیس جمهور است که

بر کار وزیران نظارت دارد
و با اتخاذ تدابیر لازم، به
هماهنگ ساختن تصمیم های
وزیران و هیأت دولت می پردازد
و با همکاری وزیران، برنامه و
خط مشی دولت را تعیین
و قوانین را اجرا می کند

در موارد
اختلاف نظر
یا تداخل
در وظایف

قانونی دستگاه های دولتی، در صورتی که نیاز به
تفسیر
یا تغییر قانون
نداشته باشد، تصمیم هیأت

وزیران که به پیشنهاد رئیس جمهور اتخاذ می شود، لازم الاجرا است. رئیس جمهور در برابر مجلس،

مسئول اقدامات هیأت وزیران است.^۲

۱- اصل سابق - اصل یکصد و بیست و هفتم - هر گاه رئیس جمهور لازم بداند، جلسه هیأت وزیران در حضور او، به ریاست وی تشکیل می شود.

۲- اصل سابق - اصل یکصد و سی و چهارم - ریاست هیأت وزیران با نخست وزیر است که بر کار وزیران نظارت دارد و با اتخاذ تدابیر لازم به هماهنگ ساختن تصمیم های دولت می پردازد و با همکاری وزیران، برنامه و خط مشی دولت را تعیین و قوانین را اجرا می کند. نخست وزیر در برابر مجلس مسئول اقدامات هیأت وزیران است.

تحریری

اصل یکصد و بیست و هفتم

رئیس‌جمهور می‌تواند در موارد خاص، بر حسب ضرورت با تصویب هیأت‌وزیران، نماینده، یا نمایندگان ویژه با اختیارات مشخص، تعیین نماید. در این موارد، تصمیمات نماینده یا نمایندگان مذکور در حکم تصمیمات رئیس‌جمهور و هیأت وزیران خواهد بود.^۱

تفسیر شورای نگهبان:

استفساریه نخست / مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۱

تفسیر نخست / مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۳

استفساریه دوم / مورخ ۱۳۷۹/۵/۴

تفسیر دوم / مورخ ۱۳۷۹/۵/۳۰

استفساریه سوم / مورخ ۱۳۸۱/۵/۲۷

تفسیر سوم / مورخ ۱۳۸۱/۸/۴

اصل یکصد و سی و هشتم

علاوه بر مواردی که هیأت وزیران یا وزیری، مأمور تدوین آیین نامه‌های اجرایی قوانین می‌شود، هیأت وزیران حق دارد برای انجام وظایف اداری و تأمین اجرای قوانین و تنظیم سازمان‌های اداری به وضع تصویب نامه و آیین نامه بپردازد. هر یک از وزیران نیز در حدود وظایف خویش و مصوبات هیأت وزیران حق وضع آیین‌نامه و صدور بخش‌نامه را دارد ولی مفاد این مقررات نباید با متن و روح قوانین مخالف باشد. دولت می‌تواند تصویب برخی از امور مربوط به وظایف خود را به کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر، واگذار نماید. مصوبات این کمیسیون‌ها در محدوده قوانین پس از تأیید رئیس‌جمهور، لازم‌الاجرا است. تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولت و مصوبات کمیسیون‌های مذکور در این اصل، ضمن ابلاغ برای اجرا، به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی می‌رسد تا در صورتی که آن‌ها را بر خلاف قوانین بیابد، با ذکر دلیل، برای تجدیدنظر به هیأت‌وزیران بفرستد.^۲

تفسیر شورای نگهبان:

استفساریه نخست / مورخ ۱۳۷۰/۸/۱۳ و پیوست استفساریه مورخ ۱۳۷۱/۵/۲۰

تفسیر نخست / مورخ ۱۳۷۱/۶/۱۵

استفساریه دوم / مورخ ۱۳۷۲/۷/۲۸

۱- اصل سابق - اصل یکصد و بیست و هفتم - هر گاه رئیس‌جمهور لازم بداند، جلسه هیأت وزیران در حضور او، به ریاست وی تشکیل می‌شود.

نظریه شورای نگهبان: استفساریه / مورخ ۱۳۵۹/۹/۱۶ تفسیر / مورخ ۱۳۵۹/۹/۲۶

۲- اصل سابق - اصل یکصد و سی و هشتم - علاوه بر مواردی که هیأت وزیران یا وزیری مأمور تدوین آیین نامه‌های اجرایی قوانین می‌شود، هیأت وزیران حق دارد برای انجام وظایف اداری و تأمین اجرای قوانین و تنظیم سازمان‌های اداری، به وضع تصویب نامه و آیین نامه بپردازد. هر یک از وزیران نیز در حدود وظایف خویش و مصوبات هیأت وزیران، حق وضع آیین نامه و صدور بخشنامه را دارد، ولی مفاد این مقررات نباید با متن و روح قوانین، مخالف باشد.

نظر شورای نگهبان: استفساریه / مورخ ۱۳۵۹/۱۲/۲۴ تفسیر ۱۳۶۰/۱/۲۰

تفسیر دوم / مورخ ۱۳۷۲/۸/۵
استفساریه سوم / مورخ ۱۳۷۲/۹/۲۸
تفسیر سوم / مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۱۶
استفساریه چهارم / مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۱
تفسیر چهارم / مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۳
استفساریه پنجم / مورخ ۱۳۷۷/۱۲/۱۸
تفسیر پنجم / مورخ ۱۳۷۸/۱/۲۵
استفساریه ششم / مورخ ۱۳۷۸/۳/۱۸
تفسیر ششم / مورخ ۱۳۷۸/۳/۲۶
استفساریه هفتم / مورخ ۱۳۸۳/۷/۱۵
تفسیر هفتم / مورخ ۱۳۸۳/۸/۲
استفساریه هشتم / مورخ ۱۳۸۶/۱۰/۲۶
تفسیر هشتم / مورخ ۱۳۸۷/۸/۲۲
استفساریه نهم / مورخ ۱۳۹۱/۳/۳
تفسیر نهم / مورخ ۱۳۹۱/۳/۲۰
استفساریه دهم / مورخ ۱۳۹۰/۵/۲۹
تفسیر دهم / مورخ ۱۳۹۰/۶/۲

قوانین و مقررات مرتبط:

ماده واحده قانون اطلاع مجلس شورای اسلامی از مصوبات هیات وزیران، ماده واحده نحوه اجرای اصل ۸۵ و

اصل ۱۳۸

اصل ۸۵ قانون اساسی

۱۳۰- به موجب قانون اساسی در ترکیب کدام یک از مراجع، زیر سه نفر از قوه قضائیه عضویت

دارند؟

ب) مجمع تشخیص مصلحت نظام

د) شورای عالی امنیت ملی

الف) شورای نظارت بر صدا و سیما

ج) شورای بازنگری قانون اساسی

گزینه ج صحیح است. اصل ۱۷۷

قانونیاری

اصل یکمصد و هفتاد و هفتم- بازنگری در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، در موارد

ضروری به ترتیب زیر انجام می‌گیرد. مقام رهبری پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت

نظام ملی حکمی خطاب به رئیس‌جمهور موارد اصلاح یا متمیم قانون اساسی را به شورای بازنگری

قانون اساسی با ترکیب زیر پیشنهاد می‌نماید:

- ۱- اعضای شورای نگهبان.
- ۲- رؤسای قوای سه‌گانه.
- ۳- اعضای ثابت مجمع تشخیص مصلحت نظام.
- ۴- پنج نفر از اعضای مجلس خبرگان رهبری.
- ۵- ده نفر به انتخاب مقام رهبری.
- ۶- سه نفر از هیئت وزیران.
- ۷- سه نفر از قوه قضائیه.
- ۸- ده نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی.
- ۹- سه نفر از دانشگاهیان.

شیوه کار و کیفیت انتخاب و شرایط آن را قانون معین می‌کند. مصوبات شورا پس از تأیید و امضای مقام رهبری باید از طریق مراجعه به آراء عمومی به تصویب اکثریت مطلق شرکت‌کنندگان در همه‌پرسی برسد.

رعایت ذیل اصل پنجاه و نهم در مورد همه‌پرسی «بازنگری در قانون اساسی» لازم نیست. محتوای اصول مربوط به اسلامی بودن نظام و ابتدای کلیه قوانین و مقررات بر اساس موازین اسلامی و پایه‌های ایمانی و اهداف جمهوری اسلامی ایران و جمهوری بودن حکومت و ولایت امر و امامت امت و نیز اداره امور کشور با اتکا به آراء عمومی و دین و مذهب رسمی ایران تغییرناپذیر است.

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران یکصد و هفتاد و پنج اصل داشت و اصل یکصد و هفتاد و هفتم به‌موجب بازنگری قانون اساسی در سال ۱۳۶۸، به قانون اساسی الحاق شده است.

اصل یکصد و هفتاد و هفتم از منظر دکترین

نکته ۱: در خصوص همه‌پرسی بازنگری در قانون اساسی لازم نیست که درخواست مراجعه به آرای

عمومی به تصویب دوسوم مجموع نمایندگان مجلس برسد (ساعد وکیل، ۱۳۹۴: ۶۲۷).

۱. اصل ۱۷۷ قانون اساسی مبنی بر تغییرناپذیری اسلامی بودن نظام و جمهوری بودن حکومت، کدام نوع از قواعد حقوق اساسی است؟

(ارشر ۹۴)

الف) معمولی ب) تکمیلی ج) ارگانیک د) فرادستوری

۲. در شورای بازنگری قانون اساسی نفر از فیبرگان مضمور دارند.

الف) ۹ ب) ۷ ج) ۳ د) ۵

۳. طبق قانون اساسی، کدام مورد زیر به موجب قانون مصوب مجلس شورای اسلامی صورت می‌پذیرد؟

(دکتری حقوق عمومی ۹۹)

الف) مقررات مربوط به مجمع تشخیص مصلحت نظام

(ب) کیفیت انتخاب و تعداد و شرایط اعضای مجلس خبرگان

(ج) تعیین حدود اختیارات و وظایف شورای عالی امنیت ملی

(د) شیوه کار و کیفیت انتخاب اعضای شورای بازنگری قانون اساسی

۴. در نظام حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران، قانون ارگانیکی:.....

(دکتری ۱۴۰۰)

(الف) وجود دارد؛ زیرا در سلسله مراتب هنجارهای حقوقی، برخی قوانین نسبت به سایر قوانین برتری دارند.

ب) وجود دارد؛ چرا که در برخی اصول قانون اساسی، اجرای آن‌ها منوط به تصویب قوانین مزبور شده است.

(چ) وجود ندارد؛ چرا که میان قوانین عادی از نقطه نظر فرایند تصویب و اصلاح و نظارت بر آنها تفاوتی

وجود ندارد.

(د) وجود ندارد؛ زیرا در قانون اساسی و رویه شورای نگهبان، وضع چنین قوانینی مورد شناسایی قرار نگرفته

است.

۵. در محتوای اصول مربوط به کدامیک از موضوعات زیر، امکان بازنگری در قانون اساسی وجود دارد؟

(مرکز وکلا قوه قضائیه ۱۴۰۰)

(الف) جمهوری بودن حکومت

(ب) استقلال قوا

(ج) اهداف جمهوری اسلامی ایران

۴. کدام مورد، جزو صلاحیت‌های مجمع تشخیص مصلحت نظام نیست؟ (مرکز وکلا قوه قضائیه ۱۳۰۰)

الف) تهیه و تصویب مقررات مربوط به مجمع تشخیص مصلحت نظام

(ب) حل معضلات نظام که از طرق عادی قابل حل نیست، پس از ارجاع رهبری

ج) مشاوره در اموری که رهبری به مجمع تشخیص مصلحت نظام ارجاع می‌دهد.

(د) پیشنهاد موارد اصلاح با متمم قانون اساسی به شورای بازنگری قانون اساسی

۷. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، در قالب کدام دسته‌بندی زیر از انواع قانون اساسی قرار

می گیرد؟

(دکتری ۱۴۰۱)

الف) یکدست - اعطایی - انعطاف پذیر

(ب) انعطاف پذیر - ماہوی - مختلط

(ج) مختلط - شکلی - انعطاف پذیر

(د) عرفی - شکلی - یکدست

۸. در شورای بازنگری اعضای ثابت کدام نهاد مضور دارند؟

(الف) مجمع تشخيص مصلحت نظام

(ب) شورای عالی انقلاب فرهنگی

(ج) شورای عالی هماهنگی سران قوا

(د) شورای عالی اداری

پاسخنامه

۱ د ۲ د ۳ د ۴ ج ۵ ب ۶ د ۷ ج

۸ الف اعضای ثابت مجمع عضو شورای بازنگری‌اند و به تبع اعضای متغیر از این حیث عضو مجمع نیستند.

نموداری

▣ اصل یکصد و هفتاد و هفتم - بازنگری در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، در موارد

ضروری، به ترتیب زیر انجام می‌گیرد:

- ◀ مقام رهبری پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام طی حکمی خطاب به رئیس‌جمهور
 - ◀ موارد اصلاح یا متمیم قانون اساسی را به شورای بازنگری قانون اساسی
- با ترکیب زیر، پیشنهاد می‌نماید:

- ۱- اعضای شورای نگهبان
 - ۲- رؤسای قوای سه گانه
 - ۳- اعضای ثابت مجمع تشخیص مصلحت نظام
 - ۴- پنج نفر از اعضای مجلس خبرگان رهبری
 - ۵- ده نفر به انتخاب مقام رهبری
 - ۶- سه نفر از هیأت وزیران
 - ۷- سه نفر از قوه قضاییه
 - ۸- ده نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی
 - ۹- سه نفر از دانشگاهیان
- شیوه کار و کیفیت انتخاب و شرایط آن را، قانون

معین می‌کند. مصوبات شورا پس از تأیید و امضای مقام رهبری باید از طریق مراجعه به آراء عمومی به تصویب اکثریت مطلق شرکت کنندگان در همه پرسی برسد. رعایت ذیل اصل پنجاه و نهم در مورد همه پرسی "بازنگری در قانون اساسی" لازم نیست.

- ◀ اصول مربوط به اسلامی بودن نظام
 - ◀ و ابتدای کلیه قوانین و مقررات بر اساس موازین اسلامی و پایه های ایمانی
 - ◀ و اهداف جمهوری اسلامی ایران
 - ◀ جمهوری بودن حکومت
 - ◀ و ولایت امر
 - ◀ و امامت امت
 - ◀ و نیز اداره امور کشور با اتکاء به آراء عمومی
 - ◀ و دین
 - ◀ و مذهب رسمی ایران
- محتوای
- تغییرناپذیر است.

اصل یکصد و هفتاد و هفتم به موجب اصلاحاتی که در سال ۱۳۶۸ نسبت به قانون اساسی صورت گرفته، به این قانون الحاق شده است.

تحریری

اصل یکصد و هفتاد و هفتم

بازنگری در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، در موارد ضروری، به ترتیب زیر انجام می‌گیرد:
مقام رهبری پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام، طی حکمی خطاب به رئیس جمهور، موارد اصلاح یا متمیم قانون اساسی را به شورای بازنگری قانون اساسی با ترکیب زیر، پیشنهاد می‌نماید:

۱- اعضای شورای نگهبان

۲- رؤسای قوای سه‌گانه

۳- اعضای ثابت مجمع تشخیص مصلحت نظام

۴- پنج نفر از اعضای مجلس خبرگان رهبری

۵- ده نفر به انتخاب مقام رهبری

۶- سه نفر از هیأت وزیران

۷- سه نفر از قوه قضائیه

۸- ده نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی

۹- سه نفر از دانشگاهیان.

شیوه کار و کیفیت انتخاب و شرایط آن را، قانون معین می‌کند. مصوبات شورا پس از تأیید و امضای مقام رهبری باید از طریق مراجعه به آراء عمومی به تصویب اکثریت مطلق شرکت‌کنندگان در همه‌پرسی برسد. رعایت ذیل اصل پنجاه و نهم در مورد همه‌پرسی «بازنگری در قانون اساسی» لازم نیست.

محتوای اصول مربوط به اسلامی بودن نظام و ابتدای کلیه قوانین و مقررات بر اساس موازین اسلامی و پایه‌های ایمانی و اهداف جمهوری اسلامی ایران و جمهوری بودن حکومت و ولایت امر و امامت امت و نیز اداره امور کشور با اتکاء به آراء عمومی و دین و مذهب رسمی ایران، تغییرناپذیر است.

اصل یکصد و هفتاد و هفتم به موجب اصلاحاتی که در سال ۱۳۶۸ نسبت به قانون اساسی صورت گرفته، به این قانون الحاق شده است.

قوانین و مقررات مرتبط:

اصول ۷۲ و ۹۱ و ۹۴ و ۹۶ قانون اساسی

۱۳۱- در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران کدام اقدام از سوی کارمندان دولت صریحاً منع شده است؟

۱- اصل یکصد و هفتاد و هفتم به موجب اصلاحاتی که در سال ۱۳۶۸ نسبت به قانون اساسی صورت گرفته، به این قانون الحاق شده است.

(ب) انعقاد قرارداد با دستگاه متبوع کارمند
(د) اخذ تابعیت کشور بیگانه

(الف) تصدی بیش از یک شغل
(ج) گرفتن وام یا کمک بدون عوض خارجی
گزینه الف صحیح است. اصل ۱۴۱

قانونییر

اصل یکصد و چهل و یکم- رئیس‌جمهور، معاونان رئیس‌جمهور، وزیران و کارمندان دولت نمی‌توانند بیش از یک شغل دولتی داشته باشند و داشتن هر نوع شغل دیگر در مؤسساتی که تمام یا قسمتی از سرمایه آن متعلق به دولت یا مؤسسات عمومی است و نمایندگی مجلس شورای اسلامی و وکالت دادگستری و مشاوره حقوقی و نیز ریاست و مدیریت عامل یا عضویت در هیئت‌مدیره انواع مختلف شرکت‌های خصوصی، جز شرکت‌های تعاونی ادارات و مؤسسات برای آنان ممنوع است. سمت‌های آموزشی در دانشگاه‌ها و مؤسسات تحقیقاتی از این حکم مستثنی است.

اصل یکصد و چهل و یکم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

رئیس‌جمهور، نخست‌وزیر، وزیران و کارمندان دولت نمی‌توانند بیش از یک شغل دولتی داشته باشند و داشتن هر نوع شغل دیگر در مؤسساتی که تمام یا قسمتی از سرمایه آن متعلق به دولت یا مؤسسات عمومی است و نمایندگی مجلس شورای ملی و وکالت دادگستری و مشاوره حقوقی و نیز ریاست و مدیریت عامل یا عضویت در هیئت‌مدیره انواع مختلف شرکت‌های خصوصی، جز شرکت‌های تعاونی ادارات و مؤسسات برای آنان ممنوع است. سمت‌های آموزشی در دانشگاه‌ها و مؤسسات تحقیقاتی از این حکم مستثنی است. نخست‌وزیر می‌تواند در موارد ضرورت به‌طور موقت تصدی برخی از وزارتخانه‌ها را بپذیرد.

اصل یکصد و چهل و یکم قانون اساسی از منظر شورای نگهبان

استفساریه نخست از اصل یکصد و چهل و یکم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸
شماره ۸۳۸۲/ش تاریخ ۱۳۵۹/۹/۱۳
شورای محترم نگهبان قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
طبق اصل یکصد و چهل و یکم قانون اساسی، رئیس‌جمهور، نخست‌وزیر، وزیران و کارمندان دولت نمی‌توانند بیش از یک شغل دولتی داشته باشند.
با توجه به اصل فوق آیا آن عده از نمایندگان مجلس شورای اسلامی که در گذشته در دادگاه‌های انقلاب اسلامی اشتغال به قضاوت داشته‌اند نمی‌توانند در ضمن تصدی امر نمایندگی به قضاوت در

دادگاه‌های انقلاب اسلامی ادامه دهند و یا شغل قضاوت دادگاه‌های انقلاب بدون استخدام رسمی دولتی مخالفتی با اصل فوق ندارد؟

مستدعی است نظر محترم شورا را مرقوم بفرمایید.

از طرف شورای عالی قضایی - سیدعبدالکریم موسوی اردبیلی

تفسیر نخست اصل یکصد و چهل و یکم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۴۲۹/۲ تاریخ ۱۳۵۹/۱۰/۸

شورای عالی قضایی جمهوری اسلامی ایران

عطف به نامه شماره ۸۳۸۲/ش مورخ ۱۳۵۹/۹/۱۳:

در مورد اشتغال برخی از نمایندگان مجلس شورای اسلامی به قضاوت در دادگاه‌های انقلاب اشعار می‌دارد موضوع در شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت و نظر اکثریت اعضای شورا به شرح زیر اعلام می‌گردد:

«قضاتی که طبق بند سوم اصل ۱۵۷ قانون اساسی از طرف شورای عالی قضایی استخدام و عزل و نصب آنها با شورای مزبور می‌باشد مطابق اصل ۱۴۱ قانون اساسی نمی‌توانند نماینده مجلس شورای اسلامی باشند».

دبیر شورای نگهبان - لطف‌الله صافی

استفساریه دوم اصل یکصد و چهل و یکم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

تاریخ ۱۳۵۹/۱۲/۷

حضور محترم اعضای شورای نگهبان قانون اساسی دامت برکاتهم

پس از سلام

جناب آقای عسگر اولادی، با داشتن سمت نمایندگی مجلس شورای اسلامی سرپرست اوقاف نیز می‌باشد از آن شورا محترماً تقاضا می‌شود که بیان فرمایند آیا ایشان با داشتن سمت نمایندگی می‌توانند شغل دیگری که سرپرستی اوقاف باشد داشته باشند یا خیر؟ و آیا این امر مخالف با قانون اساسی است؟

با تقدیم احترام - نمایندگان امام در سازمان اوقاف

سید مهدی امام جمارانی - محمد علی نظام‌زاده

تفسیر دوم اصل یکصد و چهل و یکم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۱۴۰۱ تاریخ ۱۳۵۹/۱۲/۲۱

دفتر نمایندگی امام در سازمان اوقاف

عطف به نامه مورخه ۱۳۵۹/۱۲/۷:

موضوع در شورای نگهبان مطرح و بررسی شد نظر شورا بر این است، «چون سازمان اوقاف سازمان دولتی است، سرپرستی آن با سمت نمایندگی مجلس شورای اسلامی مخالف اصل ۱۴۱ قانون اساسی می‌باشد».

دبیر شورای نگهبان - لطف‌الله صافی

استفساریه سوم اصل یکصد و چهل و یکم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۳۶۹۳ / د ح تاریخ ۱۳۵۹/۱۲/۲۴

شورای محترم نگهبان قانون اساسی

احتراماً به استحضار می‌رساند:

سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران در گذشته چند مورد سرمایه‌گذاری در شرکت‌های خصوصی داشته است و بعد از پیروزی انقلاب برای حفظ منافع سازمان و بیت‌المال نمایندگانی در شرکت‌ها که ۴۹٪ سهام آن متعلق به سازمان است منصوب می‌نماید اما بعد از تصویب قانون اساسی نمایندگان سهام دار (سازمان) خود را مشمول اصل ۱۴۱ قانون اساسی می‌دانند و این امر مشکلی برای سازمان ایجاد نموده است حال با توجه به اینکه این اشخاص صرفاً نمایندگان صداوسیما (سهام‌دار) می‌باشند دفتر حقوقی سازمان برای حل این مشکل محتاج به تفسیر و تأویل اصل مزبور به‌وسیله آن شورای محترم می‌باشد لذا خواهشمند است تصمیمات متخذه در این مورد که آیا نمایندگان سهام دار (سازمان) مشمول اصل ۱۴۱ قانون اساسی هستند یا خیر؟ به این دفتر ابلاغ فرمایند.

از طرف دیگر کلیه نمایندگان سهام دارد (سازمان) کارمندان رسمی صداوسیما جمهوری اسلامی ایران بوده و تنها از بودجه و اعتبار سازمان حقوق دریافت می‌نمایند و برای نمایندگی خود در شرکت‌ها که ۴۹٪ سهام آن به سازمان تعلق دارد چیزی به‌عنوان حقوق و یا غیره دریافت نمی‌نمایند.

مدیر دفتر حقوقی صداوسیما جمهوری اسلامی ایران

تفسیر سوم اصل یکصد و چهل و یکم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۱۷۲۲ تاریخ ۱۳۶۰/۲/۹

صداوسیما جمهوری اسلامی ایران

عطف به نامه شماره ۳۶۹۳/د ح مورخ ۱۳۵۹/۱۲/۲۴:

موضوع در جلسه رسمی شورای نگهبان مطرح و بررسی شد، در صورتی که نمایندگی مرقوم به‌عنوان مأموریت است و شغل مستقل شمرده نمی‌شود، مانع قانونی ندارد.

دبیر شورای نگهبان - لطف‌الله صافی

استفساریه چهارم اصل یکصد و چهل و یکم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۴۰۲/۰۲/۳۷/۹۳ / پ تاریخ ۱۳۶۰/۱/۱۸

ریاست محترم شورای نگهبان قانون اساسی

وزارت دفاع در نظر دارد برای تأمین اعضای هیئت‌مدیره سازمان‌ها و شرکت‌های دولتی وابسته، از پرسنل تابعه خود استفاده نماید، با توجه به اینکه چنین اشخاصی در هر صورت فقط از یک حقوق استفاده خواهند نمود؛ لذا خواهشمند است با عنایت به اصل یکصد و چهل و یکم قانون اساسی نظریه اعلام فرمایند.

وزیر دفاع ملی - سرهنگ جواد فکوری

پیوست استفساریه چهارم از اصل یکصد و چهل و یکم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۱۸۷۹ د- ۱۲ تاریخ ۱۳۶۰/۲/۹

وزارت دفاع - معاونت پارلمانی

عطف به نامه شماره ۴۰۲/۰۲/۳۷/۹۲ پ مورخ ۱۳۶۰/۱/۱۸:

محترماً فتوکی نامه شماره ۲۰۹۱ ارسالی شورای نگهبان جهت جناب آقای رجائی نخست‌وزیر در

خصوص تفسیر کلی اصل ۱۴۱ قانون اساسی به پیوست جهت اطلاع ارسال می‌گردد.

تفسیر چهارم اصل یکصد و چهل و یکم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

دفتر شورای نگهبان

شماره ۲۰۹۱ تاریخ ۱۳۶۰/۲/۳

جناب آقای محمدعلی رجائی - نخست‌وزیر

چون راجع به مفاد اصل ۱۴۱ قانون اساسی از جانب بعضی مقامات و افراد سؤالاتی از شورای نگهبان

می‌شود، موضوع در جلسات متعدد شورای نگهبان مورد بحث و بررسی قرار گرفت. نظر شورای

نگهبان به شرح زیر اعلام می‌شود:

«ممنوعیت دو شغل داشتن اعم از موظف‌بودن است و درمورد مؤسسات و سازمان‌های تابعه

وزارتخانه‌ها و ادارات دولتی اگر آن مؤسسات ضمیمه وزارتخانه یا اداره باشد، به‌طوری که تصدی

و سرپرستی آن جزو وظایف وزیر یا مدیر یا رئیس مربوط باشد و تعیین مسئول دیگر برای آن

قانوناً منتفی باشد، تصدی آن مغایر قانون اساسی نیست.

ولی اگر تصدی سازمان یا مؤسسه با حفظ استقلال آن، برای شخص وزیر یا رئیس یا مدیر به‌عنوان

رئیس یا سرپرست آن واحد باشد، مخالف قانون اساسی است».

دبیر شورای نگهبان - لطف‌الله صافی

استفساریه پنجم اصل یکصد و چهل و یکم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۸۰۳ - ق تاریخ ۱۳۶۰/۳/۲۴

شورای محترم نگهبان قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

چنانچه نماینده‌ای شغل رسمی دولتی از قبیل استانداری بپذیرد و استعفا نیز بدهد ولی استعفاء در جلسه

علنی قرائت نشود و پس از مدتی بخواهد به شغل نمایندگی برگردد آیا از نظر قانون اساسی منعی

وجود دارد یا نه؟

مستدعی است به‌دلیل اینکه انتخابات نزدیک است ضرورتاً پاسخ را سریعاً مرقوم فرمایید.

از طرف هیئت‌رئیس مجلس شورای اسلامی - سیدمحمد موسوی خوئینی‌ها

تفسیر پنجم اصل یکصد و چهل و یکم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره م/۲۷۰۸ تاریخ ۱۳۶۰/۳/۲۷

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

عطف به نامه شماره ۸۰۲ - ق مورخ ۱۳۶۰/۳/۲۴:

موضوع در جلسه رسمی شورای نگهبان مطرح و مورد بررسی قرار گرفت. نظر اکثریت اعضای شورای نگهبان به شرح زیر اعلام می‌شود:

«مستفاد از اصل ۱۴۱ قانون اساسی این است که نماینده مجلس شورای اسلامی با قبول و عهده‌دار شدن یکی از مشاغل دولتی مذکور در اصل مرقوم در حکم مستعفی از نمایندگی است هر چند به‌طور رسمی استعفا نداده باشد یا استعفایش در مجلس قرائت نشده باشد.»

دبیر شورای نگهبان - لطف‌الله صافی

استفساریه ششم اصل یکصد و چهل و یکم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۱/۱۱۰۷/۱ تاریخ ۱۳۶۰/۴/۲۸

شورای محترم نگهبان قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

دستور فرمایید جواباً اعلام دارند اعضای شورای عالی قضایی می‌توانند رئیس یکی از سازمان‌های تابعه یا ارگان‌های دادگستری مانند رئیس کل دادگاه‌های عمومی یا رئیس کل دادگاه‌های صلح و... باشند یا خیر؟

از طرف شورای عالی قضایی - سیدعبدالکریم موسوی اردبیلی

تفسیر ششم اصل یکصد و چهل و یکم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۳۰۹۱ و ۳ - تاریخ ۱۳۶۰/۵/۱۲

شورای عالی قضایی

عطف به نامه شماره ۱/۱۱۰۰ مورخ ۱۳۶۰/۴/۲۸ موضوع در جلسه رسمی شورای نگهبان مطرح و اکثریت اعضای شورای نگهبان «اعضای شورای عالی قضایی نمی‌توانند رئیس یکی از سازمان‌ها یا ارگان‌های دادگستری باشند و مغایر اصل ۱۴۱ قانون اساسی می‌باشد.»

دبیر شورای نگهبان - لطف‌الله صافی

استفساریه هفتم اصل یکصد و چهل و یکم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۴۰۵ ک ق تاریخ ۱۳۶۲/۲/۶

شورای محترم نگهبان قانون اساسی

احتراماً در اجرای اصل «نود و هشتم» قانون اساسی که تفسیر قانون اساسی را به‌عهده شورای نگهبان گذاشته است. استدعا می‌شود نسبت به وضع نمایندگان در ارتباط با اصول «یکصد و چهل و یکم» و «پنجاه و هفتم» قانون اساسی در موارد زیر نظرتان را اعلام فرمایید:

۱- ریاست دانشگاه‌های کشور

۲- عضویت در هیئت‌های مربوط به قانون بازسازی نیروی انسانی

۳- عضویت در هیئت‌های گزینش دستگاه‌ها و...

۴- سرپرستی و اشتغال در ارگان‌های انقلابی و نهادها و بنیادها

ضمناً برداشت ما از تفسیر مذکور چنین است:

یکی از اهداف اصل ۱۴۱ قانون اساسی ۲ بار حقوق نگرفتن یک فرد از صندوق دولت است. به‌علاوه تأمین اصل پنجاه و هفتم قانون اساسی یعنی تفکیک و استقلال قوای سه‌گانه منظور مقنن بوده

است؛ زیرا مسلم است که مجاز نبودن نمایندگان مجلس به پذیرفتن مشاغل دیگر فقط به دلیل حقوق نیست و با نگرفتن حقوق، نمایندگان محلی نمی‌توانند سمتی دیگر را تصدی نمایند، دلیل این موضوع این است که در همین اصل ۱۴۱ می‌گوید:

«سمت‌های آموزشی در دانشگاه‌ها و مؤسسات تحقیقاتی از این حکم مستثنی است»، یعنی نماینده مجلس می‌تواند استاد دانشگاه یا شاغل در یک سمت تحقیقاتی باشد و از این بابت حقوق هم دریافت کند و در گذشته هم چنین بوده است و نمایندگان مجلس به‌عنوان استاد و... خدمت می‌کرده‌اند. بنابراین نمایندگان مجلس در اجرای ۲ اصل فوق نمی‌توانند در مسئولیت‌های دیگر قرار بگیرند.

احمد کاشانی، محمد رشیدیان، علی موحدی ساوجی، عباسعلی اختری، اسماعیل فردوسی‌پور، بهاء‌الدین علم‌الهدی، علم‌الهدی، مهدی طیب و...
ضمناً آقای محمد یزدی نایب‌رئیس وقت مجلس شورای اسلامی در هاشم نامه چنین مرقوم نموده است:
بسمه تعالی

سؤال در بند اول این است که ریاست دانشگاه آیا یک سمت آموزشی است یا اداری؟
و در بندهای دیگر این است که آیا شغل رسمی دولتی است یا نه؟ نظر مبارک را مرقوم فرماید.
محمد یزدی

تفسیر هفتم اصل یکصد و چهل و یکم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۸۵۱۳ تاریخ ۱۳۶۲/۲/۲۰

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

عطف به نامه شماره ۴۰۵-ک ق- مورخ ۱۳۶۲/۲/۶:

نظر تفسیری شورای نگهبان نسبت به اصل ۱۴۱ قانون اساسی به شرح زیر اعلام می‌شود:

«۱- ریاست دانشگاه، نظر به اینکه سمت اداری محسوب می‌شود مانع از اشتغال به سمت نمایندگی است.
۲ و ۳- عضویت در هیئت‌های بازسازی و گزینش برای نمایندگان مجلس در صورتی که شاغل سازمانی تحت عناوین مذکور پیش‌بینی شده باشد و نماینده با عضویت در هیئت‌های مزبور کارمند دولت محسوب شود مانع از اشتغال او به نمایندگی مجلس است.

۴- نهادها و ارگان‌ها و بنیادهای انقلابی که دولت بودجه آنها را تأمین می‌نماید و مسئولیت‌های اجرایی برحسب قانون عهده‌دار می‌باشند دولتی محسوب می‌شوند و کارمندی آنها کارمندی دولت می‌باشد و مانع از اشتغال به نمایندگی است و چنانچه در رابطه با خدماتی که می‌نمایند مسئولیت‌های اجرایی قانونی ندارند کارمندی آنها کارمندی دولت محسوب نمی‌گردد هرچند دولت به آنها کمک مالی بنماید».
دبیر شورای نگهبان - لطف‌الله صافی

استفساریه هشتم اصل یکصد و چهل و یکم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۱۶۱۵-۱/م تاریخ ۱۳۶۲/۵/۱۳

شورای محترم نگهبان قانون اساسی

بعدالسلام، خواهشمند است نظر آن شورای محترم را نسبت به موارد زیر اعلام فرمایند:

- ۱- تعیین سرپرست موقت برای وزارتخانه‌های بدون وزیر.
- ۲- لزوم یا عدم لزوم موافقت رئیس‌جمهور و مجلس شورای اسلامی با تصدی سرپرستی وزارتخانه‌های بدون وزیر، به وسیله نخست‌وزیر.

سیدعلی خامنه‌ای - رئیس‌جمهوری اسلامی ایران
تفسیر هشتم اصل یکصد و چهل و یکم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸
شماره ۹۳۴۱ تاریخ ۱۳۶۲/۵/۱۶

ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران
عطف به نامه شماره ۱۶۱۵ - ۱/م مورخ ۱۳۶۲/۵/۱۳، سؤالات مرقوم در شورای نگهبان مطرح و مفصلاً مورد بحث و بررسی قرار گرفت و نتیجه به شرح زیر اعلام می‌گردد:
«۱- پرسش اول به‌عنوان تفسیر رای کافی نیابرد.

۲- نظر تفسیری شورای نگهبان نسبت به پرسش دوم این است که: در مواردی که برحسب ضرورت به‌طور موقت نخست‌وزیر متصدی وزارتخانه‌ای می‌شود باید با تصویب رئیس‌جمهور و تصویب مجلس شورای اسلامی باشد».

دبیر شورای نگهبان - لطف‌الله صافی
استفساریه نهم اصل یکصد و چهل و یکم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸
شماره ۱/۱۰۵۰۴ تاریخ ۱۳۶۳/۱۲/۲۵
شورای محترم نگهبان

خواهشمند است نظر تفسیری آن شورای محترم را درباره موارد زیر اعلام فرمایید:

- ۱- آیا استعفای وزرا پس از موافقت نخست‌وزیر، به مانند عزل و نصب آنان، به تصویب و تأیید رئیس‌جمهور نیاز دارد؟

۲- آیا تعیین سرپرست موقت برای وزارتخانه‌ای بی‌وزیر به تصویب و تأیید رئیس‌جمهور نیاز دارد؟
سیدعلی خامنه‌ای - رئیس‌جمهور

تفسیر نهم اصل یکصد و چهل و یکم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸
شماره ۳۱۳۷ تاریخ ۱۳۶۳/۱۲/۲۹

حضرت حجة الاسلام والمسلمین جناب آقای خامنه‌ای
ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

عطف به نامه شماره ۱/۱۰۵۰۴ مورخ ۱۳۶۳/۱۲/۲۵؛
نظر شورای نگهبان به شرح زیر اعلام می‌شود:

«۱- از قانون اساسی راجع به لزوم یا عدم لزوم قبول استعفاء از طرف نخست‌وزیر یا رئیس‌جمهور مطلبی استفاده نمی‌شود. علی‌هذا ترتیب کار باید طبق قانون عادی معین شود.

۲- در قانون اساسی سرپرستی (تصدی) موقت وزارتخانه‌ها جز برای نخست‌وزیر که آن هم باید با موافقت رئیس‌جمهور و تأیید مجلس شورای اسلامی انجام شود پیش‌بینی نشده است و مسئولیت

وزارتخانه‌ها فقط با وزرا یا نخست‌وزیر در حال تصدی او می‌باشد...»

دبیر شورای نگهبان - لطف‌الله صافی

استفساریه دهم اصل یکصد و چهل و یکم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۱۶۰۴۸/۲۵۸/د. هـ - تاریخ ۱۳۶۴/۳/۸

شورای محترم نگهبان

به خاطر نزدیک شدن انتخابات ریاست‌جمهوری و نداشتن سه وزیر در کابینه و ابهام قانون اساسی لازم است که نظر شورا در تفسیر اصول ۱۲۴ و ۱۳۵ و ۱۴۱ روشن باشد.

خواهشمند است نظر شورا را در مورد مسائل زیر بیان فرمایید:

۱- با توجه به دو اصل ۱۲۴ و ۱۳۵ آیا پس از انتخاب رئیس‌جمهور نخست‌وزیر و کابینه به اعتبار سابق خود باقی هستند و یا نیاز به معرفی جدید به مجلس و گرفتن رأی تمایل و اعتماد وجود دارد؟

۲- بر فرض نیاز به معرفی جدید، در فرض انتخاب مجدد رئیس‌جمهور قبلی که خود، نخست‌وزیر و کابینه را به مجلس آورده نیز چنین نیازی هست یا نه؟

۳- جواز سرپرستی نخست‌وزیر نسبت به وزارتخانه‌های فاقد وزیر بر اساس اصل ۱۴۱ احتیاج به تصویب مجلس و موافقت ریاست‌جمهوری و یا یکی از آن دو دارد و یا ندارد؟

رئیس مجلس شورای اسلامی - اکبر هاشمی رفسنجانی

تفسیر دهم اصل یکصد و چهل و یکم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۳۵۸۷ تاریخ ۱۳۶۴/۳/۲۸

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

عطف به نامه شماره ۱۶۰۴۸/۲۵/د. هـ - مورخ ۱۳۶۴/۳/۸:

موضوع سؤالات در جلسات شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت و نظر تفسیری شورا (با اکثریت سه‌چهارم اعضا) به شرح ذیل اعلام می‌گردد:

«۱- مستفاد از اصل ۱۲۴ قانون اساسی این است که رئیس‌جمهور پس از انتخاب موظف است فردی را برای نخست‌وزیری تعیین و برای کسب رأی تمایل به مجلس معرفی نماید، بنابراین پس از تجدید انتخابات ریاست‌جمهوری، خواه رئیس‌جمهور جدیدی انتخاب شده یا همان رئیس‌جمهور قبلی مجدداً برگزیده شود می‌بایست نسبت به تعیین نخست‌وزیر و معرفی او به مجلس برای کسب رأی تمایل اقدام نماید.

۲- جواز سرپرستی نخست‌وزیر نسبت به وزارتخانه‌های فاقد وزیر به موافقت ریاست‌جمهوری و تصویب مجلس احتیاج دارد، در این خصوص قبلاً هم طی شماره ۳۱۳۷ مورخ ۱۳۶۳/۱۲/۲۹ در

پاسخ مقام محترم ریاست‌جمهوری به همین نحو اعلام نظر شده است.»

دبیر شورای نگهبان - لطف‌الله صافی

استفساریه یازدهم اصل یکصد و چهل و یکم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۱۴۱۸۲/۲۲/۶ تاریخ ۱۳۶۷/۶/۲۹

شورای محترم نگهبان

با سلام

احتراماً، ضمن ارسال فتوکپی نامه شماره ۲۸۷۸۸-۴/۲۱۰ مورخ ۱۳۶۷/۶/۱۴ دانشگاه تهران در خصوص جناب آقای دکتر حسین فروتن نماینده محترم تهران و فتوکپی نامه مورخ ۱۳۶۷/۶/۱۳ راجع به آقایان دکتر محمد کریم شهرزاد و دکتر علی عنایت نمایندگان محترم اصفهان و خرم‌آباد در مجلس شورای اسلامی به استحضار می‌رساند: چون نامبردگان تقاضا نموده‌اند فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی و همچنین رابطه استخدامی آنان با دانشگاه‌های مربوطه کماکان استمرار داشته باشد و با عنایت به اصل ۱۴۱ قانون اساسی که پست‌های آموزشی در دانشگاه‌ها و مؤسسات تحقیقاتی را از حکم ممنوعیت پیش از یک شغل دولتی مستثنی دانسته است و با التفات به ماده ۶ قانون انتخابات مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۹ که صراحت دارد «در دوران نمایندگی، نمایندگان فقط حقوق مجلس را دریافت خواهند نمود» خواهشمند است تصریح گردد آیا نمایندگان مذکور می‌توانند به‌منظور حفظ رابطه استخدامی‌شان با وزارت علوم ساعات موظف خود را در دانشگاه‌های مربوطه تدریس و به‌صورت مأمور در مجلس انجام وظیفه نمایند.

هیئت‌رئیس مجلس شورای اسلامی - با تجدید احترام «کارپردازی»

تفسیر یازدهم اصل یکصد و چهل و یکم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۲۴۳۲ تاریخ ۱۳۶۷/۷/۵

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

عطف به نامه شماره ۶/۲۲/۱۴۱۸۲ مورخ ۱۳۶۷/۶/۲۹:

موضوع سؤال در جلسه شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت نظر شورا به شرح ذیل اعلام می‌گردد:

«با توجه به ذیل اصل ۱۴۱ قانون اساسی اشتغال نماینده مجلس شورای اسلامی به سمت آموزشی در دانشگاه‌ها و مؤسسات تحقیقاتی بلامانع است و در جهات دیگر مذکور در نامه قوانین - عادی باید ملاک عمل قرار گیرد.»

قائم‌مقام دبیر شورای نگهبان - خسرو بیژنی

استفساریه دوازدهم اصل یکصد و چهل و یکم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۱۲۷۹۶ تاریخ ۱۳۶۸/۱/۲۸

شورای محترم نگهبان

با سلام و درود با توجه به اصل ۹۸ قانون اساسی خواهشمند است اعلام‌نظر فرمایند آیا عضویت وزرا و کارکنان دولت در هیئت امنای مؤسسات خصوصی و یا دولتی از جمله عضویت در هیئت امناء دانشگاه‌ها و مدارس غیرانتفاعی مغایرتی با اصل ۱۴۱ قانون اساسی دارد یا خیر؟ خصوصاً با توجه به مشابهت مسئولیتی که هیئت امنای مؤسسات با مجامع عمومی شرکت‌ها دارند و وزرا با تصویب مجلس و تأیید شورای نگهبان در مجامع عمومی شرکت‌های مختلف عضویت یافته‌اند از جمله قانون اخیرالتصویب نحوه اداره شرکت‌های بیمه در این مورد قابل ذکر است.

میرحسین موسوی - نخست‌وزیر

تفسير دوازدهم اصل يكصد و چهل و يكم قانون اساسي مصوب ۱۳۵۸

شماره ۱۱۸ تاريخ ۱۳۶۸/۲/۱۹

جناب آقاي مهندس ميرحسين موسوي

نخست وزير محترم

عطف به نامه شماره ۱۲۷۹۶ مورخ ۱۳۶۸/۱/۲۸:

موضوع سؤال در جلسه شوراي نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسي قرار گرفت. نظر شوراي نگهبان به شرح ذيل اعلام مي گردد:

«عضويت وزرا و كارمندان دولت در هيئت اماناء و مؤسسات خصوصي و يا دولتي (از جمله عضويت در هيئت اماناء دانشگاه ها و مدارس غيرانتفاعي) به لحاظ اينكه سمت هاي مذكور، شغل سازماني تلقى نمي گردد مغايرتي با اصل ۱۴۱ قانون اساسي ندارد».

قائم مقام دبير شوراي نگهبان - خسرو بيژني

استفساريه نخست اصل يكصد و چهل و يكم قانون اساسي مصوب ۱۳۶۸

شماره ۱۳۷۲/۷/۲۲۲/د/ك تاريخ ۱۳۷۲/۷/۱۹

شوراي محترم نگهبان قانون اساسي «دامت توفيقاتهم»

با سلام و دعای خير

همان گونه كه استحضار داريد بر اساس ماده ۱۱ قانون ديوان محاسبات انتخاب رئيس ديوان محاسبات كشور بر اساس پيشنهاد اين كميسيون و رأي مجلس شوراي اسلامي انجام مي پذيرد و نظر به اينكه تعدادي از نمايندگان مجلس در صدد معرفي يك نفر از نمايندگان جهت تصدي اين پست با حفظ سمت نمايندگي مي باشند.

خواهشمند است نظر آن شورا را به كميسيون در اين خصوص جهت بهره برداري اعلام فرماييد. ضمناً اضافه مي نمايد ديوان محاسبات كشور تنها دستگاه نظارتي مجلس است كه جدای از قوه مجريه انجام وظيفه مي نمايد و رئيس آن نيز مستقيماً از طرف مجلس انتخاب مي گردد.

با تشكر - علي كاميار - رئيس كميسيون ديوان محاسبات و بودجه و امور مالي مجلس

تفسير نخست اصل يكصد و چهل و يكم قانون اساسي مصوب ۱۳۶۸

شماره ۵۴۰۰ تاريخ ۱۳۷۲/۷/۲۴

رياست محترم مجلس شوراي اسلامي

با سلام

نامه شماره ۱۳۷۲/۷/۲۲۲/د/ك مورخ ۱۳۷۲/۷/۱۹ رئيس محترم كميسيون ديوان محاسبات و بودجه و امور مالي مجلس شوراي اسلامي در جلسه مورخ ۱۳۷۲/۷/۲۱ شوراي نگهبان مطرح و نظر تفسيروي شورا به شرح زير اعلام مي گردد:

«چون رئيس ديوان محاسبات كشور كارمند دولت محسوب مي شود لذا با حفظ سمت نمايندگي

مجلس شورای اسلامی نمی‌تواند در دیوان محاسبات انجام وظیفه نماید و موضوع با اصل ۱۴۱ قانون اساسی مغایر شناخته شد».

دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

استفساریه دوم اصل یکصد و چهل و یکم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۱۳۷۳/۶/۵ د/۱۰/۴۴۱۶۲ تاریخ

شورای محترم نگهبان

سلام علیکم

در اجرای اصل ۹۸ و با توجه به اصول ۱۴۱ و ۸۵ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، خواهشمند است نظر تفسیری آن شورای محترم را در دو مورد زیر اعلام فرمایید:

۱- آیا اعطای مسئولیت ریاست یا سرپرستی دانشکده‌های دانشگاه‌های کشور به نمایندگان مجلس شورای اسلامی مانع از اشتغال به سمت نمایندگی است یا این قبیل سمت‌ها مشمول قسمت اخیر اصل ۱۴۱ قانون اساسی که صراحت دارد سمت‌های آموزشی در دانشگاه‌ها و مؤسسات تحقیقاتی از این حکم مستثنی است می‌باشد؟

۲- آیا قوانینی که به‌صورت اجرای آزمایشی در کمیسیون‌های داخلی مجلس تصویب می‌شوند و برای مدت معین با تصویب مجلس به اجراء در می‌آیند قابل تمدید و اجرا برای یک دوره یا مدت دیگر نیز می‌باشد یا خیر؟

علی‌اکبر ناطق نوری - رئیس مجلس شورای اسلامی

تفسیر دوم اصل یکصد و چهل و یکم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۶۷۷۲ تاریخ ۱۳۷۳/۲/۲۲

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

با سلام

عطف به نامه شماره ۱۳۷۳/۶/۵ د مورخ ۱۳۷۳/۶/۲۳ موضوع در جلسه مورخ ۱۳۷۳/۶/۲۳ شورای نگهبان مطرح و نظر شورا بدین شرح اعلام می‌گردد:

«۱- درمورد بند اول به اتفاق آرا نظر به اینکه ریاست دانشکده مانند ریاست دانشگاه سمت اداری محسوب می‌شود تصدی آن برای نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی خلاف اصل ۱۴۱ قانون اساسی است.

در این رابطه نظر ریاست محترم مجلس را به بند اول نامه شماره ۸۵۱۳ مورخ ۱۳۶۲/۲/۲۰ شورای نگهبان جلب می‌کنیم.

۲- در مورد بند (۲)، شورای نگهبان به‌نظر تفسیری نرسید».

قائم‌مقام دبیر شورای نگهبان - احمد علیزاده

استفساریه سوم اصل یکصد و چهل و یکم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره: ۲۴۸۲۴/۳۲/۸۶ - تاریخ: ۱۳۸۶/۱۰/۲۶ ح

حضرت آیت الله جنتی

دبیر محترم شورای نگهبان

سلام علیکم

با احترام، با توجه به برداشت های متفاوت در مقام اجرا و نظارت از اصل ۱۴۱ قانون اساسی، استدعا دارد نظر آن شورای محترم را در مورد موضوع زیر، اعلام فرمایند:

آیا کارکنان دولت به عنوان مدیر عامل یا عضو هیئت مدیره بنیادهای فرهنگی که کاملاً غیر اقتصادی هستند و این فعالیت نیز غیر مستمر است، می توانند فعالیت داشته باشند؟

لازم به ذکر است که شورای محترم نگهبان قبلاً عضویت در هیئت امنای این نوع مؤسسات را مغایر با اصل ۱۴۱ نشناخته است.

عضو حقوق دان شورای نگهبان و وزیر دادگستری - غلامحسین الهام

تفسیر سوم اصل یکصد و چهل و یکم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره: ۲۹۱۷۳/۳۰/۸۷ - تاریخ: ۲۲/۸/۱۳۸۷

جناب آقای دکتر الهام دام مجده العالی

عضو محترم حقوق دان شورای نگهبان

سلام علیکم

عطف به نامه شماره ۲۴۸۲۴/۳۲/۸۶ مورخ ۲۹/۱۰/۸۶ موضوع در جلسه شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت و نظر تفسیری شورای نگهبان به شرح زیر اعلام می گردد:

«عضویت به عنوان هیئت مدیره و یا مدیر عامل مؤسسات فرهنگی غیردولتی و غیر عمومی و مؤسساتی که سرمایه آن تماماً یا جزئاً متعلق به دولت و مؤسسات عمومی نیست و نیز شرکت دولتی یا خصوصی محسوب نشوند، مشمول اصل ۱۴۱ قانون اساسی نمی باشد.»

ارادتمند - محمدرضا علیزاده

اصل یکصد و چهل و یکم قانون اساسی از منظر قوانین داخلی

قانون منع تصدی بیش از یک شغل

قانون ممنوعیت تصدی بیش از یک شغل

(مصوب ۱۳۷۳/۱۰/۱۱ با آخرین اصلاحات تا تاریخ ۱۳۸۸/۴/۲۰)

ماده واحده- با توجه به اصل ۱۴۱ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران هر شخص می تواند تنها یک شغل دولتی را عهده دار شود.

تبصره ۱- سمت های آموزشی در دانشگاه ها و مؤسسات آموزشی و تحقیقاتی از این حکم مستثنی می باشند.

تبصره ۲- منظور از شغل عبارت است از وظایف مستمر مربوط به پست ثابت سازمانی، یا شغل و یا پستی که به طور تمام وقت انجام می شود.

تبصره ۳- شرکت و عضویت در شوراهای عالی، مجامع عمومی، هیئت‌های مدیره و شوراهای مؤسسات و شرکت‌های دولتی که به عنوان نمایندگان قانونی سهام دولت و به موجب قانون و یا در ارتباط با وظایف و مسئولیت‌های پست و یا شغل سازمانی صورت می‌گیرد شغل دیگر محسوب نمی‌گردد لکن پرداخت یا دریافت حقوق بابت شرکت و یا عضویت در موارد فوق ممنوع خواهد بود.

تبصره ۴- تصدی هر نوع شغل دولتی دیگر در مؤسساتی که تمام یا قسمتی از سرمایه آن متعلق به دولت و یا مؤسسات عمومی است و نمایندگی مجلس شورای اسلامی، وکالت دادگستری، مشاوره حقوقی و ریاست و مدیریت عامل یا عضویت در هیئت مدیره انواع شرکت‌های خصوصی جز شرکت‌های تعاونی ادارات و مؤسسات برای کارکنان دولت ممنوع است.

تبصره ۵- متخلف از این قانون به انفصال خدمت موقت از ۶ ماه تا یکسال محکوم می‌گردد و وجوه دریافتی از مشاغلی که در یک زمان تصدی آنرا داشته است به جز حقوق و مزایای شغل اصلی وی مسترد می‌گردد. در صورت تکرار در مرتبه دوم، علاوه بر استرداد وجوه موضوع این تبصره به انفصال دائم از مشاغل محکوم می‌گردد.

تبصره ۶- آمر و صادرکننده احکام در صورت اطلاع به نصف مجازات مذکور در صدر تبصره محکوم می‌گردند.

تبصره ۷- مسئولین ذی‌حسابی و واحدهای مالی دستگاه‌های دولتی در صورت پرداخت حقوق و مزایا بابت شغل دیگر، در صورت مطلع بودن از شغل دوم به انفصال خدمت موقت بین ۳ تا ۶ ماه محکوم خواهند گردید.

تبصره ۸- افرادی که مستقیماً از سوی مقام معظم رهبری به سمت‌هایی در دستگاه‌های مختلف منصوب می‌گردند از شمول مفاد این قانون مستثنی خواهند بود.

تبصره ۹- کلیه سازمان‌ها، نهادها و ارگان‌هایی که به نحوی از بودجه عمومی استفاده می‌نمایند و شرکت‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت و مؤسساتی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر نام است مشمول این قانون می‌باشند.

تبصره ۱۰ (الحاقی ۱۳۸۸)- عضویت همزمان کلیه اشخاص شاغل در هر یک از قوای سه گانه و مؤسسات و سازمان‌های تابعه آن‌ها و شرکت‌ها و مؤسسات دولتی یا وابسته به دولت که شمول قانون بر آن‌ها مستلزم ذکر نام یا تصریح نام بوده و به هر مقدار از بودجه کل کشور استفاده می‌نمایند، در شورای نگهبان به جز مشاغل آموزشی موضوع تبصره (۱) و افراد موضوع تبصره (۸) قانون ممنوعیت تصدی بیش از یک شغل مصوب ۱۳۷۳ به عنوان حقوق‌دان ممنوع است و این ممنوعیت شامل اعضاء کنونی شورای نگهبان که قبل از این قانون انتخاب شده‌اند نیز می‌شود و چنانچه ظرف دو ماه پس از تصویب این قانون استعفاء ندهند از عضویت در شورای نگهبان مستعفی شناخته می‌شوند.

قانون فوق مشتمل بر ماده واحده و نه تبصره در جلسه روز یکشنبه یازدهم دی ماه یک هزار و سیصد و هفتاد و سه مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۴/۱۰/۱۳۷۳ به تأیید شورای نگهبان رسیده است.

نکته ۱: افرادی که به مشاغل متعدد راه می‌یابند اصولاً یا در شبکه روابط حکومتی از موقعیت خوبی برخوردارند و یا اینکه دارای استعداد یا مهارت ویژه‌ای می‌باشند که بدین علت جذب چند شغل می‌شوند. این جمع مشاغل طبعاً برای آنان ایجاد امتیاز می‌نماید. تجربه نشان داده است که شغل‌های گوناگون و متعدد، قدرت بیشتری را به دنبال دارد به همین جهت اصل ممنوعیت جمع مشاغل سیاسی و یا جمع مشاغل اداری در حقوق اساسی کشورها مقرر شده است (هاشمی، ۱۳۹۴: ۱۴). همچنین به‌طور کلی برای ممنوعیت جمع مشاغل دلایلی نظیر پرهیز از وقفه کارها، اعمال نفوذ، انحصار طلبی و استبداد، تفریط در بودجه عمومی، لوٲ مسئولیت‌ها، رشد بیکاری، تضییع حقوق مردم و تبعیض را می‌توان نام برد.

نکته ۲: نمایندگی مجلس شورای اسلامی به‌علت قدرت‌های قانونی و اختیارات وسیعی که دارد مانند سؤال، استیضاح، تحقیق و تفحص و غیره با صراحت مورد ممنوعیت قرار گرفته است. به نظر می‌رسد که نمایندگی مجلس در ابواب جمع «مؤسسات عمومی» قرار دارد؛ ولی به خاطر اهمیت موضوع، این تصریح قانون اساسی را صرفاً به‌عنوان تأکید باید مورد توجه قرار داد (همان، ۱۷).

نکته ۳: وکالت دادگستری با آنکه در حوزه مشاغل دولتی و عمومی قرار نمی‌گیرد در مجموعه ممنوعیت‌های موضوع اصل ۱۴۱ قرار گرفته است. البته با مراجعه به مباحثات مربوط به اصل موردنظر در مجلس بررسی نهایی قانون اساسی گویا منظور وکلایی بوده‌اند که در استخدام دولت قرار دارند. به هر حال نظر به اینکه مذاکرات مجلس استناد قانونی ندارد مطلق «وکالت دادگستری» مشمول اصل ممنوعیت جمع دو شغل می‌باشد (همان، ۱۷).

نکته ۴: در توجیه ممنوعیت جمع مشاغل دولتی و خصوصی باید گفت برخی فعالیت‌های بخش خصوصی به‌علت ارتباطی که از نظر موضوعی، سازمانی و غیره با دستگاه‌های دولتی دارند ممکن است جمع شغل خصوصی موردنظر با یک شغل دولتی در مظان سوءاستفاده قرار گیرد. اصل مذکور صرفاً جمع مدیریت شرکت‌های خصوصی را با مشاغل دولتی ممنوع اعلام داشته است در حالی که مؤسسات خصوصی دیگر نیز که مالک واحد آن را اداره می‌کند منطقاً می‌بایست مشمول این اصل قرار می‌گرفت (هاشمی، ۱۳۹۴: ۱۷).

نکته ۵: با توجه به آنکه شرکت‌های تعاونی کارمندی ادارات و مؤسسات غیرتجاری هستند اصولاً در مظان سوءاستفاده‌هایی که نوعاً متوجه شرکت‌های تجاری می‌شود قرار نمی‌گیرند به همین دلیل جزء استثنائات منع جمع مشاغل قرار گرفته است.

نکته ۶: سمت‌های آموزشی در دانشگاه‌ها و مؤسسات تحقیقاتی یکی از استثنائات منع جمع مشاغل قرار گرفته است چرا که دستگاه‌های دولتی و عمومی برای برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌های خود نیازمند همکاری و همفکری دانشمندان و استادان می‌باشند و شأن این همکاری و اثر ارزنده‌ای که بر آن مترتب است جبران‌کننده عیوب احتمالی جمع دو شغل می‌باشد (هاشمی، ۱۳۹۴: ۱۹). ریاست دانشکده مشابه ریاست دانشگاه سمت آموزشی نیست.

نکته ۷: استخدام نمایندگان و تبدیل وضع آنان به شرط عدم اشتغال در دستگاه موضوع استخدام، مغایرتی با قانون اساسی ندارد. (نظریه مشورتی شورای نگهبان، شماره ۵۰۸۱ مورخ ۷۲/۵/۲۴)

نکته ۸: ریاست دانشگاه و ریاست دانشکده و معاونت ریاست دانشگاه مشاغل اجرایی هستند؛ اما مدیرگروهی و سایر سمت‌هایی که اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها برعهده می‌گیرند، سمت‌هایی آموزشی محسوب می‌شود.

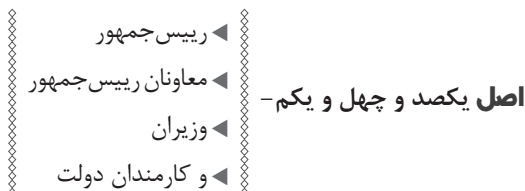
نکته ۹: حقوق دانی در شورای نگهبان با پذیرش مشاغل غیرآموزشی مندرج در اصل ۱۴۱ قابل جمع نیست؛ اما جمع ققاهت شورای نگهبان با شغلی دیگر مانعی ندارد.

نکته ۱۰: مطابق قانون اجرای اصل ۱۴۱ منصوبین رهبری از شمول اصل ۱۴۱ خارج‌اند یعنی می‌توان هر یک از سمت‌های انتصابی از طرف رهبری را معادل مشاغل آموزشی در خصوص اصل ۱۴۱ دانست.

۱. در کدام یک از موارد زیر تفلر روی داده است؟
مورد نفست: نماینده مجلس مشاور مقوقی شرکت نفت است.
- مورد دوم: مدیر گروه مقوق عمومی دانشگاه شهید بهشتی به ریاست مجلس برگزیده شده است.
(الف) مورد نخست (ب) مورد دوم (ج) هر دو (د) هیچ یک
۲. آیا تصدی سمت‌های معاونت آموزشی دانشکده و مدیریت گروه مقوق عمومی دانشکده مقوق دانشگاه شهید بهشتی با دستپاری ویژه رئیس‌جمهور در امور مقوق شهروندی مغایرت دارد؟ (به ترتیب از راست به چپ، معاونت آموزشی و مدیریت گروه)
(الف) بله - خیر (ب) خیر - بله (ج) بله - بله (د) خیر - خیر
۳. آیا قاعده ممنوعیت تصدی بیش از یک شغل، در باره اعضای شورای نگهبان اعمال می‌شود؟
(الف) بلی، در رابطه با همه اعضا (ب) بلی، صرفاً در رابطه با فقها
(ج) بلی، صرفاً در رابطه با حقوق دانان (د) خیر، در رابطه با هیچ یک از اعضا
۴. در فصوص اصل منع جمع مشاغل کدام مورد صمیع است؟
(الف) اصل بر عدم امکان جمع یک شغل دولتی و یک شغل خصوصی است.
(ب) اصل بر امکان جمع یک شغل دولتی و یک شغل خصوصی و عدم امکان جمع دو شغل دولتی است.
(ج) کارمند دولت می‌تواند مدیرعامل شرکت خصوصی باشد.
(د) امکان جمع شغل دولتی و سمت آموزشی در دانشگاه وجود ندارد.

پاسخنامه	
۱ الف	
۲ الف به اصل ۱۴۱ قانون اساسی و نظریات تفسیری شورای نگهبان ذیل این اصل رجوع کنید.	
۳ ج	۴ ب

نموداری

نمی‌توانند بیش از یک شغل دولتی داشته باشند و داشتن هر نوع شغل دیگر در

- مؤسساتی که تمام یا قسمتی از سرمایه آن متعلق به دولت یا مؤسسات عمومی است
- و نمایندگی مجلس شورای اسلامی
- و وکالت دادگستری
- و مشاوره حقوقی
- و نیز ریاست و مدیریت عامل یا عضویت در هیأت‌مدیره انواع مختلف شرکت‌های خصوصی،
- جز شرکت‌های تعاونی ادارات و مؤسسات

برای آنان ممنوع است.

تحریری

رئیس‌جمهور، معاونان رئیس‌جمهور، وزیران و کارمندان دولت، نمی‌توانند بیش از یک شغل دولتی داشته باشند و داشتن هر نوع شغل دیگر در مؤسساتی که تمام یا قسمتی از سرمایه آن متعلق به دولت یا مؤسسات عمومی است و نمایندگی مجلس شورای اسلامی و وکالت دادگستری و مشاوره حقوقی و نیز ریاست و مدیریت عامل یا عضویت در هیأت‌مدیره انواع مختلف شرکت‌های خصوصی، جز شرکت‌های تعاونی ادارات و مؤسسات، برای آنان ممنوع است.

سمت‌های آموزشی در دانشگاه‌ها و مؤسسات تحقیقاتی از این حکم، مستثنی است.^۱

تفسیر شورای نگهبان:

استفساریه نخست / مورخ ۱۳۷۲/۷/۱۹

تفسیر نخست / مورخ ۱۳۷۲/۷/۲۴

۱- اصل سابق - اصل یکصد و چهل و یکم - رئیس‌جمهور، نخست‌وزیر، وزیران و کارمندان دولت نمی‌توانند بیش از یک شغل دولتی داشته باشند و داشتن هر نوع شغل دیگر در مؤسساتی که تمام یا قسمتی از سرمایه آن متعلق به دولت یا مؤسسات عمومی است و نمایندگی مجلس شورای ملی و وکالت دادگستری و مشاوره حقوقی و نیز ریاست و مدیریت عامل یا عضویت در هیأت‌مدیره انواع مختلف شرکت‌های خصوصی، جز شرکت‌های تعاونی ادارات و مؤسسات، برای آنان ممنوع است. سمت‌های آموزشی در دانشگاه‌ها و مؤسسات تحقیقاتی از این حکم مستثنی است. نخست‌وزیر می‌تواند در موارد ضرورت، به طور موقت، تصدی برخی از وزارتخانه‌ها را بپذیرد.

استفساریه دوم / مورخ ۱۳۷۳/۶/۵

تفسیر دوم / مورخ ۱۳۷۳/۲/۲۲

استفساریه سوم / مورخ ۱۳۸۶/۱۰/۲۶

تفسیر سوم / مورخ ۱۳۸۷/۸/۲۲

قوانین و مقررات مرتبط:

ماده واحده قانون تصدی بیش از یک شغل

۱۳۱۲- تصویب کدام مورد در مجلس شورای اسلامی منوط به پیشنهاد رئیس جمهور شده است؟

(الف) انتقال بناها و اموال دولتی که جزء نفایس ملی باشد به غیر

(ب) توقف انتخابات مجلس در زمان جنگ و اشغال نظامی کشور

(ج) هرگونه تغییر در خطوط مرزی کشور

(د) برقراری محدودیت‌های اضطراری در حالت جنگ و شرایط اضطراری نظیر آن.

گزینه ب صحیح است.

۱۳۱۳- دولت لایحه‌ای تصویب کرده که به موجب آن مجازات‌هایی را برای مرتکبان برفی فحشونت‌های

فیابانی پیشنهاد نموده است در این، فصوص کدام مورد صحیح است؟

(الف) هر چند تهیه لایحه قضایی از صلاحیتهای رئیس قوه قضائیه است لکن نافی صلاحیت دولت در این گونه موارد نیست.

(ب) منظور از تهیه لایحه قضایی، امور مربوط به اداره قوه قضائیه است و نه پیشنهاد مجازات‌ها؛ لذا اقدام دولت مغایرتی با قانون اساسی ندارد.

(ج) منظور از تهیه لایحه قضایی موارد ناظر به تشکیل دادگاه‌ها و تعیین صلاحیت آنهاست و نه پیشنهاد مجازات‌ها، لذا اقدام دولت مغایرتی با قانون اساسی ندارد.

(د) با توجه به ماهیت قضایی آن، تهیه این لایحه باید از سوی رئیس قوه قضائیه صورت گیرد.

گزینه د صحیح است. اصل ۶۸

قانونی‌ار

اصل شصت و هشتم- در زمان جنگ و اشغال نظامی کشور به پیشنهاد رئیس‌جمهور و تصویب

سه‌چهارم مجموع نمایندگان و تأیید شورای نگهبان، انتخابات نقاط اشغال‌شده یا تمامی مملکت برای مدت معینی متوقف می‌شود و در صورت عدم تشکیل مجلس جدید، مجلس سابق همچنان به کار خود ادامه خواهد داد.

اصل شصت و هشتم قانون اساسی از منظر دکترین

نکته ۱: طبق قانون اساسی به هیچ وجه من‌الوجه توقف انتخابات و یا تعویق بیش از اندازه انتخابات

مجاز نیست، مگر در صورت اجتماع ۵ شرط:

۱- برقراری جنگ و اشغال نظامی کشور

۲- پیشنهاد رئیس‌جمهور

۳- تصویب سه‌چهارم نمایندگان مجلس

۴- تأیید شورای نگهبان

۵- تعیین مدت

نکته ۲: طبق قانون اساسی مدت فعالیت یک دوره ریاست‌جمهوری و یک دوره مجلس ۴ سال است

و انتخابات این دو نهاد مشمول اصل شصت و ششم قانون اساسی قرار می‌گیرند، اما طبق اصل

۱۰۰ قانون اساسی مدت فعالیت یک دوره شورای شهر به‌موجب قوانین عادی تعیین می‌گردد و

وفق اصل ۱۰۸، مدت فعالیت خبرگان را خود اعضای خبرگان تعیین می‌کنند؛ لذا صرفاً درمورد

انتخابات‌های مجلس شورای اسلامی و ریاست‌جمهوری وفق اصل شصت و هشتم قانون اساسی

عمل می‌شود، نه سایر انتخابات‌ها.

نکته ۳: تأیید انتخابات توسط شورای نگهبان ناشی از مقامی است که این شورا در نظارت بر

انتخابات مطابق اصل ۹۹ داراست و نباید آن را با نظارت شورا بر مصوبات مجلس اشتباه کرد

(هاشمی، ۱۳۹۴: ۱۰۱).

نکته ۴: انتخابات همیشه باید در محیط امن و آرام و در شرایط عادی صورت گیرد و از هرگونه

مضيقه و فشار به دور باشد تا صحت آن تضمین شود (همان، ۱۰۰).

نکته ۵: ادامه کار مجلس سابق در صورت عدم تشکیل مجلس جدید جهت جلوگیری از خلأ و

فترت در امر قانون‌گذاری و نظارت بر اجرای آن و در نتیجه ممانعت از تعطیلی امور کشور است.

نکته ۶: به نظر می‌رسد با توجه به آن که پایان جنگ و اشغال نظامی کشور غالباً مشخص نیست؛ لذا

زمان تعیین شده برای توقف انتخابات قابل تمدید است.

نکته ۷: تحقق اصل مذکور تنها استثناء موجود بر اصل شصت و سه و چهارساله بودن دوره نمایندگی است.

نکته ۸: پیشنهاد همواره بر تأیید و تصویب مقدم است فعل مجلس درمورد وضع قوانین و این اصل

تصویب و فعل شورای نگهبان در قبال تصویب مجلس، تأیید است.

۱. در ایران تأیید توقف بر انتخابات در زمان جنگ و اشغال نظامی کشور با..... است. (ارشر ۹۳)

الف) رهبری

ب) مجمع تشخیص مصلحت نظام

ج) مجلس شورای اسلامی

(د) شورای نگهبان

۲. برای تصویب توقف انتخابات وفق اصل شصت و هشتم نصاب و برای رسمیت یافتن مصوبات جلسات غیرعلنی (رای) نیاز است.

(الف) سه چهارم حضار - سه چهارم مجموع نمایندگان

(ب) سه چهارم مجموع نمایندگان - سه چهارم مجموع نمایندگان

(ج) سه چهارم مجموع نمایندگان - سه چهارم حضار

(د) سه چهارم حضار - سه چهارم حضار

۳. در زمان می توان انتخابات را متوقف کرد و پیشنهاد این موضوع با است.

(الف) در حالت جنگ و شرایط اضطراری نظیر آن - رئیس جمهور

(ب) در حالت جنگ و شرایط اضطراری نظیر آن - رئیس جمهور یا پنجاه تن از نمایندگان

(ج) در زمان جنگ و اشغال نظامی کشور - رئیس جمهور

(د) در زمان جنگ و اشغال نظامی کشور - رئیس جمهور یا پنجاه تن از نمایندگان

۴. ابطال یا توقف انتخابات مجلس شورای اسلامی، تابع کدام ضوابط زیر است؟ (درکتری ۱۴)

(الف) رأی اعضای شورای نگهبان

(ب) رأی اکثریت هیئت مرکزی نظارت

(ج) پیشنهاد وزیر کشور و رأی اکثریت هیئت مرکزی نظارت

(د) پیشنهاد هیئت اجرایی و نظر اکثریت اعضای شورای نگهبان

پاسخنامه

۱ د

۲ ب به اصول شصت و هشتم و شصت و نهم قانون اساسی مراجعه کنید.

۳ ج عبارت «در حالت جنگ و شرایط اضطراری نظیر آن» در اصل هفتاد و نهم برای اعلام محدودیت های ضروری اعم از «در زمان جنگ و اشغال نظامی کشور» اصل شصت و هشتم برای توقف انتخابات مجلس است.

۴ الف

نموداری

اصل شصت و هشتم - در زمان جنگ و اشغال نظامی کشور

◀ به پیشنهاد رییس جمهور

◀ و تصویب سه چهارم مجموع نمایندگان از انتخابات نقاط

◀ و تأیید شورای نگهبان

اشغال شده یا تمامی مملکت برای مدت معینی، متوقف می شود و در صورت عدم تشکیل مجلس جدید،

مجلس سابق هم چنان به کار خود، ادامه خواهد داد.

تحریری

اصل شصت و هشتم

در زمان جنگ و اشغال نظامی کشور به پیشنهاد رییس‌جمهور و تصویب سه‌چهارم مجموع نمایندگان و تأیید شورای نگهبان، انتخابات نقاط اشغال شده یا تمامی مملکت برای مدت معینی، متوقف می‌شود و در صورت عدم تشکیل مجلس جدید، مجلس سابق همچنان به کار خود، ادامه خواهد داد.

قوانین و مقررات مرتبط: اصل ۱۱۳ قانون اساسی

مواد ۸ و ۹ قانون تعیین حدود وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست‌جمهوری اسلامی ایران ۱۳۶۵

۱۳۴- با توجه به قانون اساسی در فصوص هتک میثیت کسی که به مک قانون دستگیر و

بازداشت شده است کدام مورد صمیع است؟

الف) مجاز نیست مگر به حکم دادگاه صالح و به موجب قانون

ب) ممنوع است مگر در مواردی که قانون تجویز کند.

ج) در هر صورت که باشد ممنوع است.

د) مجاز نیست، مگر در صورتی که جرم او در دادگاه صالح و به موجب قانون ثابت شود.

گزینه ب صمیع است.

۱۳۵- به موجب قانون اساسی، کدام مورد در فصوص تغییر در ارقام بودجه صمیع است؟

الف) دولت می‌تواند در چارچوب قانون برنامه در این خصوص اقدام کند.

ب) با توجه به مسئولیت رئیس‌جمهور در خصوص امور برنامه و بودجه، منوط به تأیید رئیس‌جمهور است.

ج) با توجه به جایگاه مجلس شورای اسلامی در نظام حقوقی کشور، صرفاً از طریق ارائه طرح امکان‌پذیر است.

د) صرفاً به موجب مراتب مقرر در قانون امکان‌پذیر است.

گزینه د صمیع است. اصل ۸۰ و ۷۵

قانونیاری

اصل هفتاد و پنجم- طرح‌های قانونی و پیشنهادها و اصلاحاتی که نمایندگان در خصوص لوايح

قانونی عنوان می‌کنند و به تقلیل درآمد عمومی یا افزایش هزینه عمومی می‌انجامد، در صورتی

قابل طرح در مجلس است که در آن طریق جبران کاهش درآمد یا تأمین هزینه جدید نیز معلوم

شده باشد.

اصل هفتاد و پنجم قانون اساسی از منظر شورای نگهبان

استفساریه نخست

شماره ۳۰۵۴۲ تاریخ ۱۳۷۸/۶/۹

شورای محترم نگهبان

نظر به اینکه تقسیم یک استان با توجه به ارتقای سطح سازمان‌های محلی و لزوم ایجاد ادارات کل جدید در هر استان و تغییر تشکیلاتی و ضرورت تأمین عوامل و پرسنل مناسب با این تشکیلات و تغییر در بودجه اصولاً متضمن بار مالی است، علی‌هذا خواهشمند است با توجه به اصل ۷۵ قانون اساسی اعلام فرمایند تأییدیه مورخ ۱۳۷۶/۹/۱۷ آن شورا راجع به مصوبه مورخ ۱۳۷۶/۹/۹ مجلس شورای اسلامی (در خصوص طرح تقسیم استان خراسان) مستظهر بر این تلقی بوده است که حتماً بر اساس این مصوبه مجلس، لایحه تقسیم استان خراسان که متضمن بار مالی معتنا به است به مجلس تقدیم شود و یا بر این مبنا بوده است که مطالعات کارشناسی توسط دولت انجام پذیرد و در صورت لزوم گزارش این مطالعات برای اطلاع مجلس شورای اسلامی ارسال شود.

سید محمد خاتمی - رئیس‌جمهور

تفسیر نخست

شماره ۷۸/۲۱/۵۲۵۴ تاریخ ۱۳۷۸/۶/۲۱

جناب حجت الاسلام والمسلمین آقای خاتمی

رئیس محترم جمهوری اسلامی ایران

نامه شماره ۳۰۵۴۲ مورخ ۱۳۷۸/۶/۹ شما در جلسه مورخ ۱۳۷۸/۶/۲۱ شورای نگهبان مطرح شد که نظر شورا بدین شرح اعلام می‌گردد؛

«استظهار شورا از طرح تقسیم استان خراسان الزام دولت به کارشناسی بوده است و گرنه طرحی که دولت را ملزم کند تا استان خراسان را به چند استان تقسیم نماید خلاف اصل هفتاد و پنج قانون اساسی است».

دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

استفساریه دوم

شماره ۱۰/۳۶۱۵۵ د/

تاریخ ۱۳۸۵/۳/۸

از آنجا که اصل هفتاد و پنجم بررسی طرح‌های قانونی و پیشنهادات اصلاحی نمایندگان در خصوص لوایح را که دارای بار مالی باشند منع نموده و از طرفی در اصل یکصد و دوم به شورای عالی استان‌ها اجازه تقدیم طرح به صورت مستقیم به مجلس شورای اسلامی را داده است، خواهشمند است نظریه تفسیری شورای نگهبان را در پاسخ به این سؤال اعلام فرمایید آیا ممنوعیت بار مالی برای طرح‌های ارائه شده به مجلس شامل طرح‌های موضوع اصل یکصد و دوم قانون اساسی نیز می‌شود یا خیر؟

تفسیر دوم

شماره ۸۵/۳۰/۱۵۸۸۱

تاریخ ۸۵/۴/۱

رئیس محترم مجلس شورای اسلامی عطف به نامه شما، مبنی بر تقاضای اظهار نعلر تفسیری درباره «آیا ممنوعیت بار مالی برای طرح های ارائه شده به مجلس شامل طرح های موضوع اصل یکصد و دوم قانون اساسی نیز می شود یا خیر؟» در جلسه مورخ ۳۱/۳/۱۳۸۵ شورای نگهبان مورد بحث و بررسی قرار گرفت و نظر تفسیری شورا به شرح زیر اعلام می گردد:

«اصل هفتاد و پنج قانون اساسی شامل هر طرحی که طبق قانون به مجلس ارائه گردد و بار مالی داشته باشد می شود.»

أحمد جنتی - دبیر شورای نگهبان

استفساریه سوم

شماره ۸۶۳۰۲۱۸۲۰

تاریخ ۱۳۸۶/۴/۹

حضرت آیت الله جنتی (مد ظله العالی) دبیر محترم شورای نگهبان

با سلام

احتراما، با توجه به اینکه قانون اساسی در اصول متعدد مانند اصول ۴ و ۹۱ تا ۹۹ قانون اساسی وظایف و اختیاراتی را مستقیما به عهده شورای نگهبان گذاشته است و انجام آنها مستلزم وجود ساختار و ضوابط متناسب می باشد، همچنین با عنایت به آنکه شورای نگهبان نهادی مستقل بوده و زیر نظر هیچ کدام از قوا و دیگر دستگاهها نمی باشد، تصویب ضوابط و مقررات اداری استخدامی، مالی و تشکیلاتی توسط مجلس شورای اسلامی و هیئت وزیران و دیگر مقامات و دستگاهها ممکن است موجب اختلال در انجام وظایف و اختیارات شورای نگهبان گردد و متناسب با وظایف تفویض شده نباشد.

اعضاء محترم شورای نگهبان نیز در آراء و نظرات قبلی خود به این مهم توجه داشته و این وضع قانون و یا انجام تحقیق و تفحص توسط مجلس شورای اسلامی نسبت به شورای نگهبان را مغایر با قانون اساسی شناخته اند. در این ارتباط توجه حضرت عالی و اعضاء محترم را به دو نظر صادره از سوی این شورا جلب می نمایم در تاریخ ۱۰/۵/۱۳۷۲ طرح استخدامی کارکنان مجلس شورای اسلامی مصوب جلسه ۶/۵/۱۳۷۴ آن مجلس واصل گردید که در جلسه ۲۷/۵/۱۳۷۲ شورای نگهبان مطرح و نظر شورا متعاقبا اعلام شد. از آنجا که تبصره (۱) ماده (۲) طرح یادشده، تعیین ضوابط استخدامی مستخدمین شورای نگهبان را به موجب آن قانون پر عهده کمیسیون مشترک مجلس و دیوان محاسبات قرار می داده شورای نگهبان اعلام نمود تبصره مزبور از این جهت که کارکنان شورای نگهبان را نیز در بر می گیرد مغایر قانون اساسی شناخته می شود. علاوه آنکه سایر تبصره های مربوط در این قانون که مبتنی بر این تبصره می باشد نیز مغایر قانون اساسی شناخته شده است. همچنین در پی استفساریه مجلس شورای اسلامی از شورای نگهبان در خصوص اصل ۷۶ قانون اساسی، این شورا در تاریخ ۷/۱۰/۱۳۶۷ و طی نظریه شماره ۳۲۲۲ اعلام داشت: اصل ۷۶ قانون اساسی شامل مواردی از قبیل مقام معظم رهبری، مجلس خبرگان و شورای نگهبان که مافوق مجلس شورای اسلامی می باشند نمی شود.»

اکنون با عنایت به روبه سابق و مطابق با اصل ۹۸ قانون اساسی و ماده (۱۹) آیین نامه داخلی شورای

نگهبان، درخواست می‌شود نظر تفسیری شورای نگهبان را در خصوص اصول ۴، ۹۱ و ۹۹ قانون اساسی نسبت به مرجع تصویب ضوابط و مقررات مذکور اعلام فرمایید
با تجدید احترام - کدخدایی

تفسیر سوم

شماره: ۲۱۹۳۴/۳۰

تاریخ ۱۹/۴/۱۳۸۶

جناب آقای دکتر کدخدائی قائم مقام دبیر و عضو محترم حقوق‌دان شورای نگهبان با اهدای سلام و تحیت عطف به نامه شماره ۳۰/۸۶/۲۱۸۲۰ مورخ ۹/۴/۸۶ جناب عالی مبنی بر تقاضای اظهار نظر تفسیری شورای نگهبان در خصوص مشخص نمودن مرجع تصویب ضوابط و مقررات اداری، استخدامی، مالی و تشکیلاتی شورای نگهبان، با توجه به اصل ۹۸ قانون اساسی و ماده (۱۹) آیین‌نامه داخلی شورای نگهبان، موضوع در جلسه مورخ ۱۳/۴/۱۳۸۶ شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت و نظر تفسیری این شورا در خصوص اصول ۴، ۹۱ و ۴۴ قانون اساسی به شرح ذیل اعلام می‌گردد.

«مستفاد از اصول ۲، ۹۱ و ۹۹ قانون اساسی این است که تصویب ضوابط و مقررات مالی، اداری، استخدامی و تشکیلاتی شورای نگهبان که انجام وظایف آن به تشخیص شورا متوقف بر آنها است، بر عهده خود این شورا می‌باشد.»

احمد جنتی - دبیر شورای نگهبان

استفساریه چهارم

تاریخ: ۱۹/۹/۱۳۹۱

باسمه تعالی

حضرت آیه الله خامنه‌ای دامت برکاته

مقام معظم رهبری

با سلام و تحیت پیرو پیشنهاد شماره ۱۲۶ مورخ ۲۱/۶/۱۳۹۰ در خصوص بررسی برخی موضوعات اختلافی بین قوا از جمله موضوع اصل ۷۵ قانون اساسی و بازگشت به پاسخ شماره ۵۶۳۴-۱/م مورخ ۵/۷/۱۳۹۰ و با توجه به درخواست‌های رئیس‌جمهور محترم (شماره ۲۱۰۴۴/۹۰ مورخ ۲۸/۶/۱۳۹۰، ۲۰۰۱۴۶ مورخ ۱۱/۱۰/۱۳۹۰ و شماره ۱۰۳۱۴۰ مورخ ۲۰/۶/۱۳۹۱) نظریه هیئت عالی حل اختلاف و تنظیم روابط قوای سه‌گانه را به شرح زیر به استحضار می‌رساند:
"باتوجه به بند ۱ راهبردهای اجرای بند ۷ اصل ۱۱۰ قانون اساسی مبنی بر استفاده حداقلی از راه کار این بند و تأکید بر راه‌هایی مانند تفسیر قانون اساسی، پیشنهاد می‌شود در صورت صلاحدید، برای تنظیم روابط قوای مجریه و مقننه در زمینه اصل ۷۵ قانون اساسی، نظر شورای نگهبان در مورد اصل مزبور در محورهای زیر استفسار شود:

۱- در مواردی که طرح‌های قانونی و پیشنهادها و اصلاحاتی که نمایندگان مجلس شورای اسلامی در خصوص لوایح قانونی عنوان می‌کنند، به تقلیل در آمد عمومی یا افزایش هزینه‌های عمومی

می‌انجامد، آیا درج عباراتی مانند "از محل صرفه جویی"، "پیش بینی در بودجه سنواتی"، "از محل اعتبارات مصوب مربوط"، "از محل اعتبارات مصوب دستگاه" و "از محل حساب ذخیره ارزی" به عنوان طریق جبران کاهش درآمد یا تأمین هزینه جدید، قابل قبول است یا خیر؟

۲- اگر شورای نگهبان به استناد اموری مانند:

- معلوم نشدن طریق جبران کاهش درآمد یا تأمین هزینه جدید
- غیر قابل تحقق و صوری بودن طریق پیش بینی شده
- کافی نبودن طریق پیش بینی شده، برای جبران کامل کاهش درآمد یا تأمین هزینه جدید
- مقبول نبودن درج عباراتی مانند آنچه در بند ۱ فوق ذکر شد، برای جبران کاهش درآمد یا تأمین هزینه جدید

مصوبه مجلس را مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی بشناسد، آیا مصوبه مزبور از باب اصرار مجلس بر مصوبه خود با در نظر گرفتن مصلحت نظام (اصل ۱۱۲ قانون اساسی) قابل ارجاع به مجمع تشخیص مصلحت نظام است یا خیر؟

گزارش دبیر خانه هیئت عالی در این زمینه به پیوست تقدیم می‌گردد.

سید محمود هاشمی شاهرودی

۱۴/۹/۹۱

پیوست استفساریه چهارم
شورای محترم نگهبان

-مقتضی است نظریه تفسیری در دو مورد مندرج در نامه از سوی آن شورای محترم اعلام گردد.

سیدعلی خامنه‌ای

۲۲/۹/۹۱

تفسیر چهارم
شماره: ۴۹۷۴۹/۳۰/۹۱
تاریخ: ۲۳/اسفند/۹۱

بسمه تعالی

جناب حجت‌الاسلام والمسلمین آقای محمدی گلپایگانی (دامت برکاته)

رئیس محترم دفتر مقام معظم رهبری (مدظله العالی)

با سلام و تحیت

عطف به نامه شماره ۱-۴۶۲۵/م مورخ ۲۵/۹/۱۳۹۱، مبنی بر اظهارنظر تفسیری درخصوص اصل هفتاد و پنجم قانون اساسی، موضوع در جلسات متعدد شورای نگهبان مورد بحث و بررسی قرار گرفت و نظر شورا به شرح زیر اعلام می‌گردد:

- ۱- درج عبارت «از محل صرفه‌جویی»، به نحو مطلق و برای مدت نامحدود و بدون تعیین محل و همچنین درج، عبارت «پیش‌بینی در بودجه سنواتی»، بدون تأمین منبع و نیز درج عبارت‌های «از

محل اعتبارات مصوب مربوط» و «از محل اعتبارات مصوب دستگاه»، اگر مستلزم بار مالی جدید بوده، طریق جبران کاهش درآمد یا تأمین هزینه جدید مذکور در اصل ۷۵ قانون اساسی محسوب نمی‌گردد. ۲- درمورد بند یک سؤال دوم یعنی «معلوم نشدن طریق کاهش درآمد یا تأمین هزینه جدید»، با توجه به اینکه اصل طرح یا پیشنهاد به صراحت اصل ۷۵ قانون اساسی قابل طرح در مجلس نبوده، بنابراین قابل ارجاع به مجمع تشخیص مصلحت نظام نیز نمی‌باشد. درخصوص سایر موارد، این شورا به نظر تفسیری نرسید.

احمد جنتی

دبیر شورای نگهبان

اصل هفتاد و پنجم قانون اساسی از منظر دکترین

نظریه مشورتی شورای نگهبان، شماره ۱۴۲۳، مورخ ۵ مهر ۱۳۶۷:
تعیین طریق جبران کاهش و یا تأمین هزینه برای قابلیت یافتن طرح در مجلس شورای اسلامی لازم است.

۱. آیا افذ و پرداخت وام‌ها و کمک یک دستگاه دولتی به دستگاه دولتی دیگر، نیاز به تصویب مجلس دارد؟
(رکتری حقوق عمومی ۹۸)

الف) پرداخت وام نیازمند تصویب مجلس است، لکن کمک دستگاه‌ها نیازی به مصوبه مجلس ندارد.

ب) در هر صورت، پرداخت هرگونه وام و کمک به مصوبه مجلس نیازمند است.

ج) خیر، جز در موارد ضروری نیازی به تصویب مجلس ندارد.

د) خیر، مگر در صورتی که به تغییر در ارقام بودجه بیانجامد.

۲. با توجه به نظریات شورای نگهبان در فصوص اصل ۷۵ قانون اساسی ناظر بر پگونگی ارائه طرح‌ها و اصلاح لوایح در مجلس شورای اسلامی در مواردی که به تقلیل درآمد عمومی یا افزایش هزینه عمومی می‌انجامد، کدام گزینه درست است؟
(رکتری ۱۳۰۱)

الف) اصل مزبور در زمان رسیدگی به لایحه بودجه جاری نیست.

ب) نمایندگان در زمان بررسی لایحه بودجه باید این اصل را رعایت نمایند.

ج) عدم رعایت این اصل در زمان رسیدگی بودجه با درخواست دو سوم از نمایندگان حاضر مجاز است.

د) در صورتی نمایندگان می‌توانند در زمان بررسی لایحه بودجه خلاف اصل مزبور عمل نمایند که مصوبه با دو سوم آرا به تصویب برسد.

۳. از نظر شورای نگهبان، مجلس می‌تواند با تصویب طرمی دولت را به تقسیم یک استان به چند استان مکلف کند؟ و آیا ممنوعیت بار مالی برای طرح‌های ارائه شده به مجلس شامل طرح‌های موضوع اصل ۱۰۲ نیز می‌شود؟

ب) خیر - بله

الف) بله - خیر

د) بله - بله

ج) خیر - خیر

۴. مطابق نظر تفسیری شورای نگهبان تصویب ضوابط و مقررات مالی شورای نگهبان با چه نهادی است؟

- (الف) هیئت دولت
(ب) مجلس
(ج) مجلس، البته پس از صدور لایحه از سوی هیئت دولت
(د) شورای نگهبان
۵. مطابق قانون اساسی، ابتکارات قانونی که به تقلیل درآمد عمومی یا افزایش هزینه عمومی می‌انجامد، در چه صورتی قابل طرح در مجلس است؟
- (الف) در آن طریق جبران کاهش درآمد یا تأمین هزینه جدید نیز معلوم شده باشد.
(ب) در آن طریق جبران کاهش درآمد یا تأمین هزینه جدید نیز معلوم شده باشد و از سوی دولت در قالب لایحه ارائه شود.
(ج) یا از سوی دولت در قالب لایحه ارائه شود یا در آن طریق جبران کاهش درآمد یا تأمین هزینه جدید نیز معلوم شده باشد.
(د) قانون اساسی در این باره تعیین تکلیف نکرده است.

پاسخنامه

- ۱ د ۲ الف ۳ ب به دو تفسیر اول ذیل این اصل رجوع کنید.
۴ د تصویب ضوابط و مقررات مالی، اداری، استخدامی و تشکیلاتی شورای نگهبان برعهده خود این شورا است.
۵ الف طرح‌های قانونی و پیشنهادهای و اصلاحاتی که نمایندگان در خصوص لوایح قانونی عنوان می‌کنند و به تقلیل درآمد عمومی یا افزایش هزینه عمومی می‌انجامد، در صورتی قابل طرح در مجلس است که در آن طریق جبران کاهش درآمد یا تأمین هزینه جدید نیز معلوم شده باشد. این حکم در مورد طرح‌های نمایندگان و لوایح دولت صادق است.

اصل هشتادم- گرفتن و دادن وام یا کمک‌های بدون عوض داخلی و خارجی از طرف دولت، باید با تصویب مجلس شورای اسلامی باشد.

اصل هشتادم قانون اساسی از منظر شورای نگهبان

استفساریه

شماره ۷۱۴۵۰ تاریخ ۱۳۵۹/۱۲/۱۰

ساحت مقدس مجلس شورای اسلامی

شورای محترم نگهبان

به‌طوری که استحضار دارند طبق اصل هشتادم (۸۰) قانون اساسی:

«گرفتن و دادن وام یا کمک‌های بدون عوض داخلی و خارجی از طرف دولت باید با تصویب

مجلس شورای اسلامی باشد.» از مفاد این اصل چنین استنباط می‌شود که اخذ و پرداخت وام‌ها و کمک‌های یک دستگاه دولتی به دستگاه دیگر دولت مشمول این اصل نمی‌شود، چون مطابق اصل ۹۸ قانون اساسی تفسیر قانون اساسی در صلاحیت آن شورای محترم است. لذا ممّنی دارد در این خصوص اعلام‌نظر فرمایند».

محمدعلی رجائی - نخست‌وزیر

تفسیر

شماره ۲۸۳۵ و - ۱۹ تاریخ ۱۳۶۰/۴/۶

جناب آقای محمدعلی رجائی

نخست‌وزیر جمهوری اسلامی ایران

عطف به نامه‌های شماره ۷۵۲۸ مورخ ۱۳۶۰/۴/۳ و ۷۱۴۵۰ مورخ ۱۳۵۹/۱۲/۱۰:

موضوع سؤال در شورای نگهبان مطرح شد و نظر اکثریت اعضای شورا به شرح ذیل اعلام می‌شود: «اخذ و پرداخت وام‌ها و کمک‌های یک دستگاه دولتی به دستگاه دیگر دولتی مشمول اصل هشتم (۸۰) قانون اساسی نمی‌باشد. ولی با توجه به اصل پنجاه و دوم (۵۲) اگر متّهی به تغییری در ارقام بودجه شود تابع مراتب مقرر در قانون می‌باشد».

دبیر شورای نگهبان - لطف‌الله صافی

اصل هشتم قانون اساسی از منظر دکتین

۱- در «دادن وام و کمک بدون عوض» تعدی و تفریط محتمل است و در «گرفتن وام یا کمک بدون عوض» نیز علاوه بر عوارض اقتصادی، خطر وابستگی و سلطه بیگانگان نیز وجود دارد (هاشمی، ۱۳۹۴: ۱۹۶).

۲- به‌طور کلی هر قراردادی که اعتبار قانونی آن به قوت خود باقی باشد و در آن تمديد قرارداد یا تمديد مهلت استفاده از وام پیش‌بینی شده باشد و همچنین در قراردادهایی که برحسب تصویب شورای انقلاب، مدت آن تمديد شده باشد، تمديد مدت و مهلت استفاده از آن نیاز به تصویب مجلس شورای اسلامی ندارد و در قراردادهایی که پیش‌بینی این جهت نشده باشد نیاز به تصویب مجلس دارد. (نظریه مشورتی شورای نگهبان، شماره ۴۶۸۳، مورخ ۲۰ خرداد ۱۳۶۲)

✍

۱. وام یا کمک‌های بدون عوض از طرف دولت باید با تصویب مجلس شورای اسلامی باشد.

(ب) گرفتن - خارجی

(الف) گرفتن و دادن - خارجی

(د) گرفتن - داخلی و خارجی

(ج) گرفتن و دادن - داخلی و خارجی

۲. موضع قانون اساسی در مورد اذ و اعط کمک بلاعوض از طرف دولت چیست؟

الف) در مورد اخذ نیاز به مصوبه مجلس نیست.

ب) در مورد اعطا نیاز به مصوبه مجلس نیست.

ج) در مورد اخذ و اعطا نیاز به مصوبه مجلس نیست.

د) در مورد اخذ و اعطا به مصوبه مجلس نیاز هست.

۳. مطابق قانون اساسی و نظر شورای نگهبان، مکم وام وزارتخانه‌ای به وزارتخانه دیگر چیست؟

الف) هردو در این باره به شکل صریح اظهار نظر نکرده‌اند.

ب) مطابق قانون اساسی چنین وامی به تصویب مجلس نیاز دارد. مطابق نظر شورای نگهبان، صرفاً در فرض

تغییر ارقام بودجه تصویب مجلس ضرورت دارد

ج) قانون اساسی به شکل صریح به این موضوع نپرداخته‌است. مطابق نظر شورای نگهبان، صرفاً در فرض

تغییر ارقام بودجه تصویب مجلس ضرورت دارد.

د) مطابق قانون اساسی چنین وامی به تصویب مجلس نیاز دارد. نظر شورای نگهبان نیز همین است.

پاسخنامه

۱ ج

۲ د حکم وام در مورد کمک بلاعوض نیز صادق است.

۳ ج

نموداری

که نمایندگان در خصوص لوایح قانونی عنوان

◀ طرح‌های قانونی

◀ و پیشنهادها

◀ و اصلاحاتی

❑ اصل هفتاد و پنجم -

می‌کنند و به تقلیل درآمد عمومی یا افزایش هزینه عمومی می‌انجامد، در صورتی قابل طرح در مجلس

است که در آن، طریق جبران کاهش درآمد یا تأمین هزینه جدید نیز معلوم شده باشد.

اصل هشتادم -

◀ گرفتن و دادن وام

◀ داخلی

◀ و خارجی

◀ کمک‌های بدون عوض

باید با تصویب مجلس شورای اسلامی باشد.

◀ از طرف دولت

تحریر

اصل هفتاد و پنجم

طرح‌های قانونی و پیشنهادهای و اصلاحاتی که نمایندگان در خصوص لوایح قانونی عنوان می‌کنند و به تقلیل درآمد عمومی یا افزایش هزینه عمومی می‌انجامد، در صورتی قابل طرح در مجلس است که در آن، طریق جبران کاهش درآمد یا تأمین هزینه جدید نیز معلوم شده باشد.

تفسیر شورای نگهبان:

استفساریه نخست / مورخ ۱۳۷۸/۶/۹

تفسیر نخست / مورخ ۱۳۷۸/۶/۲۱

استفساریه دوم / مورخ ۱۳۸۵/۳/۸

تفسیر دوم / مورخ ۱۳۸۵/۴/۱

استفساریه سوم / مورخ ۱۳۸۶/۴/۹

تفسیر سوم / مورخ ۱۳۸۶/۴/۱۹

استفساریه چهارم / مورخ ۱۳۹۱/۹/۱۹

تفسیر چهارم / مورخ ۱۳۹۱/۱۲/۲۳

نظریه مشورتی شورای نگهبان: شماره ۱۴۲۳ مورخ ۱۳۶۷/۶/۵

قوانین و مقررات مرتبط: ماده ۴۷۴ قانون مجازات اسلامی، ماده ۸ قانون دیوان محاسبات کشور

اصل هشتادم

گرفتن و دادن وام یا کمک‌های بدون عوض داخلی و خارجی از طرف دولت، باید با تصویب مجلس شورای اسلامی باشد.

تفسیر شورای نگهبان:

استفساریه / مورخ ۱۳۵۹/۱۲/۱۰

تفسیر / مورخ ۱۳۶۰/۴/۶

قوانین و مقررات مرتبط: ماده ۳۰۰ قانون تجارت (لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت)

۱۳۶- مصوبات کدام مرجع پس از تأیید رئیس جمهور لازم‌الاجرا خواهد بود؟

(ب) شورای عالی امنیت ملی

(الف) کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر

(د) شوراهای فرعی شورای عالی امنیت ملی

(ج) نمایندگان ویژه رئیس جمهور

گزینه الف صحیح است. اصل ۱۳۸ و ۱۳۷ و ۱۳۴

قانونیار

اصل یکصد و بیست و هفتم- رئیس‌جمهور می‌تواند در موارد خاص، برحسب ضرورت با تصویب هیئت وزیران نماینده، یا نمایندگان ویژه با اختیارات مشخص تعیین نماید. در این موارد تصمیمات نماینده یا نمایندگان مذکور در حکم تصمیمات رئیس‌جمهور و هیئت وزیران خواهد بود.

اصل یکصد و بیست و هفتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸

هرگاه رئیس‌جمهور لازم بداند جلسه هیئت وزیران در حضور او به ریاست وی تشکیل می‌شود.

اصل یکصد و بیست و هفتم از منظر شورای نگهبان

استفساریه از اصل یکصد و بیست و هفتم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۲۸۸۶ تاریخ ۱۳۵۹/۹/۱۶

شورای محترم نگهبان

چون مسئولین امور اجرایی وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی استفسار کرده‌اند که اخیراً افرادی به‌عنوان مشاور و یا نماینده ریاست محترم جمهوری به سازمان‌های دولتی مراجعه و پس از رهنمودهایی دستوراتی نیز می‌دهند که مأمورین دولتی نسبت به اجرای آنها با توجه به قوانین موضوعه مملکتی دچار تردید شده و غالباً از نخست‌وزیری کسب تکلیف می‌نمایند. با توجه به نظریه مشاورین حقوقی مبنی بر اینکه مداخله این‌گونه افراد در امور اجرایی که هیچ‌گونه مسئولیت قانونی ندارند مغایر قانون اساسی است؛ لذا جهت روشن شدن مسئله که مبتلا به عموم کارکنان دولت می‌باشد، متمنی است در این مورد نظریه شورای محترم را اعلام فرمایید تا مسئولیت مأمورین دولتی در قبال این‌گونه دستورات مشخص باشد.

نخست‌وزیر - محمدعلی رجائی

تفسیر اصل یکصد و بیست و هفتم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۴۶۰ تاریخ ۱۳۵۹/۹/۲۶

جناب آقای محمدعلی رجائی

نخست‌وزیر جمهوری اسلامی ایران

عطف به نامه ۲۸۸۶ مورخه ۱۳۵۹/۹/۱۶ :

در مورد کسب تکلیف نسبت به مراجعه افرادی به‌عنوان نماینده و مشاور ریاست‌جمهوری به سازمان‌های دولتی و مداخله در امور اجرایی و صدور دستور به مأمورین اشعار می‌دارد موضوع در شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت و نظر اکثریت قاطع اعضای شورا به

شرح زیر اعلام می‌گردد:

«چون مشاورین و نمایندگان رئیس‌جمهور مقام مسئول نیستند، طبق قانون اساسی حق مداخله در امور اجرایی و صدور دستور به مأمورین دولتی را ندارند.»

دبیر شورای نگهبان - لطف‌الله صافی

استفساریه نخست اصل یکصد و بیست و هفتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۶۱۸۳۳/۲۰ تاریخ ۱۳۷۶/۵/۱۱

شورای محترم نگهبان

با ابلاغ سلام، نظر به اینکه از زمان پایان یافتن دوره ریاست‌جمهوری تا معرفی وزرا به مجلس و اخذ رأی اعتماد، با توجه به سابقه، فاصله چند هفته‌ای وجود دارد و در این مدت، چگونگی تصدی امور وزارتخانه‌ها و اعتبار تصمیمات هیئت وزیران و مقاماتی که به نمایندگی از ریاست‌جمهوری مسئولیت یافته‌اند محل سؤال است، لطفاً نظر تفسیری آن شورا را نسبت به اصول قانون اساسی در موارد زیر اعلام فرمایند:

۱- آیا وزرا از زمان اختتام دوره ریاست‌جمهوری تا رأی اعتماد به وزرای جدید کماکان بر مسئولیت خود باقی می‌مانند؟

۲- در صورتی که وزرای موجود در فاصله مزبور بر مسئولیت باقی باشند تشکیل و تصمیم‌گیری هیئت وزیران تحت‌نظر ریاست‌جمهوری جدید میسر است یا خیر؟

۳- معاونان رئیس‌جمهور که به استناد اصل ۱۲۶ قانون اساسی برای اداره امور برنامه و بودجه و امور اداری و استخدامی منصوب شده‌اند بعد از پایان دوره ریاست‌جمهوری می‌توانند به کار ادامه دهند یا نیاز به حکم جدید دارند؟

۴- کلیه تصمیمات نمایندگان ویژه رئیس‌جمهور که به استناد اصل ۱۲۷ قانون اساسی انتخاب شده‌اند در این مدت نافذ است یا صرفاً تصمیماتی که در حکم صمیم هیئت‌وزیران باشد اعتبار خواهد داشت؟

۵- آیا تشکیل کمیسیون‌های متشکل از وزرای موضوع اصل ۱۳۸ قانون اساسی در فاصله زمانی مزبور مجاز است و تصمیمات ایشان با تأیید ریاست‌جمهوری جدید، لازم‌الاجرا است یا خیر؟

معاون اول رئیس‌جمهور - حسن حبیبی

تفسیر نخست اصل یکصد و بیست و هفتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۷۶/۲۱/۱۱۴۴ تاریخ ۱۳۷۶/۵/۱۳

معاون اول محترم رئیس‌جمهور

با سلام، نامه شماره ۶۱۸۳۳/۲۰ مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۱ در جلسه مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۳ شورای نگهبان مطرح و نظر تفسیری شورا بدین شرح اعلام می‌گردد:

۱- «وزرا از زمان اختتام دوره ریاست‌جمهوری تا رأی اعتماد به وزرای جدید کماکان بر مسئولیت خود باقی می‌مانند.

۲- وزرای موجود در فاصله مزبور بر مسئولیت باقی هستند و تشکیل و تصمیم‌گیری هیئت وزیران

تحت نظر ریاست جمهوری جدید میسر است.

۳- معاونان رئیس جمهور به عنوان معاون به کار خود ادامه می دهند لکن در آن قسمت که مربوط به اداره امور برنامه و بودجه و امور اداری و استخدامی است اداره کار منوط به نوعی موافقت رئیس جمهور می باشد.

۴- کلیه تصمیمات نمایندگان ویژه رئیس جمهور که به استناد اصل ۱۲۷ قانون اساسی انتخاب شده اند در این مدت نافذ نمی باشد.

۵- در بند ۵ با تأیید ریاست جمهوری جدید، تصمیمات مذکور، لازم الاجرا است.»

دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

استفساریه دوم اصل یکصد و بیست و هفتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۲۷۵۸/هـ-ب/ تاریخ ۱۳۷۹/۵/۴

دبیر محترم شورای نگهبان

مقدمتاً یادآوری این نکته را لازم می داند که تا قبل از نظریه شماره ۷۸/۲۱/۶۱۸۶ مورخ ۱۳۷۸/۱۱/۲۰

آن شورای محترم اولاً مصوبات ناظر به تعیین نماینده یا نمایندگان ویژه و به تبع آن، تصمیمات نماینده یا نمایندگان مزبور، حاوی امور اجرایی و غیر آن می بود ثانیاً این مصوبات و تصمیمات حاوی امور اجرایی و غیر آن، کلاً برای رئیس مجلس شورای اسلامی ارسال می شد و ثالثاً کلیه مصوبات و تصمیمات مزبور از طرف رئیس مجلس شورای اسلامی مورد بررسی و اعلام نظر نهایی قرار می گرفت و اما در دفاع حقوقی و قانونی از شیوه فوق الذکر که پس از بازنگری قانون اساسی قریب به یازده سال مستمراً مورد استفاده مراجع قانون ذی ربط قرار گرفته است، نظر آن شورای محترم را به استدلالات ذیل که با استفاده از الفاظ و عبارات اصل ۱۲۷ قانون اساسی و صورت مشروح مذاکرات شورای محترم بازنگری قانون اساسی در خصوص اصل مزبور، به عمل آمده و کلاً مبین شمول این اصل به امور اجرایی و غیر آن به نظر می رسد جلب می نماید.

۱- در مجموع الفاظ و عبارات مذکور در اصل ۱۲۷ نه فقط هیچ لفظ و عبارتی مشاهده نمی شود که صریحاً مبین حصر این اصل به امور اجرایی باشد؛ بلکه هیچ لفظ و عبارتی وجود ندارد که تلویحاً نیز مفید حصر مزبور باشد.

۲- هیچ یک از دو عبارت «موارد خاص» و «اختیارات مشخص» مذکور در اصل ۱۲۷ که عمده ترین نقش را در تشخیص دامنه شمول اصل مزبور به امور اجرایی یا غیر آن ایفاء می کنند مقید به امور اجرایی نبوده همچنان که اطلاق دو عبارت دیگر مذکور در این اصل یعنی عبارت «تصمیمات نماینده یا نمایندگان ویژه» و عبارت «در حکم تصمیمات رئیس جمهور و هیئت وزیران» نه فقط شامل امور اجرایی و غیر آن می شوند؛ بلکه ذکر کلمه «تصمیمات» در هر دو عبارت، پیش و بیش از آنکه به امور اجرایی دلالت کند به غیر این امور دلالت دارد.

۳- صورت مذاکرات شورای بازنگری قانون اساسی نیز ضمن آنکه مبین اهمیت فوق العاده انتخاب نماینده یا نمایندگان ویژه و وسعت دایره اختیار فراوان آنان در رفع مشکلات و معضلات پیچیده و سطوح بالای مملکتی است نه فقط به هیچ وجه محدود و محصور به امور اجرایی نیست که نوعاً مستلزم ایفاء نقش نمایندگی در رهگذر صدور دستورالعمل ها، بخشنامه ها، تصمیم نامه ها و از این

قبیل است که اغلب به بیش از امور اجرایی تسری دارد اینک برای ذکر نمونه بعضی از مذاکرات مزبور را ذیلأ به آگاهی می‌رساند:

الف) «ما فکر می‌کنیم دولت این اختیار را داشته باشد که گاهی در حدود اختیارات خودش نه فراتر از آن به بخشی از اختیارات خودش که مشخص می‌شود، تعیین می‌شود، حدودش در دولت تصویب می‌شود، به افرادی یا فردی یک اختیاراتی بدهد که اینها بروند کار بکنند و مسائل را حل کنند» به‌طوری که ملاحظه می‌شود اولأ واگذاری بخشی از اختیارات دولت به‌طور مطلق، مطرح است و نه مقید ثانیأ حدود اختیارات اعطایی بازهم به‌طور مطلق از طرف دولت تعیین می‌شود و ثالثأ مسائلی که نوعاً ناظر به اختیارات هیئت‌دولت است حداقل اغلب مستلزم وضع مقررات و ضوابطی بیش از محدوده امور اجرایی است.

ب) «... حداقل در ذهن من این است که وزیری را که شما تعیین فرمودید در قانون اساسی که وزیر مسئول وظایف خاص خویش است بر اساس همان اصل اگر رئیس‌جمهور و هیئت وزیران آمدند برای یک منطقه‌ای مثل کردستان گفتند ما یک نفر را می‌خواهیم بفرستیم تا اختیارات که مسائل سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و امنیتی آنجا را همه تحت‌نظرش باشند، نمی‌تواند این کار را بکند برای اینکه وزیر کشور می‌گوید من مسائل امنیتی را نمی‌خواهم واگذار کنم. قانون اساسی شما محدودش کرده است؛ بنابراین همین جا پیش‌بینی کنید یعنی در خود قانون اساسی باید راه‌حل بدهید که اگر فردا شورایی آمد تصمیمی گرفت وزیری نباید بگوید خیر، وظایف خاص من مربوط به خودم هست نمی‌خواهم وظایفم را واگذار به شخص دیگر بکنم...»

ملاحظه می‌شود استنباط شورای محترم بازنگری از اصل ۱۲۷ قانون اساسی اولأ شامل اختیارات تام ثانیأ شامل مسائل سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و امنیتی و ثالثأ مقتضی واگذاری مطلق بعضی از وظایف خاص یک یا چند وزیر بوده است بنابراین ایفای مسئولیتی این‌چنین مهم که نوعاً بدون وضع ضوابط و مقررات لازم‌الاتباع امکان‌پذیر نیست شمول مدلول اصل ۱۲۷ قانون اساسی به امور اجرایی و غیر آن را اجتناب‌ناپذیر می‌سازد.

ج) «... یکی از اختیاراتی که او می‌تواند داشته باشد اختیار هماهنگی است و خوب ما در دستگاه‌های مختلف فرض بکنیم در یک موردی که مسائل امنیتی خوب اوایل انقلاب بود در بعضی استان‌ها دیدیم که خوب وزارت آموزش و پرورش یک نوعی می‌رود یعنی برخوردش با معلم‌ها فرضاً استاندار که مسئول امنیت آن مناطق بود می‌گفت که این تصفیه باید انجام صورت بگیرد برخوردها با ضد انقلاب باید صورت بگیرد. خوب یک مشکلی در این رابطه داشتیم قسمت اقتصادی به یک نوعی، قسمت‌های انتظامی به نوعی دیگر هماهنگ کردن تمام این دستگاه‌ها کار مشکلی در آنجا بود...»

ملاحظه می‌شود اولأ موضوع نمایندگی نوعاً رفع مشکلات و معضلات پیچیده مملکتی است ثانیأ رفع مشکلات و معضلات مزبور، نوعاً مستلزم ایجاد هماهنگی بین تعدادی از مقامات مسئول محلی است و ثالثأ رفع این قبیل مشکلات و معضلات و یا ایجاد این‌گونه هماهنگی‌ها مقتضی برخی امور اجرایی و وضع پاره‌ای ضوابط و مقررات به‌صورت دستورالعمل، بخشنامه، تصمیم نامه و از

این قبیل است.

بنا به مراتب مذکور، به نظر می‌رسد شیوه قبلی هیئت وزیران، نماینده یا نمایندگان ویژه و رئیس مجلس شورای اسلامی که به تبع استدالات فوق‌الذکر و صورت مشروح مذاکرات شورای بازنگری قانون اساسی اتخاذ شده بود حداقل فاقد قوت استدلال نبوده و از وجاهت حقوقی و قانونی بی‌بهره نباشد. و اما اینکه که شورای محترم نگهبان به موجب نظریه اخیر خود تبصره ۳ طرح الحاق پنج تبصره به قانون نحوه اجرای اصل ۸۵ و ۱۳۸ قانون اساسی را از جهت الزام به ارسال تصمیمات مذکور در اصل (۱۲۷) برای رئیس مجلس شورای اسلامی خلاف قانون اساسی می‌داند این اشکال پدید آمده است که سوی شورای محترم نگهبان به اجرایی بودن موارد و اختیارات موضوع اصل ۱۲۷ قانون اساسی دلالت دارد لکن با التفات به اینکه قبل از تفسیر اصل مزبور و روشن شدن این نکته که شورای محترم نگهبان به لحاظ تفسیری نیز عقیده بر محدود و محصور بودن اصل ۱۲۷ قانون اساسی به امور اجرایی دارد یا نه خواهشمند است برای روشن شدن تکلیف قانونی مراجع ذی‌ربط مقرر فرمایید با عنایت به اصل ۹۸ قانون اساسی نسبت به تفسیر اصل مورد نظر اقدام و از نتیجه اینجانب و سایر مراجع ذی‌ربط مزبور، را آگاه فرمایند.

ضمناً برای استحضار بیشتر از نحوه استنباط و عمل هیئت وزیران و نماینده یا نمایندگان ویژه، فهرست برخی از تصویب‌نامه‌های ناظر به تعیین نماینده یا نمایندگان ویژه به انضمام تصویب‌نامه‌های مزبور و نیز فهرست برخی از تصمیم‌نامه‌های این نماینده یا نمایندگان به انضمام تصمیم‌نامه‌های مزبور را که فهرست نخست مبین اعطای اختیاری بیش از موارد اجرایی به نماینده یا نمایندگان ویژه و فهرست اخیر نیز مبین اتخاذ تصمیماتی زائد بر امور اجرایی از سوی این نماینده یا نمایندگان است به پیوست ارسال می‌دارد.

مهدی کروبی - رئیس مجلس شورای اسلامی

تفسیر دوم اصل یکصد و بیست و هفتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۷۹/۲۱/۷۳۷ تاریخ ۱۳۷۹/۵/۳۰

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

عطف به نامه شماره ۲۷۵۸/هـ - ب مورخ ۱۳۷۹/۵/۴:

موضوع در جلسه مورخ بیست و چهارم مرداد ماه یک هزار و سیصد و هفتاد و نه شورای نگهبان مطرح شد، نظر به اینکه اصول ۸۵ و ۱۳۸ مراجع وضع تصویب‌نامه و آیین‌نامه و اساسنامه را تعیین کرده است و این امور غیر از تصمیم است و نظر به اینکه اصل ۱۲۷ صراحتاً به تصمیمات رئیس‌جمهور و هیئت وزیران اشاره کرده است نظر تفسیری شورا به شرح ذیل اعلام می‌گردد:

«محدوده اصل ۱۲۷ شامل تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌ها و اساسنامه‌ها نمی‌شود و منحصرأً شامل تصمیمات خواهد بود.»

دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

ادامه تفسیر دوم اصل یکصد و بیست و هفتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۱۳۸۲/۱/۲۴ ۸۲/۳۰/۲۷۶۶

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

عطف به نامه شماره ۴۶۷۶-ه/ب مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۸

موضوع سؤال در رابطه با اصل ۱۲۷ قانون اساسی در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۱/۱۰ مطرح شد که نظر شورا به شرح زیر اعلام می‌گردد:

«شورای نگهبان نظری غیر از نظر تفسیری این شورا از موضوع نامه شماره ۸۱/۳۰/۲۱۲۴ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۲ در خصوص اصل ۱۲۷ قانون اساسی ندارد».

دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

استفساریه سوم اصل یکصد و بیست و هفتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۴۶۷۶-ه/ب مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۸

دبیر محترم شورای نگهبان

عطف به نظر شماره ۸۱/۳۰/۲۱۲۴ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۲ به آگاهی می‌رساند با توجه به مجموع استعلامات اینجانب در رابطه با اصل ۱۲۷ قانون اساسی و نیز با عنایت به مجموع نظرات و پاسخ‌های شورای محترم نگهبان به این استعلامات، نظر و استنباط حقوق و قانونی اینجانب از قسمت اخیر نظر فوق‌الذکر که با عبارت «لکن تصویب‌نامه هیئت وزیران» آغاز و با عبارت «برای تجدیدنظر به هیئت وزیران بفرستد» پایان می‌یابد آنست که چنانچه تصویب‌نامه‌های مربوط به تعیین نماینده یا نمایندگان ویژه رئیس جمهوری، اختیاری بیش از امور اجرائی بنماینده یا نمایندگان مزبور، اعطا کرده باشد رئیس مجلس شورای اسلامی می‌بایست مستنداً به قسمت اخیر نظر شماره ۸۱/۳۰/۲۱۲۴ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۲، قسمت یا قسمت‌هایی از این‌گونه مصوبات را که ناظر به اعطای امور غیراجرائی تشخیص می‌دهد، مغایر با قانون اعلام و مراتب را جهت اصلاح یا لغو قسمت یا قسمت‌های مزبور، به هیئت وزیران منعکس نماید خواهشمند است مقرر فرمایید با طرح این مسئله در یکی از جلسات شورا چنانچه شورای محترم نگهبان رأی و نظری غیر از نظر و استنباط اینجانب به شرح فوق داشته باشد مراتب را اعلام فرمایید تا وفق آن اقدام شود.

رئیس مجلس شورای اسلامی - مهدی کروی

تفسیر سوم اصل یکصد و بیست و هفتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۴۶۷۶-ه/ب مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۲

رئیس محترم مجلس شورای اسلامی

عطف به نامه شماره ۴۲۷۱-ه/ب مورخ ۱۳۸۱/۸/۴.

با توجه به نظر تفسیری شماره ۷۹/۲۱/۷۳۷ مورخ ۱۳۷۹/۵/۳۰ و اظهار نظر شماره ۷۸/۲۱/۶۱۸۶ مورخ ۱۳۷۸/۱۱/۲۰:

تبصره الحاقی ماده ۲۹ آیین‌نامه داخلی هیئت دولت در جلسه شورای نگهبان مطرح شد که نظر شورا به شرح زیر اعلام می‌گردد.

«اصل ۱۲۷ مربوط به امور اجرایی است و شامل تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌ها و اساسنامه‌ها نمی‌شود و منحصرأً شامل تصمیمات خواهد بود بنابراین تبصره الحاقی ماده (۲۹) که مقرر نموده است تفویض

اختیار دولت، موضوع اصل ۱۲۷ قانون اساسی به نماینده یا نمایندگان ویژه رئیس‌جمهور محدود به اجرایی است، وافی به مقصود است لکن تصویب‌نامه هیئت وزیران که طی آن نماینده یا نمایندگان با اختیارات مشخص تعیین می‌نماید از مصادیق تصویب‌نامه ذیل اصل ۱۳۸ قانون اساسی می‌باشد و لازم است این تصویب‌نامه‌ها ضمن ابلاغ برای اجراء به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی برسد تا در صورتی که آنها را برخلاف قوانین بداند با ذکر دلیل برای تجدیدنظر به هیئت وزیران بفرستد.» دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

اصل یکصد و بیست و هفتم از منظر دکترین

نکته ۱: تعیین نماینده (یا نمایندگان) ویژه از سوی رئیس‌جمهور تنها زمانی مجاز است که همه

شرایط زیر فراهم باشند:

- ۱- موارد خاص
- ۲- برحسب ضرورت
- ۳- تصویب هیئت وزیران
- ۴- با اختیارات مشخص

نکته ۲: امور جاری کشور به تفکیک برعهده دستگاه‌های اجرایی مربوطه است؛ اما گاهی مسائلی

پیش می‌آید که امور ویژه‌ای را با ابعاد گوناگون مطرح می‌سازد. این امور اصولاً قابل انحصار و ارتباط به یک وزارتخانه و یا دستگاه معین نمی‌تواند باشد؛ فلذا حل و فصل این گونه امور از نظر سازمانی و مادی به‌نحو ویژه باید صورت گیرد (هاشمی، ۱۳۹۴: ۲۸۴).

نکته ۳: مجلس شورای اسلامی می‌تواند از رئیس‌جمهور و یا وزرا، صرفاً در خصوص وظایفی که

قانوناً برعهده دارند و به دیگری تفویض کرده‌اند سؤال کند. البته اگر مجلس مستقیماً کاری را به عهده غیر رئیس‌جمهور و وزیر بگذارد حق سؤال در این مورد را از رئیس‌جمهور یا وزیر ندارد. کما اینکه حق سؤال از مسئول مزبور را نیز ندارد اگرچه حق تحقیق و تفحص در همه امور کشور و در صورت لزوم درخواست رسیدگی از قوه قضائیه را دارد. (نظریه مشورتی شورای نگهبان، شماره ۵۴۷۷ مورخ ۱۳۷۲/۸/۲۳)

۱. می‌تواند در موارد فاص، برمسب ضرورت با تصویب..... نماینده، یا نمایندگان ویژه با اختیارات مشخص تعیین نماید.

(ب) رئیس‌جمهور - هیئت‌دولت

(الف) رئیس‌جمهور - مجلس

(د) رهبر - هیئت‌دولت

(ج) رهبر - مجلس

۲. اختیار (رئیس‌جمهور در تعیین نماینده ویژه..... است و این نماینده ویژه..... آیین‌نامه تصویب کند.

- الف) مطلق - نمی تواند
 ب) مقید به تصویب هیئت دولت - نمی تواند
 ج) مطلق - می تواند
 د) مقید به تصویب هیئت دولت - می تواند
۳. به موجب قانون اساسی، در کدام مورد، اعمال اختیار رئیس جمهور، منوط به تصویب هیئت وزیران است؟

- الف) امضای قراردادهای بین المللی مصوب مجلس
 ب) واگذاری اداره امور برنامه و بودجه کشور
 ج) پذیرش استوارنامه سفیران کشورهای دیگر
 د) تعیین نمایندگان ویژه رئیس جمهور
۴. در کدام مورد، در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، صراحتاً عبارت «تصمیم» هیئت وزیران به کار برده شده است؟

- الف) صلح دعاوی راجع به اموال عمومی و دولتی
 ب) تعیین نماینده یا نمایندگان ویژه رئیس جمهور
 ج) حل اختلاف نظر بین دستگاه های دولتی
 د) تدوین آیین نامه های اجرای قوانین

پاسخنامه

- ۱ ب
 ۲ ب
 ۳ د
 ۴ ب
- ۲ ب نماینده ویژه صرفاً درباره تصمیم گیری اختیار دارد. به اصل صد و بیست و هفتم قانون اساسی رجوع کنید.

اصل یکصد و سی و چهارم - ریاست هیئت وزیران با رئیس جمهور است که بر کار وزیران نظارت دارد و با اتخاذ تدابیر لازم به هماهنگ ساختن تصمیم های وزیران و هیئت دولت می پردازد و با همکاری وزیران، برنامه و خط مشی دولت را تعیین و قوانین را اجرا می کند. در موارد اختلاف نظر و یا تداخل در وظایف قانونی دستگاه های دولتی در صورتی که نیاز به تفسیر یا تغییر قانون نداشته باشد، تصمیم هیئت وزیران که به پیشنهاد رئیس جمهور اتخاذ می شود لازم الاجرا است. رئیس جمهور در برابر مجلس مسئول اقدامات هیئت وزیران است.

اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸

ریاست هیئت وزیران با نخست وزیر است که بر کار وزیران نظارت دارد و با اتخاذ تدابیر لازم به هماهنگ ساختن تصمیم های دولت می پردازد و با همکاری وزیران، برنامه و خط مشی دولت را تعیین و قوانین را اجرا می کند. نخست وزیر در برابر مجلس مسئول اقدامات هیئت وزیران است.

اصل یکصد و سی و چهارم از منظر شورای نگهبان

استفساریه نخست اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۰۳۶۹۷۸-تاریخ ۱۳۶۳/۵/۳۰

شورای محترم نگهبان

نظر به اینکه در خصوص نحوه اداره بعضی از سازمان‌های مستقل که وابسته به نخست‌وزیری هستند ابهاماتی ایجاد شده لذا خواهشمند است با عنایت به اصل ۹۸ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران اعلام فرمایند: «آیا وجود یا ایجاد سازمان‌های مستقل و وابسته که زیر نظر نخست‌وزیر اداره می‌شوند (مانند سازمان برنامه و بودجه) و در جهت انجام وظایف مذکور در اصل ۱۳۴ فعالیت می‌نمایند مغایرتی با قانون اساسی دارد یا خیر؟ و آیا با وضع قانون می‌توان سازمان‌هایی که وسیله و ابزار نظارت نخست‌وزیر بر کار وزیران و هماهنگی تصمیمات دولت و تعیین برنامه و خط مشی دولت و سایر موارد مندرج در این اصل است از نخست‌وزیری منتزع و به وزارتخانه‌ای واگذار نمود؟»

میرحسین موسوی - نخست‌وزیر

تفسیر نخست اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۱۶۱۹-تاریخ ۱۳۶۳/۷/۳

جناب آقای موسوی نخست‌وزیر

عطف به نامه شماره ۳۶۹۷۸ مورخ ۱۳۶۳/۵/۳۰:

موضوع در جلسه شورای نگهبان مطرح و نظر شورا به شرح ذیل اعلام می‌گردد: «وجود یا ایجاد سازمان‌های وابسته به نخست‌وزیری که وسیله و ابزار نظارت نخست‌وزیر بر کار وزیران و هماهنگی تصمیمات دولت و تعیین برنامه و خط‌مشی دولت و به‌طور کلی مربوط به وظایف نخست‌وزیر مندرج در اصل ۱۳۴ قانون اساسی است، مغایر قانون اساسی نمی‌باشد. انتزاع سازمان‌های مزبور از نخست‌وزیری و واگذاری آنها به وزارتخانه‌ای دیگر با قانون اساسی مغایرت دارد. بدیهی است مقررات قانونی مربوط به وظایف و اختیارات سازمان‌های یادشده باید با قانون اساسی مطابقت داده شود».

دبیر شورای نگهبان - لطف‌الله صافی

استفساریه دوم از اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۱۰۱۲۶۲-تاریخ ۱۳۶۵/۱۲/۲

شورای محترم نگهبان

با توجه به ضرورت هماهنگی و ایجاد تمرکز در دفاع غیر نظامی در زمان جنگ و به‌ویژه در شرایط کنونی که شهرهای کشور اسلامیان زیر فشار بمباران شدید و گسترده هواپیماهای رژیم بعثی عراق قرار گرفته خواهشمند است با توجه به اصل ۹۸ قانون اساسی اعلام نظر فرمایند: «آیا تشکیل سازمانی تحت عنوان سازمان دفاع غیر نظامی زیر نظر نخست‌وزیر جهت ایجاد هماهنگی و سیاست‌گذاری اقدامات دستگاه‌های اجرایی و برنامه ریزی‌های لازم به‌منظور انجام پدافند غیرعامل و بسیج امکانات همه دستگاه‌های اجرایی در این راستا با قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مخالفت دارد یا خیر؟»

میرحسین موسوی - نخست‌وزیر

تفسیر دوم اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۷۷۵۱ تاریخ ۱۳۶۵/۱۲/۵

جناب آقای میرحسین موسوی

نخست‌وزیر محترم جمهوری اسلامی ایران

عطف به نامه شماره ۱۰۱۲۶۲ مورخ ۱۳۶۵/۱۲/۲:

موضوع در جلسه شورای نگهبان مطرح گردید و نظر شورا به شرح زیر اعلام می‌شود:

«نظر به اینکه به موجب اصل ۱۳۴ قانون اساسی هماهنگ ساختن تصمیم‌های دولت و... از وظایف نخست‌وزیر است همان طور که در نامه شماره ۱۶۱۹ مورخ ۱۳۶۳/۷/۳ اظهار نظر شده است. تشکیل سازمانی تحت هر عنوان زیر نظر نخست‌وزیر صرفاً جهت ایجاد هماهنگی و سیاست‌گذاری اقدامات دستگاه‌های اجرایی و برنامه‌ریزی‌های لازم به منظور انجام پدافند غیرعامل و بسیج امکانات دستگاه‌های اجرایی با قانون اساسی مغایرت ندارد.»

قائم‌مقام دبیر شورای نگهبان - خسرو بیژنی

استفساریه نخست اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۲ / ه-ب/ تاریخ ۱۳۷۲/۷/۲۸

شورای محترم نگهبان

با عنایت به اینکه اولاً به موجب اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی هیئت وزیران می‌تواند برخی از امور مربوط به وظایف خود را به کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر واگذار نماید و نه به یکی از معاونت‌های ریاست جمهوری و ثانیاً نظر به اینکه رفع اختلافات موضوع اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی به صراحت این اصل با پیشنهاد رئیس‌جمهور به عهده هیئت وزیران محول شده است لذا تصویب نامه شماره ۳۵۶۰۰ / د / ۲۰۷ هـ - ۱۳۷۲/۷/۵ - که نظر معاونت حقوقی و امور مجلس ریاست جمهوری را در زمینه رفع اختلافات مورد نظر کافی تلقی کرده است مغایر دو اصل فوق‌الاشعار می‌باشد ضمناً یادآوری این نکته را نیز لازم می‌داند که هیئت وزیران در محدوده اعمال یکصد و سی و چهارم قانون اساسی با ارسال این قبیل مصوبات نزد اینجانب این امکان را فراهم می‌ساخت که قطع نظر از بررسی مسئله مورد اختلاف یا تداخل در وظایف قانونی و ارزیابی امر نیاز به تفسیر یا تغییر قانون که از جمله مصوبات اصل مزبور می‌باشد چنانچه احتمالاً تصمیم متخذه با قانون مغایرت می‌داشت ضمن استدلال و ذکر مستند یا مستندات قانونی، اینجانب مراتب مغایرت مصوبه را اعلام می‌نمایم تا نسبت به الغاء آن قسمت از مصوبه که مغایر با قانون تشخیص شده اقدام قانونی به عمل آید در حالی که تفویض اختیار یا مسئولیت کنونی موضوع اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی به معاونت حقوقی و امور مجلس ریاست جمهوری علاوه بر اینکه امری آن چنان مهم و اساسی که واضعان قانون اساسی آن را در صلاحیت هیئت وزیران و آن هم به پیشنهاد ریاست جمهوری قرار داده‌اند به یک نفر محول شده است اصولاً چون اتخاذ تصمیم معاونت مزبور در غالب تصویب نامه‌ها و آیین نامه‌های موضوع اصل یکصد و سی و هشتم قانون

اساسی قرار نمی‌گیرد لذا با عدم ارسال این قبیل تصمیمات نزد اینجانب عملاً انجام رسالت قانونی رئیس مجلس شورای اسلامی نیز متعسر و شاید هم غیر ممکن خواهد شد علی‌هذا با عنایت به تفسیری که طی شماره ۲۱۰۱-۱۳۷۱/۶/۱۵ آن شورای محترم از اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی به عمل آمده است ضمن ارسال تصویری از تصویب‌نامه شماره ۳۵۶۰۰/ت ۲۰۷ هـ-۱۳۷۲/۷/۵- هیئت وزیران چگونگی امر جهت نوعی چاره‌جویی در این قبیل موارد و اعلام مراتب به اینجانب به آگاهی می‌رسد.

علی‌اکبر ناطق نوری- رئیس مجلس شورای اسلامی

تفسیر نخست اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۵۴۶۲ تاریخ ۱۳۷۲/۸/۵

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

عطف به نامه شماره ۲ / هـ- ب مورخ ۱۳۷۲/۷/۲۸ :

موضوع در جلسه مورخ ۱۳۷۲/۸/۵ شورای نگهبان مطرح شد و نظر تفسیری شورا بدین شرح اعلام می‌گردد:

«از اصل ۱۳۴ قانون اساسی استفاده می‌شود که در هریک از موارد اختلاف، هیئت وزیران مرجع اتخاذ تصمیم است و لاغیر؛ مگر در واگذاری تصویب برخی از امور مربوط به وظایف دولت به کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر (به‌موجب اصل ۱۳۸ قانون اساسی).»

دبیر شورای نگهبان- احمد جنتی

استفساریه دوم اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۶۸۴ / ب- هـ- تاریخ ۱۳۷۲/۹/۲۸

شورای محترم نگهبان

پیرو نامه شماره ۲/ هـ- ب مورخ ۱۳۷۲/۷/۲۸ و ضمن ارسال تصویرهایی از دو فقره تصویب‌نامه‌های شماره ۲۱۱۵/ت ۲۱۱- هـ- مورخ ۱۳۷۲/۷/۸ و شماره ۴۲۵۱۸/ت ۲۴۴- هـ- مورخ ۱۳۷۲/۸/۱۸ به‌طوری که ملاحظه می‌فرمایید هیئت وزیران با اصلاح تبصره (۱) تصویب‌نامه قبلی خود به‌گونه‌ای اتخاذ تصمیم نموده‌اند که اگر فی‌المثل ده یا نه نفر از وزرا عضو شورا یا کمیسیون در یکی از جلسات شرکت داشتند و پنج یا چهار نفر از اعضای غیر وزیر شورا یا کمیسیون مزبور نیز در جلسه شرکت داشته باشند بالنتیجه در فرض آنکه شش یا پنج نفر از وزرا با امری موافقت نداشته باشند؛ لکن پنج یا چهار نفر اعضای غیر وزیر در معیت چهار نفر از وزرا با امر مزبور موافقت داشته باشند چنین مصوبه‌ای مستنداً به تصویب‌نامه شماره ۴۲۵۱۸/ت ۲۴۴- هـ- مورخ ۱۳۷۲/۸/۱۸ اعتبار و قوت اجرایی خواهد داشت در حالی که با عنایت به حضور ده یا نه نفر از وزرا بر حسب مورد موافقت شش نفر یا پنج نفر آنان ضرورت دارد علی‌هذا چون به نظر می‌رسد تبصره یک اصلاحی با منظور اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی که لزوم اکثریت آرای وزرای عضو هریک از کمیسیون‌های متشکله با امر مطروحه در کمیسیون می‌باشد در تضاد و بالنتیجه مغایر با قانون اساسی است؛ لذا مراتب جهت نوعی چاره‌جویی از طرف آن شورای محترم اعلام گردید

دستور فرمایید از نتیجه تصمیم متّخذه اینجانب را مطلع سازند.

علی اکبر ناطق نوری - رئیس مجلس شورای اسلامی

تفسیر دوم از اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۵۶۸۶ تاریخ ۱۳۷۲/۱۰/۱۶

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

نامه شماره ۶۸۴/ب. هـ - مورخ ۱۳۷۲/۹/۲۸ در جلسه مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۱ شورای نگهبان مطرح شد و نظر شورا بدین شرح اعلام می‌گردد:

«مستفاد از مصوبه هیئت‌دولت این است که غیر وزرا حق رأی ندارند و لذا محذور مذکور در نامه فوق پیش نمی‌آید لکن از این لحاظ که غیر وزرا را نیز عضو کمیسیون مذکور دانسته است خلاف اصل ۱۳۸ قانون اساسی است.»

دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی از منظر مقررات

موادی از آیین‌نامه داخلی هیئت‌دولت

- ماده ۱- جلسه هیئت‌دولت با حضور دوسوم اعضای صاحب رأی هیئت‌دولت رسمیت می‌یابد و تصمیمات با اکثریت مطلق عده حاضر معتبر خواهد بود.
- ماده ۲- اشخاص زیر حق حضور دائم در هیئت‌دولت را دارند:
- رئیس‌جمهور، معاون اول رئیس‌جمهور، وزرا، معاون امور حقوقی رئیس‌جمهور، معاون امور مجلس رئیس‌جمهور، معاون اجرایی رئیس‌جمهور، رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، رئیس سازمان صداوسیما، رئیس کل بانک مرکزی و دبیر هیئت‌دولت شرکت اشخاص دیگر منوط به موافقت رئیس جلسه است.
- ماده ۳- اعضاء صاحب رأی دولت عبارتند از رئیس‌جمهور، وزرا معاون اول رئیس‌جمهور در زمانی که اداره جلسه هیئت‌دولت به عهده اوست.
- ماده ۴- ریاست جلسه هیئت‌دولت با رئیس‌جمهور و با موافقت او برعهده معاون اول رئیس‌جمهور است.
- ماده ۵- کلیه تکالیف و اختیاراتی که در این آیین‌نامه بر عهده معاون اول رئیس‌جمهور قرار گرفته از تکالیف و اختیارات رئیس‌جمهور می‌باشد و در صورت تعیین نشدن یا حضور نداشتن معاون اول، توسط رئیس‌جمهور انجام خواهد پذیرفت.
۱. ریاست هیئت وزیران با است.

- الف) رهبر (ب) رئیس‌جمهور (ج) نخست وزیر (د) رئیس مجلس
۲. رفع اختلاف و ایجاد هماهنگی میان وزرا وظیفه کیست؟
- الف) معاون اول رئیس‌جمهور (ب) رئیس‌جمهور
- (مرکز وکلا قوه قضائیه ۱۴۰۱)

ج) کمیسیون رفع اختلاف هیئت وزیران
 ۳. در جلسات هیئت دولت کدام گزینه حق رأی ندارد؟

الف) رئیس جمهور

ب) معاون اول رئیس جمهور، در غیاب رئیس جمهور

ج) وزرا

د) معاون رئیس جمهور در امور برنامه و بودجه، در غیاب رئیس جمهور

۴. آیا معاونین رئیس جمهور در جلسات کمیسیون های متشکل از وزرا حق رأی دارند؟ نمایندگانی ویژه رئیس جمهور در این جلسات حق رأی دارند؟

الف) بله - خیر ب) بله - بله ج) خیر - خیر د) خیر - بله

(وکالت ۱۴۰۰)

۵. کدام مورد صمیع است؟

الف) در مورد اختلاف نظر یا تداخل در وظایف قانونی دستگاه های دولتی، در صورتی که نیاز به تفسیر قانون عادی داشته باشد، در صلاحیت دیوان عالی کشور است.

ب) کلیه دعاوی و اختلاف نظر یا تداخل در وظایف قانونی دستگاه های دولتی، باید در دیوان عدالت اداری زیر نظر رئیس قوه قضائیه طرح و تصمیم گیری شود.

ج) در خصوص اختلاف نظر یا تداخل در وظایف قانونی دستگاه های دولتی، تصمیم هیئت وزیران مبتنی بر تفسیر قانون، لازم الاجرا است.

د) در مورد اختلاف نظر یا تداخل وظایف قانونی دستگاه های دولتی، تصمیم هیئت وزیران که با پیشنهاد رئیس جمهور اتخاذ می شود لازم الاجرا است.

پاسخنامه

۱ ب ۲ ب

۳ د در جلسات هیئت دولت صرفاً رئیس جمهور و وزرا حق رأی دارند. اگر رئیس جمهور در جلسه حاضر نباشد، معاون اول ریاست جلسه و حق رأی را برعهده دارد.

۴ ج غیر از وزرا، سایرین در این جلسات حق رأی ندارند.

۵ د

اصل یکمصد و سی و هشتم - علاوه بر مواردی که هیئت وزیران یا وزیری مأمور تدوین آیین نامه های اجرایی قوانین می شود، هیئت وزیران حق دارد برای انجام وظایف اداری و تأمین اجرای قوانین و تنظیم سازمان های اداری به وضع تصویب نامه و آیین نامه بپردازد. هریک از وزیران نیز در حدود وظایف خویش و مصوبات هیئت وزیران حق وضع آیین نامه و صدور بخشنامه را دارد ولی مفاد این مقررات نباید با متن و روح قوانین مخالف باشد.

دولت می تواند تصویب برخی از امور مربوط به وظایف خود را به کمیسیون های متشکل از چند وزیر واگذار نماید. مصوبات این کمیسیون ها در محدوده قوانین پس از تأیید رئیس جمهور

لازم‌الاجرا است.

تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولت و مصوبات کمیسیون‌های مذکور در این اصل، ضمن ابلاغ برای اجرا به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی می‌رسد تا در صورتی که آنها را برخلاف قوانین بیابد با ذکر دلیل برای تجدید نظر به هیئت وزیران بفرستد.

اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸

علاوه بر مواردی که هیئت وزیران یا وزیری مأمور تدوین آیین‌نامه‌های اجرایی قوانین می‌شود هیئت وزیران حق دارد برای انجام وظایف اداری و تأمین اجرای قوانین و تنظیم سازمان‌های اداری به وضع تصویب‌نامه و آیین‌نامه بپردازد. هریک از وزیران نیز در حدود وظایف خویش و مصوبات هیئت وزیران حق وضع آیین‌نامه و صدور بخشنامه را دارد، ولی مفاد این مقررات نباید با متن و روح قوانین مخالف باشد.

اصل یکصد و سی و هشتم از منظر شورای نگهبان

استفساریه اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۷۵۶۶۰ تاریخ ۱۳۵۹/۱۲/۲۴

شورای محترم نگهبان

با ارسال یک نسخه از تصویب‌نامه شماره ۷۲۶۳۸ مورخ ۱۳۵۹/۱۱/۳۰ هیئت وزیران در خصوص آیین‌نامه طرز انتخاب و استخدام پلیس قضایی و فتوکی نامه شماره ۲۶۰/ت مورخ ۱۳۵۹/۱۲/۱۰ ریاست جمهوری به اطلاع می‌رساند که به موجب قسمت اخیر تبصره (۱) ماده (۱) لایحه قانونی تشکیل پلیس قضایی مصوب ۱۳۵۹/۴/۱۵ شورای انقلاب مقرر گردید: «ترتیب استخدام و میزان حقوق و ترفیعات به موجب آیین‌نامه‌ای خواهد بود که وزارت دادگستری تهیه خواهد کرد و به تصویب هیئت وزیران یا شورای انقلاب می‌رساند».

بنابراین هیئت وزیران نظر به عدم تعیین وزیر دادگستری و با توجه به اصل ۱۵۷ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران که به موجب آن شورای عالی قضایی بالاترین مقام قوه قضائیه است و به استناد اختیار ناشی از تبصره مذکور اقدام به تصویب طرح پیشنهادی شورای عالی قضایی به شرح تصویب‌نامه فوق‌الذکر نموده است. اینک نظر به اینکه هم لایحه قانونی مزبور و هم تصویب‌نامه هیئت وزیران که مبتنی بر این لایحه قانونی بوده است مورد ایراد ریاست جمهوری قرار گرفته لذا خواهشمند است نظر آن شورا را در این خصوص اعلام نمایند تا اقدام لازم به عمل آید.

نخست‌وزیر - محمدعلی رجائی

تفسیر اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

تاریخ ۱۳۶۰/۱/۲۰

جناب آقای رجائی

نخست‌وزیر

عطف به نامه ۷۵۶۶۰ مورخه ۱۳۵۹/۱۲/۲۴

موضوع در جلسه رسمی شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت، به نظر اکثریت اعضای شورا تصویب‌نامه مورد سؤال با اصل پنجاه و سوم (۵۳) قانون اساسی مغایرت دارد و با اصل ۱۳۸ قانون اساسی مغایر شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان - لطف‌الله صافی

رونوشت: جهت استحضار مقام ریاست جمهوری ارسال می‌گردد.

استفساریه نخست اصل یکصد و سی هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۴۱۹ هـ - ب تاریخ ۱۳۷۰/۸/۱۳

شورای محترم نگهبان

قطع نظر از یادآوری این نکته مهم که مقید تلقی کردن لفظ «قوانین» مذکور در اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی به قوانین عادی، حداقل نیازمند قوت استدلالی در خور و متناسب با ساقط ساختن لفظی از اطلاق آن است اصولاً آنچه مسلم است و اضعان قانون اساسی با لحاظ اهمیت مصوبات دولت و آثار فراوان مترتب بر این مصوبات، با وضع اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی به‌مقام آن بوده‌اند که مصوبات دولت مورد بررسی و اعلام نظر مرجعی صالح قرار گیرد تا چنانچه برخی از این مصوبات با مطلق قانون اعم از قانون اساسی و یا قانون عادی مغایرت داشته باشد از اجرای آنها خودداری شود و حال اگر غرض از قوانین مذکور در اصل مزبور را به قوانین عادی محصور سازیم بی‌تردید نقض غرض محقق است زیرا با وصف آنکه لزوم تطابق مصوبات دولت با قانون اساسی ارزش و اهمیت به‌مراتب بیشتری از لزوم تطابق این مصوبات با قوانین عادی دارد معذک با عنایت به عدم پیش‌بینی مقام یا مرجعی برای تمیز و تشخیص تطابق یا عدم تطابق مصوبات دولت با قانون اساسی (به استثنای موارد مذکور در اصل هشتاد و پنجم) چنانچه مصوبه یا مصوباتی متضمن نقض بعضی اصول قانون اساسی باشد این قبیل مصوبه یا مصوبات بدون آنکه در هیچ مرجع صالحی مورد بررسی و اعلام نظر قرار گیرد خود به خود مجری خواهند بود.

علی‌هذا اگر چه نظر اینجانب به شرحی است که فوقاً به اختصار ذکر شد معذک با توجه به نظر متفاوتی که از سوی برخی مقامات اجرایی ابراز شده، تفسیر اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی در خصوص موضوع مطروحه مورد تقاضاست.

رئیس مجلس شورای اسلامی - مهدی کروبی

تفسیر نخست اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۲۱۰۱ تاریخ ۱۳۷۱/۶/۱۵

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

عطف به نامه شماره ۴۱۹ هـ - ب مورخ ۱۳۷۰/۸/۱۳:

در خصوص تفسیر اصل (۱۳۸) قانون اساسی موضوع در جلسه شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت، نظر تفسیری شورا بدین شرح اعلام می‌گردد:

«کلمه «قوانین» مذکور در ذیل اصل (۱۳۸) قانون اساسی شامل قانون اساسی نمی‌شود.»

دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

استفساریه دوم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۲ / هـ - ب تاریخ ۱۳۷۲/۷/۲۸

شورای محترم نگهبان

با عنایت به اینکه اولاً به موجب اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی هیئت وزیران می‌تواند برخی از امور مربوط به وظائف خود را به کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر واگذار نماید و نه به یکی از معاونت‌های ریاست جمهوری و ثانیاً نظر به اینکه رفع اختلافات موضوع اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی به صراحت این اصل با پیشنهاد رئیس جمهور به عهده هیئت وزیران محول شده است لذا تصویب نامه شماره ۳۵۶۰۰ / د / ۲۰۷ هـ - ۱۳۷۲/۷/۵ که نظر معاونت حقوقی و امور مجلس ریاست جمهوری را در زمینه رفع اختلافات مورد نظر کافی تلقی کرده است مغایر دو اصل فوق‌الاشعار می‌باشد ضمناً یادآوری این نکته را نیز لازم می‌داند که هیئت وزیران در محدوده اعمال یکصد و سی و چهارم قانون اساسی با ارسال این قبیل مصوبات نزد اینجانب این امکان را فراهم می‌ساخت که قطع نظر از بررسی مسئله مورد اختلاف یا تداخل در وظایف قانونی و ارزیابی امر نیاز به تفسیر یا تغییر قانون که از جمله مصوبات اصل مزبور می‌باشد چنانچه احتمالاً تصمیم متّخذ با قانون مغایرت می‌داشت ضمن استدلال و ذکر مستند یا مستندات قانونی، اینجانب مراتب مغایرت مصوبه را اعلام می‌نمایم تا نسبت به الغاء آن قسمت از مصوبه که مغایر با قانون تشخیص شده اقدام قانونی به عمل آید در حالی که تفویض اختیار یا مسئولیت کنونی موضوع اصل یکصد و سی و چهارم قانون اساسی به معاونت حقوقی و امور مجلس ریاست جمهوری علاوه بر اینکه امری آن چنان مهم و اساسی که واضعان قانون اساسی آن را در صلاحیت هیئت وزیران و آن هم به پیشنهاد ریاست جمهوری قرارداده اند به یک نفر محول شده است اصولاً چون اتخاذ تصمیم معاونت مزبور در غالب تصویب نامه‌ها و آیین نامه‌های موضوع اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی قرار نمی‌گیرد؛ لذا با عدم ارسال این قبیل تصمیمات نزد اینجانب عملاً انجام رسالت قانونی رئیس مجلس شورای اسلامی نیز متعسر و شاید هم غیر ممکن خواهد شد علی‌هذا با عنایت به تفسیری که طی شماره ۲۱۰۱ - ۱۳۷۱/۶/۱۵ آن شورای محترم از اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی به عمل آمده است ضمن ارسال تصویری از تصویب نامه شماره ۳۵۶۰۰ / ت / ۲۰۷ هـ - ۱۳۷۲/۷/۵ هیئت وزیران چگونگی امر جهت نوعی چاره‌جویی در این قبیل موارد و اعلام مراتب به اینجانب به آگاهی می‌رسد.

علی‌اکبر ناطق نوری - رئیس مجلس شورای اسلامی

پیوست استفساریه دوم

شماره ۱۳۴۴۵ تاریخ ۱۳۷۱/۵/۲۰

حضور مستطاب آیت‌الله جنتی

دبیر محترم شورای نگهبان

پیرو نامه شماره ۴۱۹/هـ-ب، مورخ ۱۳۷۰/۸/۱۳ ریاست محترم وقت مجلس شورای اسلامی در خصوص استفسار از اصل (۱۳۸) قانون اساسی، خواهشمند است با عنایت به اصل (۹۸) قانون اساسی نظر آن شورای محترم را در خصوص موارد زیر مرحمت فرمایند:

۱- آیا لفظ «قوانین» مندرج در قسمت اخیر اصل (۱۳۸) قانون اساسی قابل تسری به قانون اساسی نیز بوده و بالتبجه ریاست محترم مجلس شورای اسلامی مسئولیت تطبیق مصوبات دولت با قانون اساسی را نیز خواهند داشت یا به دلالت قسمت اخیر اصل (۸۵) قانون اساسی ناظر به قوانین عادی است؟

خصوصاً با توجه به اینکه مصوبات دولت باید در چارچوب قوانین عادی تنظیم گردد و علی‌القاعده در صورت تطبیق آنها با مصوبات مجلس شورای اسلامی قهراً و تبعاً مغایر با قانون اساسی نخواهند بود.

عنایت دارند در مصوبات مجمع تشخیص مصلحت مانند قانون کار تصویب برخی آیین‌نامه‌ها به هیئت‌دولت واگذار شده و به لحاظ اینکه در اصل قانون، به لحاظ مصلحت یا ضرورت، قانون اساسی به‌طور کامل مراعات نشده مصوبات هیئت وزیران نیز به تبع احکام قانون نمی‌تواند به‌طور کامل با قانون اساسی منطبق باشد و ایراد به مصوبات دولت در این موارد نقض غرض خواهد شد. به‌علاوه همین اشکال به‌ترتیب دیگر در قوانینی که قبل از قانون اساسی وضع شده امکان‌پذیر است، طبیعی است در این موارد که ایراد به عدم تطبیق قانون عادی با قانون اساسی برگشت دارد ترتیب و مرجع رسیدگی متفاوت می‌گردد و از طرفی عدم التزام مقامات و مراجع اجرایی به احکام قوانین عادی قبل از اصلاح و یا لغو آنها مشکلات پیچیده بدنال دارد.

۲- آیا اصل (۸۵) قانون اساسی که تصویب اساسنامه را توسط دولت موقوف به اخذ مجوز از مجلس شورای اسلامی نموده قابل تسری به اصلاح تصویب‌نامه‌های هیئت وزیران نیز می‌باشد؟ و به عبارت دیگر آیا هیئت وزیران برای اصلاح مصوبات خود که متضمن اساسنامه است و قبلاً مجوز آن را از مجلس گرفته باید مجدداً از مجلس اجازه بگیرد؟

سید عطاءالله مهاجرانی - معاون حقوقی و امور مجلس رئیس‌جمهور

تفسیر دوم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۵۴۶۲ تاریخ ۱۳۷۲/۸/۵

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

عطف به نامه شماره ۲/هـ-ب مورخ ۱۳۷۲/۷/۲۸:

موضوع در جلسه مورخ ۱۳۷۲/۸/۵ شورای نگهبان مطرح شد و نظر تفسیری شورا بدین شرح اعلام می‌گردد:

«از اصل ۱۳۴ قانون اساسی استفاده می‌شود که در هریک از موارد اختلاف، هیئت وزیران مرجع اتخاذ تصمیم است و لاغیر.

مگر در واگذاری تصویب برخی از امور مربوط به وظایف دولت به کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر (به موجب اصل ۱۳۸ قانون اساسی).»

دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

استفساریه سوم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۶۸۴ / ب - ه - تاریخ ۱۳۷۲/۹/۲۸

شورای محترم نگهبان

پیرو نامه شماره ۲/ ه - ب مورخ ۱۳۷۲/۷/۲۸ و ضمن ارسال تصویرهایی از دو فقره تصویب‌نامه‌های شماره ۲۱۱۵/ت ۲۱۱ - ه - مورخ ۱۳۷۲/۷/۸ و شماره ۴۲۵۱۸/ت ۲۴۴ - ه - مورخ ۱۳۷۲/۸/۱۸ به‌طوری که ملاحظه می‌فرمایید هیئت وزیران با اصلاح تبصره (۱) تصویب‌نامه قبلی خود به‌گونه‌ای اتخاذ تصمیم نموده‌اند که اگر فی‌المثل ده یا نه نفر از وزرا عضو شورا یا کمیسیون در یکی از جلسات شرکت داشتند و پنج یا چهار نفر از اعضای غیر وزیر شورا یا کمیسیون مزبور نیز در جلسه شرکت داشته باشند بالنتیجه در فرض آنکه شش یا پنج نفر از وزرا با امری موافقت نداشته باشند لکن پنج یا چهار نفر اعضای غیر وزیر در معیت چهار نفر از وزرا با امر مزبور موافقت داشته باشند چنین مصوبه‌ای مستنداً به تصویب‌نامه شماره ۴۲۵۱۸/ت ۲۴۴ - ه - مورخ ۱۳۷۲/۸/۱۸ اعتبار و قوت اجرایی خواهد داشت در حالی که با عنایت به حضور ده یا نه نفر از وزرا بر حسب مورد موافقت شش نفر یا پنج نفر آنان ضرورت دارد؛ علی‌هذا چون به نظر می‌رسد تبصره یک اصلاحی با منظور اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی که لزوم اکثریت آرای وزرای عضو هریک از کمیسیون‌های متشکله با امر مطروحه در کمیسیون می‌باشد در تضاد و بالنتیجه مغایر با قانون اساسی است لذا مراتب جهت نوعی چاره‌جویی از طرف آن شورای محترم اعلام گردید دستور فرمایید از نتیجه تصمیم متخذ اینجانب را مطلع سازند.

علی‌اکبر ناطق نوری - رئیس مجلس شورای اسلامی

تفسیر سوم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۵۶۸۶ تاریخ ۱۳۷۲/۱۰/۱۶

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

نامه شماره ۶۸۴/ ب - ه - مورخ ۱۳۷۲/۹/۲۸ در جلسه مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۱ شورای نگهبان مطرح شد و نظر شورا بدین شرح اعلام می‌گردد:

«مستفاد از مصوبه هیئت‌دولت این است که غیر وزرا حق رأی ندارند و لذا محذور مذکور در نامه فوق پیش نمی‌آید لکن از این لحاظ که غیر وزرا را نیز عضو کمیسیون مذکور دانسته است خلاف اصل ۱۳۸ قانون اساسی است.»

دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

استفساریه چهارم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۶۱۸۳۳/۲۰ تاریخ ۱۳۷۶/۵/۱۱

شورای محترم نگهبان

با ابلاغ سلام، نظر به اینکه از زمان پایان یافتن دوره ریاست جمهوری تا معرفی وزرا به مجلس و اخذ رأی اعتماد، با توجه به سابقه، فاصله چند هفته‌ای وجود دارد و در این مدت، چگونگی تصدی امور وزارتخانه‌ها و اعتبار تصمیمات هیئت وزیران و مقاماتی که به نمایندگی از ریاست جمهوری مسئولیت یافته‌اند محل سؤال است، لطفاً نظر تفسیری آن شورا را نسبت به اصول قانون اساسی در موارد زیر اعلام فرمایند:

۱- آیا وزرا از زمان اختتام دوره ریاست جمهوری تا رأی اعتماد به وزرای جدید کماکان بر مسئولیت خود باقی می‌مانند؟

۲- در صورتی که وزرای موجود در فاصله مزبور بر مسئولیت باقی باشند تشکیل و تصمیم‌گیری هیئت وزیران تحت نظر ریاست جمهوری جدید میسر است یا خیر؟

۳- معاونان رئیس‌جمهور که به استناد اصل ۱۲۶ قانون اساسی برای اداره امور برنامه و بودجه و امور اداری و استخدامی منصوب شده‌اند بعد از پایان دوره ریاست جمهوری می‌توانند به کار ادامه دهند یا نیاز به حکم جدید دارند؟

۴- کلیه تصمیمات نمایندگان ویژه رئیس‌جمهور که به استناد اصل ۱۲۷ قانون اساسی انتخاب شده‌اند در این مدت نافذ است یا صرفاً تصمیماتی که در حکم صمیم هیئت‌وزیران باشد اعتبار خواهد داشت؟

۵- آیا تشکیل کمیسیون‌های متشکل از وزرای موضوع اصل ۱۳۸ قانون اساسی در فاصله زمانی مزبور مجاز است و تصمیمات ایشان با تأیید ریاست جمهوری جدید، لازم‌الاجرا است یا خیر؟

معاون اول رئیس‌جمهور - حسن حبیبی

تفسیر چهارم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۱۱۴۴/۲۱/۷۶ تاریخ ۱۳/۵/۱۳۷۶

معاون اول محترم رئیس‌جمهور

با سلام، نامه شماره ۶۱۸۳۳/۲۰ مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۱ در جلسه مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۳ شورای نگهبان

مطرح و نظر تفسیری شورا بدین شرح اعلام می‌گردد:

۱- «وزرا از زمان اختتام دوره ریاست جمهوری تا رأی اعتماد به وزرای جدید کماکان بر مسئولیت خود باقی می‌مانند.

۲- وزرای موجود در فاصله مزبور بر مسئولیت باقی هستند و تشکیل و تصمیم‌گیری هیئت وزیران تحت نظر ریاست جمهوری جدید میسر است.

۳- معاونان رئیس‌جمهور به‌عنوان معاون به کار خود ادامه می‌دهند لکن در آن قسمت که مربوط به اداره امور برنامه و بودجه و امور اداری و استخدامی است اداره کار منوط به نوعی موافقت رئیس‌جمهور می‌باشد.

۴- کلیه تصمیمات نمایندگان ویژه رئیس‌جمهور که به استناد اصل ۱۲۷ قانون اساسی انتخاب شده‌اند در این مدت نافذ نمی‌باشد.

۵- در بند ۵ با تأیید ریاست جمهوری جدید، تصمیمات مذکور، لازم‌الاجرا است.»

دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

استفساریه پنجم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۱۴۴۹۰ - ۷۷/م تاریخ ۱۳۷۷/۱۲/۱۸

حضرت آیت‌الله جنتی

دبیر محترم شورای نگهبان

با سلام

طبق ماده ۱۸ قانون گزینش معلمان و کارکنان آموزش و پرورش مصوب شهریور ماه ۱۳۷۴ مجلس شورای اسلامی مقرر شده است آیین‌نامه اجرایی قانون مزبور توسط هیئت عالی گزینش و سازمان امور اداری و استخدامی کشور تهیه و به تصویب کمیسیون مشترک آموزش و پرورش و امور اداری و استخدامی مجلس شورای اسلامی برسد.

در اجرای ماده مزبور آیین‌نامه فوق‌الذکر در مرداد ماه ۱۳۷۷ به تصویب جلسه مشترک کمیسیون‌های یادشده مجلس رسیده و ظاهراً بدون ملاحظه شورای نگهبان و اظهارنظر درباره آن طی نامه شماره ۲۳۶۷ مورخ ۱۳۷۷/۶/۳۱ در اجرای اصل ۱۲۳ قانون اساسی با امضای رئیس مجلس شورای اسلامی برای رئیس‌جمهور فرستاده شده است و این‌جانب نیز به حکم قانون طی نامه شماره ۴۳۵۸۴ مورخ ۱۳۷۷/۷/۱۱ دستور اجرای آن را داده‌ام.

ولی مسئله‌ای که در اینجا مطرح است و خواستم نظر شورای محترم نگهبان را بدانم این است که مصوبه کمیسیون مشترک یا جلسه مشترک کمیسیون‌ها چه وضعیتی دارد آیا طبع قانون و مصوبه مجلس را دارد یا طبع آیین‌نامه اجرایی از نوع آیین‌نامه‌های دولتی؟

طبق اصل ۹۴ قانون اساسی کلیه مصوبات مجلس شورای اسلامی باید به شورای نگهبان فرستاده شود تا از لحاظ مغایرت یا عدم مغایرت آنها با قانون اساسی و موازین شرع مورد بررسی قرار گیرد، در مواردی هم که طبق اصل ۸۵ قانون اساسی تصویب برخی از قوانین به‌صورت آزمایشی یا تصویب اساسنامه سازمان‌ها، شرکت‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت به‌طور دائم به کمیسیون‌ها تفویض می‌شود باید مصوبه کمیسیون به شورای نگهبان ارسال شود؛ بنابراین اگر ارجاع تصویب آیین‌نامه اجرایی به کمیسیون داخلی مجلس علی‌رغم اسم آن طبع و خاصیت مصوبه قانونی را داشته و از نوع اول باشد می‌بایست به شورای نگهبان ارسال گردد که چنین چیزی صورت نگرفته است.

ولی اگر کمیسیون‌های داخلی از سوی مجلس مأموریت پیدا کردند که آیین‌نامه اجرایی قانونی را تهیه کنند، به‌نحوی که طبق اصل ۱۳۸ ممکن است هیئت‌دولت یا یکی از وزرا چنین مأموریتی پیدا نمایند، در این صورت اولاً این سؤال مطرح است که آیا غیر از دولت و وزیر مربوط و یا کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر مذکور در اصل ۱۳۸، حق وضع آیین‌نامه به معنای خاص آن را دارند و مجلس می‌تواند حق وضع و تصویب آیین‌نامه را با داشتن طبع آیین‌نامه اجرایی با همان ماهیت و آثاری که آیین‌نامه دولتی دارد به غیر از هیئت وزیران و یا یکی از وزرا و یا کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر واگذار نماید؟

ثانیاً اگر چنین امری مجاز باشد، چه مرجعی صلاحیت کنترل و بررسی آیین‌نامه مزبور را از لحاظ عدم مغایرت با قوانین و موازین شرع دارد؟ ذیل اصل ۱۳۸ مقرر می‌دارد که «تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولتی باید به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی برسد»، که اگر آنها را برخلاف قوانین دید، جهت تجدید نظر به هیئت وزیران بفرستند. اصل ۱۷۰ قانون اساسی نیز قضات دادگاه‌ها را از اجرای تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولتی که مخالف قوانین و مقررات اسلامی یا خارج از حدود اختیارات قوه مجریه است منع کرده و ابطال آنها را با دیوان عدالت اداری دانسته است، اصل ۱۷۴ نیز مرجع رسیدگی به شکایات مردم از آیین‌نامه‌های دولتی را دیوان عدالت اداری دانسته است، حال آیا آیین‌نامه‌های اجرایی مصوب کمیسیون‌های داخلی مجلس می‌تواند مورد کنترل و ممیزی رئیس مجلس یا دیوان عدالت اداری قرار گیرند؟ یا در صورت مخالف بودن با موازین شرع و قانون، قضات از عمل کردن به آنها خودداری نمایند؟ با وجود اینکه در هر سه مورد آیین‌نامه دولتی مورد تصریح قرار گرفته و اطلاق آیین‌نامه دولتی به مصوبه کمیسیون مجلس صحیح به نظر نمی‌رسد. اگر همان‌گونه که در شق اول بیان شد برای این نوع مصوبات کمیسیون‌ها نتوان خاصیت مصوبه قانونی قائل شد، به شورای نگهبان هم فرستاده نخواهد شد همان‌طور که عملاً چنین شده است و نتیجتاً هیچ کنترلی در زمینه انطباق یا عدم انطباق آنها با موازین شرع و قانون اساسی و قوانین عادی وجود ندارد.

چنانچه صلاح می‌دانید شورای محترم نگهبان، موضوع را بررسی نموده و استنباط و تفسیر خود را از اصول قانون اساسی مربوطه در خصوص سه مسئله زیر اعلام فرماید:

۱- آیا ارجاع وضع و تصویب آیین‌نامه اجرایی قانون به کمیسیون یا کمیسیون‌های داخلی مجلس صحیح است؟

۲- در صورت صحت، آیا این نوع مصوبات کمیسیون‌ها مانند سایر مصوبات مجلس باید به شورای نگهبان فرستاده شود یا خیر؟ و در صورت عدم لزوم ارسال به شورای نگهبان، آیا رئیس مجلس شورای اسلامی یا دیوان عدالت اداری می‌توانند آنها را مورد بررسی قرار دهند یا خیر؟

۳- آیا این‌گونه مصوبات کمیسیون‌ها مشمول عنوان مصوبات مجلس موضوع اصل ۱۲۳ قانون اساسی می‌باشند و رئیس‌جمهور طبق اصل مزبور موظف است آنها را امضاء و برای اجرا در اختیار مسئولان قرار دهد یا اینکه مورد رسیدگی و اظهار نظر شورای نگهبان قرار نگرفته است؟

سید محمد خاتمی - رئیس‌جمهوری اسلامی ایران

تفسیر پنجم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۱۳۷۸/۱/۲۵ تاریخ ۷۸/۲۱/۴۵۱۲

حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای خاتمی

ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

عطف به نامه شماره ۱۴۴۹۰-۷۷/م مورخ ۱۳۷۷/۱۲/۱۸، موضوع در جلسه مورخ ۱۳۷۸/۱/۲۵ شورای نگهبان مطرح شد و نظر تفسیری شورا به شرح زیر اعلام می‌گردد:

«ارجاع تصویب آیین‌نامه به کمیسیون یا کمیسیون‌های مجلس خلاف اصل ۱۳۸ قانون اساسی است».

دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

استفساریه ششم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۳۱۱۵ - ق تاریخ ۱۳۷۸/۳/۱۸

حضرت آیت الله جنتی

دبیر محترم شورای نگهبان

همان گونه که مستحضرد، به موجب ماده (۱۸) قانون گزینش معلمان و کارکنان آموزش و پرورش مصوب شهریور ماه ۱۳۷۴ مجلس شورای اسلامی، مقرر گردیده که آیین نامه اجرایی آن به تصویب کمیسیون مشترک آموزش و پرورش و امور اداری و استخدامی مجلس برسد که به همین نحو عمل شده است و آیین نامه مزبور پس از تصویب کمیسیون مشترک توسط اینجانب به ریاست محترم جمهوری جهت اجراء ابلاغ گردیده است.

از سوی دیگر اخیراً در استعلامی که از ناحیه ریاست محترم جمهوری در خصوص موضوع از شورای محترم نگهبان به عمل آمده، شورای محترم، ارجاع تصویب آیین نامه رابه کمیسیون یا کمیسیون های مجلس برخلاف اصل (۱۳۸) قانون اساسی دانسته است.

اینک خواهشمند است با توجه به اینکه شورای محترم نگهبان در هنگام بررسی قانون گزینش معلمان که متضمن ماده (۱۸) آن به شرح فوق الاشعار بوده است، آن را مغایر با قانون اساسی تشخیص نداده است و روال قانونی آن و تصویب و ابلاغ آیین نامه اجرایی وفق ماده (۱۸) طی شده است، آیا نظریه اخیر شورای محترم نگهبان عطف به ماسبق نیز می گردد یا اینکه اعتبار آیین نامه مورد بحث به قوت خود باقی خواهد بود.

علی اکبر ناطق نوری - رئیس مجلس شورای اسلامی

تفسیر ششم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۷۸/۲۱/۴۸۰۰ تاریخ ۱۳۷۸/۳/۲۶

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

نامه شماره ۳۱۱۵ - ق مورخ ۱۳۷۸/۳/۱۸ شما در جلسه مورخ ۱۳۷۸/۳/۲۶ شورای نگهبان مطرح شد و نظر شورا بدین شرح اعلام می گردد:

«چون ماده ۱۸ قانون گزینش معلمان و کارکنان آموزش و پرورش از نظر شورای نگهبان گذشته و مغایر با شرع یا قانون اساسی تشخیص داده نشده است، فلذا ماده مذکور قانونیت دارد و قابل اجرا می باشد بالتبع اعتبار آیین نامه ای که بر مبنای ماده مذکور به تصویب رسیده به قوت خود باقی است.»

دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

استفساریه هفتم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره: ۷۲۹۳۰ هـ-ب

تاریخ: ۱۵/۷/۱۳۸۳

حضرت آیت الله جنتی
 دبیر محترم شورای نگهبان
 باسلام:

ضمن ارسال رونوشتی از نقطه نظرات هیئت بررسی و تطبیق مصوبات دولت با قوانین که مورد تأیید اینجانب نیز می‌باشد نظر حضرتعالی را به نکات ذیل جلب و نظر تفسیری آن شورای محترم، در خصوص اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مورد تقاضاست:

۱- محدوده صلاحیت و مسئولیت دولت و رئیس مجلس شورای اسلامی در اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی

الف: اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی در آغاز با بیان این عبارت "علاوه بر مواردی که هیئت وزیران یا وزیری مأمور تدوین آئین‌نامه‌های اجرائی قوانین میشود، هیئت وزیران حق دارد برای انجام وظائف اداری و تأمین اجرای قوانین و تنظیم سازمان‌های اداری به وضع تصویب‌نامه‌ها و آئین‌نامه‌ها بپردازد" اولاً این نکته را روشن می‌سازد که هیئت وزیران صلاحیت نامحدودی برای وضع تصویب‌نامه‌ها و آئین‌نامه‌ها نداشته ثانیاً معلوم میکند صلاحیت این هیئت در وضع تصویب‌نامه‌ها و آئین‌نامه‌ها محدود بموارد چهارگانه مذکور، در این اصل یعنی وضع تصویب‌نامه یا آئین‌نامه برای ۱- اجرای قوانین ۲- انجام وظایف اداری ۳- تأمین اجرای قوانین و ۴- تنظیم سازمان‌های اداری است و سپس در پارگراف آخر اصل مزبور با این عبارت "تصویب‌نامه‌ها و آئین‌نامه‌های دولت و کمیسیون‌های مذکور در این اصل، ضمن ابلاغ برای اجرا به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی میرسد تا در صورتیکه آن‌ها را بر خلاف قوانین بیابد با ذکر دلیل برای تجدیدنظر به هیئت وزیران بفرستد" در واقع اراده واضعان قانون اساسی در لزوم تطابق مصوبات دولت با قوانین را اعلام میدارد.

ب: اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی در آغاز با بیان قسمتی از پارگراف سوم اصل مزبور با این عبارت "تصویب‌نامه‌ها و آئین‌نامه‌های دولت و مصوبات کمیسیون‌های مذکور در این اصل" که مفید وضع تصویب‌نامه‌ها و آئین‌نامه‌هایی در چهارچوب موارد چهارگانه مذکور در پارگراف اول اصل مذکور است در واقع صلاحیت امر بررسی و اعلام نظر ماهوی رئیس مجلس را محدود به مصوباتی میداند که در چهارچوب موارد چهارگانه به تصویب رسیده است و سپس با تصریح به عبارت "تا در صورتیکه آن‌ها را بر خلاف قوانین بیابد با ذکر دلیل برای تجدیدنظر به هیئت وزیران بفرستد" به مسئولیت رئیس مجلس در بررسی و اعلام مغایرت یا عدم مغایرت مصوبات دولت با قوانین اشاره دارد.

نتایج مترتب بر مندرجات جزءهای "الف" و "ب" این بند

لزوم قانونی وضع تصویب‌نامه و آئین‌نامه در چهارچوب موارد چهارگانه مذکور در پارگراف اول اصل یکصد و سی و هشتم از طرف هیئت وزیران و نیز مقید و محدود بودن صلاحیت بررسی و اعلام نظر ماهوی رئیس مجلس بر اینکه وضع تصویب‌نامه‌ها و آئین‌نامه‌های مطروحه نزد وی در چهارچوب موارد چهارگانه مزبور صورت گرفته باشد و یا به بیانی دیگر همانطوریکه صلاحیت

دولت در وضع تصویب‌نامه یا آئین‌نامه محدود و مقید به چهار مورد مذکور در اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی است و نه خارج از این موارد، صلاحیت رئیس مجلس در ورود ماهوی به مصوبه مطروحه نیز محدود و مقید است به اینکه مصوبه مزبور ناظر به یک یا چند یا تمام موارد چهارگانه مذکور در این اصل باشد و نه خارج از آن

۲- محدوده صلاحیت و مسئولیت کمیسیون‌های دولت و رئیس مجلس شورای اسلامی در اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی

الف: واضعان قانون اساسی بشرح پاراگراف دوم اصل یکصد و سی و هشتم با این بیان "دولت می‌تواند تصویب برخی از امور مربوط به وظائف خود را به کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر واگذار نماید. مصوبات این کمیسیون‌ها در محدوده قوانین پس از تأیید رئیس‌جمهور لازم‌الاجرا است" ضمن تعیین محدوده صلاحیت دولت بواگذاری تصویب برخی از امور مربوط به وظائف خود به کمیسیون‌ها و تعیین محدوده صلاحیت این کمیسیون‌ها به آنچه دولت به هر کمیسینی واگذار نموده است در واقع هم محدوده مسئولیت یا اختیار دولت و هم محدوده مسئولیت یا اختیار کمیسیون‌های مذکور در این اصل را مشخص نموده‌اند.

ب: با تحقق مدلول پاراگراف اول اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی بشرح فوق که مبین اعمال نظر واضعان قانون اساسی چه از طرف دولت و چه از طرف کمیسیون‌های دولت است صلاحیت رئیس مجلس شورای اسلامی در ورود ماهوی وی نسبت به چنین مصوباتی نیز تحقق یافته و سپس با توجه به پاراگراف دوم اصل فوق‌الذکر با این عبارت "تصویب‌نامه‌ها و آئین‌نامه‌های دولت و کمیسیون‌های مذکور در این اصل، ضمن ابلاغ برای اجراء به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی می‌رسد تا در صورتیکه آن‌ها را برخلاف قوانین بیابد با ذکر دلیل برای تجدیدنظر به هیئت وزیران بفرستد" صلاحیت رئیس مجلس شورای اسلامی در بررسی و اعلام نظر ماهوی نسبت به مصوبات کمیسیون‌های دولت استقرار می‌یابد. نتایج مترتب بر جزءهای "الف" و "ب" این بند

لزوم قانونی واگذاری برخی از امور مربوط بوظائف دولت به کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر از طرف هیئت وزیران و لزوم قانونی وضع تصویب‌نامه یا آئین‌نامه از طرف این کمیسیون‌ها اولاً در چهارچوب موارد مذکور در اصل یکصد و سی و هشتم و ثانیاً در محدوده آنچه هیئت وزیران به آن‌ها واگذار نموده است و نیز مقید بودن صلاحیت رئیس مجلس شورای اسلامی در بررسی و اعلام نظر ماهوی نسبت به مصوبات کمیسیون‌های دولت در آغاز، به اعمال نظر واضعان قانون اساسی در اصل فوق‌الذکر از طرف دولت در واگذاری برخی از امور مربوط بوظائف خود به کمیسیون متشکل از چند وزیر و سپس به لزوم رعایت این کمیسیون‌ها در وضع تصویب‌نامه یا آئین‌نامه چه در خصوص موارد چهارگانه مذکور در اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی و چه در محدوده آنچه هیئت وزیران به کمیسیون‌های مزبور واگذار نموده است یا به بیانی روشن‌تر اولاً صلاحیت دولت در واگذاری وضع تصویب‌نامه یا آئین‌نامه به کمیسیون‌ها محدود و مقید است به برخی از امور مربوط بوظائف خود، در چهارچوب موارد چهارگانه در اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی ثانیاً صلاحیت کمیسیون‌های مزبور در وضع تصویب‌نامه و آئین‌نامه نیز محدود

و مقید است به اعمال نظر واضعان قانون اساسی در اصل مذکور از یکسو و رعایت اموری که هیئت وزیران به این کمیسیون‌ها واگذار نموده است از سوی دیگر و ثالثاً صلاحیت رئیس مجلس شورای اسلامی در بررسی و اعلام نظر ماهوی نسبت به مصوبات کمیسیون‌ها دولت دایرمدار آنست که دولت در واگذاری برخی امور به کمیسیون‌ها در وضع مصوبات، نظر واضعان قانون اساسی در اصل یکصد و سی و هشتم را اعمال و کمیسیون‌ها نیز ضمن اعمال این نظر در چهارچوب امور محوله از طرف دولت به آن‌ها عمل کرده باشند.

۳- عصاره و چکیده بندهای سه‌گانه قبل

الف: نه هیئت وزیران صلاحیت وضع تصویب‌نامه یا آیین‌نامه‌ای را دارد که خارج از موارد چهارگانه مذکور در اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی بتصویب رسیده است و نه رئیس مجلس شورای اسلامی، صلاحیت بررسی و اعلام نظر ماهوی نسبت به چنین مصوباتی را دارد.

ب: نه کمیسیون‌های دولت صلاحیت وضع تصویب‌نامه یا آیین‌نامه‌ای را دارند که خارج از امور واگذار شده به آن‌ها از طرف هیئت وزیران و یا خارج از موارد چهارگانه مذکور در اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی است و نه رئیس مجلس شورای اسلامی صلاحیت بررسی و اعلام نظر ماهوی نسبت به این قبیل مصوبات را دارد.

۴- تجزیه و تحلیل حقوقی و قانونی رسالت رئیس مجلس شورای اسلامی در انطباق یا عدم انطباق مصوبات دولت و کمیسیون‌های دولت با اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی

نظر به اینکه از رهگذر طرح این سؤال مقدر و پاسخگوئی به آن که آیا رئیس مجلس شورای اسلامی اساساً مجاز به بررسی ابتدائی تطابق یا عدم تطابق مصوبات هیئت وزیران و کمیسیون‌های دولت با اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی می‌باشد یا نه، قضیه وضوح بیشتری خواهد یافت لذا ذیلاً با پاسخگوئی به این سؤال مقدر، به تجزیه و تحلیل حقوقی و قانونی رسالت رئیس مجلس شورای اسلامی در این خصوص می‌پردازد.

با اذعان به اینکه واضعان قانون اساسی در اصل مذکور بتصریح، چنین رسالت یا مسئولیتی را به رئیس مجلس شورای اسلامی محول ننموده‌اند معذک عقیده دارد با عنایت به ارزش و اهمیت بسیار مهم و بنیانی قانون اساسی و اولویت آن نسبت به سایر قوانین و نیز با التفات به ضرورت اجرا و اعمال آنچه واضعان این قانون تبیین و اراده کرده‌اند از یکسو و لزوم اهتمام فراوان به جلوگیری از هر اقدام و عمل مخالف نظر واضعان قانون مزبور و به اعتباری بیش از همه اهتمام تام و تمام به جلوگیری از اجراء مصوبات مغایر با؟ اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی چه از نظر بسیار مهم و نوعاً سرنوشت‌ساز بودن بسیاری از این مصوبات و چه از نظر قوت اجرائی یافتن مصوبات مزبور به محض ابلاغ، از سوی دیگر بنظر بسیار بعید می‌نماید که واضعان قانون اساسی با نادیده‌انگاشتن قاعده تلازم فیما بین مسئولیت و اختیار در مقام سلب اختیار رئیس مجلس شورای اسلامی از امری آنچنان مهم و اساسی یعنی تطابق یا عدم تطابق مصوبات دولت و کمیسیون‌های دولت با اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی بوده و در نتیجه اجازه داده باشند که وی با چشم بستن به هر آنچه واضعان قانون اساسی در این اصل تبیین یا اراده کرده‌اند فی‌المثل مصوباتی را

که حسب مورد خارج محدوده صلاحیت یا مسئولیت هیئت وزیران یا کمیسیون‌های دولت وضع شده است ماهیتاً مورد بررسی و اعلام نظر قرار داده و در نتیجه بلحاظ عدم مغایرت آنها با قوانین موضوعه که در درجه نازلتری از قانون اساسی قرار دارند از رهگذر صحه گذاردن یا مهر تأیید زدن به چنین مصوباتی قوت و قدرت تداوم اجرا نیز ببخشد.

بنا به مراتب مذکور چنین بنظر می‌رسد که لازم است رئیس مجلس شورای اسلامی در نخستین اقدام خود حسب مورد تصویب‌نامه مطروحه را از جهت مطابقت یا عدم مطابقت با نظر واضعان قانون در اصل یکصد و سی و هشتم مورد ارزیابی قرار داده و از این رهگذر دریابد که در خصوص اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی حسب مورد دولت یا کمیسیون مربوط نظر واضعان قانون اساسی این اصل را رعایت کرده‌اند یا نه و بدیهی است چنانچه رئیس مجلس شورای اسلامی در ارزیابی ابتدائی خود بشرح فوق به این نتیجه دست یافت که تصویب‌نامه مطروحه نزد وی بدون اعمال آنچه واضعان قانون اساسی تبیین یا اراده کرده‌اند بتصویب رسیده است در اینصورت با منتفی بودن امر بررسی و اعلام مغایرت یا عدم مغایرت مصوبه مطروحه با قوانین ناگزیر است بلحاظ مغایرت تصویب‌نامه مزبور با آنچه واضعان قانون اساسی تبیین یا اراده کرده‌اند از ورود ماهوی به متن تصویب‌نامه مورد نظر خودداری نمایند.

۵- ارزیابی نتایج بدست آمده از استدلال‌های سابق‌الذکر در رابطه با نظر تفسیری شورای محترم نگهبان

نظر به اینکه محتمل است گفته شود نظر تفسیری شماره ۲۱۰۱ مورخ ۱۳۷۱/۶/۱۶ شورای محترم نگهبان قانوناً مانع از آنست که رئیس مجلس شورای اسلامی بتواند از رهگذر ارزیابی مصوبات موضوع اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی و تشخیص عدم مطابقت مصوبات مذکور با نظر واضعان قانون اساسی این قبیل مصوبات را مغایر قانون اساسی دانسته و در نتیجه از بررسی ماهوی مصوبات مطروحه خودداری کند لذا در پاسخ به این احتمال گفته می‌شود همانگونه که حتی با اندک دقت بنظر تفسیری مزبور با بیان "کلمه قوانین مذکور در اصل (۱۳۸) قانون اساسی شامل قانون اساسی نمی‌شود" بدست می‌آید شورای محترم نگهبان اساساً فارغ از صلاحیت شکلی یا مسئولیت ابتدائی رئیس مجلس شورای اسلامی در ارزیابی مصوبات دولت از جهت تطابق یا عدم تطابق آن‌ها با آنچه واضعان قانون اساسی تبیین یا اراده کرده‌اند در واقع با این فرض که اولاً مصوبات مطروحه وفق نظر واضعان قانون اساسی بتصویب رسیده و ثانیاً رئیس مجلس شورای اسلامی نیز از رهگذر دقت در سوابق امر به همین نتیجه دست یافته است در مقام بیان این معنی بوده است که با تحقق نظر واضعان قانون اساسی، رئیس مجلس شورای اسلامی در رسیدگی ماهوی چنین مصوباتی نمی‌تواند با استناد به دیگر اصول قانون اساسی مصوبات دولت را مغایر با قانون بداند بنا بر مراتب مذکور بنظر می‌رسد نظر تفسیری فوق‌الاشعار اصولاً منصرف از مواردی است که رئیس مجلس شورای اسلامی بلحاظ عدم مطابقت مصوبات دولت با نظر واضعان قانون اساسی از رسیدگی ماهوی نسبت به این قبیل مصوبات خودداری می‌کند شاهد و مؤید این نظر آنست که در مواردی که رئیس مجلس شورای اسلامی پس از نظریه تفسیری مزبور با خودداری از

اعلام نظر نسبت به مصوباتی که مغایر شرع یا قانون اساسی تشخیص و آن‌ها را برای اظهارنظر به شورای محترم نگهبان ارسال داشته است نه فقط خرده یا ایرادی به این امر گرفته نشده بلکه در هر دو مورد، این شورا اظهارنظر نیز نموده است.

نظر به اینکه با عنایت به مراتب سابق‌الذکر، اتخاذ تصمیم یا اعلام نظر رئیس مجلس شورای اسلامی در خصوص تصویب‌نامه شماره ۵۳۱/۲۰-س/ت ۳۱۲ ک مورخ ۱۳۸۳/۵/۱۱ و مصوبات مشابه نیازمند جلب نظر تفسیری آن شورای محترم است لذا چنانچه استدلال‌های بعمل آمده در خصوص منصرف بودن نظر تفسیری شماره ۲۱۰۱-۱۵/۶/۱۳۷۱ از اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مورد تأیید قرار گیرد، خواهشمند است نظر تفسیری شورای محترم نگهبان در این خصوص را اخذ و به اینجانب ابلاغ فرمائید ولکن در غیر اینصورت جلب نظر تفسیری آن شورای محترم که متضمن تعیین تکلیف رئیس مجلس شورای اسلامی در موارد ذیل باشد مورد تقاضاست:

الف: هیئت وزیران مستنداً به اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی لکن خارج از موارد چهارگانه مذکور در این اصل یعنی وضع تصویب‌نامه یا آئین‌نامه برای ۱- اجرای قوانین ۲- انجام وظائف اداری ۳- تامین اجرای قوانین ۴- تنظیم سازمان‌های اداری بوضع تصویب‌نامه یا آئین‌نامه اقدام کرده باشد.

ب: هیئت وزیران ضمن استناد به اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی امر یا اموری را به کمیسیون مربوط محول نموده باشد که خارج از محدوده موارد چهارگانه مذکور در اصل مزبور است.

ج: کمیسیون مربوط با وصف استناد به اصل یکصد و سی و هشتم خارج از چهارچوب امور محوله از طرف دولت به آن و یا زائد از موارد چهارگانه مذکور در اصل فوق‌الذکر تصویب‌نامه یا آئین‌نامه‌ای وضع نموده باشد.

غلامعلی حداد عادل

رئیس مجلس شورای اسلامی

استفساریه هشتم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره: ۲۴۸۲۴/۳۲/۸۶

تاریخ: ۱۳۸۶/۱۰/۲۶

حضرت آیت الله جنتی دامت برکاته — دبیر محترم شورای نگهبان

سلام علیکم

با احترام؛ با توجه به برداشت‌های متفاوت در مقام اجرا و نظارت از اصل ۱۴۱ قانون اساسی، استدعا دارد نظر آن شورای محترم را در مورد موضوع زیر، اعلام فرمایند:

آیا کارکنان دولت به عنوان مدیرعامل یا عضو هیئت مدیره بنیادهای فرهنگی که کاملاً غیراقتصادی هستند و این فعالیت نیز غیرمستمر است، می‌توانند فعالیت داشته باشند؟

لازم به ذکر است که شورای محترم نگهبان قبلاً عضویت در هیئت امنای این نوع موسسات را مغایر با اصل ۱۴۱ نشناخته است.

عضو حقوق‌دان شورای نگهبان و وزیر دادگستری

غلامحسین الهام

تفسیر هشتم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره: ۲۹۱۷۳/۳۰/۸۷

تاریخ: ۱۳۸۷/۸/۲۲

جناب آقای دکتر الهام دام مجد العالی

عضو محترم حقوق دان شورای نگهبان

سلام علیکم

عطف به نامه شماره ۲۴۸۲۴/۳۲/۸۶ مورخ ۱۳۸۶/۱۰/۲۹، موضوع در جلسه شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت و نظر تفسیری شورای نگهبان به شرح زیر اعلام می گردد:

«عضویت به عنوان هیئت مدیره و یا مدیرعامل موسسات فرهنگی غیردولتی و غیرعمومی و مؤسساتی که سرمایه آن تماماً یا جزئاً متعلق به دولت و موسسات عمومی نیست و نیز شرکت دولتی یا خصوصی محسوب نشوند، مشمول اصل «۱۴۱» قانون اساسی نمی باشد.»

ارادتمند

محمدرضا علیزاده

استفساریه نهم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۶۰۸۲ - م/۱ تاریخ ۱۳۹۱/۳/۳

حضرت آیت الله جنتی دامت برکاته

دبیر محترم شورای نگهبان

نامه شماره ۱۶۶ مورخ ۱۳۹۱/۳/۲ رئیس محترم هیئت عالی حل اختلاف و تنظیم روابط قوای سه گانه در ارتباط با موضوع ارجاعی اختیارات رئیس مجلس شورای اسلامی در اجرای ذیل اصول ۸۵ و ۱۳۸ قانون اساسی و نتیجه حاصله به استحضار مقام معظم رهبری مدظله العالی رسید، مرقوم فرمودند:

«آیت الله جناب آقای جنتی دبیر محترم شورای نگهبان دامت برکاته طبق نظر صائب هیئت عالی حل اختلاف، شایسته است آن شورای محترم نظر تفسیری خود را درمورد اصول ذی ربط قانون اساسی در این مسئله، اعلام نماید. والسلام علیکم ورحمة الله ۱۳۹۱/۳/۲»

ضمن ارسال تصویر دستخط مبارک معظم له و سوابق مربوط، مراتب برای اقدام مقتضی و اعلام نتیجه، ایفاد می گردد.

دفتر مقام معظم رهبری - محمدی گلیپاگانی

تفسیر نهم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره ۱۳۹۱/۳/۲۰ م/۹۱ تاریخ ۱۳۹۱/۳/۲۰

جناب حجت الاسلام والمسلمین آقای محمدی گلیپاگانی (دامت برکاته)

رئیس محترم دفتر مقام معظم رهبری (مدظله العالی)

عطف به نامه شماره ۶۰۸۲ - م/۱ مورخ ۱۳۹۱/۳/۳، مبنی بر اظهارنظر تفسیری در خصوص اصول

هشتاد و پنجم و یکصد و سی و هشتم قانون اساسی، موضوع در جلسه مورخ ۱۳۹۱/۳/۱۰ شورای نگهبان مورد بحث و بررسی قرار گرفت و نظر شورا به شرح زیر اعلام می‌گردد:

هیئت وزیران پس از اعلام نظر رئیس مجلس شورای اسلامی مکلف به تجدیدنظر و اصلاح مصوبه خویش است؛ در غیر این صورت پس از گذشت مهلت مقرر قانونی، مصوبه مورد ایراد ملغی الاثر خواهد شد.

دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

استفساریه دهم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره: ۱۰۹۰۲۹ - تاریخ: ۲۹/۵/۱۳۹۰

حضرت آیت الله جنتی (دام ظلّه العالی)

دبیر محترم شورای نگهبان

سلام علیکم

با احترام، بازگشت به نامه شماره ۴۳۰۴۶/۳۰/۹۰ مورخ ۵/۵/۹۰ قائم مقام محترم دبیر آن شورا و پیرو نامه شماره ۸۰۲۹-۹۰/م مورخ ۱۸/۳/۱۳۹۰ معاونت حقوقی ریاست جمهوری و ۱۴۳۳۰/۹۰/م مورخ ۳/۵/۱۳۹۰ اینجانب در خصوص استعلام از اصل ۱۳۸ قانون اساسی مبنی بر اینکه؛ اولاً با توجه به اینکه طبق این اصل، تنظیم آیین‌نامه‌های اجرایی توسط هیئت وزیران با هر یک از وزیران و با کمیسیون‌های وزراء صورت می‌پذیرد (و همچنین با عنایت به اصل ۵۷ و اصول ۱۵۶، ۱۵۷ و ۱۵۸ قانون اساسی)، آیا آیین‌نامه‌های مصوب رئیس قوه قضائیه می‌تواند متضمن تکلیفی برای دستگاه‌های اجرایی از جمله اوامر، نواهی در امور اجرایی با نحوه توزیع وظایف اجرایی و اعتبارات مصوب دستگاهی باشد؟ و ثانیاً در مواردی که به موجب قانون عادی تصویب آیین‌نامه اجرایی به مرجعی غیر از هیئت وزیران سپرده شده است، آیا دولت می‌تواند به استناد اصل (۱۳۸) قانون اساسی در همان موضوع و به منظور هماهنگی دستگاه‌های اجرایی در انجام وظایف اداری و با تأمین اجرای همان قانون آیین‌نامه با تصویب نامه وضع نماید؟

خواهشمند است ترتیبی اتخاذ فرمایید که موضوع در جلسه شورای محترم نگهبان مطرح گردیده و نظریه تفسیری آن شورای محترم در خصوص اصل یکصد و سی و هشتم اعلام گردد

محمود احمدی نژاد

تفسیر دهم اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی مصوب ۱۳۶۸

شماره: ۴۳۴۵۸/۳۰/۹۰ - تاریخ: ۱۳۹۰/۶/۲ جناب آقای دکتر محمود احمدی نژاد رئیس محترم جمهوری اسلامی ایران با سلام و تحیت عطف به نامه شماره ۱۰۹۰۲۹ مورخ ۱۳۹۰/۵/۲۹ مبنی بر اظهار نظر تفسیری در خصوص اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی، موضوع در شورای نگهبان مورد بحث و بررسی قرار گرفت و نظر شورا به شرح زیر اعلام می‌گردد:

«بدیهی است رئیس قوه قضائیه نمی‌تواند برای دستگاه‌های خارج از این قوه آیین‌نامه وضع نماید، اما می‌تواند در حدود اختیارات مذکور در قانون اساسی، آیین‌نامه تصویب کند. در این صورت این نامه مصوب ایشان برای همه دستگاه‌ها لازم‌الاتباع است.»

قائم مقام دبیر شورای نگهبان - محمدرضا علیزاده

اصل یکصد و سی و هشتم از منظر قوانین داخلی

قانون اطلاع مجلس شورای اسلامی از مصوبات هیئت وزیران

ماده واحده- هیئت وزیران مسئولین کلیه دستگاه‌های اجرایی اعم از وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی مکلفند، کلیه مصوبات (تصویب‌نامه‌ها) بخشنامه‌ها، دستورالعمل‌ها، قراردادهای عادی و محرمانه و سری خود را از طریق زیر به اطلاع نمایندگان مجلس شورای اسلامی برسانند:

- ۱- تصویب‌نامه‌های محرمانه و سری هیئت وزیران از طریق هیئت‌رئیس مجلس شورای اسلامی.
- ۲- تصویب‌نامه‌های عادی هیئت وزیران، قراردادهای دولت و شرکت‌های دولتی، بخشنامه‌ها و دستورالعمل‌های صادره از وزارتخانه‌ها، مؤسسات و سازمان‌ها و شرکت‌های دولتی از طریق کمیسیون سازمان‌های وابسته به نخست وزیری.

تبصره ۱- کلیه قراردادهای نظامی و تسلیحاتی تا پایان جنگ تحمیلی از شمول ماده فوق مستثنی می‌باشد.

تبصره ۲- اعتبار موردنیاز برای اجرای این قانون از محل صرفه‌جویی‌های دستگاه‌های اجرایی فوق‌الذکر تأمین و کسری اعتبار ناشی از اجرای این قانون از محل ردیف ۵۰۳۰۰۱ تأمین خواهد شد.
قانون فوق مشتمل بر ماده واحده و دو تبصره در جلسه روز سه‌شنبه بیست و ششم آبان ماه یک هزار و سیصد و شصت و شش مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۶۶/۹/۳ به تأیید شورای نگهبان رسیده است.

رئیس مجلس شورای اسلامی- اکبر هاشمی

اصل یکصد و سی و هشتم از منظر دکترین

نکته ۱: در خصوص ماده واحده اطلاع مجلس از مصوبات هیئت‌دولت دو نکته حائز اهمیت است: اول اینکه رئیس مجلس مقام ناظر بر مصوبات قلمداد شده نه خود مجلس و با توجه به اینکه نظارت بر حسن اجرای قوانین برعهده قوه قضائیه است، واگذاری این نظارت به قوه مزبور مناسب‌تر به نظر می‌رسد. نکته دوم اینکه هم‌زمانی اقدام دولت در ابلاغ برای اجرا و اطلاع رئیس مجلس خالی از اشکال نیست (هاشمی، ۱۳۹۴: ۳۲۳).

نکته ۲: چگونگی نظارت بر آیین‌نامه‌های دولت:

۱- نظارت قانونی: مطابق اصول ۸۵ و ۱۳۸ قانون اساسی تمامی آیین‌نامه‌ها و تصویب‌نامه‌های دولت و مصوبات کمیسیون‌ها باید به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی برسد. این نظارت در قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸ وجود نداشت و در فرایند بازنگری قانون اساسی در سال ۱۳۶۸؛ اضافه شد.

۲- نظارت قضایی

الف) قضات دادگاه‌ها مکلفند از اجرای تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولتی که مخالف با قوانین و مقررات اسلامی‌اند یا خارج از حدود اختیارات قوه مجریه است خودداری کنند.

ب) هرکس می‌تواند ابطال این گونه مقررات را از دیوان عدالت اداری تقاضا کند.

۳- نظارت شرعی: هرگاه مصوبه مورد شکایت به لحاظ مغایرت با موازین شرعی برای رسیدگی (در دیوان عدالت اداری) مطرح باشد موضوع جهت اظهارنظر به شورای نگهبان ارسال می‌شود. نظر فقهای شورای نگهبان برای هیئت عمومی و هیئت‌های تخصصی لازم‌الاتباع است. (تبصره ۲ ماده ۸۴ قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۹۲/۳/۲۵)

نکته ۳: آیین‌نامه‌ها از نظر فقدان یا وجود سابقه قانونی به دو نوع واجد سابقه قانونی و مستقل تقسیم می‌شوند. آیین‌نامه‌های واجد سابقه قانونی به دو دسته اجرایی و تفویضی و آیین‌نامه‌های مستقل نیز به سه دسته جهت انجام وظایف اداری، جهت تأمین اجرای قانون و جهت تنظیم سازمان‌های اداری (تشکیلاتی) تقسیم می‌شوند. علاوه بر تقسیم بندی فوق آیین‌نامه‌ها از نظر موضوع نیز به ۳ دسته اجرایی، تشکیلاتی و انضباطی تقسیم می‌شوند (استوار سنگری، ۱۳۹۳: ۵۳ تا ۵۹).

۱. آیا آیین‌نامه مصوب کمیسیون متشکل از دو معاون رئیس‌جمهور و سه وزیر (همگی واجد حق رأی) قانونی است؟ (رئیس‌جمهور آیین‌نامه‌ها را) ابلاغ به رئیس مجلس می‌فرستد.

الف) خیر - قبل از (ب) خیر - حین (ج) بله - قبل از (د) بله - حین

۲. به موجب قانون اساسی، در فصول لازم‌الاجرا شدن کدام دسته از مصوبات، نیازی به تأیید شورای نگهبان نیست؟

الف) قوانین آزمایشی در مدتی که به صورت آزمایشی اجرا می‌شوند.

ب) اساسنامه‌های مؤسسات وابسته به دولت مصوب هیئت وزیران

ج) اساسنامه‌های مؤسسات دولتی مصوب کمیسیون‌های مجلس

د) آیین‌نامه‌های اجرایی قوانین آزمایشی مصوب هیئت وزیران

۳. در کدام مورد، هیئت وزیران صلاحیت وضع آیین‌نامه ندارد؟

الف) تأمین اجرای قوانین (ب) انجام وظایف اداری

ج) تعیین حدود وظایف وزرا (د) تنظیم سازمان‌های اداری

۴. تفاوت «مقاله‌نامه» و «آیین‌نامه» کدام است؟

(رکتری ۱۴۰۰)

الف) مرجع وضع و تصویب هر یک از آن‌ها

ب) مرجع نظارت بر عدم مغایرت آن‌ها با قوانین

ج) میزان آرای لازم برای تصویب هر یک از آن‌ها در دولت

د) میزان آرای لازم برای تصویب هر یک از آن‌ها در مجلس

۵. تشفیص نهایی عادی یا فوری بودن پیشنهادهای قابل طرح در هیئت دولت با کدام مقام یا نهاد است؟
(ا/ر شر ۱۴۰۰)

الف) صرفاً رئیس جمهور

ب) رئیس جمهور با وزیر مربوط

ج) رئیس جمهور یا معاون اول وی

د) رئیس جمهور و معاون اول وی صرفاً در مواردی که پیشنهاد پیش از جلسه هیئت وزیران واصل شده باشد.

۶. مطابق نظر شورای نگهبان رئیس قوه قضائیه برای دستگاههای خارج از این قوه آیین نامه وضع کند. در صورتی که رئیس قوه قضائیه برمسب صلاامیت های خود اقدام به صدور آیین نامه کند، این متن برای دستگاههای خارج از این قوه لازم الاتباع

الف) می تواند - نیست.

ب) نمی تواند - نیست.

ج) می تواند - هست.

د) نمی تواند - هست.

پاسخنامه

۱ ب به اصل ۱۳۸ قانون اساسی و نظریه تفسیری شماره ۵۶۸۶ مورخ ۱۶ دی ۱۳۷۲ شورای نگهبان ذیل اصل رجوع فرمایید.

۵ ج

۴ الف

۳ ج

۲ د

۶ د به نظر تفسیری شورای نگهبان پیرامون اصل یکصدوسی و هشتم قانون اساسی رجوع کنید.

نموداری

اصل یکصد و بیست و هفتم - رئیس جمهور می تواند در موارد خاص، بر حسب ضرورت با تصویب هیأت وزیران، نماینده، یا نمایندگان ویژه با اختیارات مشخص، تعیین نماید. در این موارد، تصمیمات نمایندگان مذکور در حکم تصمیمات

رئیس جمهور
و هیأت وزیران خواهد بود.^۱

۱- اصل سابق - اصل یکصد و بیست و هفتم - هر گاه رئیس جمهور لازم بداند، جلسه هیأت وزیران در حضور او، به ریاست وی تشکیل می شود.

اصل یکصد و سی و چهارم - ریاست هیأت وزیران با

در وظایف	اختلاف نظر یا تداخل	در موارد	- بر کار وزیران نظارت دارد - و با اتخاذ تدابیر لازم، به هماهنگی ساختن تصمیم‌های وزیران و هیأت دولت می‌پردازد - و با همکاری وزیران، برنامه و خط مشی دولت را تعیین - و قوانین را اجرا می‌کند	رییس‌جمهور است که

قانونی دستگاه‌های دولتی، در صورتی که نیاز به تفسیر نداشته باشد، تصمیم هیأت
یا تغییر قانون

وزیران که به پیشنهاد رییس‌جمهور اتخاذ می‌شود، لازم‌الاجرا است. رییس‌جمهور در برابر مجلس،
مسئول اقدامات هیأت وزیران است.^۱

اصل یکصد و سی و هشتم - علاوه بر مواردی که هیأت وزیران یا وزیری، مأمور تدوین آیین‌نامه‌های

به وضع تصویب‌نامه و آیین‌نامه بپردازد. هر	- انجام وظایف اداری - و تأمین اجرای قوانین - و تنظیم سازمان‌های اداری	اجرائی قوانین می‌شود، هیأت‌وزیران حق دارد برای

یک از وزیران نیز در حدود وظایف خویش
حق وضع آیین‌نامه و صدور
و مصوبات هیأت وزیران

بخشنامه را دارد ولی مفاد این مقررات نباید با متن و روح قوانین مخالف باشد.

دولت می‌تواند تصویب برخی از امور مربوط به وظایف خود را به کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر،
واگذار نماید. مصوبات این کمیسیون‌ها در محدوده قوانین پس از تأیید رییس‌جمهور،

لازم‌الاجرا است.

۱- اصل سابق - اصل یکصد و سی و چهارم - ریاست هیأت وزیران با نخست وزیر است که بر کار وزیران نظارت دارد و با اتخاذ تدابیر لازم به هماهنگی ساختن تصمیم‌های دولت می‌پردازد و با همکاری وزیران، برنامه و خط مشی دولت را تعیین و قوانین را اجرا می‌کند. نخست وزیر در برابر مجلس مسئول اقدامات هیأت وزیران است.

- ◀ تصویب نامه ها
 - ◀ و آیین نامه های دولت
 - ◀ و مصوبات کمیسیون های مذکور در این اصل
- ضمن ابلاغ

برای اجرا، به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی می‌رسد تا در صورتی که آن‌ها را بر خلاف قوانین بیابد، با ذکر دلیل، برای تجدید نظر به هیأت وزیران بفرستد.^۱

تحریری

اصل یکصد و بیست و هفتم

رئیس‌جمهور می‌تواند در موارد خاص، بر حسب ضرورت با تصویب هیأت‌وزیران، نماینده، یا نمایندگان ویژه با اختیارات مشخص، تعیین نماید. در این موارد، تصمیمات نماینده یا نمایندگان مذکور در حکم تصمیمات رئیس‌جمهور و هیأت وزیران خواهد بود.^۲

تفسیر شورای نگهبان:

استفساریه نخست / مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۱

تفسیر نخست / مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۳

استفساریه دوم / مورخ ۱۳۷۹/۵/۴

تفسیر دوم / مورخ ۱۳۷۹/۵/۳۰

استفساریه سوم / مورخ ۱۳۸۱/۵/۲۷

تفسیر سوم / مورخ ۱۳۸۱/۸/۴

اصل یکصد و سی و چهارم

ریاست هیأت‌وزیران با رئیس‌جمهور است که بر کار وزیران نظارت دارد و با اتخاذ تدابیر لازم، به هماهنگی ساختن تصمیم‌های وزیران و هیأت دولت می‌پردازد و با همکاری وزیران، برنامه و خطامشی دولت را تعیین و قوانین را اجرا می‌کند. در موارد اختلاف نظر و یا تداخل در وظایف قانونی دستگاه‌های دولتی، در صورتی که نیاز به تفسیر یا تغییر قانون نداشته باشد، تصمیم هیأت‌وزیران که به پیشنهاد رئیس‌جمهور اتخاذ می‌شود، لازم‌الاجرا است.

۱- اصل سابق - اصل یکصد و سی و هشتم - علاوه بر مواردی که هیأت وزیران یا وزیری مأمور تدوین آیین نامه های اجرایی قوانین می‌شود، هیأت وزیران حق دارد برای انجام وظایف، اداری و تأمین اجرای قوانین و تنظیم سازمان‌های اداری، به وضع تصویب نامه و آیین نامه بپردازد. هر یک از وزیران نیز در حدود وظایف خویش و مصوبات هیأت وزیران، حق وضع آیین نامه و صدور بخشنامه را دارد، ولی مفاد این مقررات نباید با متن و روح قوانین، مخالف باشد.

۲- اصل سابق - اصل یکصد و بیست و هفتم - هرگاه رئیس‌جمهور لازم بداند، جلسه هیأت وزیران در حضور او، به ریاست وی تشکیل می‌شود. نظریه شورای نگهبان: استفساریه / مورخ ۱۳۵۹/۹/۱۶ تفسیر / مورخ ۱۳۵۹/۹/۲۶

رئیس‌جمهور در برابر مجلس، مسئول اقدامات هیأت وزیران است.^۱

تفسیر شورای نگهبان:

استفساریه نخست / مورخ ۱۳۷۲/۷/۲۸

تفسیر نخست / مورخ ۱۳۷۲/۸/۵

استفساریه دوم / مورخ ۱۳۷۲/۹/۲۸

تفسیر دوم / مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۱۶

قوانین و مقررات مرتبط: مواد ۱ تا ۵ آیین‌نامه داخلی هیئت دولت

اصل یکصد و سی و هشتم

علاوه بر مواردی که هیأت وزیران یا وزیری، مأمور تدوین آیین‌نامه‌های اجرایی قوانین می‌شود، هیأت وزیران حق دارد برای انجام وظایف اداری و تأمین اجرای قوانین و تنظیم سازمان‌های اداری به وضع تصویب‌نامه و آیین‌نامه بپردازد. هر یک از وزیران نیز در حدود وظایف خویش و مصوبات هیأت وزیران حق وضع آیین‌نامه و صدور بخش‌نامه را دارد ولی مفاد این مقررات نباید با متن و روح قوانین مخالف باشد. دولت می‌تواند تصویب برخی از امور مربوط به وظایف خود را به کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر، واگذار نماید. مصوبات این کمیسیون‌ها در محدوده قوانین پس از تأیید رئیس‌جمهور، لازم‌الاجرا است. تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولت و مصوبات کمیسیون‌های مذکور در این اصل، ضمن ابلاغ برای اجرا، به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی می‌رسد تا در صورتی که آن‌ها را بر خلاف قوانین بیابد، با ذکر دلیل، برای تجدیدنظر به هیأت وزیران بفرستد.^۲

تفسیر شورای نگهبان:

استفساریه نخست / مورخ ۱۳۷۰/۸/۱۳ و پیوست استفساریه مورخ ۱۳۷۱/۵/۲۰

تفسیر نخست / مورخ ۱۳۷۱/۶/۱۵

استفساریه دوم / مورخ ۱۳۷۲/۷/۲۸

تفسیر دوم / مورخ ۱۳۷۲/۸/۵

استفساریه سوم / مورخ ۱۳۷۲/۹/۲۸

تفسیر سوم / مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۱۶

استفساریه چهارم / مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۱

تفسیر چهارم / مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۳

۱- اصل سابق- اصل یکصد و سی و چهارم- ریاست هیأت وزیران با نخست‌وزیر است که بر کار وزیران نظارت دارد و با اتخاذ تدابیر لازم به هماهنگی ساختن تصمیم‌های دولت می‌پردازد و با همکاری وزیران، برنامه و خط مشی دولت را تعیین و قوانین را اجرا می‌کند. نخست‌وزیر در برابر مجلس مسئول اقدامات هیأت وزیران است.

نظر شورای نگهبان: استفساریه نخست / مورخ ۱۳۶۳/۵/۳۰ تفسیر مورخ ۱۳۶۳/۷/۳

استفساریه دوم / مورخ ۱۳۶۵/۱۲/۲ تفسیر دوم مورخ ۱۳۶۵/۱۲/۵

۲- اصل سابق- اصل یکصد و سی و هشتم- علاوه بر مواردی که هیأت وزیران یا وزیری مأمور تدوین آیین‌نامه‌های اجرایی قوانین می‌شود، هیأت وزیران حق دارد برای انجام وظایف، اداری و تأمین اجرای قوانین و تنظیم سازمان‌های اداری، به وضع تصویب‌نامه و آیین‌نامه بپردازد. هر یک از وزیران نیز در حدود وظایف خویش و مصوبات هیأت وزیران، حق وضع آیین‌نامه و صدور بخش‌نامه را دارد، ولی مفاد این مقررات نباید با متن و روح قوانین، مخالف باشد.

نظر شورای نگهبان: استفساریه / مورخ ۱۳۵۹/۱۲/۲۴ تفسیر ۱۳۶۰/۱/۲۰

استفساریه پنجم / مورخ ۱۳۷۷/۱۲/۱۸

تفسیر پنجم / مورخ ۱۳۷۸/۱/۲۵

استفساریه ششم / مورخ ۱۳۷۸/۳/۱۸

تفسیر ششم / مورخ ۱۳۷۸/۳/۲۶

استفساریه هفتم / مورخ ۱۳۸۳/۷/۱۵

تفسیر هفتم / مورخ ۱۳۸۳/۸/۲

استفساریه هشتم / مورخ ۱۳۸۶/۱۰/۲۶

تفسیر هشتم / مورخ ۱۳۸۷/۸/۲۲

استفساریه نهم / مورخ ۱۳۹۱/۳/۳

تفسیر نهم / مورخ ۱۳۹۱/۳/۲۰

استفساریه دهم / مورخ ۱۳۹۰/۵/۲۹

تفسیر دهم / مورخ ۱۳۹۰/۶/۲

قوانین و مقررات مرتبط:

ماده واحده قانون اطلاع مجلس شورای اسلامی از مصوبات هیات وزیران، ماده واحده نحوه اجرای اصل ۸۵ و

اصل ۱۳۸

اصل ۸۵ قانون اساسی

۱۳۷- رئیس قوه قضائیه طی نامه‌ای به مقام رهبری درخواست عفو و تخفیف مجازات در پارچوب

بند ۱۱ اصل ۱۱۰ قانون اساسی را مطرح می‌کند. آیا درخواست مزبور می‌تواند شامل متهمانی شود

که به جرایمی مشابه، پرونده آنها همچنان در حال رسیدگی است؟

الف) در قانون اساسی عفو یا تخفیف مجازات به طور مطلق بیان شده لذا می‌توان در خصوص متهمان نیز

آن را تعمیم داد.

ب) طبق قانون اساسی عفو می‌تواند شامل افراد متهم نیز باشد، لکن تخفیف مجازات صرفاً در خصوص

محکومین موضوعیت دارد.

ج) طبق قانون اساسی، تخفیف مجازات می‌تواند شامل افراد متهم نیز باشد، لکن عفو صرفاً درخصوص

محکومین موضوعیت دارد.

د) در قانون اساسی به عفو یا تخفیف مجازات محکومین اشاره شده، لذا به متهمان تسری پیدا

نمی‌کند.

گزینه د صحیح است.

۱۳۸- طبق قانون اساسی رسیدگی به اتهام وزیران در مورد جرایم عادی در دادگاه‌های عمومی دادگستری منوط به اطلاع کدام مرجع است؟

- (الف) رئیس مجلس شورای اسلامی مجلس شورای اسلامی
(ب) رئیس جمهور
(ج) مجلس شورای اسلامی
(د) رئیس قوه قضائیه
- گزینه ج صحیح است. اصل ۱۴۰

قانونی‌ار

اصل یکصد و چهارم- رسیدگی به اتهام رئیس‌جمهور و معاونان او و وزیران درمورد جرائم عادی با اطلاع مجلس شورای اسلامی در دادگاه‌های عمومی دادگستری انجام می‌شود.

اصل یکصد و چهارم قانون اساسی مصوب سال ۱۳۵۸

رسیدگی به اتهام رئیس‌جمهور و نخست‌وزیر و وزیران درمورد جرائم عادی با اطلاع مجلس شورای ملی در دادگاه‌های عمومی دادگستری انجام می‌شود.

اصل یکصد و چهارم از منظر شورای نگهبان

استفساریه اصل یکصد و چهارم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۱/۵۶۵۲۱ تاریخ ۱۳۶۲/۱۲/۲۵

شورای محترم نگهبان

عنوان

با ارسال تصویر نامه‌های شماره ۲۰/۳۰۳۰۴ مورخ ۱۳۶۲/۱۱/۱۵ و ۲۰/۱۸/۹۵۷۲ مورخ ۱۳۶۲/۱۲/۳ دادگستری به تجویز اصل ۹۸ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران تفسیری از اصل ۱۴۰ قانون اساسی از نظر حدود جرائم عادی مذکور در اصل مزبور با تصریح به اینکه جرائم ارتكابی وزرا حین انجام وظیفه یا به سبب آن هم عنوان جرائم عادی را دارد یا خیر؟ معمول و نتیجه را به شورای عالی قضایی اعلام فرمایید.

از طرف شورای عالی قضایی - ابوالفضل میرمحمدی

پیوست استفساریه اصل یکصد و چهارم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۲۰/۱۸/۹۵۷۲ تاریخ ۱۳۶۲/۱۲/۳

شورای محترم عالی قضایی به پیوست تصویر نامه شماره ۲۰/۳۰۳۰۴ مورخ ۱۳۶۲/۱۱/۱۵ این دادسرا به عنوان اداره حقوقی دادگستری جمهوری اسلامی ایران و پاسخ اداره مذکور به شماره

۷/۶۰۰۴ مورخ ۱۳۶۲/۱۱/۲۶ ارسال می‌گردد نظر به اینکه استنباط می‌گردد موضوع تفسیر اصل ۱۴۰ قانون اساسی پیش آمده است که در صلاحیت شورای محترم نگهبان می‌باشد خواهشمند است موضوع را از شورای محترم نگهبان استعلام و با توجه به اینکه پرونده چند تن از وزرا در این دادرسی مطرح که جنبه‌های متعددی را نیز در بر دارد هر چه زودتر باید بررسی شود تقاضا می‌شود که خارج از نوبت رسیدگی و اظهار نظر فرمایند.

دادستان عمومی تهران - میرعمادی

تفسیر اصل یکصد و چهلم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

شماره ۱۰۸۷۰ تاریخ ۱۳۶۲/۱۲/۲۹

شورای محترم عالی قضایی

عطف به نامه شماره ۱/۵۶۵۲۱ مورخ ۱۳۶۲/۱۲/۲۵ اشعار می‌دارد:

«مفاد اصل ۱۴۰ قانون اساسی روشن است و نیازی به تفسیر ندارد و ارتکاب جرم در حین یا به سبب انجام وظیفه، وصف عادی بودن آنرا از میان نمی‌برد و همان طور که در نظر مشورتی اداره حقوقی دادگستری آمده، رسیدگی به جرائم عادی (نه سیاسی، نظامی، مطبوعاتی...) ارتكابی رئیس‌جمهور، نخست‌وزیر و وزرا چه در حین یا به سبب انجام وظیفه باشد یا نباشد، با اطلاع مجلس شورای اسلامی در دادگاه‌های عمومی دادگستری انجام می‌شود.»

دبیر شورای نگهبان - لطف‌الله صافی

اصل یکصد و چهلم از منظر قوانین داخلی

ماده ۲ قانون مدیریت خدمات کشوری

واحد سازمانی مشخصی است که به موجب قانون ایجاد شده یا می‌شود و با داشتن استقلال حقوقی، بخشی از وظایف و اموری را که برعهده یکی از قوای سه‌گانه و سایر مراجع قانونی می‌باشد انجام می‌دهد.

ماده ۳۰۷ - قانون آیین دادرسی کیفری

رسیدگی به اتهامات رؤسای قوای سه‌گانه و معاونان و مشاوران آنان، رئیس و اعضای مجمع تشخیص مصلحت نظام، اعضای شورای نگهبان، نمایندگان مجلس شورای اسلامی و خبرگان رهبری، وزیران و معاونان وزیران، دارندگان پایه قضایی، رئیس و دادستان دیوان محاسبات، سفیران، استانداران، فرمانداران مراکز استان و جرائم عمومی افسران نظامی و انتظامی از درجه سرتیپ و بالاتر و یا دارای درجه سرتیپ دومی شاغل در محل‌های سرلشکری و یا فرماندهی تیپ مستقل، حسب مورد، در صلاحیت دادگاه‌های کیفری تهران است، مگر آنکه رسیدگی به این جرائم به موجب قوانین خاص در صلاحیت مراجع دیگری باشد.

تبصره ۱ - شمول این ماده بر دارندگان پایه قضایی و افسران نظامی و انتظامی در صورتی است که حسب مورد، در قوه قضائیه یا نیروهای مسلح انجام وظیفه کنند.

تبصره ۲ - رسیدگی به اتهامات افسران نظامی و انتظامی موضوع این ماده که در صلاحیت سازمان

قضایی نیروهای مسلح می‌باشد، حسب مورد در صلاحیت دادگاه نظامی یک یا دو تهران است.

ماده ۱۹ قانون تعیین حدود وظایف، اختیارات و مسئولیت‌های ریاست‌جمهوری

رسیدگی به اتهامات مربوط به تخلفات در رابطه با وظایف و اختیارات رئیس‌جمهور در صلاحیت دیوان‌عالی کشور است و در جرائم عادی از طریق دادگاه‌های عمومی دادگستری تهران و با اطلاع مجلس صورت می‌گیرد.

تبصره- در هر کدام از اتهامات نام‌برده رسیدگی مستقیماً به‌وسیله دادگاه انجام گرفته و دادسرا حق دخالت ندارد.

اصل یکصد و چهارم قانون اساسی از منظر دکتربین

نکته ۱: رئیس‌جمهور در موارد زیر مسئولیت قضایی دارد:

- ۱- ارتکاب جرم سیاسی
- ۲- ارتکاب جرم عادی: رسیدگی به آن با اطلاع مجلس شورای اسلامی در صلاحیت دادگاه‌های عمومی دادگستری است.
- ۳- ارتکاب تخلف قانونی: رسیدگی به آن در صلاحیت دیوان‌عالی کشور است (میری رستمی، ۱۳۹۷: ۲۳۷).

نکته ۲: ارتکاب جرم در حین یا به‌سبب وظیفه، وصف عادی بودن آن را از بین نمی‌برد و همان‌طور که در نظریه مشورتی اداره حقوقی دادگستری آمده، رسیدگی به جرائم عادی (نه سیاسی، نظامی، مطبوعاتی و...) ارتكابی رئیس‌جمهور، نخست‌وزیر و وزرا چه در حین یا به‌سبب انجام وظیفه باشد یا نباشد، با اطلاع مجلس شورای اسلامی در دادگاه‌های عمومی دادگستری انجام می‌شود. (نظریه مشورتی شورای نگهبان، شماره ۱۰۸۷۰ مورخ ۱۳۶۲/۱۲/۲۹)

۱. رسیدگی به اتهام وزیر درمورد جرائم عادی، در کدام مرجع و چگونه انجام می‌شود؟ (ارشر ۹۵)

الف) دادگاه‌های عمومی، با اطلاع مجلس

ب) دیوان‌عالی کشور، با اطلاع رئیس‌جمهور

ج) شعبه ویژه دادگاه جرائم سیاسی، با هماهنگی رئیس‌جمهور و رئیس مجلس

د) شعبه اول دادگاه عمومی رسیدگی به جرائم کارکنان دولت، با هماهنگی رئیس‌جمهور

۲. رسیدگی به اتهام رئیس‌جمهور و معاونان او و وزیران درمورد جرائم عادی با اطلاع.....

در)..... انجام می‌شود.

ب) رهبر - دادگاه عمومی

د) رهبر - دیوان عدالت اداری

الف) مجلس - دادگاه عمومی

ج) مجلس - دیوان عدالت اداری

پاسخنامه

۱ الف ۲ الف

نموداری

رئیس جمهور

و معاونان او

و وزیران

اصل یکصد و چهارم - رسیدگی به اتهام

در مورد جرایم عادی، با اطلاع مجلس شورای اسلامی، در دادگاههای عمومی دادگستری انجام می‌شود.^۱

تحریری

اصل یکصد و چهارم

رسیدگی به اتهام رئیس جمهور و معاونان او و وزیران در مورد جرایم عادی، با اطلاع مجلس شورای اسلامی، در دادگاههای عمومی دادگستری انجام می‌شود.^۲

قوانین و مقررات مرتبط:

ماده ۲ قانون خدمات کشوری و ماده ۳۰۷ قانون آیین دادرسی کیفری و ماده ۱۹ تعیین حدود وظایف، اختیارات ومسئولیت‌های ریاست جمهوری و اصل ۱۰۷ قانون اساسی

۱۳۹- کدام مورد جزو صلاحیت‌های قابل تفویض مجلس شورای اسلامی است؟

(ب) تحقیق و تفحص

(د) تفسیر قانون

(الف) قانون‌گذاری

(ج) نظارت بر امور اجرایی

گزینه الف صحیح است. اصل ۸۵

قانونیاری

اصل هشتاد و پنجم - سمت نمایندگی قائم به شخص است و قابل واگذاری به دیگری نیست.

مجلس نمی‌تواند اختیار قانون‌گذاری را به شخص یا هیئتی واگذار کند؛ ولی در موارد ضروری

۱- اصل سابق - اصل یکصد و چهارم - رسیدگی به اتهام رئیس جمهور و نخست وزیر و وزیران در مورد جرایم عادی با اطلاع مجلس شورای ملی، در دادگاههای عمومی دادگستری انجام می‌شود.

۲- اصل سابق - اصل یکصد و چهارم - رسیدگی به اتهام رئیس جمهور و نخست وزیر و وزیران در مورد جرایم عادی با اطلاع مجلس شورای ملی، در دادگاههای عمومی دادگستری انجام می‌شود.

نظر شورای نگهبان: استفساریه مورخ ۱۳۶۲/۱۲/۲۵ و به پیوست مورخ ۱۳۶۲/۱۲/۳ / تفسیر مورخ ۱۳۶۲/۱۲/۲۹

می‌تواند اختیار وضع بعضی از قوانین را با رعایت اصل هفتاد و دوم به کمیسیون‌های داخلی خود تفویض کند، در این صورت این قوانین در مدتی که مجلس تعیین می‌نماید به صورت آزمایشی اجرا می‌شود و تصویب نهایی آنها با مجلس خواهد بود. همچنین مجلس شورای اسلامی می‌تواند تصویب دائمی اساسنامه سازمان‌ها، شرکت‌ها، مؤسسات دولتی یا وابسته به دولت را با رعایت اصل هفتاد و دوم به کمیسیون‌های ذی‌ربط واگذار کند و یا اجازه تصویب آنها را به دولت بدهد. در این صورت مصوبات دولت نباید با اصول و احکام مذهب رسمی کشور و یا قانون اساسی مغایرت داشته باشد، تشخیص این امر به ترتیب مذکور در اصل نود و ششم با شورای نگهبان است. علاوه بر این، مصوبات دولت نباید مخالفت قوانین و مقررات عمومی کشور باشد و به منظور بررسی و اعلام عدم مغایرت آنها با قوانین مزبور باید ضمن ابلاغ برای اجرا به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی برسد.

اصل هشتاد و پنجم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸

سمت نمایندگی قائم به شخص است و قابل واگذاری به دیگری نیست. مجلس نمی‌تواند اختیار قانون‌گذاری را به شخص یا هیئت واگذار کند؛ ولی در موارد ضروری می‌تواند اختیار وضع بعضی از قوانین را با رعایت اصل هفتاد و دوم به کمیسیون‌های داخلی خود تفویض کند، در این صورت این قوانین در مدتی که مجلس تعیین می‌نماید به صورت آزمایشی اجرا می‌شود و تصویب نهایی آنها با مجلس خواهد بود.

اصل هشتاد و پنجم قانون اساسی از منظر شورای نگهبان

استفساریه نخست

شماره ۴۳۶ / م تاریخ ۱۳۶۸/۱۱/۲۹

شورای محترم نگهبان

با اهدای سلام و تحیات، استحضار دارید که دیوان محاسبات کشور حسب وظیفه قانونی خود می‌بایستی نسبت به حسابرسی و رسیدگی کلیه حساب‌های درآمد و هزینه و سایر دریافت‌ها و پرداخت‌ها و صورت‌های مالی دستگاه‌ها، از نظر انطباق با قوانین و مقررات اقدام نماید. بر اساس قسمتی از اصل «۵۳» قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران «... همه پرداخت‌ها در حدود اعتبارات مصوب به موجب قانون صورت می‌گیرد؛» بنابراین وظیفه دیوان محاسبات کشور انطباق دریافت و پرداخت کلیه دستگاه‌ها با قوانینی است که در اجرای اصل «۵۳» قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به تصویب مجلس شورای اسلامی می‌رسد. در رسیدگی‌های به عمل آمده مشاهده می‌شود با وجود گذشت ده سال از تصویب قانون اساسی برخلاف اصل «۵۳» قانون اساسی پرداخت در شرکت‌های دولتی و مصرف برخی اعتبارات بر اساس قانون نمی‌باشد. تاکنون هیچ قانونی جهت تعیین نحوه

- پرداخت شرکت‌های دولتی به تصویب نرسیده است؛ بلکه در حال حاضر پرداخت در شرکت‌های دولتی مستند به آیین‌نامه‌هایی صورت می‌گیرد که مرجع تصویب آنها متفاوت است. همچنین اعتبارات کلیه شرکت‌های دولتی که به موجب اصل «۵۵» قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران می‌بایستی توسط دیوان محاسبات کشور رسیدگی یا حسابرسی گردد، در قانون بودجه منظور نمی‌شود. با وجود تصریح تبصره (۲) قانون بودجه سال ۱۳۶۷ اعتبارات بسیاری از شرکت‌های دولتی و بانک‌ها در بودجه کل کشور درج نگردیده و مفاد اصل «۵۵» قانون اساسی نادیده نگرفته شده است.
- ذیلاً شرح مبسوط جهت در نظر داشتن موضوع در اجرای اصل «۹۶» قانون اساسی به استحضار می‌رسد.
- ۱- اساسنامه شرکت بازرسی مهندسی صنعتی ایران در جلسه مورخ ۱۳۶۵/۱/۶ هیئت وزیران به تصویب رسیده است به موجب ردیف ۵ ماده ۱۰ اساسنامه مذکور تصویب آیین‌نامه‌های مالی و معاملاتی شرکت بر اساس قوانین و مقررات مربوط از وظایف مجمع عمومی می‌باشد همچنین در اصلاحیه اساسنامه (مصوبه ۱۳۶۶/۲/۶ هیئت وزیران) عبارت «بر اساس قوانین و مقررات مربوط» حذف گردیده است بنابراین آیین‌نامه مالی و معاملاتی شرکت فوق‌الذکر بدون رعایت قوانین و مقررات به تصویب مجمع عمومی شرکت می‌رسد.
- ۱-۱- بر اساس بند ۶ ماده ۱۰ اساسنامه تصویب تشکیلات و آیین‌نامه‌های استخدامی شرکت با رعایت قوانین و مقررات مربوط از وظایف مجمع عمومی تعیین گردیده است.
- ملاحظه می‌فرمایید که:
- الف) مرجع تصویب‌کننده تشکیل شرکت هیئت وزیران است.
- ب) مرجع تصویب‌کننده آیین‌نامه‌های مالی، معاملاتی و استخدامی مجمع عمومی شرکت می‌باشد.
- ۲- اساسنامه شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران از تاریخ ۱۳۶۶/۶/۲۹ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده است به موجب بند ۸ ماده ۱۰ اساسنامه مذکور بررسی و تصویب آیین‌نامه‌های استخدامی و مالی و معاملاتی شرکت و ارائه آن به هیئت وزیران جهت تصویب نهایی از وظایف مجمع عمومی شرکت راه‌آهن تعیین گردیده است.
- این امر بیانگر آن است که:
- الف) مرجع تصویب‌کننده اساسنامه مجلس شورای اسلامی است.
- ب) آیین‌نامه‌های مالی، معاملاتی و استخدامی شرکت به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.
- ۳- اساسنامه سازمان مرکزی تعاونی‌های معدنی در جلسه مورخ ۱۳۶۵/۷/۶ هیئت وزیران به تصویب رسیده و بر اساس ماده ۶ اساسنامه سازمان از لحاظ استخدامی، مالی و معاملاتی تابع مقررات مربوط به شرکت‌های دولتی می‌باشد. بدین ترتیب چون هیچ مقرراتی از لحاظ مالی و معاملاتی بر شرکت‌های دولتی مترتب نمی‌باشد تکلیف شرکت از این لحاظ مشخص نمی‌باشد.
- ۴- به موجب ماده ۴ قانون اداره امور شرکت‌های بیمه «شرکت‌های بیمه ایران، البرز و دانا» با رعایت قانون تأسیس بیمه مرکزی ایران و بیمه‌گری و این قانون، طبق مقررات اساسنامه مربوط اداره خواهند شد و در موارد پیش‌بینی نشده مشمول قانون تجارت می‌باشند و در صورتی تابع مقررات عمومی مربوط به دولت و مؤسساتی که با سرمایه دولت تشکیل شده‌اند، می‌گردند که در مقررات

مزبور صراحتاً از آنها یاد شده باشد. هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۶۸/۹/۱۵ اساسنامه شرکت‌های یادشده را به تصویب رسانده است. بر اساس بند ۷ اساسنامه تصویب تشکیلات و آیین‌نامه‌های مالی و معاملاتی شرکت از طرف مدیرعامل پس از تأیید هیئت‌مدیره پیشنهاد می‌شود از وظایف مجمع عمومی تعیین شده است همچنین به موجب ماده ۵ قانون اداره امور شرکت‌های بیمه آیین‌نامه استخدامی مشترک شرکت‌های بیمه و بیمه مرکزی بنا به پیشنهاد وزیر امور اقتصادی و دارایی به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

بنابراین:

الف) آیین‌نامه‌های مالی و معاملاتی شرکت‌های بیمه به تصویب مجمع عمومی می‌رسد.

ب) آیین‌نامه استخدامی بنا به پیشنهاد وزیر امور اقتصادی و دارایی به تصویب هیئت‌وزیران خواهد رسید.

آنچه که در کلیه اساسنامه‌ها و یا قانون تشکیل رعایت نشده است اصل «۵۳» قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران است با وجود آنکه قانون استخدام شرکت‌های دولتی کماکان به قوت خود باقی است لکن به موجب اساسنامه و قوانین موجود حتی امور استخدامی شرکت‌های دولتی را نیز خارج از شمول قانون مذکور دانسته‌اند آیا با وجود اصل «۵۳» قانون اساسی می‌توان پرداخت را اعم از حقوق و مزایا و یا خرید و معاملات را تابع آیین‌نامه‌ای نمود که به تصویب هیئت وزیران و یا مجمع عمومی می‌رسد؟ در بسیاری از موارد مجلس شورای اسلامی و شورای نگهبان حتی از تشکیل شرکت‌های دولتی اطلاعی ندارند آیا می‌توان قبول نمود که مصوبات هیئت وزیران و هر مرجع دیگری به جز مجلس شورای اسلامی با قانون اساسی و یا احکام اسلام نایستی تطبیق داده شود؟ مصوبات هیئت وزیران در اجرای اصل «۱۲۶» قانون اساسی به اطلاع ریاست مجلس شورای اسلامی می‌رسد تا در صورتی که آنها را برخلاف قوانین بیابد با ذکر دلیل برای تجدید نظر به هیئت وزیران بفرستد حال در صورتی که مصوبات هیئت وزیران برخلاف قانون اساسی و یا به احتمال ضعیف و خدای ناکرده برخلاف احکام اسلام باشد چه مرجعی مسئولیت تشخیص را به عهده دارد. اعضا محترم شورای نگهبان به استحضار می‌رساند در قانون تشکیل و یا اساسنامه شرکت‌های دولتی که به تصویب هیئت وزیران می‌رسد اجازه داده شده است تا شرکت بتواند رأساً نسبت به تشکیل شرکت‌های فرعی اقدام نماید. طبق قسمت اخیر بند ۳ اساسنامه شرکت‌های بیمه البرز، دانا، ایران و آسیا «شرکت می‌تواند طبق مقررات به هر نوع عملیات (از جمله تأسیس شرکت‌های فرعی... مبادرت نماید» و یا بر اساس تبصره ۲ ماده واحده قانون تشکیل شرکت سهامی راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران و اساسنامه آن (مصوب ۱۳۶۶/۶/۲۹) «شرکت مجاز است برای انجام قسمتی از وظایف محوله با تصویب مجمع عمومی خود مبادرت به تشکیل شرکت‌های دیگر نماید...» این امر سبب خواهد شد تا شرکت‌هایی که به موجب قانون تشکیل شده‌اند به صورت ستادی عمل نموده و اجرا را به شرکت‌های ایجاد شده بسپارند چه تضمینی وجود دارد که تشکیل شرکت‌های جدید با اساسنامه مصوب مجمع عمومی شرکت اصلی و آیین‌نامه‌های مالی، معاملاتی و استخدامی مصوب مجمع عمومی شرکت جدید (که از بین وزرا نمی‌باشند) در چارچوب قانون اساسی عمل نمایند آیا پرداخت شرکت‌های

جدید به استناد آیین‌نامه‌های مصوب مجمع عمومی مغایر با اصل «۵۳» قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نمی‌باشد؟ آیا عدم درج اعتبارات شرکت‌های جدید (که بر اساس اطلاعات موجود چند برابر شرکت‌های اصلی می‌باشند) در بودجه کل کشور مغایر اصل «۵۵» قانون اساسی نیست.

التهایه به لحاظ انجام تکلیف شرعی و قانونی اعلام می‌گردد علاوه بر اینکه کلیه پرداخت‌های شرکت‌های دولتی که هم اکنون بر اساس آیین‌نامه‌های مصوب مجمع عمومی شرکت‌های اصلی، مجمع عمومی شرکت‌های فرعی، هیئت وزیران و... صورت می‌گیرد برخلاف نص صریح اصل «۵۳» قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران می‌باشد، چندانگی در پرداخت سبب بروز تبعیض در توزیع نیروی انسانی، عدم توانایی دولت در مهار تورم، رشد بی‌رویه جمعیت، بالا رفتن حجم نقدینگی و... نیز گردیده است. مضافاً اینکه برخی از شرکت‌های دولتی بدون اساسنامه، قانون تشکیل و آیین‌نامه‌های مالی، معاملاتی و استخدای به فعالیت ادامه می‌دهند.

ایرج صفاتی دزفولی - رئیس دیوان محاسبات کشور

تفسیر نخست

شماره ۰۲۵۴ تاریخ ۱۳۶۹/۲/۲۹

جناب آقای دکتر حبیبی

معاون اول محترم رئیس‌جمهوری

با سلام، حسب اعلام دادستان محترم دیوان محاسبات اخیراً اساسنامه‌هایی در اجرای اصل ۸۵ قانون اساسی به تصویب دولت رسیده و به مورد اجرا گذاشته شده بدون اینکه اصل ۹۶ قانون اساسی رعایت شده و جهت اظهارنظر از لحاظ انطباق با قانون اساسی و موازین شرع به شورای نگهبان فرستاده شده باشد خواهشمند دستور فرمایید چگونگی امر به شورای نگهبان اعلام و مفاد اصل ۸۵ در این خصوص رعایت گردد.

قائم‌مقام دبیر شورای نگهبان - حسین مهرپور

استفساریه دوم

شماره ۱۶۱۹۸ تاریخ ۱۳۶۹/۵/۷

جناب آقای دکتر مهرپور

قائم‌مقام محترم دبیر شورای نگهبان

عطف به نامه شماره ۰۲۵۴ مورخ ۱۳۶۹/۲/۲۶ به پیوست نظریه اداره کل حقوقی ریاست جمهوری را ملاحظه می‌فرمایند.

نکته مهم همان است که در بند دوم نامه آمده است و بر اساس آن باید به یکی از دو صورت زیر عمل شود.

۱- چنانچه استدلال مذکور در بند (۲) بدون اظهارنظر تفسیری شورای محترم نگهبان مورد قبول باشد به‌طور عادی به ترتیبی که ذکر شده است عمل خواهد شد، یعنی در مواردی که اجازه تصویب اساسنامه - نظیر گذشته بدون اشاره به اصل هشتم و پنجم قانون اساسی به دولت اجازه داده می‌شود (نظیر تبصره (۲) قانون انتزاع سازمان چای کشور از وزارت بازرگانی و الحاق آن به وزارت

کشاورزی مصوب شانزدهم اسفندماه ۱۳۶۸) نیاز به مراجعه به شورای محترم نگهبان نیست، و در مواردی که تصریح می‌شود باید به شورا مراجعه شود.

۲- در صورتی که به نظر شورای محترم نگهبان اصل هشتاد و پنجم از جهت مورد بحث نیاز به تفسیر داشته باشد، شورای محترم به ترتیبی که مقتضی می‌دانند اعلام نظر فرمایند تا به همان صورت عمل شود.

حسن حبیبی - معاون اول رئیس‌جمهور
تفسیر دوم

شماره ۰۵۶۵ تاریخ ۱۳۶۹/۶/۱۱

جناب آقای دکتر حبیبی

معاون اول محترم ریاست‌جمهوری

عطف به نامه شماره ۱۶۱۹۸ مورخ ۱۳۶۹/۵/۷ و پیرو نامه شماره ۰۲۵۴ مورخ ۱۳۶۹/۲/۲۶: موضوع در جلسه روز یکشنبه چهارم شهریورماه ۱۳۶۹ شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت. نظر اکثریت اعضای شورا (۱۰ نفر) به شرح ذیل اعلام می‌گردد:

«کلیه اساسنامه‌های سازمان‌ها، شرکت‌ها، مؤسسات دولتی یا وابسته به دولت که پس از تاریخ اصلاحیه قانون اساسی به تصویب هیئت‌دولت رسیده یا برسد خواه اجازه تصویب آن قبل از تاریخ اصلاحیه قانون اساسی داده شده و یا بعد از تاریخ مزبور باشد و خواه در ضمن واگذارکردن اجازه تصویب، تصریح به اصل ۸۵ قانون اساسی شده یا نشده باشد، مشمول حکم مقرر در اصل فوق‌الذکر بوده و باید برای تشخیص عدم مغایرت آنها با موازین شرع و قانون اساسی به شورای نگهبان ارسال شود».

قائم‌مقام دبیر شورای نگهبان - حسین مهرپور

استفساریه سوم

شماره ۱۳۷۳/۶/۵/۱۰/۴۴۱۶۲ تاریخ

شورای محترم نگهبان

سلام علیکم

در اجرای اصل ۹۸ و با توجه به اصول ۱۴۱ و ۸۵ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، خواهشمند است نظر تفسیری آن شورای محترم را در دو مورد زیر اعلام فرمایید:

۱- آیا اعطای مسئولیت ریاست یا سرپرستی دانشکده‌های دانشگاه‌های کشور به نمایندگان مجلس شورای اسلامی مانع از اشتغال به سمت نمایندگی است یا این قبیل سمت‌ها مشمول قسمت اخیر اصل ۱۴۱ قانون اساسی که صراحت دارد سمت‌های آموزشی در دانشگاه‌ها و مؤسسات تحقیقاتی از این حکم مستثنی است می‌باشد؟

۲- آیا قوانینی که به‌صورت اجرای آزمایشی در کمیسیون‌های داخلی مجلس تصویب می‌شوند و برای مدت معین با تصویب مجلس به اجرا درمی‌آیند قابل تمدید و اجراء برای یک دوره یا مدت دیگر

نیز می‌باشد یا خیر؟

علی‌اکبر ناطق نوری - رئیس مجلس شورای اسلامی

تفسیر سوم

شماره ۶۷۷۲ تاریخ ۱۳۷۳/۲/۲۲

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

با سلام

عطف به نامه شماره ۱۰/۴۴۱۶۲/ د مورخ ۱۳۷۳/۶/۵ موضوع در جلسه مورخ ۱۳۷۳/۶/۲۳

شورای نگهبان مطرح و نظر شورا بدین شرح اعلام می‌گردد:

«۱- درمورد بند اول به اتفاق آرا نظر به اینکه ریاست دانشکده مانند ریاست دانشگاه سمت اداری محسوب می‌شود تصدی آن برای نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی خلاف اصل ۱۴۱ قانون اساسی است.

در این رابطه نظر ریاست محترم مجلس را به بند اول نامه شماره ۸۵۱۳ مورخ ۱۳۶۲/۲/۲۰ شورای نگهبان جلب می‌کنیم.

۲- در مورد بند (۲)، شورای نگهبان به نظر تفسیری نرسید.»

قائم‌مقام دبیر شورای نگهبان - احمد علیزاده

استفساریه چهارم

شماره ۱۶۶ تاریخ ۱۳۹۱/۳/۲

رهبر معظم انقلاب اسلامی

حضرت آیت الله خامنه‌ای مدظله العالی

موضوع ارجاعی اختیارات رئیس مجلس شورای اسلامی در اجرای ذیل اصول ۸۵ و ۱۳۸ قانون

اساسی (نامه شماره ۱۱۷۹۷ مورخ ۱۳۹۱/۲/۵ رئیس‌جمهور محترم منضم به نامه شماره

۱/۲۰۴۸۲ مورخ ۱۳۹۱/۲/۱۲) در جلسه مورخ ۱۳۹۱/۲/۱۳ هیئت عالی مورد بررسی قرار

گرفت. نتیجه حاصله به شرح ذیل اعلام می‌گردد:

«الغاء اثر مصوبات دولت توسط رئیس محترم مجلس شورای اسلامی مبتنی بر قوانین مصوب مجلس

است. رئیس‌جمهور محترم نیز در نامه ارجاعی، پیش‌بینی چنین اختیاری در قانون عادی را موجب

توسعه اختیارات رئیس مجلس در اصول یادشده و تضییق اختیارات دولت دانسته‌اند. از آنجا که

عمده اختلافات و ناهماهنگی‌ها در این زمینه به اختلاف برداشت از اصول یادشده مربوط می‌شود

و با توجه به تأکید بند نخست راهبردهای ابلاغ شده اجرای بند ۷ اصل ۱۱۰ بر استفاده از راه‌هایی

مانند تفسیر قانون اساسی برای حل اختلاف و تنظیم روابط قوا، تفسیر شورای نگهبان از اصول ۸۵

و ۱۳۸ قانون اساسی در این مورد که آیا اصول مذکور اختیار الغای اثر مصوبات دولت را به رئیس

مجلس اعطا می‌کند یا خیر، راه‌گشا خواهد بود.

چنانچه اعلام نظر هیئت عالی در خصوص برداشت از اصول فوق نیز موردنظر رهبر معظم انقلاب

اسلامی باشد، متعاقباً اعلام نظر خواهد شد.»

به‌همراه این نامه گزارش تفصیلی دبیرخانه هیئت عالی تقدیم می‌گردد.

رئیس هیئت عالی حل اختلاف و تنظیم روابط قوای سه‌گانه

سیدمحمودهاشمی‌شاه‌رودی

ادامه استفساریه چهارم

شماره ۶۰۸۲ - م/۱ تاریخ ۱۳۹۱/۳/۳

حضرت آیت الله جنتی دامت برکاته

دبیر محترم شورای نگهبان

نامه شماره ۱۶۶ مورخ ۱۳۹۱/۳/۲ رئیس محترم هیئت عالی حل اختلاف و تنظیم روابط قوای سه گانه در ارتباط با موضوع ارجاعی اختیارات رئیس مجلس شورای اسلامی در اجرای ذیل اصول ۸۵ و ۱۲۸ قانون اساسی و نتیجه حاصله به استحضار مقام معظم رهبری مدظله العالی رسید، مرقوم فرمودند:

«آیت الله جناب آقای جنتی دبیر محترم شورای نگهبان دامت برکاته طبق نظر صائب هیئت عالی حل اختلاف، شایسته است آن شورای محترم نظر تفسیری خود را در مورد اصول ذی ربط قانون اساسی در این مسئله، اعلام نماید. والسلام علیکم و رحمة الله ۱۳۹۱/۳/۲»
ضمن ارسال تصویر دستخط مبارک معظم له و سوابق مربوط، مراتب برای اقدام مقتضی و اعلام نتیجه، ایفاد می گردد.

دفتر مقام معظم رهبری - محمدی گلپایگانی

تفسیر چهارم

شماره ۱۳۹۱/۳/۲۰ م/۹۱/۳۰/۷۳۲ تاریخ

جناب حجت الاسلام والمسلمین آقای محمدی گلپایگانی (دامت برکاته)

رئیس محترم دفتر مقام معظم رهبری (مدظله العالی)

عطف به نامه شماره ۶۰۸۲ - م/۱ مورخ ۱۳۹۱/۳/۳، مبنی بر اظهار نظر تفسیری در خصوص اصول هشتاد و پنجم و یکصد و سی و هشتم قانون اساسی، موضوع در جلسه مورخ ۱۳۹۱/۳/۱۰ شورای نگهبان مورد بحث و بررسی قرار گرفت و نظر شورا به شرح زیر اعلام می گردد:
- هیئت وزیران پس از اعلام نظر رئیس مجلس شورای اسلامی مکلف به تجدیدنظر و اصلاح مصوبه خویش است؛ در غیر این صورت پس از گذشت مهلت مقرر قانونی، مصوبه مورد ایراد ملغی الاثر خواهد شد.
دبیر شورای نگهبان - احمد جنتی

اصل هشتاد و پنجم قانون اساسی از منظر دکترین

نکته ۱: تصویب قوانین آزمایشی ممنوع است، مگر در اجتماع هم زمان ۳ شرط:

۱- وجود ضرورت

۲- کمیسیون مربوطه به جای مجلس به بررسی و تصویب قانون بپردازد.

۳- موقتی باشد و زمانی معین برای اجرای آن پیش بینی شود.

نکته ۲: برخلاف عقد وکالت، سمت نمایندگی مجلس، قابل توکیل به غیر نیست.

نکته ۳: ضرورت، امری استثنایی به شمار می رود و تجویز آن باید متکی به دلایل قانع کننده اجتماعی

و سیاسی باشد (هاشمی، ۱۳۹۴: ۱۳۶).

نکته ۴: قانونی که برحسب ضرورت و به‌طور فوق‌العاده به تصویب می‌رسد اکثراً متناسب با همان اوضاع بحرانی و استثنایی می‌باشد. بنابراین شایسته نیست که این چنین قانونی برای مواقع عادی تجویز شود (همان، ۱۳۶).

نکته ۵: ایجاد مؤسسات عمومی و دولتی با تصویب مجلس امکان‌پذیر است و اصولاً صلاحیت قابل تفویض نیست؛ اما تصویب اساسنامه سازمان قانونی موردنظر را در صورتی مه مجلس مقتضی بداند می‌توان به مقام مسئول دیگری واگذار کرد (همان، ۱۳۸).

نکته ۶: مصوبات دولت در امور تفویضی:

جهت انطباق با شرع و قانون اساسی به شورای نگهبان ارسال می‌شود

جهت انطباق با قوانین عادی و اعلام آن به اطلاع رئیس مجلس می‌رسد.

نکته ۷: در قانون اساسی ۵۸ صرفاً به قوانین آزمایشی اشاره شده بود و در مابقی متن، اصل مبنی بر تصویب اساسنامه دائمی شرکت‌ها و مؤسسات دولتی در سال ۶۸ اضافه شد.

۱. **تقنین آزمایشی از سوی کمیسیون‌های داخلی مجلس ناشی از قانون‌گذاری از سوی مجلس است. چنین مصوبه‌ای برای مدت لازم‌الاجراست و پس از آن می‌باشد.**
(دکتری ۹۴)

الف) تفویض اختیار - ۵ سال - تا تصویب نهایی مجلس فاقد اعتبار

ب) تفویض اختیار - معین - تا تصویب نهایی مجلس فاقد اعتبار

ج) کفالت - ۵ سال - فاقد اعتبار

د) کفالت - معین - فاقد اعتبار

۲. **تشخیص ضرورت مذکور در اصل ۸۵ قانون اساسی، برعهده کدام نهاد است؟**
(دکتری ۹۴)

الف) کمیسیون‌های داخلی مجلس شورای اسلامی

ب) مجلس شورای اسلامی

ج) شورای نگهبان

د) مجلس شورای اسلامی و مجمع تشخیص مصلحت نظام

۳. **مجلس شورای اسلامی، اجازه تصویب اساسنامه یک سازمان دولتی را به‌موجب قانون برنامه پنج‌ساله به دولت داده است با توجه به رویه شورای نگهبان، کدام مورد صمیم است؟**
(ارشر ۹۷)

الف) واگذاری اجازه تصویب اساسنامه یک سازمان دولتی به‌موجب قانون برنامه پنج‌ساله مغایر قانون اساسی است.

ب) دولت می‌تواند اصلاح و تغییر در اساسنامه مصوب خود را در مدت برنامه، به نمایندگان ویژه خود واگذار کند.

ج) با انقضای مدت برنامه پنج‌ساله، هرگونه اصلاح و تغییر در اساسنامه، با اجازه مجدد مجلس شورای اسلامی امکان‌پذیر است.

د) دولت می‌تواند اصلاح و تغییر در اساسنامه مصوب خود را در مدت برنامه، به کمیسیون‌های داخلی مجلس شورای اسلامی واگذار کند.

۴. وفق قانون اساسی سال ۵۸ مرجع تطبيق مصوبات هیئت دولت با قوانین کشور و مجلس تصویب موقت اساسنامه شرکت های دولتی را به هیئت دولت واگذار کند.

الف) رئیس جمهور - می تواند

ب) رئیس جمهور - نمی تواند

ج) رئیس مجلس - می تواند

د) رئیس مجلس - نمی تواند

۵. باتوجه به نظریه تفسیری شورای نگهبان، کدام گزینه در رابطه با نظارت شورای نگهبان نسبت به اساسنامه مؤسساتی که پس از تاریخ بازنگری قانون اساسی به تصویب هیئت دولت رسیده یا می‌رسند، صمیم است؟

(رکتری حقوق عمومی ۹۹)

الف) شامل مواردی که اجازه تصویب آن ها قبل از تاریخ بازنگری داده شده باشد، نمی شود.

ب) شامل مواردی که در ضمن واگذار کردن اجازه تصویب، تصریح به اصل ۸۵ شده باشد، نمی شود.

ج) صرفاً شامل نظارت بر اساسنامه مؤسسات و سازمان های دولتی که به تصویب می‌رسند، می شود.

د) شامل مواردی که در ضمن واگذار کردن اجازه تصویب تصریح به اهل ۸۵ نشده باشد، هم می شود.

۶. کدام گزینه در رابطه با اساسنامه های مصوب کمیسیون های دافلی مجلس شورای اسلامی درست است؟

(رکتری حقوق عمومی ۹۹)

الف) این مصوبات نباید مخالف قوانین و مقررات عمومی کشور باشد.

ب) این مصوبات باید ضمن ابلاغ برای اجرا به اطلاع رئیس مجلس برسد.

ج) مجلس تصویب دائمی آن ها را میتواند به کمیسیون های ذی ربط واگذار کند.

د) این مصوبات در مدتی که مجلس تعیین میکند، به صورت آزمایشی اجرا می شود.

۷. کدام گزینه جزو شرایط تصویب قوانین آزمایشی توسط مجلس نیست؟

(مرکز وكلا قوه قضائیه ۱۴۰۱)

الف) موافقت دولت و ارائه لایحه برای تصویب قانون آزمایشی

ب) ضرورت

ج) تصویب کمیسیون مربوطه در مجلس

د) موقتی بودن قانون آزمایشی

پاسخنامه

۱ ب ۲ ج

۳ ج در مورد گزینه «ب» نمایندگان ویژه دولت هیچ شأن تقنینی (تقنین به معنی اعم) ندارند و صرفاً از حق اتخاذ تصمیمات برخوردارند گزینه «د» نیز ممنوع است.

۴ ب نکته تست در آنجاست که تست بر اساس اصل ۸۵ قانون اساسی مصوب ۵۸ تنظیم شده نه قانون اساسی ۶۸.

۵ د ۶ ج ۷ الف

لموداری

اصل هشتاد و پنجم - سمت نمایندگی

◀ قائم به شخص است
◀ و قابل واگذاری به مجلس نمی تواند اختیار قانونگذاری را
◀ دیگری نیست

به شخص یا هیأتی واگذار کند ولی در موارد ضروری می تواند اختیار وضع بعضی از قوانین را با رعایت **اصل هفتاد و دوم**، به کمیسیون های داخلی خود، تفویض کند، در این صورت این قوانین در مدتی که مجلس تعیین می نماید

◀ به صورت آزمایشی اجرا می شود
◀ و تصویب نهایی آنها با مجلس خواهد بود همچنین مجلس

شورای اسلامی می تواند تصویب دائمی اساسنامه
◀ سازمان ها
◀ شرکت ها
◀ مؤسسات دولتی یا وابسته به دولت را با رعایت

اصل هفتاد و دوم
◀ به کمیسیون های ذی ربط، واگذار کند
◀ یا اجازه تصویب آنها را به دولت بدهد

در این صورت، مصوبات دولت نباید با اصول و احکام
◀ مذهب رسمی کشور
◀ یا قانون اساسی مغایرت داشته باشد.

تشخیص این امر به ترتیب مذکور در **ماده نود و ششم** با شورای نگهبان است. علاوه بر این، مصوبات دولت نباید مخالف قوانین و مقررات عمومی کشور باشد و به منظور بررسی و اعلام عدم مغایرت آنها با قوانین مزبور، باید ضمن ابلاغ برای اجرا، به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی برسد.^۱

۱- اصل سابق - اصل هشتاد و پنجم - سمت نمایندگی قائم به شخص است و قابل واگذاری به دیگری نیست. مجلس نمی تواند اختیار قانونگذاری را به شخص یا هیأتی واگذار کند، ولی در موارد ضروری می تواند اختیار وضع بعضی از قوانین را با رعایت اصل هفتاد و دوم به کمیسیون های داخلی خود تفویض کند، در این صورت این قوانین در مدتی که مجلس تعیین می نماید به صورت آزمایشی اجرا می شود و تصویب نهایی آنها با مجلس خواهد بود.

تحریری

اصل هشتاد و پنجم

سمت نمایندگی، قائم به شخص است و قابل واگذاری به دیگری نیست. مجلس نمی‌تواند اختیار قانونگذاری را به شخص یا هیأتی واگذار کند ولی در موارد ضروری می‌تواند اختیار وضع بعضی از قوانین را با رعایت اصل هفتاد و دوم، به کمیسیون‌های داخلی خود، تفویض کند، در این صورت این قوانین در مدتی که مجلس تعیین می‌نماید به صورت آزمایشی اجرا می‌شود و تصویب نهایی آنها با مجلس خواهد بود. همچنین مجلس شورای اسلامی می‌تواند تصویب دائمی اساسنامه سازمان‌ها، شرکت‌ها، مؤسسات دولتی یا وابسته به دولت را با رعایت اصل هفتاد و دوم به کمیسیون‌های ذی‌ربط، واگذار کند و یا اجازه تصویب آنها را به دولت بدهد. در این صورت، مصوبات دولت نباید با اصول و احکام مذهب رسمی کشور و یا قانون اساسی مغایرت داشته باشد. تشخیص این امر به ترتیب مذکور در اصل نود و ششم با شورای نگهبان است. علاوه بر این، مصوبات دولت نباید مخالف قوانین و مقررات عمومی کشور باشد و به منظور بررسی و اعلام عدم مغایرت آنها با قوانین مزبور، باید ضمن ابلاغ برای اجرا، به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی برسد.^۱

تفسیر شورای نگهبان:

استفساریه نخست / مورخ ۱۳۶۸/۱۱/۲۹

تفسیر نخست / مورخ ۱۳۶۹/۲/۲۹

استفساریه دوم / مورخ ۱۳۶۹/۵/۷

تفسیر دوم / مورخ ۱۳۶۹/۶/۱۱

استفساریه سوم / مورخ ۱۳۷۳/۶/۵

تفسیر سوم / مورخ ۱۳۷۳/۲/۲۲

استفساریه چهارم / مورخ ۱۳۹۱/۳/۲ و ۱۳۹۱/۳/۳

تفسیر چهارم / مورخ ۱۳۹۱/۳/۲۰

قوانین و مقررات مرتبط: اصول ۱۳۸ و ۷۶ قانون اساسی و قانون نحوه اجرای اصل هشتاد و پنجم و یکصد و سی و هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در رابطه با مسئولیت‌های رییس مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۸ و قانون الحاق یک تبصره به قانون نحوه اجراء اصول هشتاد و پنجم (۸۵) و یکصد و سی و هشتم (۱۳۸) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

واژگان دشوار: تفویض، واگذار کردن، سپردن

۱- اصل سابق- اصل هشتاد و پنجم- سمت نمایندگی قائم به شخص است و قابل واگذاری به دیگری نیست. مجلس نمی‌تواند اختیار قانونگذاری را به شخص یا هیأتی واگذار کند، ولی در موارد ضروری می‌تواند اختیار وضع بعضی از قوانین را با رعایت اصل هفتاد و دوم به کمیسیون‌های داخلی خود تفویض کند، در این صورت این قوانین در مدتی که مجلس تعیین می‌نماید به صورت آزمایشی اجرا می‌شود و تصویب نهایی آنها با مجلس خواهد بود.

۱۴۰- با توجه به مفاد قانون اساسی کدام مورد در فصوص انفال و ثروت‌های عمومی، صمیع است؟

- (الف) ثروت‌های ناشی از سوءاستفاده از موقوفات از مصادیق ثروت‌های عمومی قلمداد می‌شود.
 (ب) مصادیق انفال و ثروت‌های عمومی مندرج در قانون اساسی جنبه تمثیلی دارد.
 (ج) ثروت‌های ناشی از اختلاس از مصادیق انفال قلمداد می‌شود.
 (د) انفال و ثروت‌های عمومی تحت مالکیت دولت قرار می‌گیرند و جزو اموال دولتی به شمار می‌آیند.

گزینه ب صمیع است. اصل ۴۵

اصل چهل و پنجم- انفال و ثروت‌های عمومی از قبیل زمین‌های موات یا رهاشده، معادن، دریاها، دریاچه‌ها، رودخانه‌ها و سایر آب‌های عمومی، کوه‌ها، دره‌ها، جنگل‌ها، نیزارها، بی‌شده‌های طبیعی، مراتعی که حریم نیست، ارث بدون وارث، اموال مجهول‌المالک و اموال عمومی که از غاصبین مسترد می‌شود در اختیار حکومت اسلامی است تا بر طبق مصالح عامه نسبت به آنها عمل نماید. تفصیل و ترتیب استفاده از هریک را قانون معین می‌کند.

اصل چهل و پنجم قانون اساسی از منظر قوانین داخلی

نکته: ماده ۲۸ قانون مدنی بیان می‌کند: اموال مجهول‌المالک، با اذن حاکم یا مأذون از قبل او به مصارف فقرا می‌رسد.

اصل چهل و پنجم قانون اساسی از منظر دکترین

نکته ۱: چیزی که مالک خاصی دارد؛ اما به جهاتی نمی‌توان او را پیدا کرد، مجهول‌المالک می‌نامند (کاتوزیان، ۱۳۹۶: ۷۸).

نکته ۲: در مشترکات عمومی مرور زمان جاری نیست و اشخاص نمی‌توانند به بهانه تصرف مستمر خود، آنها را به‌طور غیرمستقیم تملک کنند (کاتوزیان، ۱۳۹۶: ۶۶).

نکته ۳: انفال عبارت است از ثروت‌های خدادادی همچون اراضی موات، جنگل‌ها، مراتع، سواحل، دریاها، معادن، ارث بدون وارث، مال بدون صاحب و نظایر آن که به‌عنوان ثروت عمومی توسط امام عادل در راه خدا و برای رفاه مردم به مصرف می‌رسد (تفسیر نمونه، جلد ۷: ۵۰۸ و ۵۰۹).

۱. وضعیت حقوقی انفال و ثروت‌های عمومی چیست؟

- (دکتری ۹۷)
 (الف) به‌عنوان امانت در اختیار حکومت اسلامی است تا صرف امور عمومی شود.
 (ب) تحت نظارت حکومت اسلامی است تا طبق موازین اسلام مصرف شود.
 (ج) در مالکیت حکومت اسلامی است تا طبق تشخیص خود هزینه کند.
 (د) در اختیار حکومت اسلامی است تا صرف مصالح عامه شود.

۲. کدام گزینه در مورد انفال و ثروت‌های عمومی صمیع است؟

(مرکز وکلا قوه قضائیه ۱۴۰۱)

الف) انفال در مالکیت حکومت است.

ب) انفال در اختیار قوه مجریه است تا برای تأمین منافع عمومی از آن استفاده کند.

ج) انفال در اختیار حکومت اسلامی است تا بر طبق مصالح عامه نسبت به آنها عمل نماید.

د) انفال در مالکیت مردم است تا به نحو اشتراکی از آن استفاده کنند.

۳. در قانون اساسی زمین‌های موات ذیل چه عنوانی ذکر شده اند؟

الف) بخش دولتی ب) انفال ج) تعاونی د) مالکیت خصوصی

۴. مطابق اصل پهل‌وپنجم قانون اساسی انفال در اختیار است تا بر طبق نسبت به آنها عمل نماید.

الف) دولت - مصالح عامه ب) دولت - منفعت عمومی

ج) حکومت اسلامی - مصالح عامه د) حکومت اسلامی - منفعت عمومی

پاسخنامه

۱ د ۲ ج

۳ ب زمین‌های دولتی بخشی از انفال‌اند.

۴ ج انفال در اختیار حکومت اسلامی است تا بر طبق مصالح عامه نسبت به آنها عمل نماید.

نموداری

❑ اصل چهل و پنجم - انفال و ثروت‌های عمومی از قبیل

❖ زمین‌های موات یا رها شده،

❖ معادن،

❖ دریاها،

❖ دریاچه،

❖ رودخانه‌ها

❖ و سایر آب‌های عمومی،

❖ کوه‌ها،

❖ دره‌ها،

❖ جنگل‌ها،

❖ نیزارها،

❖ بیشه‌های طبیعی،

❖ مراعاتی که حریم نیست،

❖ ارث بدون وارث،

❖ و اموال مجهول‌المالک

❖ و اموال عمومی که از غاصبین مسترد می‌شود،

در اختیار حکومت اسلامی است تا بر طبق مصالح عامه نسبت به آن‌ها عمل نماید. تفصیل و ترتیب استفاده از هر یک را قانون معین می‌کند.

تحریری

اصل چهل و پنجم

انفال و ثروت‌های عمومی از قبیل زمین‌های موات یا رها شده، معادن، دریاها، دریاچه، رودخانه‌ها و سایر آب‌های عمومی، کوه‌ها، دره‌ها، جنگل‌ها، نیزارها، بیشه‌های طبیعی، مراعی که حریم نیست، ارث بدون وارث، و اموال مجهول‌المالک و اموال عمومی که از غاصبین مسترد می‌شود، در اختیار حکومت اسلامی است تا بر طبق مصالح عامه نسبت به آن‌ها عمل نماید. تفصیل و ترتیب استفاده از هر یک را قانون معین می‌کند.

قوانین و مقررات مرتبط: مواد ۲۵ تا ۲۸ قانون مدنی و مواد ۱۴۱ تا ۱۶۰ و ۱۷۴ و ۱۷۶ قانون مدنی

واژگان دشوار:

انفال: کلمه «انفال» جمع «نفل» به معنای «زیاده» است. در اصطلاح به اموالی که مالک شخصی ندارد و در همه نظام‌ها در اختیار دولت‌ها قرار دارد انفال گفته می‌شود.

زمین موات: زمین‌هایی است که سابقه احیاء و بهره‌برداری ندارد و به صورت طبیعی باقی مانده است.

مجهول‌المالک: مجهول‌المالک، مالی است که مالک آن یا مکان مالک‌ش معلوم نیست و راهی برای رساندن مال به صاحبش یا وارث او وجود ندارد.

مصالح عامه: مصالح عام، مقابل مصالح شخصی بوده و به مصالحی گفته می‌شود: که در آن، نفع و مصلحت عموم و یا اکثر افراد جامعه در نظر گرفته شده، نه منفعت شخص یا گروهی خاص.